

T.C.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ANTROPOLOJİ BÖLÜMÜ

OTİZM ÜZERİNE TÜRKİYE'DEN BİR ÖRNEK VAKA İNCELEMESİ

Sema ALPAYTAÇ

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. Akile GÜRSOY

Antropoloji Bölümü Yüksek Lisans Derecesi İçin Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne Sunulmuştur.

İstanbul, 2007

T.C.
YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ
FEN - EDEBİYAT FAKÜLTESİ
ANTROPOLOJİ BÖLÜMÜ

05.07.2007

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Tez Başlığı:

.....
DİZİM ÜZERİNE TÜRKİYE'DEN BİR
ÖRNEK VAKA İNCELEMESİ
.....

Öğrencinin
Numarası : 20MBA725

Adı Soyadı : Sema Alpaçtaç

ONAY

Jüri:

	Ünvan	Adı Soyadı	İmza
Tez Danışmanı		Prof. Dr. Akile Gürsoy	
Üye		Doç. Dr. Feza Tansuğ	
Üye		Yrd. Doç. Dr. Mani İto Alptüner	

Yüksek Lisans Tezi onay tarihi: 5.7/2007

Prof. Dr. Akile Gürsoy

Anabilim Dalı Başkanı

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ.....	V
TABLolar LİSTESİ.....	VI - VII
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	VIII
RESİMLER LİSTESİ.....	IX
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	X
TEŞEKKÜRLER.....	XI
ÖZET.....	XII
ABSTRACT.....	XIII
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Otizm.....	1
1.1.1. Otizmin Tanımı.....	2
1.1.2. Tarihçesi.....	3
1.1.3. Türleri / Sınıflandırma.....	4
1.1.4. Görülme Sıklığı.....	7
1.1.5. Nedenleri.....	8
1.1.6. Tanı ve Teşhis.....	11
1.1.7. Tedavi.....	13
1.1.8. Eğitim.....	20
1.2. Türkiye’de Otizm.....	25
1.2.1. Tarihçe.....	30
1.2.2. İlgili Kurum ve Kuruluşlar.....	36
1.2.3. İlgili Yasal Düzenlemeler.....	39
1.3. Otizm ve Toplum.....	41
1.3.1. Aile.....	44
1.3.1.1. Aile – Eğitimci İlişkisi.....	46
1.3.1.2. Sosyo-Ekonomik Özellikler.....	47
1.3.2. Sosyal Çevre.....	47
1.3.3. Medya.....	52
1.3.4. “Marjinalite”, “Anormallik” ve Türk Toplumunda Otizm.....	66
1.3.4.1. “Marjinalite” ve “Anormallik”.....	66
1.3.4.2. “Marjinalite” ve “Anormallik” Kavramları Işığında Türk Toplumunda Otizm.....	69
1.4. Araştırmanın Odak Noktası.....	78
1.5. Araştırmanın Amacı.....	79
1.6. Araştırmanın Önemi.....	80

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	81
2.1.Örnekleme ve Araştırılacak Örnek Vaka'nın Belirlenmesi.....	81
2.2.Araştırmada Kullanılan Yöntem ve Teknikler.....	82
2.3.Araştırmanın Etik Boyutu.....	83
2.3.1. Antropolojide Etik Kurallar.....	83
2.3.2. Araştırmada Karşılaşılan Etik Kaygılar.....	85
2.3.3. Kişisel Tanıtım Bildirisi.....	86
2.4.Araştırmanın Takvimi ve Zamanlama.....	87
3. BULGULAR.....	88
3.1. Örnek Vaka : Zarif.....	88
3.2. Zarif'in Aile Yapısı.....	92
3.3. Zarif'in Sosyal Çevresi.....	97
3.4. Zarif'in Tıbbi Durumu.....	98
3.5. Zarif'in Eğitimi	103
3.6. Zarif'in İletişim Becerileri.....	109
3.7. Zarif'in Bireysel Yaşam Becerileri.....	111
3.8. Zarif'in Sosyal Yaşam Becerileri.....	113
4. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	121
5. KAYNAKLAR.....	127
6. DİZİN.....	132
7. EKLER.....	134
7.1. İlgili Formlar.....	134
7.1.1. Rehberlik ve Araştırma Merkezi Tarafından, Bireysel İncelenmesi İstenen Öğrencilere Ait Gönderme Öncesi Bilgi Formu.....	134
7.1.2. RAM Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Bölümüne Psikolojik Destek İçin Gönderme Öncesi Bilgi Formu.....	142
7.1.3. Kaynaştırma Yoluyla Eğitim Uygulamasına Alınan Öğrenci Bilgi Formu.....	144
7.2. Tablolar.....	145
7.3. Resimler.....	167
7.4. Fotoğraflar.....	173
7.5. Konuyla İlgili Basında Çıkan Haberler.....	177
7.5.1. Yabancı Basın.....	177
7.5.2. Türk Basını.....	190
7.6. Araştırma Bütçesi.....	227
7.7. Görüşme Örneği.....	229
7.8. Katılım Yoluyla Gözlem Örneği.....	245
7.9. Özgeçmiş.....	250

KISALTMALAR LİSTESİ

AAA	:	American Anthropological Association (Amerikan Antropoloji Birliği)
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
ARI	:	Autism Research Institute (Otizm Araştırma Enstitüsü)
ASA	:	The Autism Society of America (Amerika Otizm Topluluğu)
AURA	:	Otistikler Derneği (Türkiye)
CAN	:	Cure Autism Now Foundation (Otizmi Şimdi İyileştirin Vakfı)
CDC	:	Centre for Disease Control (Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi)
CHAT	:	Checklist for Autism in Toddlers (Erken Çocukluk Dönemi Otizm Tarama Ölçeği)
DSM – IV	:	The Diagnostic and Statistical Manual of Mental-Disorders (Amerikan Psikiyatri Birliği: Psikiyatride Hastalıkların Tanımlanması ve Sınıflandırılması Elkitabı)
İZEV	:	İstanbul Zihinsel Engelliler İçin Eğitim Vakfı
MBE	:	Member of British Empire (İngiliz Kraliyet Üyesi)
M-CHAT	:	Modified Checklist for Autism in Toddlers (Değiştirilmiş Erken Çocukluk Dönemi Otizm Tarama Ölçeği)
MEB	:	Milli Eğitim Bakanlığı
NAS	:	National Autistic Society (Ulusal Otizm Derneği) (İngiltere)
OAR	:	Organisation of Autism Research (Otizm Araştırma Organizasyonu)
OCEP	:	Otistik Çocuklar Eğitim Programı
OÇEM	:	Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi
ODER	:	Otistik Çocukları Koruma ve Yönlendirme Derneği
OYAD	:	Otistik Çocuklarla Yaşam Derneği
PECS	:	Picture Exchange Communication System (PECS) (Resim Değiştirme Yoluyla İletişim Sistemi)
RAM	:	Rehberlik ve Araştırma Merkezi
SSK	:	Sosyal Sigortalar Kurumu
TODEV	:	Türkiye Otistiklere Destek ve Eğitim Vakfı
TOHUM	:	Türkiye Otizm Erken Tanı ve Eğitim Vakfı
WHO	:	World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1	Türkiye’de Özürlü Nüfus Oranları (2002).....	27
Tablo 2	Ankara Üniversitesi Tedavi, Araştırma ve Uygulama Merkezi Faaliyetleri ve Çalışma Programları Özeti (Ocak 1976 – Ocak 1993).....	31
Tablo 3	TOHUM Otizm Vakfı, Otizm Tarama Projesi Kapsamında Düzenlenen Bilgilendirme Toplantıları.....	38
Tablo 4	Bulunduğu Çevrede Toplu Taşım Hizmetleri.....	48
Tablo 5	Bina, Cadde, Sokak ve Yollarda Engeline Uygun Düzenlemeler.....	49
Tablo 6	Medyanın Engellilerin Sorunlarını Gündeme Getirdiğini Söyleyenler ve Eğitim Durumu.....	53
Tablo 7	Medyanın Konuyu İstismar Ettiğini Söyleyenler ve Eğitim Durumu.....	54
Tablo 8	Medyanın Konuyu Ele Alış Şeklinin Çözüme Yönelik Olmadığını Söyleyenler ve Eğitim Durumu.....	55
Tablo 9	Konunun En Çok İzlenen Saatlerde Yayınlanmadığını Söyleyenler ve Eğitim Durumu.....	56
Tablo 10	Araştırma Takvimi ve Zamanlama (2006 – 2007).....	87
Tablo 11	Zarif’e Otizm Teşhisi Konmasının Yakın Çevresinde Süreçleri.....	102
Tablo 12	Zarif ve Zarif Hakkında Görüşü Alınan Kişilerin Değerlendirmelerinin Özeti.....	115
Tablo 13	Dünyanın Çeşitli Ülkelerinde Otizmin Görülme Sıklığı Üzerine Yapılan Araştırmaların Özeti.....	146
Tablo 14	Rehberlik ve Araştırma Merkezleri (RAM) Listesi.....	148
Tablo 15	Otistik Çocuklar Eğitim Merkezleri (OÇEM) Listesi	155
Tablo 16	Türkiye Geneline Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Bölümü Bulunan Üniversite Hastaneleri.....	156
Tablo 17	Türkiye Geneline Özel Eğitim Bölümü Bulunan Üniversiteler.....	156
Tablo 18	2001 - 2002 Öğretim Yılı Özel Eğitim Okulları.....	157
Tablo 19	2004 - 2005 Öğretim Yılı Özel Eğitim Okul ve Kurumları Sayısal Genel Sonuç Tablosu.....	158
Tablo 20	2005 - 2006 Öğretim Yılı Özel Eğitim Okul ve Kurumları Sayısal Genel Sonuç Tablosu.....	159
Tablo 21	2006 - 2007 Öğretim Yılı Özel Eğitim Okul ve Kurumları Sayısal Genel Sonuç Tablosu.....	160
Tablo 22	1996 - 1997 Öğretim Yılı Özel Eğitim Okulları Öğrenci ve Öğretmen Sayıları.....	161

Tablo 23	1997 - 1998 Öğretim Yılı Özel Eğitim Okulları Öğrenci ve Öğretmen Sayıları.....	161
Tablo 24	1998 - 1999 Öğretim Yılı Özel Eğitim Okulları Öğrenci ve Öğretmen Sayıları....	162
Tablo 25	1999 - 2000 Öğretim Yılı Özel Eğitim Okulları Öğrenci ve Öğretmen Sayıları.....	162
Tablo 26	2000 - 2001 Öğretim Yılı Özel Eğitim Okulları Öğrenci ve Öğretmen Sayıları.....	163
Tablo 27	2001 - 2002 Öğretim Yılı Özel Eğitim Okulları Öğrenci ve Öğretmen Sayıları.....	163
Tablo 28	2002 - 2003 Öğretim Yılı Özel Eğitim Okulları Öğrenci ve Öğretmen Sayıları.....	164
Tablo 29	2003 - 2004 Öğretim Yılı Özel Eğitim Okulları Öğrenci ve Öğretmen Sayıları.....	164
Tablo 30	2004 - 2005 Öğretim Yılı Özel Eğitim Okulları Öğrenci ve Öğretmen Sayıları.....	165
Tablo 31	1990 - 2005 Yılları Arasında Özel Eğitimde Sayısal Gelişmeler.....	166
Tablo 32	Araştırma Bütçesi.....	228

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1	Engellilerin Coğrafi Bölgelere Göre Sayısal, Oransal ve Kümülatif Dağılımı.....	28
Şekil 2	Otistik Çocuklar Eğitim Projesi (OÇEM) Kurum Şeması.....	33
Şekil 3	Otistik Çocuklar Eğitim Projesi Organizasyon Şeması.....	35
Şekil 4	Yazılı Basında Çıkan Haber Sayılarına Göre 2003 – 2004 – 2005 – 2006 Yıllarının İlk 6 Aylık Dilimlerinin Karşılaştırılması.....	58

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1	Stephen Wiltshire’ın Flat Iron Binası Çizimi.....	167
Resim 2	Stephen Wiltshire’ın Gözünden Londra manzarası.....	168
Resim 3	Stephen Wiltshire’ın Gözünden Kuşbakışı Roma.....	168
Resim 4	Zarif’in, 17 Yaşındayken, Bilgisayar Ortamında Çizdiği Resimlere Bir Örnek (2004).....	169
Resim 5	Zarif’in, 17 Yaşındayken, Bilgisayar Ortamında Çizdiği Resimlere Bir Başka Örnek (2004).....	169
Resim 6	Zarif’in, 17 Yaşındayken, Bilgisayar Ortamında Çizdiği Resimlere Bir Başka Örnek (2004).....	170
Resim 7	Zarif’in, 17 Yaşındayken, Bilgisayar Ortamında Çizdiği Bir Ev Resmi (2004).....	170
Resim 8	Zarif’in, 17 Yaşındayken, Bilgisayar Ortamında Çizdiği Bir Orman Resmi (2004).....	171
Resim 9	Zarif’in, 17 Yaşındayken, Bilgisayar Ortamında Çizdiği Bir Başka Ev Resmi (2004).....	171
Resim 10	Zarif’in, 17 Yaşındayken, Bilgisayar Ortamında, Siyah – Beyaz Olarak Çizdiği Bir Kadın Resmi (2004)	172
Resim 11	Zarif’in, 17 Yaşındayken, Bilgisayar Ortamında Çizdiği Çeşitli Geometrik Şekillerden Oluşan Bir Resim.....	172

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1	Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi Hastanesi, Çocuk Psikiyatrisi Bölümü'nün İçinde Bulunduğu Ana Bina'nın Pencereleri.....	173
Fotoğraf 2	Otistik Çocukların Eğitim Gördüğü Sınıflardan Biri.....	174
Fotoğraf 3	Otistik Çocukların Eğitim Gördüğü Sınıflardan Bir Diğeri.....	174
Fotoğraf 4	Gözlem Pencereleri.....	175
Fotoğraf 5	Gözlem Odası'nın İçten Görünüşü.....	175
Fotoğraf 6	Veli Bekleme Odası.....	176
Fotoğraf 7	Veli – Öğitmen – Doktor Görüşme Odası.....	176

TEŞEKKÜRLER

Öncelikli olarak, Yüksek Lisans eğitimime başladığım günden itibaren, beni sonsuz ilgi ve şefkatiyle kucaklayan, eğitimimin ve çalışmalarımın her aşamasında yanımda olduğunu hep hissettiren, Antropoloji Bilimi'nin kanıma işlemede en önemli yeri tutan, danışmanım, değerli hocam, Sayın. Prof. Dr. Akile Gürsoy'a, varlığı, yol göstericiliği ve yardımları ile bana yeni ufuklar açtığı için sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

Her konuda olduğu gibi, bu konuda da beni her zaman destekleyen, bizzat, mükemmel bir örnek teşkil ederek, hayatımın her anında yoluma ışık tutan, canımdan çok sevdiğim ablam Şifa Gedizşener'e, kıymetli anne ve babama, hayatımda çok önemli bir yer tutan, öğretmenim, yaşam koçum, Mr. David T.P. Game'e, çalışmamın her aşamasında, inanarak, keyifle ve büyük bir sabırla, bana lojistik destek sağlayan sevgili 'kardeşim' Melis Gerekmen'e gönülden teşekkürlerimi sunuyorum.

Yüksek Lisans tezimin konusunun belirlenmesine vesile olan ve hayatımın en sıkıntılı evresinde, bana destek olmayı kendisine misyon edinerek yardımlarını bir an olsun esirgemeyen, eski mesai arkadaşım, değerli dostum, Prof. Dr. Metin Balay'a teşekkürü bir borç bilirim.

Araştırmam süresince bana her türlü bilgi ve belgeye erişim imkanı sunmakla kalmayıp, yaptıkları ulvi çalışmaları gözlemlemem konusunda da desteklerini esirgemeyen TOHUM Otizm Vakfı Yetkilileri'ne, içinde buldukları zorlu durumu gözlerinden okuyabildiğim ve araştırmamın temelini oluşturan, benimle görüşmeyi kabul eden veya etmeyen, hayatlarının bir evresinde otizmle tanışmak zorunda kalmış tüm otistiklere ve yakınlarına içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Hayatımın anlamı, biricik kızım Nazlı Nur'a da kendisinden çaldığım saatler, sabrı ve anlayışı için sonsuz teşekkürler...

Sema ALPAYTAÇ / İstanbul, Mayıs 2007

ÖZET

Bu çalışma, temelde, ‘Otizm Üzerine Türkiye’den Bir Örnek Vaka İncelemesi’ ile konunun Türkiye’deki algılanışına ışık tutmak amacını taşımaktadır. Çalışmanın merkezinde Türkiye’de otizm konusunda teşhis ve tedavi yöntemleri sunan kurum ve kuruluşlar, bu kurum ve kuruluşların konuya yaklaşımları ve Türkiye’den bir örnek vaka çalışması yer almaktadır. Bu doğrultuda çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde genel olarak otizmin ne olduğu, nasıl ortaya çıktığı ve ne şekilde teşhis edildiği konularına değinilmiş, Türkiye’de otizmin algılanışı ve konuya yaklaşımların günümüze kadar geçirdiği evreler anlatılmıştır. Çalışmada ayrıca ‘marjinalite’ ve ‘anormallik’ kavramları tanıtılmış ve ‘Türkiye’de Otizm’ konusu bu kuramlar çerçevesinde tartışılmıştır. İkinci bölümde, araştırmada kullanılan yöntem ve tekniklere yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise Türkiye’de yapılmış bir saha çalışması temel alınarak otizmin, bulunduğumuz kültüre yansımaları anlatılmaya çalışılmıştır. Konuyla ilgili Türkçe ve yabancı dilde kaynaklar taranmıştır. Çalışmanın temelinde otizmin, evrensel bir sorun olmakla beraber, değişik bir kültür ve sosyal çevre içinde bazı farklılıklar gösterebildiği ancak temelde etkilerinin benzer olduğu düşüncesi hakimdir. Sonuçta otizm, ortaya çıkış sebebi hala tespit edilememiş, çaresi ve tedavisi henüz bulunamamış bir gelişim bozukluğu olarak anılmaktadır. Çalışma, güncel örneklerle Türkiye’de otizmin algılanışında gelinen noktaya ışık tutmak amacıyla hazırlanmıştır.

ABSTRACT

This research, “A Case Study From Turkey On Autism”, mainly focuses on the purpose of enlightening the perception of autism in Turkey . At the core of the research lies a case study from Turkey and a study of organizations and institutions in Turkey related to the diagnosis and treatment of autism. Thus, the research on this subject is constituted from three parts: in the first part, what autism is in general, how it was first identified and how it is diagnosed are examined, and the perception of autism in Turkey and the evolution of the approaches to the subject are explained. “Marginality” and “Abnormality” concepts are also briefly presented, and autism in Turkey is discussed using the tools of these theories. In the second part, are the research methods and techniques. In the third part, based on a case study conducted in Turkey, reflections of autism on the culture is studied and presented. Bibliography on the subject, both in Turkish and in various foreign languages, is also included. At the base of the research lies the concept that, although autism is a universal psychic problem, it reflects differently in different cultural and social media, although its reflections may still be similar. As a result, autism is still considered as a developmental disorder whose treatment is yet to be discovered. The main purpose of this research is to enlighten the point reached in the social perception of autism in Turkey, with the help of a contemporary case study.

1. GİRİŞ

1.1. Otizm

Günümüzde, yazılı ve görsel basında sıkça bahsi geçen, üzerine yazı dizileri ve bilgilendirme programları hazırlanan otizmin, gündelik hayatımıza girişi 1980’li yılların sonunda ülkemizde de gösterilen “*Rain Man*” (*Yağmur Adam*) filmi ile olmuştur¹. Hollywood yapımı bu film, beklenenden çok daha fazla ilgi görmüş, bu vesileyle de otizm adı verilen gelişim bozukluğunun gündelik hayatımızda bilinirliğinin artmasına da zemin oluşturmuştur.

Dünya literatürüne baktığımızda, özellikle son yıllarda, çocuk psikiyatrisi dışındaki bilim dallarının da otizm konusuna eğildiklerini, bu alanda daha çok araştırma yapıldığını ve otistik bireylere daha kaliteli bir yaşam verilmesi arayışlarına girildiğini görüyoruz. Bununla birlikte, teşhis ve tedavi yöntemlerinin gelişmesi, ebeveynlerin çocuk gelişimi konusunda daha bilgili ve hassas olmaları, çocuk psikiyatrisindeki gelişmeler, tespit edilen otizm vakalarında da bir artış görülmesine neden olmuştur. Bu da beraberinde, otistik bireylerin tedavi ve eğitim ihtiyaçlarının karşılanması, sosyal çevreyle bütünleşebilmelerinin sağlanması, devlet desteği, istihdam edilebilirlikleri gibi pek çok sorunu gündeme taşımıştır.

Otizm ırk, etnik köken ve sosyo-ekonomik yapı gözetmeksizin, her toplumda ortaya çıkabilen bir gelişim bozukluğudur. Günümüzde, otizmin görülme sıklığı konusunda en kapsamlı araştırmaların yapıldığı ülkelerin başında ABD’nin geldiği görülür. Bu alanda gerekli düzenlemelerin yapılabilmesi ve yol katedilebilmesi için bilgiye ihtiyaç olduğu fikrinden yola çıkan *Centre for Disease Control and Prevention (CDC)* (Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi), ebeveynlerin, eğitimcilerin ve ilgili grupların yararlanabilmeleri için, gelişim bozukluğu olan okul çağı çocuk nüfusunu baz alarak araştırmalar gerçekleştirmektedir. Bu bağlamda CDC tarafından, 2007 yılında yayınlanan bilgiye göre ABD’nin çeşitli eyaletlerinde yapılan araştırmalar sonucunda 8 yaş altı her 150 çocuktan 1’inde otizm belirtileri görüldüğü tespit edilmiştir² (Bknz. Tablo 13).

Dünya genelinde otizmin görülme sıklığı konusunda yine ABD’de yapılan istatistikî çalışmalara bakıldığında, ortalama 500’de 1 veya %0.20 veya ABD’de 544,000 kişi oranlarının baz alındığını görüyoruz. Unutulmamalıdır ki, otizm sadece otistik bireyi değil, ailesini, eğitimcilerini, içinde yaşadığı sosyal çevreyi de etkileyen bir gelişim bozukluğudur.

¹ Filmin Künyesi: **Türkçe Adı:** "Yağmur Adam" , **Orijinal Adı:** "Rain Man" , **Yapım Yılı:** 1989, **Ülke:** ABD yapımı , **Süre:** 133 Dakika , **Yönetmen:** Barry Levinson , **Senaryo:** Ronald Bass ve Barry Morrow , **Müzik:** Hans Zimmer , **Görüntü Yönetimi:** John Seale , **Kurgu:** Stu Linder , **Oyuncular:** Dustin Hoffman, Tom Cruise, Valeria Golino, Jerry Molen, Jack Murdock, Michael D. Roberts, **Uluslararası İzleyici Yargısı:** 7.9 / 10 (Kaynak: Internet Movie Database - <http://www.imdb.com/title/tt0095953/>) 4 Mayıs 2007

² <http://www.cdc.gov/ncbddd/autism/documents/tables-prevalence.pdf>, Centres for Disease Control and Prevention (12 Şubat 2007)

Bu durumda otizmin etkilerinin kapsamlı şekilde tartışılabilmesi için, görülme sıklığının yanısıra, etkilediği toplam insan sayısının da gözönünde bulundurulması uygun olacaktır.

1.1.1. Otizmin Tanımı

‘Otizm’ sözcüğü ilk olarak, İsveçli Psikiyatrist Eugene Bleuler tarafından, 1912 yılında ‘*The American Journal of Insanity*’ (Amerikan Ruhsal Hastalıklar Dergisi) adlı yayında kullanılmıştır. Türkçe’de "kendi" anlamına gelen, Yunanca αυτοσ (*autos*) kelimesinden türemiştir³.

1943 yılında Amerikalı çocuk psikiyatristi Leo Kanner otizmi ‘*Erken Çocukluk Otizmi*’ olarak adlandırmış ve aşağıdaki özellikler doğrultusunda tanımlanmıştır. Kanner’e göre otistik çocuklar;

- Kendine yöneltilen sözel ifadeleri sıklıkla aynı şekilde tekrar eden, ‘*ben*’ yerine ‘*sen*’ gibi şahıs zamirlerini ters kullanan, ekolalisi (söylenen sözleri aynı ses tonu ve vurguyla tekrar etme) ve gecikmiş dil gelişimi olan,
- Çok iyi bir belleğe sahip olan,
- Kendiliğinden başlattığı davranışları sınırlı oranda bulanan,
- Stereotip (aynı şekilde tekrarlanan bir seri hareket dizisi) hareketleri bulunan ya da belli hareketlere aşırı bağlılık gösteren,
- Aynılığı koruma isteği olan,
- İnsanlarla ilişki kurmakta zorluk çeken,
- Cansız nesne veya resimleri tercih eden, çocuklardır (Darıca vd., 1992:17).

Kanner’dan bağımsız olarak Asperger de, 1944’te otizmi, yaklaşık 10.000 çocuktan dördünde doğumda ya da doğumdan sonraki ilk 30 ayda görülen, davranışla ilgili bir sendrom şeklinde tanımlamıştır (Darıca vd., 1992:17).

1961 yılında, Dr. Mildred Creak başkanlığında bir kurul, çocukluk otizmini daha açık şekilde ortaya koymak amacıyla ‘*Dokuz Nokta*’ diye niteledikleri bir teşhis ölçütü geliştirmişlerdir. Bu ölçüt, otistik çocuklarla uzun bir süre çalışma yapmış bir grubun gözlemlerine dayandırılarak geliştirilmiştir. ‘*Dokuz Nokta*’ ölçütünde, otistik çocuğun, kendi kişisel kimliğinin farkında olmaması, belli nesnelere bağımlılık geliştirmesi, nesnelere amacına yönelik kullanamaması, içinde bulunduğu ortamdaki değişikliklere karşı tepki göstermesi, mevcut normal ya da özel zihinsel yeteneklere sahip olmanın yanısıra gözlenen genel bir gerilik olması gibi özelliklere bağlı olarak tanımlanmaktadır. ‘*Dokuz Nokta*’ teşhis

³ http://en.wikipedia.org/wiki/Autism#_note-14, Wikipedia (4 Ocak 2007)

ölçeğindeki özellikler daha sonra O’Gorman (1967) tarafından tekrar geliştirilmiştir (aktaran Darıca vd., 1992:19).

Rendle-Short’un ‘*Kontrol Listesi*’ yöntemi ise; otizmi yalnızca tanımlayıcı nitelikte olup, otistik çocukları, diğer çocuklarla etkileşimde bulunmada güçlük çeken, sıklıkla tehlikelerin farkında olmayan, çevresindeki değişikliklere karşı çıkan, fiziksel temastan kaçınan, gereksinimlerini işaret ile belirten çocuklar olarak tanımlamıştır (Darıca vd., 1992:19).

Rutter ve arkadaşları, yukarıda belirtilen tüm bu özellikleri tekrar gözden geçirerek geliştirmiş ve günümüze kadar, otistik çocuklar için öne sürülen tüm görüşleri dört ana şekilde özetlenmişlerdir. Buna göre:

1. Otizmin belirtilerinin ortaya çıkma sıklığı genellikle 30 aydan önce görülür.
2. Otistik çocukların konuşma ve dil gelişiminde belirgin bir gecikme söz konusudur.
3. Zihinsel gelişimle (örneğin, matematik, resim, müzik, ezber konularında beceri gibi) ilgisi olmayan, ancak sosyal gelişimle ilgili (örneğin, sarılma - kucaklama gibi fiziksel teması reddetmek, insanlara karşı genel bir ilgisizlik ve göz kontağı kuramama gibi) yetersizlikler olduğu görülmektedir.
4. Kalıplaşmış oyun becerileri gözlenmekle birlikte aynılığı korumada ısrar etme ve değişikliğe karşı tepki gösterme de belirgin davranışlar arasındadır (Darıca vd., 1992:19).

1.1.2. Tarihçesi

Tarih boyunca otizmin var olduğunu kanıtlayan birçok bulguya rastlanmaktadır. Yüzyıllar öncesine dayanan bazı efsane, masal ve hikayelerde bahsi geçen kahramanların davranış özelliklerinin otizmle çok benzeştiği görülür. Ayrıca tarih boyunca daima, hayvan inlerinde bulunan, konuşamayan ve yabani davranışlar sergileyen çocukların varlığı anlatılagelmiştir. Bu çocukların özellikleri anlatılırken adeta günümüzde ‘otistik’ diye nitelenen çocuklardan söz edilir (Özbey, 2005:24).

1809’da, Haslam, 1799 senesinde, Bettelheim-Hospital’a nakledilen otistik bir erkek çocuktan bahsetmiştir. Buna ek olarak, 1816-1828 yılları arasında, Kaspar Hauser adlı, Nürnberg çevresinde yaşayan ve dört yaşından itibaren kimseyle görüşmesine izin verilmeyen bir çocuğun da, otistik olduğu iddia edilmiştir. Bettelheim (1967), 1921 yılında John-Hopkins Kliniği’nde dört yaşlarında otistik bir çocuğun muayene edildiğini ve yabani çocukların aslında otistik çocuklar olduklarını belirten, bu sonuca ulaşmasını, sadece otistik çocuklarla birlikte geçirdiği uzun yıllara bağlamayıp, yabani çocuklar hakkında tutulan raporlara da dayandırmaktadır (Tufan, 2003:80).

Kanner (1943), 1938 yılında, 5 yaşındaki Donald üzerindeki gözlemlerini, “*Autistic Disturbances of Affective Contact*” (Dokunmaktan Doğan Otistik Rahatsızlıklar) isimli kitabında şu şekilde ifade etmektedir:

“*O amaçsızca gülüyor, parmaklarını havaya kaldırarak kalıplaşmış hareketler yapıyordu. Kafasını oradan oraya sallayıp aynı ses tonuyla bir şeyler mırıldanıyordu. Bunu büyük bir keyifle yapıyordu. Bir odaya konduğunda, insanları hiç önemsemeyip sallanıyor, nesnelere yöneliyordu. Hareketini önleyecek her adımı ve eli kızgınca itiyordu*” (Happe, 1995 aktaran Aydın, 2005:25-26).

Aydın (2005:25), her kültürde, tuhaf davranışları olan insanlardan sözedilen hikayeleri olduğuna dikkat çeker ve Happe (1995)’den alıntı iki hikayeyi aktarır. Bunlardan ilki Hindistan’dandır:

“*Bir zamanlar Sheikh Chilli bir kıza aşık olmuş ve annesine demiş ki: ‘Anne, bir kıza tavlamanın en güzel yolu nedir?’ annesi de, ‘Oturup bekle. Su almaya geldiğinde ona doğru ufak bir taş atıp ilgisini çek ve bakıp gülümse,’ diye cevap vermiş. Sheikh çeşme başına gitmiş. Kız geldiğinde koca bir taşı ona doğru fırlatmış ve zavallı kızın başı yarılmış. Halk Sheikh’i linç etmeye kalkışmış. Fakat gerçekleri öğrendiklerinde onun ne kadar saf olduğunu düşünmüşler.*”

İkinci hikaye ise Malta’dan gelmektedir:

“*Köyün birinde Gahan diye bir çocuk yaşardı. Günlerden pazardı ve Gahan’ın annesi kiliseye gitmek istedi. Ama Gahan sabah erken kalkmayı sevmiyordu ve yatmak istediğini söyledi. Annesi giderken Gahan’ın odasına geldi ve ‘Ben gidiyorum, eğer kalkıp gelmek istersen kapıyı arkandan çekmeyi sakın unutma!’ dedi. Gahan da ‘Merak etme anne, unutmam’ dedi. Daha sonra Gahan kalktı, yüzünü yıkadı ve gitmeye karar verdi. Kıyafetlerini giydi, tam çıkarken annesinin söylediği aklına geldi. Kapıyı söküp arkasından çekerek kilisenin yolunu tuttu. Kiliseye geldiğinde çıkan gürültü üzerine herkes dönüp ona bakmaya başladı. Herkes gülüyordu. Annesi ‘Sen ne yapıyorsun?’ dedi. Gahan da ‘Ya anne, sen bana kapıyı çek de gel dedin, ben de yaptım’ diye cevap verdi.*”

Kanner (1943)’den sonra, 1944 yılında, Avusturya’da, Hans Asperger, günümüzde ‘Asperger Sendromu’ olarak adlandırılan davranış modeline sahip bir grup çocuk ve ergen hakkında ilk çalışmasını yayımladı. Asperger’in, İkinci Dünya Savaşı’nın sonuna doğru yayımladığı, konuyla ilgili yazıların İngilizce literatüre girmesi uzunca zaman aldı (Wing, 2005:15).

1.1.3. Türleri / Sınıflandırma

Otistik bozuklukların varlığı yaygın olarak bilinmekle beraber, sınıflandırmada hala zorluklar gözlemlenmektedir. Otizme kesin tanı koymak için kullanılacak testler henüz geliştirilememiştir. Ayrıca otistik bozuklukların altgrupları arasındaki

farkları ortaya koyabilecek testler de mevcut değildir. Bugüne dek önerilen tüm tanı sistemleri, sosyal etkileşim, iletişim ve hayal gücü bozuklukları ile katı ve yinelenen etkinliklerin varlığının tanıda çok önemli rol oynadığı konusunda fikir birliği içinde olsalar da, tek tek çocuklara ve yetişkinlere tanı konması söz konusu olduğunda pek çok nedenden dolayı anlaşmazlıklar ortaya çıkmaktadır (Wing, 2005:27).

Günümüzde, psikolojik ve davranışsal bozuklukların sınıflandırılmasında sıkça kullanılan, DSM-IV (*The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders – Psikiyatride Hastalıkların Tanımlanması ve Sınıflandırılması Elkitabı*) olarak bilinen ve Amerikan Psikiyatri Derneği tarafından ortaya konulan tanı ölçütleri yaygın gelişimsel bozukluğu beş alt grup olarak ele almaktadır:

a) Otizm

En çok görülen temel alt gruptur. Otizmin, çocukları, sosyal uyum zorluğu, konuşma ve iletişimde bozukluk, sınırlı ve takıntılı ilgiler ile tekrarlayıcı davranışlar olmak üzere üç temel alanda ciddi şekilde etkilediği ifade edilmektedir (Özbey, 2005:17).

b) Asperger sendromu

Asperger sendromunda dil gelişimi oldukça iyidir ve zeka düzeyi normal veya normalin üzerindedir. Sosyal uyum ve iletişim yetersizliği, ilgi alanının sınırlı olması ve sembolik oyun oynama becerisinin olmaması en belirgin özellikleridir, ki bunlar Asperger sendromunun otizmle olan ortak özellikleridir.

Çok sınırlı ilgi alanlarıyla bilinen, katı prensiplere sahip Asperger sendromlular, bir konuya tamamen odaklanır ve sürekli o alanla ilgili araştırmalar yaparlar. Pek çok yönden normal çocuklarla benzerlik gösterdiklerinden çoğu kez fark edilmezler. Motor gelişimleri genellikle normal görünen Asperger sendromlular oldukça beceriksizdirler. Arkadaş ilişkilerinde de sınırlı oldukları görülür. Empati kuramama, soyut olay ve kavramları anlayamama gibi özellikler taşırlar. Ancak dikkat çekmeyen tekrarlayıcı davranışları vardır. Özbey (2005:18), Asperger sendromunu otizmden ayıran en belirgin özellikleri şu şekilde sıralamaktadır:

1. Dil gelişiminde sorunlar yaşanmaz.
2. Ciddi zeka gerilikleri görülmez.
3. Arkadaş edinme isteği veya yatkınlığı vardır.
4. Davranış bozuklukları fazla görülmez.

c) Çocukluk dezente gratif bozukluğu

'Heller hastalığı' olarak da isimlendirilen bu rahatsızlık çok nadir görülür. Genelde çocuğun, en az iki yaşına kadar normal gelişim gösterdiği gözlemlenir. Ancak daha sonra, aniden bir gerileme olur ve çocuk varolan becerilerini de yitirir, orta ve ağır düzeyde zihinsel gerilik başgösterir ve tipik otistik davranışlar başlar (Özbey, 2005:18).

d) Rett sendromu

Bu gelişim bozukluğuna sadece kızlarda rastlanır. Temel nedeni genetik olan Rett sendromunda, motor becerilerinde gelişme görülmez, aksine gerileme gözlemlenir. Başın bedene oranla küçük olması ve çamaşır yıkıyormuş gibi takıntılı el hareketleri en belirgin özellikleridir (Özbey, 2005:18).

e) Atipik otizm

Yukarıda belirtilen gruplandırmalara ait özellikleri taşımayan çocuklar için kullanılan bir sınıflandırma olan atipik otizm, başka türlü adlandırılmayan yaygın gelişimsel bozukluk olarak da bilinir. Daha önde de belirtildiği üzere, otizm, çocuklardaki üç temel gelişim alanını etkiler; ancak atipik otizmde bu temel alanlardan sadece birinde bozukluk görüldüğünde ve diğer gelişimsel bozukluklar için belirtilen ölçütler karşılanmadığında bu tanı konur. Atipik otistik çocukların gösterdiği otistik özellikler nispeten daha hafif olduğundan, 'yüksek fonksiyonlu otistik' olarak da adlandırılmaktadır (Özbey, 2005:19).

1860'lı yıllarda Fransa'da yayınlanan bazı gazete ve kitaplarda üstün zekaları ve yetenekleri gözlemlenen, 'sıradışı' kölelerden bahsedilmiştir. Bu sıradışılığın en önemli gözlemcilerinden biri adledilen Dr. J. Langdon Down, 1887 senesinde, yaptığı çeşitli çalışmalar ve gözlemler sonucunda, inanılmaz hafızaya sahip bu kişileri tanımlamak için '*idiot savant*' terimini kullanan ilk kişi olmuştur (Sacks, 1995:183-184).

Yüksek fonksiyonlu otistik dendiği zaman, akla ilk gelen, dünya çapında bilinen isimlerden biri, 1974 Londra doğumlu, İngiliz ressam Stephen Wiltshire'dır. Stephen, erken çocukluk yıllarında insanlarla ilişki kurmayan ve tamamen sessiz bir çocuktur. Üç yaşında iken, babasını bir motosiklet kazasında kaybeder ve aynı yıl kendisine 'otistik' teşhisi konur. Kendi dünyasında yaşayan, sözlü iletişim becerisi olmayan, huysuzluk nöbetleri geçiren Stephen, beş yaşına geldiğinde özel eğitim ihtiyacı olan çocukların gittiği bir okula gönderilir. Burada, resim çizmekten çok zevk aldığı ve dış dünya ile çizerek iletişim kurduğu anlaşılır. Özellikle araçları,

binaları ve çevresini çizmekten zevk alan Stephen Wiltshire, eserleri çocukluk yıllarından itibaren kaydedilmiş ve yayınlanmış tek otistik sanatçı olarak da bilinmektedir. Stephen'ın çalışmalarından bir örnek vermek gerekirse: Haziran 2005'te, İtalya'nın Roma şehri üzerinde 45 dakikalık bir helikopter gezisinden sonra, tamamen hafızadan çizdiği ve üç günde tamamladığı 5.1 m x 83 cm. ebadındaki panoramik tablo gerçek görüntü ile, sanki bir fotoğrafmışçasına, birebir örtüşmektedir (Bknz. Resimler 1-3, s.167-168). '*Human Camera*' (Canlı Kamera) diye de anılan Stephen Wiltshire, Haziran 2006'da, sanata katkılarından dolayı, İngiliz Kraliyet Ailesi tarafından, MBE (*Member of British Empire* – İngiliz Kraliyet Üyesi) Nişanı ile ödüllendirilmiştir⁴.

1.1.4. Görülme Sıklığı

Başlangıçta ruhsal problemlerin çok sık görülmeyen bir şekli olarak düşünülmüş otizmin, birçok araştırma sonucunda belirlenen vaka oranı 5/10.000'dir. Halbuki, Wing, 1986'da '*Ulusal Otistik Çocuklar ve Yetişkinler Derneği*'nin bildirisinde, vaka oranını 15/10.000 olarak açıklamaktadır. Gözlemlenen bu üç kat artışın, büyük oranda Kanner'in belirlediği tanım kriterlerinin genişletilmesinden ve otizmin anlaşılması konusundaki yeni gelişmelerden kaynaklanmakta olduğu savunulur (Darıca vd., 1992:23).

Darıca vd. (1992:23), önceki yıllarda araştırmacıların otizm başlangıcının, çocuğun doğuştan ya da doğumdan sonra yaklaşık 30 aylık oluncaya kadarki süre içinde görülebileceğini belirttiklerini, ancak son çalışmalarda, otizmin başlangıcının erken çocukluk dönemiyle sınırlandırılmış olduğunun ileri sürüldüğünü ifade eder. Ayrıca, çocuk 36 aylık olduğunda ya da daha ileri yaşta iken de otistik davranış özellikleri gösterebilmekte olduğu belirtilir.

Yine pekçok geniş kapsamlı araştırma bulgularının; otizmin, kızlara oranla erkeklerde daha yaygın görüldüğünü (yaklaşık ¼ oranında) doğrulamakta olduğunu aktaran Darıca vd. (1992:23), bununla birlikte otistik kız çocuklarda, büyük oranda beyinde hasar ve düşük IQ (zeka düzeyi) gibi ciddi yetersizliklerin de daha sık görüldüğü görüşüne yer verir. Erkeklerde ise daha çok, dil ve zihinsel fonksiyonların yetersizliğinin söz konusu olduğu ifade edilmektedir.

⁴ <http://www.stephenwiltshire.co.uk> , Stephen Wiltshire Kişisel Web Sitesi (Mayıs 2007)

Günümüzde *The Autism Society of America (ASA)*'nın (Amerika Otizm Topluluğu) araştırmalarına göre, otizmin toplumda görülme sıklığı 1/500 kişi, *National Autistic Society (NAS)* (Ulusal Otizm Derneği) İngiltere'ye göre ise bu oran; 1/110 kişidir. Bu oranlarda görülen farklılıkların nedenin ise, araştırma yapan kurumların tanı ölçütleri içine, yaygın gelişimsel bozuklukların tümünü ya da sadece otizmi ele alması ile ilgili olduğu belirtilmektedir (TOHUM, 2006:12).

1.1.5. Nedenleri

Günümüzde, otizm konusunun en çok tartışılan yönü, bu gelişim bozukluğunun ortaya çıkmasına sebep olan etkenlerdir. Anne-çocuk ilişkisinde, erken çağlarda yaşanmış olabilecek muhtemel kopukluklardan, günümüz teknolojilerinin ve yaşam biçiminin etkisi ile artış göstermiş olabileceği yönündeki iddialara kadar pek çok farklı görüş ve ortaya konmuş teori vardır.

Özbey (2005:20), her ne kadar sosyo-ekonomik düzeyleri yüksek olsa da, ilgi, sevgi ve sıcak ilişkilerin olmadığı ailelerde otistik çocuklara rastlandığı, ebeveynin çocuğa olan ilgisizliğinin ve sevgisizliğinin otizme neden olarak gösterildiğini belirtir ve ekler “(...)yapılan geniş çaplı araştırmalar, otizmin ebeveyn ve çocuk ilişkisinden kaynaklanmadığını, sosyo-ekonomik etkenlere bağlı olmadan her ırkta ve her sınıfta ortaya çıktığını kanıtlamıştır.”

Darıca vd. (1992:26), otizmin tanımlanmasından bu yana, otizmi açıklamayı amaçlayan çok sayıda teori ortaya atıldığını belirterek, otizmin tek bir nedene değil, birçok nedene bağlı olarak ortaya çıktığının kabul gördüğünü ifade ederler. Bu konuda öne sürülen teoriler ise dört grupta toplanmaktadır. Bunlar; Psikojenik, Davranışsal, Organik ve Kavramsal teorilerdir.

Psikojenik Teori:

Otistik çocukların, içe kapanma ve sosyal olmayan davranışlarda bulunmalarındaki ana nedenlerini araştıran bazı gözlemciler, bu davranışların duygusal etkenler ve yetiştirilme biçiminden kaynaklandığını ileri sürmektedirler. Bruno Bettelheim'in (1967) teorisi olarak da anılan ve daha çok 1950'li ve 1960'lı yıllarda geçerliliğini koruyan bu görüşe göre otizm, özellikle ana-oğul ilişkisinde, çocuğun, soğuk, reddedici olarak algılanan davranışlarla karşılaşması neticesinde ortaya çıkan, psikolojik bir geri çekilme davranışıdır (Darıca vd., 1992:26-27).

Benzer şekilde; Kanner'in 1954'te, otistik çocukları olan anne-babaların davranış özelliklerini incelemeye yönelik yaptığı çalışmada, otistik çocuğa sahip anne-babaların

eğitim dzeyelerinin yüksek ve özellikle babaların eğitimsel yönden st statüye sahip olduklar belirtilmektedir (aktaran Darıca vd., 1992:27). Ayrıca, Kanner'in otistik çocukların ailelerinde, psikolojik bir hastalığa çok az rastlandığını belirtmesine rağmen, bu anne-babalar genellikle obsesif, duygusallıktan uzak ve çocukları ile yakın, sevecen bir ilişki kuramayan kişiler olarak değerlendirilmektedirler.

Bunun yanısıra, Darıca vd. (1992:27), son yıllarda otistik çocukların anne-babaları ile normal çocukların anne-babaları arasında yapılan karşılaştırmalı çalışmalarda; otistik çocukların küçük yaşlarda, ailelerinden kaynaklanan ilgisiz, soğuk tavır ve yetiştirilme biÇimi gibi nedenlerden dolayı zarar görmüş olmaları konusunda normal çocuktan belirgin bir farklılıkları olmadığı görüŐünün ne sürülmekte olduğuna dikkat çeker. Başka bir deyiŐle, bu çalışmaların sonuçları, zrl bir çocuğa sahip olmanın getirdiği duygusal baskının, anne-babalarda da psikolojik problemlere yolatığına işaret eder.

Davranışsal Teori:

Bu teorinin savunucuları, otizmin ödül ve ceza sistemleriyle pekiŐtirilen ve bir seri tesadüfi olasılıklarla Şekillendirilmiş, đrenilmiŐ davranış grupları olduğunu ileri sürmektedirler. Anne-baba-ocuk ilişkisini sınırlamaksızın, psikojenik teoriden daha geniş kapsamlı olarak ele alan bu teoriye göre otizm, çocuğun içinde bulunduğu ortamda, çevresiyle ilişki kurma yoluyla öğrendiği, bir atipik ve özel davranışlar bütünüdür. Fakat bunu daha çok ortamın, gelişmekte olan çocuğa sağladığı olumlu ya da olumsuz sonuçları açısından değerlendirmektedir ki bu teoriye göre otistik çocukların ortaya koydukları birçok davranış öğrenilmiş davranıŐlardır. İncelenen vakalar, aile-ocuk ilişkisinin gözlemlenmesi ve otistik davranışın ne kadar erken ortaya çıktığının belirlenmesiyle birlikte, otistik çocuğun çevresinden aldığı uyarıların Şeklinin ve karşılaştığı olayların, normal çocukların karşılaştıkları olaylardan çok fazla olmamasına karşın, bu olaylara verdiği tepkilerin normal çocuktan çok daha farklı olduğunu öne süren ayrı bir görüş ortaya çıkmaktadır. Genelde bu görüşü savunanlar, otistik çocuğun doğal olarak, kendi kendine, çevreden çeşitli bilgi ve becerileri öğrenmelerini olanaksız kılan, zre bağlı bir yetersizliğin söz konusu olduğunu ileri sürmektedir (Darıca vd., 1992:28).

Organik Teori:

Otizmin biyolojik bir kaynağının olduğu ancak son yirmibeŐ yılda kesinlik kazanmış ve beyindeki bazı yapısal anomalilerin otizme neden olduğu fikri kabul görmüştür. Bu alanda yapılan son araştırmalar, *cerebellumun* (beyincik) gelişmesi ile

ilgili bir bozukluk olduğu üzerinde yoğunlaşmakta ve teknolojinin gelişmesine bağlı olarak, ileride beyin yapısının daha da ayrıntılı incelenebileceği düşünülmektedir (Darıca vd., 1992:28).

Darıca vd. (1992:29), bu teorinin, otizmin, organik bir nedene bağlı olarak beyin bazı fonksiyonlarını yerine getirmemesi sonucu ortaya çıktığını öne sürdüğünü belirterek, günümüzde oldukça benimsenmekte olduğuna dikkat çeker. Bu teori, otistik çocuğun gösterdiği öğrenme, dikkat ve algı süreçleri ile ilgili yetersizliğini kapsamaktadır. Bu görüşün aynı zamanda, otistik çocuktaki belirli fiziksel ve biyokimyasal farklılığı vurgulayan verilerle de doğrulanmakta olduğu ifade edilir.

Son yıllarda, görüntüleme tekniklerindeki gelişmeler, bu alanda daha geniş kapsamlı çalışmaları da beraberinde getirmiştir. Bunun en önemli örneklerinden biri olarak, Kalifornia Üniversitesi San Diego'dan Dr. Karen Pierce'in 2000'li yılların başında, otistik beyin üzerinde yaptığı görüntüleme çalışmaları gösterilebilir. Pierce yaptığı araştırmalar sonucunda, normal (otistik özellikler göstermeyen) beyin aksine, otistik beyin, tanımadığı yüzlere karşı tepki vermediğini, ancak tanıdığı yüzlere tepki verdiğini *neuroimaging* (Sinir Sistemi Görüntüleme) yöntemi ile kanıtlamıştır. Pierce'in 'Early Identification of Autism: Warning Signs from Brain and Behavior - Otizmin Erken Tanısı: Beynin ve Davranışların Uyarı Sinyalleri' adlı bu çalışması geniş yankı uyandırmış, *Time Magazine*'e konu olmuş (15 Temmuz 2002), 2004 yılında *Organisation of Autism Research* (Otizm Araştırma Organizasyonu - OAR) tarafından ödüle layık görülmüş ve bu alanda daha önce ortaya konmuş pek çok tezi de çürütmüştür (Bknz.7.5.1)⁵.

Öte yandan, doğum öncesi ve sonrasında oluşan, biyolojik yönden yeterince gelişememe durumu ve özellikle hamileliğin ilk üç ayında meydana gelen olumsuzluklar da otizmin ortaya çıkma riskini arttıran etkenler olarak gösterilmektedir. Ayrıca yapılan genetik incelemelerde; otistik çocuklar ve ailelerinin kanında normalden farklı bulgulara da rastlanmaktadır. Bunların yanısıra, yine genetik bulgular, otizmin ikizlerde görülme oranının %50 daha fazla olduğu, otizmin çift yumurta ikizlerinden çok, tek yumurta ikizlerinde belirgin olarak ortaya çıktığını göstermektedir (Darıca vd., 1992:29).

Otistik çocukların ailelerindeki konuşma, gecikmiş dil ve gelişimsel problemlerin, risk faktörünü arttırdığını gösteren çalışmalar da mevcuttur. Konuşma problemleri ve iletişim yetersizlikleri için de, genetik bir eğitimin varlığından söz

⁵ http://www.researchautism.org/resources/newsletters/archives/2005_apr.htm, Organization for Autism Research (OAR) (Otizm Araştırma Organizasyonu) (15 Ocak 2007)

edilmektedir. Örnek vermek gerekirse; Fragile X sendromu adı verilen genetik bozukluğun, otizme neden olan genetiksel geçişlerden birisi olduğu belirtilmektedir. Genetik çalışmaların sonuçları ayrıca kromozom anomalisi olan çocukların %10-15'inin otistik olduğunu da göstermektedir (Darıca vd., 1992:29).

Kavramsal Teori:

Frith'in teorisine göre otistik bireylerdeki temel sorun, doğuştan gelen, zihinsel kavramaya ait, mantıki sonuçlar çıkartmaya engel teşkil eden bir eksikliklerdir. Çocuğu farklı bir gelişme yönünde zorlayan bu eksiklik, değişik otistik belirtiler ortaya çıkarır. Örneğin, yaratıcılık, taklit etme, hayal gücüne dayalı oyunlar oynayabilme gibi becerileri kolaylıkla yapabilen normal çocukların aksine, otistik çocukların iç ve dış dünyada gelişen olaylar arasında ilişki kurabilme, tahmin yapabilme becerisinden yoksun oldukları görülür. Darıca vd. (1992:30), bu durumu şu şekilde özetler:

“(...) otistik çocukların, diğer insanların hareketlerini yönlendiren inançları, istekleri ve eğilimleri olabileceğini anlamalarındaki yetersizliklerden kaynaklanmakta ve böyle bir bilgi dağarcığı olmaksızın da sosyal ilişkilerini geliştirmeleri oldukça zor olmaktadır.”

Otizmin nedenleri ile ilgili öne sürülen pek çok görüş ve teori olmasına rağmen, halihazırda tek başına, bu problemi anlamada kullanılabilecek bir yöntem mevcut değildir. Daha çok verinin toplanması ve konu ile ilgili çalışmaların artması, çözüm arayışlarında daha verimli noktalara gelinmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

1.1.6. Tanı ve Teşhis

Daha önce de bahsedildiği üzere, otizmle ilgili ilk tanı ölçütleri 1940'lı yıllarda Kanner tarafından belirlenmiştir. Kanner, otistik çocuklarda gördüğü dokuz temel özelliğe dikkat çekerek, otistik çocukların tanısında bu özelliklerin ölçüt olarak kullanılmasını önermiştir. Aradan geçen uzun yıllara rağmen, bu ölçütlerin çoğu geçerliliğini korumaktadır. Kanner'in tanı ölçütleri şöyle sıralanır:

- 1- Başkalarıyla etkileşimde bulunmaz
- 2- Konuşma geç gelişir ve konuşmada aksamalar vardır
- 3- Konuşmayı iletişim amacıyla kullanmaz
- 4- Ekolali (yankı) konuşma vardır
- 5- Zamirleri yerinde kullanmaz ve karıştırır
- 6- Değişiklikleri kabule yanaşmaz
- 7- Tekrarlayıcı amaçsız davranışlar görülür

8- Normal bir zeka ve iyi bir hafızaya sahiptir

9- Dış görünüşleri normaldir (Özbey, 2005:26).

Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından ortaya konulan, günümüzde yaygın şekilde kullanılan, DSM-IV (*The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders - Psikiyatride Hastalıkların Tanımlanması ve Sınıflandırılması Elkitabı*) olarak bilinen tanı ölçütleri ise şöyledir:

A. En az ikisi birinci maddeden ve birer tanesi iki ve üçüncü maddelerden olmak üzere, bir, iki ve üçüncü maddelerden toplam altı maddenin bulunması gerekir:

1- Aşağıdakilerden en az ikisinin varlığıyla kendini gösteren sosyal etkileşimde yetenek düşüklüğü:

- a) Sosyal etkileşim sağlamak için göz teması, mimik ve jestler gibi sözel olmayan iletişimde belirgin derecede sınırlı yetenek,
- b) Arkadaşlık ilişkilerini kurmada yaşına uymayan yetenek eksikliği,
- c) Başkalarıyla oynama, ilgilerini ya da başarılarını paylaşma arayışı içinde olmama,
- d) Karşılıklı sosyal ve duygusal ilişkiler kuramama,

2- Aşağıdakilerden en az birinin varlığıyla kendini gösteren iletişimde yetenek eksikliği;

- a) Dil gelişiminde gecikme olması veya dilin hiç gelişmemiş olması veya çocuğun bunu sözel olmayan iletişimde desteklememesi,
- b) Konuşması yeterli olduğu halde, başkalarıyla iletişim amaçlı sohbet başlatma ya da sürdürmede belirgin bir bozukluğun olması, karşılıklı konuşma yerine söylenenleri olduğu gibi tekrarlama.

3- Aşağıdakilerden en az birinin varlığıyla kendini gösteren sınırlı ilgi ve etkinlik repertuarı ve davranışlarda gereksiz tekrarların olması:

- a) Bir veya daha fazla yineleyici harekete takılıp kalma, sınırlı ve uç derecedeki ilgilerin olması,
- b) Gereksiz bir biçimde törensel davranış ve ritüellere sıkı sıkıya bağlanma,
- c) Sallanma, nesnelere vurma gibi basmakalıp ve yineleyici beden hareketleri,
- d) Eşyaların bazı parçalarıyla sürekli uğraşıp durma ve amaca uygun olmayan bir biçimde kullanma.

B) Yukarıdaki her üç alandan en az bir tanesi 3 yaşından önce görülür.

Bunların yanısıra, Rendle-Short ve Creak tarafından otizm teşhisi için ortaya konan, on dört belirtiden en az yedisinin görülmesi, otizm teşhisi konmasının gerekliliğine işaret eder (Özbey, 2005:26-27).

Bu belirtiler şunlardır:

1. İnsanlarla ilişki kuramama (yetişkinlerle ve çocuklarla, buna anne de dahildir)
2. Duyuların yetersiz kalışı (optik ve akustik algılama aksaklıkları)
3. Değişimlere karşı direnme
4. Reel tehlikeleri görememe
5. Ağır konuşma aksaklıkları
6. Ruhsal dengesizlik (aniden ağlama, gülme, kızma, bağırma, vurma, kırma vb)
7. Göze batıcı, çok belirgin bedensel aşırı aktiflik
8. Göz teması kuramama
9. Değişik objelere karşı aşırı ilgi duyma
10. Cisimlerle veya onların özellikleriyle, fonksiyonlarıyla ilgili olmayan bir şekilde ilgilenme ve kullanma
11. Kendi kendini yoklama ve aşırı biçimde ilgilenme (bedenin belirli kısımları, sürekli biçimde gözlemlenir ve yoklanır)
12. Basmakalıp oyunlar
13. Gelişimdeki geri kalmışlıkla bağdaşmayacak derecede üstün nitelikli bazı becerilere sahip olma
14. İçe kapanıklık (kendi kabuğuna çekilme ve ebeveyni bir cisim olarak kullanma; isteklerini bu şekilde yerine getirmeye çalışma. Ebeveyninin buna boyun eğmesiyle birlikte bu davranışlar daha da güçlenerek zincirleme bir reaksiyona dönüşür, hem çocukta hem de ebeveynde hatalı davranışlara neden olur), taklit etme yeteneğinin zayıf olması (Özbey, 2005:27-28).

Bir bebeğin veya çocuğun, fiziksel, duygusal, zihinsel ve sosyal gelişiminin yakın takibi, genellikle ilgili çocuk doktoru, hemşire, yuva öğretmeni gibi uzmanlar tarafından yapılır. Bu nedenledir ki, bu kişilerin otizm konusunda bilgi sahibi olmaları, erken tanı konması açısından büyük önem taşır. Son yıllarda, özellikle ABD ve Avrupa'da erken tanı konmasına yönelik çalışmalar hız kazanmıştır.

1.1.7. Tedavi

Sebeplerinde olduğu gibi, otizmin tedavisinde de tek bir konu üstünde fikir birliğine varılamamaktadır. Eğitsel tedavi yöntemlerinin, erken yaşlardan itibaren uygulanması, tüm

uzmanlar tarafından şiddetle önerilmekle beraber, farklı anlayışlar da sürmektedir. Günümüzde, otizm sorununa kesin çözüm olduğu ispat edilmiş herhangi bir yöntem belirlenebilmiş değildir. Ancak bazı araştırmalar ve yaklaşımlar, belirli alanlarda, belirli oranlarda iyileşmeler görüldüğü iddiasındadır (Kayaalp, 2000:44).

Kayaalp (2000:44), otizmin tedavisinde kullanılan yaklaşım ve yöntemleri dört ana başlık altında toplamıştır:

1. Biyokimyasal Tedaviler
2. Duyusal ve Algısal Tedaviler
3. Psikolojik Tedaviler
4. Davranışsal / Eğitsel Tedaviler

1. Biyokimyasal Tedaviler

a) İlaç Tedavisi

Otizmin tedavisinde kullanılan ilaçlar genellikle otizm ile ilgili semptomları azaltmaya yöneliktir. Aşırı hareketlilik, huzursuzluk, kendine zarar veren davranışlar, saldırganlık, takıntılar ve bazı çocuklarda görülebilen epileptik nöbetler bu semptomlardan bazılarıdır. Ancak ilaç tedavisinin, otizm ile ilgili problemlerin giderilmesinde tek başına kullanıldığında yeterli olmadığı ifade edilmektedir (Kayaalp, 2000:44-45). Otizmin geniş bir belirtiler yelpazesi olduğu da göz önünde bulundurulduğunda, birine yararlı olan bir ilacın, diğerine hiçbir faydası olmaması da söz konusudur (Grandin, 2005:101).

b) Vitamin Tedavisi

Amerika'da bulunan *Autism Research Institute* (ARI) (Otizm Araştırma Enstitüsü) adlı kuruluşun başında bulunan Dr. Bernard Rimland bu yöntemin öncüsüdür. 1960'lı yılların başında bazı aileler, Rimland'a, çocuklarına, belirli vitaminleri verdikleri zaman gelişmeler gördüklerini bildirmişlerdir. Rimland bu sonuçları baz alarak bir araştırma yöntemi geliştirmiş, vücut metabolizmasını normal hale getirmek ve davranış problemlerini azaltmak amacı ile yüksek dozda B6 vitamini ve Magnezyumu birlikte kullanmıştır. Bu uygulamaya alınan çocuklarda, belirli alanlarda % 35 – 50 oranında gelişmeler kaydedildiği belirlenmiştir (Kayaalp, 2000:45).

c) Diyet Uygulamaları

Kayaalp (2000:46), bu alanda en çok uygulanan diyet türünün, gluten ve kazeinden arındırılmış gıda rejimleri olduğuna dikkat çeker. Bilindiği üzere, gluten, buğday ve diğer tahıllarda bulunan bir madde olup, kazein ise bir süt proteindir. Çocuklarının gıdalarında süt ve süt ürünlerini kestikten sonra otistik sendromlarda azalma ve iyileşme gördüklerini belirten pek çok aile mevcuttur. Kayaalp (2000:46) ayrıca, bahsi geçen bu maddelere karşı vücuttaki toleranssızlığın, beyin dokularının şişmesine yolaçtığı iddialarına da değinir.

2. Duyusal ve Algısal Tedaviler

a) Duyusal Bütünleme Terapisi (Sensory Integration)

Kendi vücudunun farkında olma ve değişik duyumlar arasındaki ilişkiyi ele alarak yürütülen bir tedavi metodudur. Otistik çocuklarda sıkça gözlemlenen, dokunmaya karşı aşırı hassasiyet veya tepkisiz kalma, kendi vücudunu tanıma ve kullanmadaki sorunlar, koordinasyon bozuklukları, bu terapinin ele aldığı sorunlardır. Duyusal Bütünleme Terapisi, çocuğun hareketlerinin organize edilmesine yönelik olup uğraş (*occupational*) terapistleri tarafından yapılmaktadır (Korkmaz, 2005:82).

b) İşitsel Tedavi (AIT – Auditory Integration Therapy)

Fransız hekim Guy Bernard tarafından geliştirilen bu tedavi yöntemi, psikiyatrik sorunu ve öğrenme bozukluğu olan değişik hastalarda denenmiştir. Bu yöntem, hastaların sese karşı aşırı bir hassasiyet gösterdikleri ve sesten kaynaklanan bir ağrı duydukları varsayımına dayanarak geliştirilmiştir. Bernard, hastalarda, ağırlı işitmeyi, orta kulakta yeralan küçük eklem, kas ve kemiklerin rahatsızlığına bağlamış ve müziğin, belli ses frekanslarının filtrasyonunu sağlayarak bu acıyı hafifletebileceğini düşünmüştür. Yöntem, bir kulaklık aracılığıyla, günde bir saat kadar olmak üzere, yaklaşık on gün süresince modüle edilmiş müzik uygulaması ve bu şekilde değişik frekanslar aracılığıyla, bir çeşit düzenli bir gel-git sağlanarak, ortakulağa ve beyne masaj uygulaması tekniğine dayanır. Bazı çocukları daha sosyal ve dikkatli yaptığı, seslere karşı aşırı hassasiyeti azalttığı söylenen bu tedavinin küçük bir grup otistik çocuk üzerinde etkili olduğu bilinir. Tedavinin, aileler üzerindeki psikolojik etkisinin ise yüksek olduğunun izlendiği ifade edilir (Korkmaz, 2005:82-83).

c) Hızlandırılmış İletişim (Facilitated Communication)

Bu teknik, ABD’de 1989 yılında Syracuse Üniversitesi, Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Bölümü Başkanı Douglas Bikken tarafından, Avustralya’dan, otistik çocukların iletişim kurabilmeleri amacıyla, getirilmiştir. Bu yöntem, otistik çocuk daktiloda ya da bilgisayarda birşey yazarken, ebeveyn ya da bir eğitimcinin çocuğun elini desteklemesi şeklinde yürütülür. Çok tartışmalı bir yöntem olan Hızlandırılmış İletişim üzerinde, araştırmalar sürmektedir (Korkmaz, 2005:83).

3. Psikolojik Tedaviler

a) Psikoterapi

Kayaalp (2000:54-55), 1940’lı yıllarda, otizmi ilk defa tanımlayan Kanner’ın en ön planda değerlendirdiği patolojinin “*hayatın başından itibaren, başka insanlar ve durumlarla ilişki kurma becerisindeki bozukluk*” olduğuna dikkat çeker. O dönemlerde, otizmin klinik tablosunda, çocukluk şizofrenisi ve anne yoksunluğu (*maternal deprivation*) tablosu ile çakışmaları gözlemlendiği için her ikisinde de benzer tedavi yöntemleri denenmekte olduğu ifade edilir. Otizmin etiolojisinin, tamamen anne-çocuk ilişkisindeki patolojiye bağlanması ve bu karışık tabloların ortaya çıkardığı belirsizlikler nedeni ile tedavi yaklaşımında psikanalitik terapiler ön plana çıkmıştır. Margeret Mahler ve Melanie Klein, otistik ve şizofren çocuklarla psikanalitik çalışmalar yapmışlar ve terapistin çocuk için doyurucu ve tatmin edici bir obje konumunda kalmasını öngörmüşlerdir. Rank (1949), annenin kişiliği üzerinde hassasiyetle durmuş ve atipik çocukların annelerin kişilik yapılarını üç gruba ayırmıştır.

- i. Affektif psikoz, manik depresif veya doğum sonrası depresyonu teşhisleri almış kişiler
- ii. Remizyondaki şizofrenler
- iii. Duygusal ilişki kurma olgunluğu ve kapasitesine sahip olmayan narsistik kişiler (aktaran Kayaalp, 2000:54-55).

Görülebileceği üzere, Rank tüm anneleri ciddi şekilde psikiyatrik bozukluklara sahip kişiler olarak değerlendirmektedir. Ancak, ilerleyen yıllardaki çalışmalar ve araştırmalar otizme bakışı ve tedavi yöntemlerini değiştirmiştir.

b) Tutma Terapisi

1970’li yılların sonlarında Dr. Martha Welch tarafından geliştirilen bu yöntem, çocuk, anne ile yüzyüze oturur ya da yatar şekilde iken annenin çocuk ile göz teması kurarak ona sarılması esasına dayanır. Seans boyunca anne çocukla sürekli göz teması kurmaya ve onunla hislerini paylaşmaya gayret eder. Otistik çocukların bu seanslarda ağlayıp bağırdıkları gözlemlenmiştir. Bu sürecin, anne ve çocuk arasında evvelki yıllarda kurulamamış olan bağın oluşmasına fayda sağladığı düşünülmektedir. Bu bağın oluşmamasında her ne kadar anneden kaynaklanan bir sebep olmadığı söylene de, tutma olayını annenin gerçekleştirmesi gerektiği ifade edilir. Bu tedavinin fayda sağlayıp sağlamadığı ile ilgili çeşitli düşünceler mevcuttur (Kayaalp, 2000:55).

4. Davranışsal / Eğitsel Tedaviler

Korkmaz (2005:91), otistik çocuğun erken tanısı ve uygun müdahalelerin ve eğitimin başlatılmasının, sonraki gelişimi açısından hayati derecede önemli olduğuna dikkat çeker. Yapılan araştırmalar, otistik bireylerin iyi yapılandırılmış, kişiye özel eğitim programlarına olumlu yanıt verdiğini göstermiştir. Özetle, planlanan eğitim çocuğun özel gereksinimlerine uyarlanmış olmalıdır. Bu alanda çalışmalar yapan eğitimciler ve klinisyenler, eğitim programlarına anne ve babanın da dahil edilmesi gerektiği, anne-baba, terapist ve uzman işbirliğiyle çocuklara çeşitli beceriler kazandırılabilceği ve içinde buldukları ortama daha kolay adapte olabilecekleri konusunda hemfikirdirler.

Bu bağlamda geliştirilmiş ve kullanılan bazı davranışsal / eğitsel tedaviler şunlardır:

a) LOVAAS Yaklaşımı:

California Üniversitesi’nden Prof. Dr. O. Ivaar Lovaas tarafından ortaya çıkarılmış, erken eğitim programı veya uygulamalı davranış terapisi olarak anılan bir yöntemdir. Uygulamalı davranış terapisi, yaklaşık 50 yıllık bir oluşum sürecinden geçmiş, yeni becerilerin geliştirilmesinde ve istenmeyen davranışların azaltılmasında pekiştireçlerin kullanıldığı, çeşitli yaygın teknikleri de içeren, yetişkin yönlendirmesi ile uygulanan bir yöntemdir. Bu yöntemde çocuk, eğitimci ve ebeveyn birlikte bir çalışma yürütürler. Yaklaşım, okulda veya evde, haftada 20-40 saat arası bir eğitim sürecini öngörmektedir. Erken tedavi yaklaşımı olarak nitelendirilmesinin sebebi ise, bu yaklaşımda amacın, çocuğa

otistik tanısı konduktan sonra eğitim programıyla 5-6 yaşlarına geldiğinde yaşlılarıyla okula gidebilmesini sağlamak oluşturdur (Eraktan, 2005:29).

b) TEACHH Metodu:

1964 senesinde, North Carolina Üniversitesi'nde geliştirilmiş bir metoddur (Eraktan, 2005:30). Bu metodun amacı, çocukları otizmden veya otistik davranışlarından kurtarmak değil, onların ihtiyaçlarına uygun bir ortam oluşturarak kapasitelerini en üst düzeyde kullanabilmelerini sağlamaktır. Bu bağlamda, otistik çocukların görsel becerilerinden faydalanmak ve bağımsızlaşmalarını sağlamak amacıyla, işaret dili, resimli veya hem resim hem kelime içeren iletişim tahtaları kullanılır (Kayaalp, 2000:59).

c) FLOORTIME Yaklaşımı:

Ev merkezli bu yöntem, bireyin gelişimsel özelliklerini ve bireysel farklılıkları gözönünde bulundurarak, iletişim için gerekli olan başlıca becerileri desteklemeyi hedefler. Bu alanda uzman profesyoneller eşliğinde, evde, ebeveyn ve çocukla gerçekleştirilir. Bu yaklaşımı geliştiren uzmanlardan biri olan Dr. Stanley Greenspan'a göre, yetişkinler çocukla birlikte yere oturur ve çocuğun doğal ilgilerini takip ederler. Bu yöntemin etkinliğine dair bilimsel çalışmaların yetersizliği ve otizmi ağır olan bireylerde böylesi çocuk merkezli bir çalışmanın işe yaramayacağı yönünde eleştiriler mevcuttur (Eraktan, 2005:30).

d) PECS Programı:

İletişimin öğrenilmesi ve desteklenmesi için kullanılan önemli programlardan biri de *Picture Exchange Communication System* (PECS) (Resim Değiştirme Yoluyla İletişim Sistemi)'dir. Otizmlili bireylerin görsel algılarının kuvvetli olmasından yola çıkılan bu yöntemde, resimler kullanılarak davranışçı yöntem ve uygulamalar izlenir (Eraktan, 2005:30).

Görgü (2005), *Otizm, İletişim ve PECS* başlıklı makalesinde konuya şöyle yaklaşır:

“Konuşmanın bir iletişim yolu olduğunu ve iletişim için başka yollar da bulunduğunu kabul edersek daha geniş açıdan bakabilmeyi sağlarız. Eğer otizmlili bireyleri farklı bir kültüre benzetiyorsak, farklılığın biyolojik doğasına uygun bir iletişim yöntemi kullanmamız gerekir. Bu tıpkı görme engelli bireyler için Braille Alfabesi'nin kullanımı gibidir. Eğer kullanılan iletişim sistemi biyolojik yapıya uymuyorsa ve biyolojik yapıyı desteklemiyorsa sonuç alınamayacaktır.”

PECS programının otistik çocukların eğitiminde çok önemli bir yer tuttuğunu ifade eden Görgü (2005) ayrıca, bu programın, iki farklı kültürdeki kadar ayrı bireyler için alternatif ve ortak bir dil oluşturduğunu savunur.

e) MILLER Yöntemi:

Miller Yöntemi, teorik temeli, hedefleri ve etkinliği olan alternatif bir yöntemdir. Bu yöntemde beden organizasyonuna ve sosyal iletişim becerilerine yönelik problemleri işaret eden bütünleştirici bir yaklaşım sunulması hedeflenir. Yöntemin amacı, otistik çocuğun kapasitesini, başka insanlarla veya nesnelere iletişim kurabileceği bir düzeye getirmek, değişikliklere adapte olmasını sağlamak, edindiği deneyimlerden çıkarımlar yaparak öğrenmesini sağlamaktır. Ayrıca Miller Yöntemi'nde, otistik çocuğun, diğer insanlarla veya nesnelere iletişim kurarken kendi bedeninin farkında olmasını sağlamak, içe dönük veya kopuk davranışlarını işlevsel, iletişimsel ve sosyal hale getirmek de büyük önem taşır. Özetle, burada en önemli amaç otizmli bireylerin oyundaki, sosyal ve günlük yaşamdaki rutinlerindeki esnekliği artırmak ve çeşitlendirmektir.

Miller Yöntemi'nde kullanılan temel araç, yerden yüksekliği 75 cm. olan bir platformdur. Kare şeklindeki bu platformun her bir köşesinde çocuğun her alanda, ince motor becerileri üstünde çalışabileceği istasyonlar oluşturulur. Böylece bir yandan çocuğun beden farkındalığı artarken, öte yandan terapistle arasındaki sosyal ve duygusal ilişki de desteklenir (Eraktan, 2005:30-31).

f) SONRISE Yöntemi:

Bu program, aile eğitimine dayalı, çocuk merkezli bir yaklaşımdır. Ebeveynler, otistik çocuklarına iyi birer eğitimci olabilmek için çeşitli yaklaşımlar öğrenirler. Özellikle eğitimsel ve davranışsal yaklaşımlar öğrenen ebeveynler, bu sayede, çocuklarına, gelişim, iletişim ve beceri kazanımlarında yardımcı olurlar (Eraktan, 2005:31).

g) Konuşma Terapisi:

Korkmaz (2005:97), otistik çocuk kendini ifade edebildiği zaman, sergilediği davranış sorunlarının da büyük oranda önleneceğini belirtir ve özellikle hafif ve orta derecede ağır otistiklerde, mümkün olabilen en kısa zamanda konuşma terapisine başlanması gerektiğini ifade eder. Özel bir işaret dili, konuşma ve semboller yoluyla iletişim kurarak kendini ifade edebilmeyi sağlayan bu yöntem, 'Makaton Terapisi' diye de anılır. Otistik çocuk konuşmaya ne kadar erken başlarsa diğer becerileri de o oranda çabuk gelişeceği için, bu yöntemin otizmin

tedavisinde önemli bir yer tuttuğu söylenir. Korkmaz (2005:85-97), “*Tedavide önemli rol oynayan konuşma, eğitim ve davranış sorunları, yabancı bir dilin konuşulduğu ülkede başarıyla ele alınamaz*” der ve sözel iletişim, otizmin, kültüre en bağımlı öğelerinden biri olduğu için, tanı ve tetkik amacıyla yurtdışına götürülen otistiklere, en az bu alanda yardımcı olunabildiğini ifade eder.

h) Fizyoterapi:

Fizyoterapinin otizmin tedavisinde kullanılmasındaki temel neden, çocuğun dikkatini dış ortama ve nesnelere yönelterek onlarla olan ilişkilerini arttırmaktır. Öte yandan, bu tedavi yönteminde, el - göz koordinasyonunu geliştirmek, ince el becerilerini artırmak, gündelik yaşam becerilerini geliştirmek, istemsiz hareketleri azaltmak, amaca yönelik ve koordine hareketleri pekiştirmek, taklit yeteneğini arttırmak, vücuda düzgün bir duruş kazandırmak da hedeflenir. Sportif faaliyetlerle aile eğitimi ve kucaklaşma da bu terapi çerçevesinde yer alır (Korkmaz, 2005:79).

i) Sanat ve Müzikle Tedavi:

Korkmaz (2005:81), otistik çocukların sanat ve resme ilgi duyduklarına ve bazılarının bu konuda üstün yetenekli olduklarına dikkat çeker. Otistik çocukların bir kısmında, müziğe karşı aşırı bir ilgi ve beceri gözlemlenir. Ayrıca müziğin, bu çocuklar üzerinde yatıştırıcı ve dikkat yetilerini geliştirici özelliği olduğu da tespit edilmiştir. Dolayısıyla, çocukların bu eğilimleri tedavi amacıyla da kullanılır.

Yukarıda belirtilenler dışında, alternatif tedavi yöntemi olarak bahsi geçen yöntemlerden biri de Yunuslarla Tedavi’dir. Eraktan (2005:32)’a göre, bu tedavi yöntemi birçok psikiyatrik ve nörolojik rahatsızlıklarla birlikte, otizmde de kullanılmaktadır. Suyun, kas ve iskelet sistemine yönelik yararlarıyla birlikte, sosyal davranışlar gösteren eğitilmiş hayvanların otizm tedavisinde kullanımı, motor koordinasyon alanlarında, dikkat gelişiminde, göz kontağının artmasında ve diğer sosyal becerilerin kazanımında etkili olabildiği ifade edilir.

1.1.8 Eğitim

Algılama seviyeleri, dikkat süreleri, beceriyi kavrama yetenekleri, halihazırda varolan becerilerini kullanabilme düzeyleri birbirinden farklılık gösteren otistik çocukların tamamı için uygulanabilen, genel geçer kabul görmüş bir eğitim programı yoktur. Bu

sebepten dolaydır ki, her bir çocuk için, otizme değil, otistik çocuğun kişisel özelliklerine dayalı, 'Bireysel Eğitim Programı' hazırlanması uygundur (Özbey, 2005:77).

Bu alanda eğitim veren kurumlarda, özel olarak yapılandırılmış ortamlar bulunur. Özbey (2005:77), eğitim esnasında otistik çocuğun dikkati sıklıkla dağılabildiğinden, eğitim ortamlarının oldukça sade olmasına özen gösterilmesinin gerekliliğini vurgular. Ayrıca, otistik çocukların değişikliklere uyum yeteneklerinin sınırlı olduğunu ifade ederek, eğitim ortamlarının sık sık değiştirilmemesine de özen gösterilmesi gerektiğini belirtir.

Otistik çocukların eğitiminde en önemli hususlardan biri sürekliliğin sağlanmasıdır. Beceri edinmeleri genellikle uzun süren otistik çocukların eğitim programları, yeterince uzun soluklu olmadığında veya sürekliliği bozan uzun aralar verildiğinde, istenen sonucu vermez. Bu etkenler ayrıca, eğitim kalitesinin de düşmesine neden olur. Otistik çocuğun bir davranışı kazanması günde bir saatlik bir çalışmayla birkaç gün, birkaç ay, hatta ağır vakalarda bir yıl bile zaman alabilir. Bu sebepten dolayı, kazandırılmak istenen becerinin yer etmesi tekrarın sıklığına ve çokluğuna bağlıdır (Özbey, 2005:68).

Eğitimde yoğunluk da en az süreklilik kadar önem taşır. Özbey (2005:68), otistik çocukların ilgileri ve dikkatleri çok sınırlı olduğu için, çalışma sürelerinin küçük parçalara bölünerek kullanılması gerektiğini belirtir. Örneğin, bir etkinliğin süresi ortalama 40 dakika olarak belirlenmişse, çocuğun dikkat süresine ve algılama düzeyine göre, onar, onbeşer ve en fazla yirmişer dakikalık sürelerle bölünmesinin uygun olacağını savunur.

Otistik çocukların eğitiminde en önemli konulardan biri de ailenin eğitime katılımıdır. Çocuğun gelişmekte olan karakterinin ve davranışlarının, en yakın takipçisi ailesi olduğundan, kendilerinin görüş ve önerilerinin alınması etkili bir eğitim programı hazırlanabilmesi için şarttır. Ayrıca, eğitimci ve aile otistik çocuğun eğitim sürecinde mutlaka işbirliği içinde hareket etmelidirler. Okulda öğretilen davranışların evde, aile tarafından desteklenmesi ve devam ettirilmesi gerekir. Ancak şu da bir gerçektir ki anne acıyarak çocuğun hayatını kolaylaştırma yoluna gider (örneğin, ileri yaşlarda bile ayakkabısının bağcıklarını bağlamak, yemeğini yedirmek gibi). Halbuki, otistik çocuğun bu becerileri ancak tekrar yoluyla ve belli bir süre sonunda kazanabileceği göz önünde bulundurulduğunda, uzun vadede bu yaklaşımın ne aileye ne de otistik çocuğa bir getirisi olmaz.

Eğitimde Kullanılan Teknikler

Darıca vd. (1992:73), eğitimde kullanılan teknikleri Yardım, Ödül ve Ayrıcı Uyarıcı olarak üç ana sınıfta ele alırlar.

1. Yardım

Otistik çocuktan istenen tepkiyi elde etmek amacıyla kullanılan uyarıcıdır. Fiziksel, işaret ve sözel yardım olarak üç farklı şekilde uygulanır.

i. Fiziksel Yardım

Öğrenmenin erken safhalarında kullanılan yardım şeklidir. Eğitim sırasında eğitimci çocuğu elleri ile yönlendirir ve davranış boyunca ona rehberlik eder. Örneğin; çocuğa “*bana bak*” uyarısı vererek göz kontağı kurmak isteyen eğitmenin, eğer çocuk göz kontağı kurmuyorsa, çenesinden tutarak gözgöze gelinmesini sağlaması gibi.

ii. İşaret Yardımı

Otistik çocuğa, işaretle göstermek suretiyle istenilen davranışı yaptırmaya yönelik yardım şeklidir. Örneğin başın ‘evet’ veya ‘hayır’ öne-arkaya veya sağa-sola sallanması, parmakla işaret etmek gibi davranışlar işaret yardımıdır.

iii. Sözel Yardım

Eğitim esnasında kullanılan uyarının çocuğa daha açıklayıcı bir şekilde sunulmasıdır. Sözel yardıma örnek vermek gerekirse; çocuğa verilen “*sandalyeye otur*” uyarısının “*sandalyenin üzerine otur*” şeklinde daha açıklayıcı şekilde sunulmasıdır.

2. Ödül

Otistik çocukların eğitiminde ödül, istenilen davranışın ortaya konması ve pekiştirilmesini sağlamak amacıyla başvurulan bir yöntemdir. Eğitimin başında, öncelikle yeni beceriler geliştirilmeye çalışılırken, ödüllerin etkinliğini sağlamak önemlidir. Darıca vd. (1992:77), çocuğa olumlu davranışının hemen arkasından verilen ödülleri üç grupta toplamanın mümkün olduğunu belirtirler:

- i. Birincil Ödüller – Çocuğa, sevdiği, cola, çay, süt, cips, meyve, şeker, çikolata, bisküvi gibi yiyecek ve içecekler verilmesi.
- ii. İkincil Ödüller (Sosyal Ödüller) - Çocuğun istenilen davranışı yapması sonucunda öpülmesi, kucaklanması, “*aferin, çok güzel yaptın*” gibi övgüler duymasını sağlamak.
- iii. Etkinlik Ödülleri - Parka gitmek, kitap okumak, müzik dinlemek. gibi çocuğun hoşuna giden etkinliklerin yapılması.

3. Ayırıcı Uyarıcı

Ayırıcı uyarıcı, otistik çocuğa, olağan konuşma şeklinde kullanılan ses tonundan farklı bir ses tonu ve vurgulama yaparak verilen sözel uyarıdır. Tekrar eden bu uyarılar

çocuğun davranışını şekillendirecek, çocuk olumlu davranışı sonucunda bir ödül alacağını bilecek ve bu şekilde ‘*ayırt edici öğrenme*’ ortaya çıkacaktır.

Eğitimde Kazandırılması Amaçlanan Beceriler

Her eğitim programında olduğu gibi, otistik çocukların eğitiminde de bazı becerilerin kazandırılması hedeflenmektedir. Bunlar, genel olarak, dört grupta ele alınmaktadır:

1. Öğrenmeye Hazırlık Becerileri

Otistik çocuğa, uygun oturma biçimi, temel emirleri algılama ve uyma, göz kontağı kurma gibi becerilerin öğretilmesi gerekmektedir. Bu, çocuğun öğrenme çalışmalarına başlayabilmesi ve hedeflenen becerilerin kazandırılabilmesi açısından gerekli zeminin oluşturulmasını sağlar.

2. Özbakım Becerileri

Otistik çocukların da, otistik olmayan çocuklar gibi, kendi ihtiyaçlarını kendileri karşılayabilir hale gelmeleri önem taşır. Küçük yaşlardan itibaren, uygun becerilerin, öğrenme özellikleri de gözönünde bulundurularak, çocuğa kazandırılmasına çalışılmalıdır. Özbakım becerileri başlıca, tuvalet eğitimi, giyinme-soyunma, beslenme ve vücut temizliğini içerir. Burada esas amaç, çocuğun çevreden bağımsız olarak hareket edebilecek duruma gelmesini sağlamak, özgüven kazandırmak dolayısıyla da ailenin yükünü hafifletmektir.

3. Dil ve Konuşma Becerileri

İletişim yetersizliği, otizmin temel sorunlarının başında yer alır. Bu alandaki yetersizlik giderildiğinde çocuğun sosyal becerileri artar, problem davranışlarında ciddi azalmalar görülür ve çevresiyle daha uyumlu olur.

Darıca vd. (1992:101), yapılan birçok çalışmada, çocukların, özellikle davranış problemlerinin kendilerini sözel olarak ifade edememelerinden kaynaklandığının belirtildiğine dikkat çekerler. Bu nedenledir ki, otistik çocuklarda alıcı ve ifade edici dil becerilerini geliştirmek, konuşmanın sürekliliği ve geliştirilmesi, genelleyebilme yetisi kazandırmak ve ekolaliyi azaltmak büyük önem taşır.

4. Sosyal Beceriler

Otistik çocukların, karşılıklı iletişimde başarılı olabilmeleri, sosyal becerilerinin gelişmesine bağlıdır. Ancak bu çocukların, farklı sosyal durumlara uyum sağlamakta güçlük çektikleri gözlenir (Darıca vd., 1992:111).

Otistik çocuklara öğretilmesi amaçlanan sosyal beceriler, Özbey (1995:174) tarafından şu şekilde sıralanmıştır: vücudun bölümlerini tanıma, aile bireylerini tanıma,

evin bölümlerini söyleme, evin bölümlerini tanıma, evde kullanılan eşyaları tanıma, evin bölümlerinin işlevlerini söyleme, temizlik kurallarını bilme, alışveriş yerlerini tanıma, hava olaylarını tanıma, haftanın günlerini sayma, mevsimleri tanıma, giyecekleri tanıma, meyveleri tanıma, sebzeleri tanıma, taşıtları tanıma, trafik ışıklarının anlamını bilme, belli başlı hayvanları tanıma.

Birkan (2003:11-12) da, otistik çocuklara sosyal becerilerin öğretiminde en çok kullanılan yaklaşımın, uygulamalı davranış analizi ilkelerinden yola çıkarak öğretim yöntemleri olduğunu ifade eder. Bu yöntemleri de davranışı motive etme, şekil verme, davranış zinciri oluşturma, genelleme, model olma, gözlemleyerek öğrenme, benzer durumlar sağlama, rol oyunları, sosyal öyküler, fırsat öğretimi şeklinde sıralar.

Yukarıda belirtilenler dışında, otistik çocukların eğitim programlarındaki temel hedeflerden biri de davranış problemlerinin azaltılmasıdır. Otistik çocuklarda ağlama, amaçsız dolaşma ve sürekli öne-arkaya sallanma gibi davranışlar sıkça görülür. Ayrıca vurma, elini ısırma, yüzünü tırmalama gibi kendine zarar verici davranışlar da gözlemlenir. Davranış problemlerinin azaltılmasında öncelikle, problem davranışın ne olduğu belirlenmelidir. Bunlar öğrenmeyi engelleyici davranışlar, kazanılmış becerileri engelleyen davranışlar ve aile ilişkilerini bozucu davranışlar olarak sınıflandırılabilir (Darıca vd., 1992:123).

Darıca vd. (1992:123), bir problem davranışı yoketme ve azaltmada öncelikle, davranış için ortam-davranış-sonuç ilişkisine bakılması gerektiğine dikkat çekerler. Bu yaklaşıma göre, davranışlar, kendiliğinden ortaya çıkmamakta ve oluştukları ortamlarla tanımlanabilmektedirler. Yani bir davranışın ortaya çıkma sebebini anlamak için, sadece o davranışı incelemek yerine, davranışa neden olan ortamı da değerlendirmek uygundur. Dikkatli yapılan bir gözlem ile, olumsuz davranışın nedeni ve nasıl engellenebileceğine yönelik bilgi toplamak mümkündür. Bu tür problem davranışların azaltılmasında sıklıkla kullanılan bazı teknikler vardır. Bunlar, görmezlikten gelme, ödülü geri çekme, ara verme (*timeout*) olarak sıralanabilir.

Bunların dışında eğitimle üstesinden gelinmeye çalışılan bir sorun da, otistik çocuklarda sıkça görülen obsesif ve ritüel davranışların kontrol altına alınmasıyla ilişkilidir. Aileler, bu tür davranışlardan rahatsızlık duyarlar. Ancak otistik çocuklarda görülen stereotip davranışlar; sadece ailelerin bu rahatsızlığını gidermek amacıyla değil, çocuğun farklı becerileri öğrenmesini engel teşkil eden tekrarlayıcı davranışlarının ortaya çıkmasını da önlemek amacıyla azaltılmalıdır (Darıca vd., 1992:133).

1.2. Türkiye’de Otizm

Dünyada olduğu gibi, Türkiye’de de otizm güncelliğini korumaktadır. Özürlülere ilişkin istatistiki bilgilere sahip olmayan birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de, Dünya Sağlık Örgütü (*World Health Organization - WHO*)’nün tahminleri kullanılmaktadır. Ayrıca, Türkiye’de yapılan araştırmalar, genel anlamda ‘*özürlüler*’ üzerine olduğu için otizm konusunda ayrıştırılmış bilgi mevcut değildir.

Bu bağlamda, Türkiye’de yapılmış en yakın tarihli ve geniş kapsamlı araştırma, 2002 yılında, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı (DİE) ve Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı işbirliği ile gerçekleştirilen ‘*Türkiye Özürlüler Araştırması*’dır. Türkiye genelinde, her bir yerleşim yerinden hanelerin, örnek seçim için kapsama dahil edildiği araştırmada, nüfusu 100’ün altında olan yerleşim yerleri, yeterli hane sayısı içermediği varsayılarak kapsam dışı bırakılmıştır. Ancak, genişletme katsayıları hesaplanırken, bu yerleşim yerleri toplama dahil edilmiş, kurumsal nüfus ise araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır.

Daha önce de belirtildiği gibi, Türkiye’de otizm konusunda ayrıştırılmış istatistiki veriler bulunmadığından, *2002 Türkiye Özürlüler Araştırması* sonuçları araştırmamıza kaynak oluşturmaktadır. Bahsi geçen araştırma kapsamında kullanılan tanım ve kavramlar şöyledir:

Özürlü : Doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yetilerini çeşitli derecelerde kaybetmiş, normal yaşamın gereklerine uyamayan kişilerdir.

Özürlülük Oranı : Özürlü olan nüfusun toplam nüfusa oranıdır.

Ortopedik Özürlü : Kas ve iskelet sisteminde yetersizlik, eksiklik ve fonksiyon kaybı olan kişidir. El, kol, ayak, bacak, parmak ve omurgalarında, kısalık, eksiklik, fazlalık, yokluk, hareket kısıtlılığı, şekil bozukluğu, kas güçsüzlüğü, kemik hastalığı olanlar, felçliler, Serabral Palsi, spastikler ve sipina bifida olanlar bu gruba girmektedir.

Görme Özürlü : Tek veya iki gözünde tam veya kısmi görme kaybı veya bozukluğu olan kişidir. Görme kaybıyla birlikte göz protezi

kullananlar, renk körlüğü, gece körlüğü (*tavuk karası*) olanlar bu gruba girer.

İşitme Özürlü : Tek veya iki kulağında tam veya kısmi işitme kaybı olan kişidir. İşitme cihazı kullananlar da bu gruba girmektedir.

Dil ve Konuşma Özürlü : Herhangi bir nedenle konuşamayan veya konuşmanın hızında, akıcılığında, ifadesinde bozukluk olan ve ses bozukluğu olan kişidir. İşittiği halde konuşamayan, gırtlığı alınanlar, konuşmak için alet kullananlar, kekemeler, afazi, dil-dudak-damak-çene yapısında bozukluk olanlar bu gruba girmektedir.

Zihinsel Özürlü : Çeşitli derecelerde zihinsel yetersizliği olan kişidir. Zeka geriliği olanlar (*mental retardasyon*), Down Sendromu, Fenilketonüri (zeka geriliğine yol açmışsa) bu gruba girer.

Süreğen Hastalık : Kişinin çalışma kapasitesi ve fonksiyonlarının engellenmesine neden olan, sürekli bakım ve tedavi gerektiren hastalıklardır (kan hastalıkları, kalp-damar hastalıkları, sindirim sistemi hastalıkları, idrar yolları ve üreme organı hastalıkları, cilt ve deri hastalıkları, kanserler, endokrin ve metabolik hastalıklar, ruhsal davranış bozuklukları, sinir sistemi hastalıkları, HIV). Süreğen hastalıklar özür türü içerisinde bir alt başlık olarak yer almaktadır. Süreğen hastalık, toplam özürlülük oranı içerisinde yer almakta ancak nitelikleri incelenirken, diğer özür türlerinden ayrı olarak değerlendirilmiştir.

Kent : 20,001 ve daha fazla nüfuslu yerleşim yerleri

Kır : 20,000 ve daha az nüfuslu yerleşim yerleri

Yaş : Anket çalışması sırasında kişinin bitirmiş olduğu yaş⁶.

Türkiye’de özürülerin sayısı, oranı, sosyo-ekonomik sorunları, beklentileri, özürlülük türleri, özürün oluş sebebi, bölgesel farklılıkların ölçülmesi ile süreğen hastalığa sahip olma

⁶ <http://www.ozurluler.gov.tr/arastirma/oztemelgosterge.htm>, T.C. Başbakanlık Özürüler İdaresi Başkanlığı Resmi Web Sitesi (Mayıs 2007)

oranlarının ölçülmesini hedefleyen araştırmanın sonucunda, özürüllüğün ve engelliliğin yaygınlaşmasında yoksulluğun doğrudan büyük bir etkisi olduğu tespit edilmiş ve yoksulluğun, özürüllüğün neden ve sonucundaki etken olduğu saptanmıştır.

Daha önce 1.1.4 – 1.1.6 bölümlerinde de ifade edildiği üzere, otizmin ortaya çıkış sebebi halen bilinemediği gibi, tanı ve teşhisi konusunda da farklı görüşler mevcuttur. Her ne kadar, otizm, 2002 Türkiye Özürüllüler Araştırması'nda süreğen hastalıklar kapsamı altına alınmış olsa da, bunun dayanağı net bir şekilde ifade edilmemektedir. Örneğin, otistik bireylerde, özürülü, işitme özürülü ve zihinsel özürülü kavramları çerçevesinde yeralan pek çok farklı özellik gözlemlenebilmektedir.

Aynı araştırmaya göre, Türkiye'de ülke nüfusunun toplam %12.29'u özürülü bireylerden oluşmaktadır. Söz konusu araştırmada otizm, 8,5 milyon özürülü nüfusun %9.7'sini oluşturan ve ayrıştırılmayan grup içinde değerlendirilmiştir. Bu grupta otizm ve yaygın gelişimsel bozukluk, hiperaktivite gibi ruhsal davranış bozuklukları ve süreğen hastalıklar gibi yaklaşık 3,000 alt kategori olmasına rağmen bu kategoriler ve rastlanma sıklığı ile ilgili hiçbir çalışma yapılmamıştır.

Tablo 1'de de görüleceği üzere, araştırmada süreğen hastalıklar, toplam özürüllük oranı içerisinde yer almakla birlikte, diğer özür türlerinden ayrı olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 1 – Türkiye'de Özürülü Nüfus Oranları (2002)

Toplam Özürülü Nüfus			Ortopedik, Görme, İşitme, Dil ve Konuşma ve Zihinsel Özürülü Nüfus			Süreğen Hastalığa Sahip Olan Nüfus		
Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
12.29	11.10	13.45	2.58	3.05	2.12	9.70	8.50	11.33

Kaynak: <http://www.ozurluler.gov.tr/araştırma/oztemelgosterge.htm>

T.C. Başbakanlık Özürüllüler İdaresi Başkanlığı Resmi Web Sitesi (Mayıs 2007)

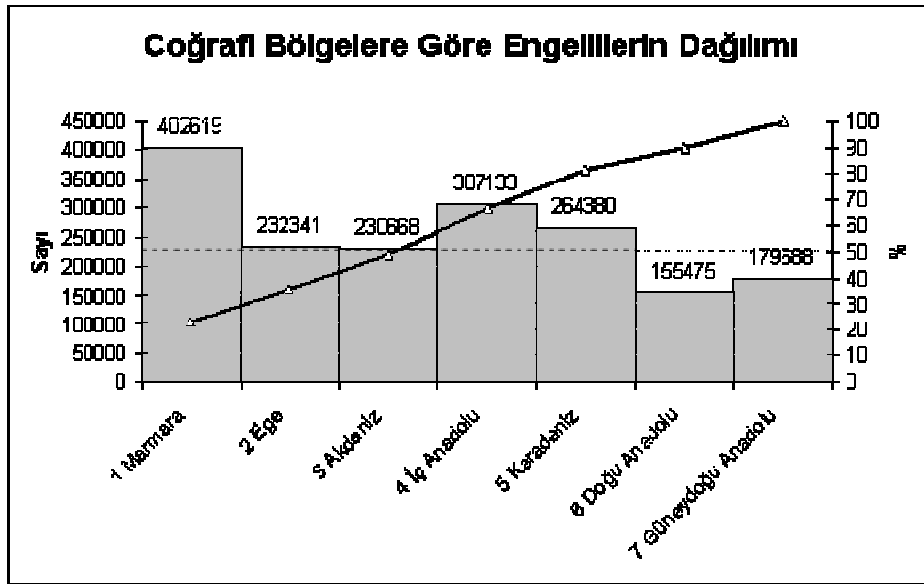
T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü ve T.C. Başbakanlık Özürüllüler İdaresi Başkanlığı tarafından yürütülen ve TÜBİTAK'ın katkılarıyla gerçekleştirilen bir başka çalışma da 2002 Türkiye Özürüllüler Araştırması verilerine ait İkincil Analiz çalışmalarıdır. İkincil Analiz'de edinilen bulgular Ocak 2006'da yayınlanmıştır. Yapılan bu çalışmalar, Türkiye'nin engelli nüfusuyla ilgili ileride yapılacak bir çok girişim açısından önem taşımaktadır. Örneğin; engelliler açısından büyük önem taşıyan, eğitim, sosyal güvenlik, gelir durumu, bakım ve rehabilitasyon hizmetleri gibi konular üzerine elde edilen bulgular, bu alanlarda görev alan pek çok uzmanın çalışmalarına katkı sağlayacak niteliktedir.

İkincil Analiz'de kullanılan *engellilik tanımı*, Heiden (1996)'nın ifadesiyle “*bedensel fonksiyonlardaki hasarlar nedeniyle meydana gelen kayıpların yarattığı sosyal dezavantajlardır*”. Türkiye'de gerçekleştirilen, 2002 *Özürlüler Araştırması*'na ait veriler ve bunların ikincil analizleri, engellilerin büyük oranda sosyal dezavantajlara maruz kaldıklarını ortaya koymuş ve bu sosyal dezavantajların ortaya çıkardığı sosyal eşitsizliğin içinde yaşanan topluma yansımalarına değinmiştir.

İkincil Analiz, Türkiye'de engellilerin bugünkü durumlarının “sosyal felaket” kavramıyla özetlenebileceği ifadesine yer verir. Aynı çalışma sonucunda, birçoğu, toplumdan soyutlanmış ve sağlık hizmetlerinden yararlanmaz durumda olan engelli kişiler arasında eğitim düzeyinin çok düşük olduğu ve fakirliğin çok yaygın olduğu da belirtilir.

Türkiye'de, otistik bireyleri de kapsayan engellilerin, coğrafik bölgeler bazında dağılımlarına bakıldığında, Marmara Bölgesi'ndeki yoğunluk dikkat çeker. Ancak bu bölgenin Türkiye nüfusunun yoğun olarak yaşadığı bir bölge olduğu düşünülürse, bu durum normaldir. Ege ve Akdeniz bölgelerinde genel nüfus yoğunluğu düşük olmasına rağmen, bu bölgelerde engelli nüfus oranı yüksektir. Bunun, ayrıca değerlendirilmesi gereken bir olgu olduğu *İkincil Analiz*'de de vurgulanır.

Şekil 1 -Engellilerin Coğrafi Bölgelere Göre Sayısal, Oransal ve Kümülatif Dağılımı.

Kaynak : <http://www.ozurluler.gov.tr/arastirma/ilerianaliz/ilerianaliz.htm>
T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Resmi Web Sitesi (Mayıs 2007)

Engellilerin, sosyal yaşama dahil olabilmeleri ve yaşamlarını bağımsız bir biçimde sürdürebilmeleri en önemli husulardan biridir. Bu nedendir ki, dünyanın çeşitli ülkelerinde olduğu gibi, Türkiye’de de, bu yönde çalışmaların arttırılmasına, engellilerin problemlerine tatmin edici çözümler getirebilecek, uzun soluklu çalışmalara ve yeni girişimlere ihtiyaç vardır. Uzun vadede amaç, engelli bireyleri topluma kazandırmak, kendi sorumluluklarını almaya teşvik etmek ve hatta meslek edinmelerini sağlayarak sorumluluklarını arttırmak olmalıdır. Bu bağlamda, *İkincil Analiz*’de dikkat çekilen noktalardan biri de, daha ziyade teorik zemin üzerinde bir araya gelerek, ortak girişimler yapabilen uzmanlara ve bilim insanlarına ihtiyaç olacağı fikridir. Türkiye’de böyle bir uzman ve bilim insanı potansiyeli olduğu ancak *disiplinlerarası işbirliği* konusunda, onları ortak zemine çekecek koşullarda noksanlıklar olduğu belirtilerek bunların giderilmesinin gerekliliği vurgulanır.

Ayrıca, otizm açısından bakıldığında, otistik bireylere tedavi ve eğitim imkanları sunulabilmesi, sosyal hayata entegrasyonlarının ve meslek edinmelerinin sağlanabilmesi ve benzeri çözümler ancak ayrıştırılmış veriler edinildiği takdirde mümkün olabilecektir. Kısacası Türkiye’de, otizmin yaygınlığını değerlendirebilecek sağlıklı veriler olmaması, bu alandaki temel sıkıntılardan biridir. Merkezi Amerika’da bulunan *Cure Autism Now Foundation* (CAN) (Otizmi Şimdi İyileştirin Vakfı)’nın aldığı 1/250 oranı kabul edilirse, Türkiye’de yaklaşık 271,000 otistik özellikleri olan bireyin olduğu varsayılabilir. Otizm bu bireylerin anne, baba, kardeş, özel eğitim öğretmeni ve doktorlarını da yakından ilgilendirdiği için, toplam 1,626,000 kişinin otizmden etkilendiği söylenebilir. Aynı orana göre, Türkiye’de, okul öncesi ve ilköğretim çağında, yani 0-14 yaşları arasında 81,000 otistik çocuk vardır. Bu çocuklarla birlikte anne, baba, kardeş, özel eğitim öğretmeni, sınıf öğretmeni ve doktorları da dahil etmek üzere toplam 567,000 kişi otizmden etkilenmektedir (TOHUM, 2006:12).

1.2.1. Tarihçe

Türkiye’de ilk Çocuk Psikiyatrisi Kliniği, Hacettepe Üniversitesi’nde, Prof. Dr. Mualla Öztürk’ün 1955 - 1958 yılları arasında ABD’de tamamladığı eğitimin ardından yurda dönüşünü takiben, 1973 yılında kurulmuştur. Öztürk daha sonra, 1974 yılında da Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Psikiyatrisi Bölümü’nün kurucusu olmuş, 20 Şubat 1988’deki ani ölümüne dek de bölümün başkanlığını yapmıştır⁷.

Türkiye’de, otizm ile ilgili çalışmalar ilk olarak Prof. Dr. Mualla Öztürk tarafından başlatılmış ve ondan sonra da devam ettirilerek aynı klinikte, 1989 yılında, otistik çocuklara özel ilk ‘*Tedavi ve Araştırma Merkezi*’ kurulmuştur. Öncelikle, otistik çocukların muayene, tetkik ve değerlendirmelerini yapmak, tedavilerini ve eğitimlerini düzenlemek amacıyla yola çıkan Merkez, tüm bunların yanısıra otistik çocuklarla ilgili olarak çalışacak olan çeşitli disiplinlerdeki elemanlara eğitim, uygulama ve araştırma imkanı sağlamayı da hedef edinmiştir. Bu hedef doğrultusunda da, merkezin diğer çocuk psikiyatrisi kliniklerinin de katkısıyla, otizm konusunda bir ‘*Bilgi Bankası*’ haline getirilmesi planlanmıştır (Kerimoğlu, 1993:VI).

Ankara Üniversitesi Eğitimle Tedavi, Uygulama ve Araştırma Merkezi, çalışmalarını iyi yönlendirebilmek, konuyla ilgilenenlerle karşılıklı bilgi alışverişinde bulunmak ve deneyimlerini paylaşmak amacıyla Şubat 1993’de bir ‘*Otizm Sempozyumu*’ düzenlemiş ve konuşulanların kalıcı olması ve isteyen herkesin ulaşabilmesi açısından ‘*Otizm*’ adlı bir kitap yayınlamıştır.

Yukarıda bahsi geçen sempozyumda, *Değişik Yönleriyle Erken Çocukluk Otizmi* başlıklı bir bildiri sunan Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu, otizm konusunda düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

“Çocuk ruh hekimi olarak geçirdiğim son otuz yıl içinde, bana göre en ilginç, en çetin ve en karmaşık ruh bozukluğunun otizm olduğunu söyleyebilirim. Otizmin tanımlanmasından bu yana elli yıl geçti. Ne yazık ki artan bilgilerimize karşın otizm bilmecesini çözmekten çok uzağız (...).”

Sözkonusu klinikte, 1980’li yıllara kadar otistik çocuklara tanı konurken Kanner’in vakalarında tanımladığı özellikler dikkate alınmış ve klinik değerlendirmelere önem verilmiştir. DSM III (1980) ve DSM III-R (1987) tanı ölçütleri yayımlandıktan sonra, vakaların değerlendirilmesi ve tanı konmasında temel bir dayanak edinilmiştir.

⁷ http://www.medicine.ankara.edu.tr/internal_medical/ped_psychiatry/tarihce.htm , Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı (Mayıs 2007)

Tablo 2 – Ankara Üniversitesi Tedavi, Araştırma ve Uygulama Merkezi Faaliyetleri ve Çalışma Programları Özeti

Verinin Ait Olduğu Zaman Aralığı	Merkeze Yapılan Toplam İlk Başvuru Sayısı	Otistik Bozukluk Tanısı Konan Çocuk Sayısı
Ocak 1976 – Aralık 1990	11,440	44
Ocak 1991 – Aralık 1991	981	33
Ocak 1992 – Ocak 1993	1141	42

Kaynak: Akçakın ve Kerimoğlu, Ed.: Kerimoğlu, 1993:63

Tablo 2’de de görüleceği üzere, söz konusu merkeze yapılan başvuruların ve otistik bozukluk tanısı konan çocukların istatistiksel bilgilerinin değerlendirme çalışmaları, otizm konusuna odaklanılarak sistematik bir çalışma düzenine geçme yolunda 1976’da atılan ilk adımları takiben olabilmektedir.

Türkiye’de özel eğitim ihtiyacı olan çocukların eğitimine bakıldığında ise, çalışmalara ilk olarak 1889 yılında İstanbul Ticaret Mektebi bünyesinde, işitme engelli çocuklara eğitim veren bir okulun açılması ile başladığı görülür. Daha sonra bu okula görme engellilerle ilgili bir bölüm eklenmiş, ancak okul 30 yıl eğitim verdikten sonra kapatılmıştır.

1921 yılında, Özel İzmir Sağır - Körler Okulu açılmış ve 1924 - 1950 yılları arasında eğitim vermiştir. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlı olarak özel eğitim hizmetlerini sürdüren bu okul 1950 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmiştir. Sözkonusu okul, 1950 yılından 1980 yılına kadar da Özel Eğitim Hizmetleri, İlköğretim Genel Müdürlüğü bünyesinde bir şube müdürlüğü tarafından yürütülmüştür.

Türkiye’de, eğitim sisteminde rehberlik kavramının gündeme gelmesi ise II. Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda olmuştur. O yıllardaki müfredat programlarında, ‘bireyler arası farklılıklardan, eğitim ve programların bu farklılıklara göre uyarlanması gereği’nden bahsedilmeye başlanmıştır. Marshall Planı çerçevesinde, 1955 yılında Türkiye’ye gelen Amerikalı uzmanların eğitim sisteminde çeşitli geliştirme ve yenileştirme faaliyetleri sırasında, eğitimde ve özellikle rehberlikte kullanılacak ölçme araçlarını geliştirmek üzere Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'na bağlı bir Test - Araştırma Bürosu kurulmuştur. Bu büro

rehberlikte bazı ölçme araçları üzerinde çeşitli çalışmalar yapmış, ancak sonraki yıllarda çeşitli örgütsel düzenlemeler sırasında kapatılmıştır⁸.

Türkiye’de, zihin engelli bireylerin eğitimi konusunda istenen hedeflere ulaşmak amacıyla başlatılan çalışmaların ilk olarak 1952 yılına rastladığı görülür. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu’nun 24.04.1952 tarih ve 50 - 52 sayılı kararlarıyla, “engelli öğrencilerin eşit şartlar içinde okula alınması” ve “özel eğitime muhtaç çocuklara mahsus okulların mütehasıs öğretmenlerini yetiştirecek bölüm” açılmasına karar verilmiştir. Bu karara dayalı olarak, ilk olarak 1952 yılı Ekim ayında, Gazi Eğitim Enstitüsü’nde Özel Eğitim Bölümü açılmıştır. Bu bölümün uygulama sınıfları olmak üzere Ankara’da Yeni Tura ve Hıdırlıtepe okullarında birer özel sınıf oluşturulmuştur. Ancak, 1955 yılında, Gazi Eğitim Enstitüsü Özel Eğitim Bölümü kapatılmıştır (Esen, 2003:197).

Yıllar içerisinde, otistik çocuklara yönelik çalışmalar ve hizmetler gelişmiş, klinik düzeyde ve özel eğitim alanında hizmet veren kurumlar da artmıştır. Ancak otizmin ayrı bir özür olduğu ancak 1995 yılında kabul edilmiş ve bu bağlamda Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde otistik çocukların eğitimi konusunda çalışmalara başlanmıştır.

MEB’nın otistik çocukların eğitimine yönelik çalışmalar doğrultusunda Rehberlik ve Araştırma Merkezleri (RAM) yapılandırılmış, ayrıca yukarıda bahsi geçen çalışmalar kapsamında, Otistik Çocuklar Eğitim Merkezleri (OÇEM) kurulmuştur. RAM’larda, engelli bireylerin eğitsel performans düzeyi belirlenir, gelişim alanlarındaki özellikleri değerlendirilir, bu değerlendirmeler sonucunda da eğitim ihtiyaçlarına göre uygun eğitim ortamlarına yerleştirilmeleri sağlanır. Türkiye’de çeşitli illerde faaliyet gösteren 128 kadar RAM vardır. (Bknz. Tablo 14).

OÇEM’ler, Bağımlı OÇEM ve Bağımsız OÇEM olmak üzere iki çeşittir ve şu şekilde yapılanılmışlardır:

⁸ <http://orgm.meb.gov.tr/>, T.C.Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Resmi Web Sitesi (Mayıs 2007)

Şekil 2 - Otistik Çocuklar Eğitim Projesi (OÇEM) Kurum Şeması

Kaynak : <http://www.meb.gov.tr/PROJELER/ocep/Ek1.htm>

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Web Sitesi (Mayıs 2007)

Türkiye genelinde, çeşitli illerde, 60 tane bağımlı ve bağımsız OÇEM mevcuttur (Bknz.Tablo 15, s.155). Bağımlı ve Bağımsız OÇEM’lerin temel farkı, kuruma alınacak otistik çocuklarda aranan kabul kriterleridir.

Bağımlı OÇEM’lerin otistik çocukları kabul etmek için bazı kriterleri vardır. Bu kriterlerin başında doğal olarak “ilköğretim çağına olmak” gelmektedir. Ayrıca “tuvalet alışkanlığını kazanmış olmak” da gerekir. Burada kast edilen tuvaletini kontrol edip, bağımsız olarak tuvaletini yapan çocukların saptanmasıdır. Ancak tuvalet alışkanlığı, bir bütün olarak ele alındığında, tuvaletini yaptıktan sonra sifon çekme ya da tuvalete su dökme, el yıkama gibi beceriler de bu alışkanlığın içinde yer almaktadır. Ancak burada anılan becerilerin olmaması çocuğun okula alınmasını engellemez.

Bir başka kriter de “sözel iletişim kurabilmek”tir. Sözel iletişim ile kastedilen, alıcı ve ifade edici dil becerisi kazanmış çocukların belirlenmesidir. Ancak sadece alıcı dil becerisi gelişmiş ve herhangi bir nedenle ifade edici dil becerisi gelişmemiş olan çocuklar da kabul edilebilirler.

“Ağlama, öfke gibi yoğun davranış problemleri olmamak” da aranan kriterlerden biridir. Burada, yoğun davranış problemleri olarak bahsedilen problemler, kaynağı organik nedenlere bağlı olan ve ancak tıbbi tedavi sonucunda değiştirilebilecek süreğen davranış bozukluklarıdır.

Bunların dışında, okula kabul için kullanılan kriterlerden biri de “otistik özelliklerinden başka bir engeli bulunmamak” tır. Burada kast edilen engeller, görme, işitme ve ortopedik engellerdir.

Son olarak “eğitim-öğretimi engellemeyecek derecede psikomotor gelişimine sahip olmak” kriteri gelmektedir. Burada amaçlanan ise Bağımlı OÇEM’e kabul edilecek çocukların küçük ve büyük motor gelişimlerinin sosyal ortama girmelerine engel oluşturacak derecede geri olmamasıdır.

Bağımsız OÇEM’lerin otistik çocukları kabullerinde kullandıkları kriterleri ise şunlardır:

Kabul için öncelikle “üç yaşını doldurmuş olmak” gerekmektedir. 3 - 6 yaş arasındaki çocuklar için “tuvalet gereksinimini haber verebilmek”, 6 yaş üzerindeki için de “tuvalet alışkanlığını kazanmış olmak” bir diğer kriterdir. “Okula devamını engelleyecek derecede tedaviye gereksinimi olmamak” üçüncü sırada yer alan kabul kriteridir. Bu, şu anlama gelmektedir: başvuruda bulunan çocuğun herhangi bir hastalığı, organik problemi, ilaca bağımlılığı varsa, ya da sürekli tedaviye ihtiyaç duyuyorsa, yapılan tetkikler sonucunda okula devam etmesi sakıncalı bulunursa okula kaydı yapılmaz.

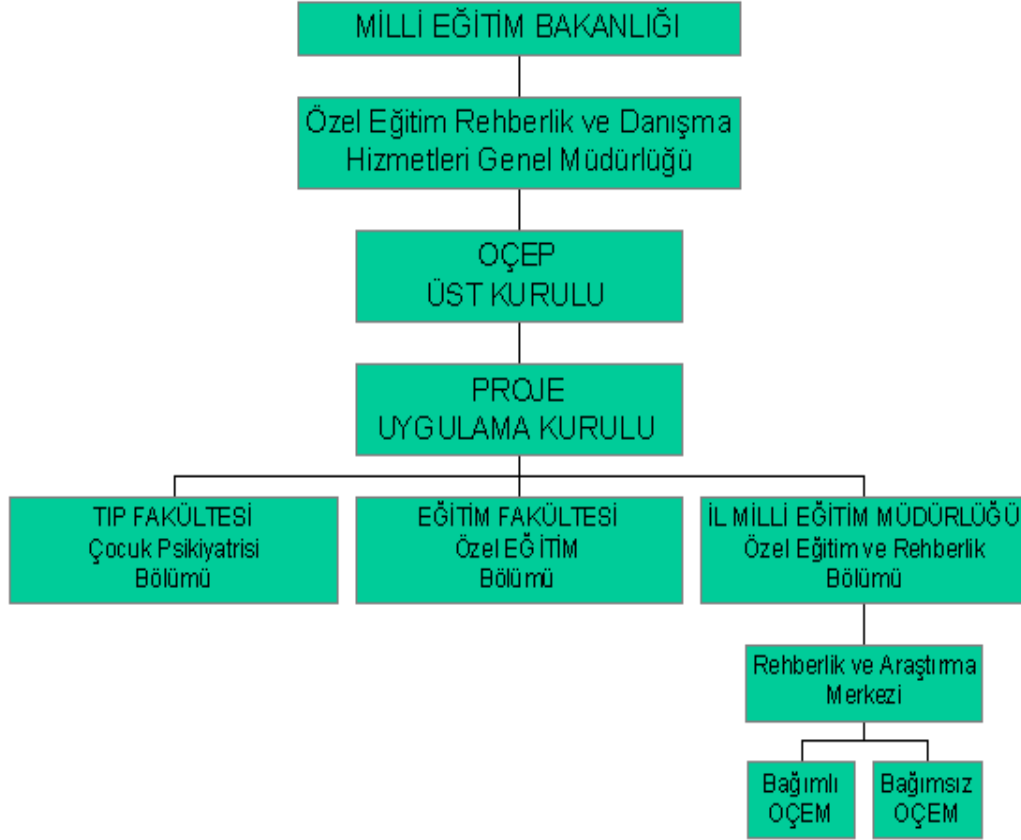
OÇEM’lerin faaliyetlerinin yanısıra, MEB’nin girişimleri sonucunda, Talim Terbiye Kurulunca da onaylanan, "Otistik Çocuklar Eğitim Programı (OCEP)" hazırlanmış ve 1999 - 2000 öğretim yılında uygulanmaya konulmuştur. Projenin temel amacının, bireysel farklılıkları ve otistik özelliklerinden dolayı mevcut eğitim-öğretim ortamlarından yararlanamayan 3-15 yaş grubundaki otistik çocukların, özelliklerine uygun ortamlarda ve geliştirilen programlarla ülke genelinde eğitim-öğretimlerini sağlamak olduğu belirtilir⁹.

Bu projenin organizasyonu şu şekilde yapılandırılmıştır:

⁹ <http://www.meb.gov.tr/PROJELER/ocep/Proje21.htm#1.%20GEREKÇE> , T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Resmi Web Sitesi (Mayıs 2007)

Şekil 3 - Otistik Çocuklar Eğitim Projesi Organizasyon Şeması

OTİSTİK ÇOCUKLAR EĞİTİM PROJESİ (OÇEM)

Kaynak : <http://www.meb.gov.tr/PROJELER/ocep/Ek4.html>
T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Resmi Web Sitesi (Mayıs 2007)

Bu çalışmalar kapsamında, Millî Eğitim Bakanlığı, Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından açılan RAM'lerin yanısıra, okullarda da "okul rehberlik ve psikolojik danışma servisleri" açılmıştır. Bu birimlerin hizmetlerini planlama ve koordine etmenin yanısıra, özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin tespitini de kolaylaştırmak amacıyla çeşitli formlar hazırlanmıştır. Bu bilgi formlarından örnekler ekte yer almaktadır (Bknz. Ekler 7.1.1. – 7.1.3.).

Aynı kapsamda, sadece otistik çocukların eğitimi için bir okul tahsis edilmiş (İstanbul-Kadıköy Hayriye Kemal Kusun), Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi (Ankara-Çankaya Kütükü Alibey İlköğretim Okulu bünyesinde) açılmış ve bazı valiliklerce de Otistik Çocuklar Özel

Eğitim Sınıfları (İstanbul-Bakırköy Nefuz Nakipoğlu, İstanbul-Şişli Saadet, Balıkesir zel İdare, Sakarya Namık Kemal) açılmıştır.

Bu çalışmaların yanısıra, Türkiye genelinde, ocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Bölümü bulunan ve otizmin tanı, teşhis ve/veya tedavisinde faaliyet gösteren onbeş niversite hastanesi mevcuttur (Bknz. Tablo 16, s.156). Ayrıca, yine Türkiye genelinde, toplam on niversitenin zel Eğitim Bölümü mevcuttur (Bknz. Tablo 17, s.156).

1.2.2. İlgili Kurum ve Kuruluşlar

Milli Eğitim Bakanlığı dışında, otizmle ilgili diğer devlet kuruluşları, Başbakanlık zrller İdaresi Başkanlığı, Sosyal Hizmetler ve ocuk Esirgeme Kurumu ve Sağlık Bakanlığı'dır. Bunlardan Sosyal Hizmetler ve ocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde de otistik çocuklara eğitim verilmektedir.

Ancak, otistiklere mahsus özel eğitimin yıllara göre gelişimi ve genel anlamda özel eğitim içindeki payı incelendiğinde çarpıcı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Ekte yer alan tablolardan anlaşılacağı üzere, görünen odur ki, otistik çocukların eğitimi için sadece ilköğretim seviyesinde okullar vardır; ortaöğretim ve daha üst seviyede okullar mevcut değildir (Bknz. Tablolar 18 – 31, s.157-166). Engelliler için sağlanan ilköğretim olanaklarının en büyük payı işitme engellilere ayrılmıştır. Normal okullarda alınabilecek tedbirlerle eğitim olanağına kavuşabilecek ortopedik engellilerin bile 3 okulu varken, kesinlikle özel eğitime ihtiyaç duyan otistiklerin başlangıçta sadece 7 okulu bulunmaktadır. Bu okulların sayısı zaman içinde artarak 18'e çıkmıştır. Öte yandan, örneğin 2000 – 2001 yıllarında, eğitilebilir zihinsel engellilerin 36 okulunda okuyan toplam 2,325 öğrencisine karşılık, bir kısmının zihinsel engeli bulunmayan otistiklerin 7 okulunda ancak toplam 280 ğrenci eğitim görmektedir. Yine aynı yılda kaynaştırma sınıflarıyla birlikte eğitim olanağına kavuşan eğitilebilir zihinsel engellilerin toplam sayısı 33,700 iken, bu rakam otistiklerde sadece 419'dur. Yine aynı yıla bakıldığında, ortaöğretim ve üstü seviyelerde otistiklerin hiçbir eğitim olanağı bulunmamasına rağmen, zihinsel engellilerin sadece iş eğitim merkezleri ve benzeri kuruluşlar aracılığıyla eğitim alabildikleri 147 okul ve bu okullarda eğitim gören 9,994 ğrenci vardır. 2000 – 2001 yılı örneğinde, otistiklerin sahip oldukları eğitim olanağı ise genel tablo içerisinde daha da vahim bir hal almaktadır. şöyle ki, özel eğitim olanağı sağlayan toplam 614 okuldan sadece 7 tanesi otistiklerindir. Bu yaklaşık %1'e karşılık gelmektedir. Öte yandan bu okullarda toplam 68,861 ğrenci eğitim alırken bunlardan sadece 419'u otistiktir. Oysa daha önce de belirtildiği gibi dünyada kullanılan genel oran olan 1/250'yi esas alarak hesaplandığında Türkiye'deki otistik sayısı yaklaşık olarak 271,000'dir.

Gelişmeler göz önüne alındığında ise, daha da çarpıcı bazı sonuçlar görülmektedir. Özellikle otistiklerle ilgili sayıları, eğitilebilir zihinsel engellilerdeki gelişmelerle karşılaştırdığımızda bu yetersizlik daha da belirgin olarak ortaya çıkar: bu grupta eğitim kurumu sayısı neredeyse iki katına çıkmış, eğitim görebilen engelli sayısı da yaklaşık 1,000 kişi artmıştır. Sadece artış miktarı toplam eğitim gören otistiklerin sayısının neredeyse üç katı kadardır. Son yıllarda eğitim olanağı sağlanan otistik birey sayısındaki artış oranı %100'e yakın olsa da, genel toplama göre hala çok düşük kaldığı gözlenmektedir.

Sonuç olarak, bu tablolara genel olarak bakıldığında, yakın zamana (2000 yılına) kadar otistiklerin ayrı eğitim kurumları dahi olmadığı görülmektedir. Ayrıca otistiklerin eğitim olanaklarının özel eğitim kurumlarındaki genel ilerleme oranlarının çok altında olduğu, yine otistiklerin sahip oldukları eğitim olanakların, otistik nüfus içinde 1/270,000 gibi çok küçük bir orana sahip olduğu söylenebilir.

Kısaca, otistiklerin eğitim olanaklarından yoksun olduklarını söylemek yanlış olmayacaktır. 2003 yılından günümüze özel eğitim kurumlarında eğitim gören öğrenci sayısı yaklaşık 3 kat artarak 76,218'den 194,920'ye çıkmış, ancak bu artış otistik çocuklarda sadece 2 kat artışla sınırlı kalmıştır. Oysa eğitilebilir zihinsel engellilerin bile, hem sayısal hem de oransal olarak, otistiklerden daha fazla eğitim olanaklarına sahip oldukları söylenebilir. Öte yandan, otizmin çoğu kez bir iletişim sorunu olarak ortaya çıktığı, zihinsel bir engel olmadığı belirtilmektedir. Bu bakımdan, otistiklere sağlanabilecek eğitim olanaklarının artırılmasının gerektiği ve böylesi bir gelişmenin sosyal adalet bakımından daha ileri ve toplumun çıkarı açısından da daha verimli sonuçlara yol açacağı söylenebilir.

Türkiye'de, 90'lı yılların başından itibaren, otizmle ilgili çeşitli vakıf ve dernekler kurulmaya başlanmıştır. Bu bağlamda, İstanbul Zihinsel Engelliler İçin Eğitim Vakfı (İZEV) 1992 yılında, Türkiye Otistiklere Destek ve Eğitim Vakfı (TODEV) 1996 yılında, Otistikler Derneği (AURA) 1999 yılında, Otistik Çocuklarla Yaşam Derneği (OYAD) 2001 yılında, Otistik Çocukları Koruma ve Yönlendirme Derneği (ODER) 2002 yılında ve TOHUM Otizm Vakfı 2005 yılında kurulmuştur. Bu vakıf ve dernekler, otistik çocuklar ve ailelerine yönelik rehberlik, danışmanlık, bilgilendirme, özel eğitim ve benzeri alanlarda çeşitli hizmetler vermektedir.

Bu kurumlardan TOHUM Otizm Vakfı'nı örnek olarak ele alıp incelemek ve faaliyet alanlarını gözden geçirmek gerekirse, vakfın, özel eğitim, konuşma ve dil terapisi ve duyu bütünlemesi terapisi eğitimlerinin tamamını aynı çatı altında toplayan ilk ve tek vakıf olduğu

dikkat çeker. Halihazırda 100 çocuğa ‘saatlik bireysel eğitim’ hizmeti sunan vakıfta 38 çocuk burslu olarak eğitim almaktadır. TOHUM Otizm Vakfı ayrıca, Türkiye’de otizm konusunda uzman öğretim üyesi, uzman, öğretmen, ara eleman, sosyal hizmetli ve bakıcı eksiğinin kapatılması için çeşitli yurtiçi ve yurtdışı eğitim bursları da vermektedir.

TOHUM Otizm Vakfı’nın önemli bir diğer faaliyeti de otizmle ilgili yabancı kitap ve yayınların Türkçe’ye kazandırılması konusundaki çalışmalarıdır. Vakıf, uluslararası klasik sayılan iki kitabın Türkçe’ye çevrilmesini sağlamış, baskısını ve yayını tamamlamış ve satışa sunmuştur.

Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği içine girerek devlette görevli öğretmenlere otizm konusunda bilgilendirme eğitimleri düzenleyen TOHUM, bu proje kapsamında 770 öğretmen eğitmiş ve bu eğitimler sayesinde 7,700 otizmlili çocuğa ulaşılmıştır. Ayrıca, İstanbul ilinde, yine Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı, toplam 18 Rehberlik ve Araştırma Merkezleri’nde ‘Otizm Bilgilendirme Seminerleri’ düzenlemiştir.

TOHUM Otizm Vakfı, Avrupa Birliği’nden destek alarak, Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü işbirliği ile, Ocak 2006 itibarıyla Türkiye’de ilk defa ‘Otizm Tarama Projesi’ başlatmıştır. Bir yıl sürmesi ve Aralık 2006’da tamamlanması planlanan proje, Sağlık Bakanlığı’nın da talep ve onayı doğrultusunda altı ay daha uzatılmış ve Haziran 2007’de bitmek üzere revize edilmiştir. Proje kapsamında halihazırda, 5 pilot ilde (İzmit, Bursa, Adana, Gaziantep ve İzmir), çok sayıda doktor, sağlık personeli ve ilgili şahıs otizm konusunda eğitilmiştir. Proje illeri ve gerçekleştirilen bilgilendirme toplantılarının tarihleri aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

Tablo 3 – TOHUM Otizm Vakfı, Otizm Tarama Projesi Kapsamında Düzenlenen Bilgilendirme Toplantıları

Tarih (2006)	İl	Bilgilendirme Toplantısı Katılımcı Sayısı	Doktor Eğitimi Katılımcı Sayısı	Yardımcı Sağlık Personeli Eğitimi Katılımcı Sayısı
28 Şubat – 3 Mart	İzmir	48	32	210
17 Nisan – 20 Nisan	Gaziantep	250	26	150
18 Nisan – 21 Nisan	Adana	106	28	210
1 Mayıs – 4 Mayıs	İzmit	68	40	214
2 Mayıs – 5 Mayıs	Bursa	35	37	203
TOPLAM		507	163	994

Kaynak: http://www.tohumotizm.org.tr/tohum/haber_detay.asp?haberid=48&I=Haber
TOHUM Otizm Vakfı Web Sitesi (Mayıs 2007)

Halen devam eden çalışmalar çerçevesinde, 18-36 ay arası yaklaşık 180,000 çocuğun uluslararası kabul görmüş tanı ölçeklerine göre taranması hedeflenmektedir.

1.2.3. İlgili Yasal Düzenlemeler

06.08.1980 tarihinde 2429 sayılı onayla Özel Eğitim Genel Müdürlüğü kurulmuş, 27.02.1982 tarihinde Daire Başkanlığına, 13.12.1983 gün ve 179 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi Başkanlığına dönüştürülmüştür. Aynı yıl çıkarılan 2916 sayılı "Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu"nda, özel eğitime muhtaç çocukların yetiştirilmelerine dair esaslar belirlenmiştir. Ülke genelinde özel eğitim ve rehberlik alanında ihtiyaçların artması sonucu, hizmeti daha etkin ve yaygın olarak yürütebilmek amacıyla 30.04.1992 gün ve 3797 sayılı Kanunla Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Ayrıca, 06.06.1997 tarihli mükerrer 23011 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile engellilere ilişkin özel eğitim esasları belirlenmiştir¹⁰. Söz konusu kararnamenin 24 sayılı maddesi uyarınca, resmi ve özel okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim okulları ile yaygın eğitim kurumları, kendi çevrelerindeki, özel eğitim ihtiyacı olan bireylere, özel eğitim hizmetleri sağlamakla yükümlüdür. Söz konusu okul ve kurumlar, özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin eğitim-öğretim görmelerini sağlamak üzere gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.

Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı özel eğitim kurumları dışında, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri de mevcuttur. Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) ya da Emekli Sandığı'na bağlı bir işyerinde çalışan aile reislerinin otistik çocukları, bahsi geçen merkezlerde, devlet tarafından yapılan 'Özel Eğitim Maddî Desteği' ile eğitim alabilirler. Bu maddî yardımın miktarı, her yıl Bütçe Komisyonu tarafınca belirlenir. Bu yardımdan yararlanabilmek için, devlet, üniversite veya SSK hastanelerinden özür lü sağlık kurulu raporu almak gerekir.

Sosyal güvencesi olmayan bireyler, bağlı oldukları ilçenin Kaymakamlığı bünyesinde yer alan, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'na başvurabilirler. Çeşitli belgelerin ibrazı ile yapılacak başvuru sonucunda yardımın verilip verilmeyeceği söz konusu vakfın takdirine bağlıdır.

¹⁰ <http://orgm.meb.gov.tr/>, T.C.Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Resmî Web Sitesi (Mayıs 2007)

Bunların dışında, 18 Mart 1998 tarih ve 23290 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren yönetmelik doğrultusunda, Sağlık Bakanlığı Özürlüler İdaresi Başkanlığı, özürli vatandaşlara ‘Özürlüler Kimlik Kartı’ vermektedir. Bu kart, havayolları, Devlet Demir Yolları ve benzeri toplu taşıma hizmetlerinden ücretsiz veya indirimli olarak yararlanmak, telekom şirketlerinden indirim almak, Devlet Tiyatroları’ndan ücretsiz olarak faydalanmak, gelir vergisi indiriminden yararlanmak gibi imkanlar sunmaktadır¹¹.

24 Ekim 1998 tarih ve 4382 sayılı yasa ile Türkiye İş Kurumu bünyesinde özörlörlere yönelik mesleki eğitim, mesleki rehabilitasyon, kendi işini kurma ve bu gibi projeler için maddi kaynak yaratılmıştır.

18 yaşını bitirmiş, kamuda ve özel sektörde başvurularına rağmen iş bulamamış veya kendi imkanları ile iş kuramayan ve çalışma gücü olmayan özörlörlü kişiler, 2022 sayılı yasa gereğince aylık bağlanmasını talep edebilirler. Bu yasaya göre, aylık almaya hak kazanan kişilere aylıkları, 3 ayda bir, peşin olarak ödenir. Ayrıca aylık bağlanan kişi ve eşi, devlet hastanelerinde ücretsiz olarak tedavi görebilir.

Bunlara ek olarak, Özel Olimpiyatlar’dan da söz edilebilir. Özel Olimpiyatlar, 8 yaş üzerindeki zihinsel engelli gençlere ve erişkinlere çeşitli spor dallarında eğitim ve yarışma olanağı sağlayan, uluslararası bir spor organizasyonudur. Türkiye’de Özel Olimpiyat çalışmaları 1982 yılı itibariyle başlatılmıştır. Dilek Sabancı başkanlığında yürütölen çalışmalar 26 Kasım 2002 tarihinde kurulan Özel Sporcular Spor Eğitim ve Rehabilitasyon Derneğı (ÖSSED) ile özerk bir statü kazanmıştır (Esen, 2003:209-220). Özel Olimpiyatlar Türkiye’nin güncel sporcu sayısı 13,500 civarındadır¹².

Özetle söylemek gerekirse, Türkiye’de engellilere yönelik bir dizi yasal düzenleme vardır. Bu yasal düzenlemeler, genel anlamda engellilerin tümüne ve bu arada otistiklere de bazı imkanlar sağlamaktadır. Ancak, söz konusu yasal düzenlemelerin engellileri ve dolayısıyla otistikleri desteklemekle sınırlı olduğu, onları topluma entegre etme yolunda açılımlar içermediğı söylenebilir. Bu bağlamda, söz konusu desteğın yeterli olduğunu söyleyebilmek ise oldukça güçtür.

¹¹ <http://www.ozida.gov.tr/sura/12.htm>, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Resmi Web Sitesi (Mayıs 2007)

¹² http://www.soturkiye.org.tr/index_tr.asp , Özel Olimpiyatlar Türkiye (Mayıs 2007)

1.3. Otizm ve Toplum

İnsanın, en bireysel anının, sağlığını yitirdiği, hastalandığı an olduğu söylenebilir. Sağlığın yitirilmesinin, kişinin kendi başına mücadele etmesi gereken bir durum olduğu ve bu durumda ilaçlar, ameliyatlar, vb. somut katkılar dışında kimsenin ona faydalı olamayacağı düşünülür. Oysa, her şeyiyle sosyal bir canlı olan insanın sağlığı da sosyal bir olgudur. Tıbbi antropoloji tümüyle ve tam olarak bu noktadan kaynaklanmaktadır. *Medicine, Rationality and Experience - An Anthropological Perspective* adlı kitabında Byron J. Good, tıbbi antropoloji ile inanç arasındaki ilişkileri, yine tıbbi antropoloji ile estetik ve mantık arasındaki ilişkileri irdlemiştir (Good, 1996: 1–25, 166–185). Arthur Kleinman’e göre ise “*İnsan vücudu, bireysel ve kolektif deneyimlerin arasında bir aracıdır*”, bu nedenle de politika, ahlak ve sosyal ilişkilerle bağlantılı olarak ele alınmalıdır (Kleinman, 1995:12). Yine aynı kitapta Kleinman, acı çekmekten ‘bir sosyal deneyim’ olarak söz etmektedir (Kleinman, 1995: 95-120). Emily Mumford ise *Medical Sociology- Patients, Providers and Policies* adlı kitabında “tıbbi sosyoloji” hakkında şunları söylemektedir:

“*Tıbbi sosyoloji (...) bir toplumun bireylerini sağlıklarına kavuşturacakları konusunda nasıl güvence verdiğini etüt etmenin yanı sıra, acı veya yoksunluktan nasıl kurtulacaklarını gösteren yolları da inceler. Tıbbi sosyoloji, hastalık ortaya çıktığında görülen duygusal savunma mekanizmalarının yönetimini ve toplumsal tepkileri ele alır; (...)*” (Mumford, 1983:1).

Bütün bunlar göstermektedir ki, çok bireysel gibi görünen sağlık konusu aslında sosyal bir olgudur ve sosyal zeminde ele alınmalıdır. Nitekim tıbbi antropoloji ve tıbbi sosyoloji de bu konuda çalışmalar yapan uzmanlık alanlarıdır.

Öte yandan, toplumun bir parçası olabilmenin temel şartı, sosyal ilişki kurabilme becerisine sahip olmaktır. Sosyal ilişkilerin sosyal hayatı belirlediği düşünülecek olursa, ‘sosyal ilişkiler olmasaydı, hayat da olmazdı’ denebilir (Aksoy, 2000:9).

Aksoy (2000:10), sosyal ilişkilerin temel özelliklerini şöyle sıralar:

- En az iki tarafın olması.
- Bütün tarafların insan olması.
- Taraflar arasında sembollerle sürdürülen bir etkileşim olması.
- Tarafların ilişkilere belirli anlamlar vermesi.
- İlişkilerin belirli amaçları olması.

Otistik çocukların özelliklerinin başında, çevrelerinde insan yokmuş gibi davranmaları, çağrıldıklarında dönüp bakmamaları, duydukları halde duymuyormuş gibi davranmaları, sosyal ortamlardan kaçmaları, özetle iletişim yetersizliklerinin geldiği görülür (Özbey, 2005:13). Bu özellikler, otistik bireylerin sosyalleşmesine engel teşkil edebilmekte, birincil (küçük gruplarda ve yüzyüze, gayri resmi olan) ve ikincil (büyük gruplarda ve yüzyüze olmayan) ilişkilerde sorun yaşanmasına sebep olabilmektedir.

Bunların yanısıra, otistik bireylerin ‘sembollerle sürdürülebilir bir etkileşim içinde olması’, ‘ilişkilere belirli anlamlar vermesi’ ve ‘ilişkilerinin belirli amaçları olması’, içinde buldukları durum itibari ile oldukça zordur. Bu konuda edinilen en çarpıcı örnekler, bizzat otistik bir birey olan, Temple Grandin’den verilebilir.

Temple Grandin, 29 Ağustos 1947’de Amerika’da doğmuş, psikoloji alanında lisans yapmış, ardından hayvan bilim üzerine yüksek lisans ve doktorasını tamamlamış, halen Colorado Devlet Üniversitesi’nde profesör olarak görev yapan, otistik bir hayvan bilimcidir. Grandin, 1995 yılında yayınladığı, ‘*Resimlerle Düşünmek, Otizmin İçerden Anlatımı*’ adlı kitabında otizmi kendi iç dünyasından yola çıkarak anlatmış ve okuyuculara bu bilinmeyen dünyanın kapılarını aralamıştır. Kendi çabasıyla ‘resimlerle düşünme’ adını verdiği bir teknik geliştiren Grandin, sosyal ilişkilerle ilgili yaşadığı bazı olayları kitabında şu şekilde anlatır:

“(...) sosyal alanlarda, halen ‘insanlarla iyi geçinmek’ diye bilinen soyutlamayla ilgili somut bir görselleştirme geliştiremediğimden güçlük çekiyordum” (2005:31).

“Yetişkinler doğrudan bana hitap ettiğinde, onları anlayabiliyordum; ancak kendi aralarındaki konuşmaları Çince gibi geliyordu” (2005:47).

“Bir hayvanın sorun yaşadığını bir kilometre öteden fark ettiğim halde, sorun çıkabileceğini gösteren ince sosyal ipuçlarını halen kolaylıkla yakalayamıyorum” (2005:92).

“Ben çok zor baş edebileceğim sosyal durumlardan kaçınabilmek için bekar kaldım” (2005:112).

“İş ilişkileri ezberlemek suretiyle öğrenilebilse de, flört etmek zordur. Bir işe sahip olmak ya da apartman dairesi kiralamak için gereken sosyal becerileri öğrenmek, flört etmekten çok daha kolaydı, çünkü karmaşık sosyal etkileşimlerde bana rehberlik edecek duygusal ipuçlarına sahip değildim” (2005:113).

“Mantık yerine karmaşık hislerin yönlendirdiği sosyal durumlarda yardıma gereksinim duyuyorum” (2005:113).

Bu ve benzeri örneklerden yola çıkarak, otistik bireylerin genellikle sosyalleşme açısından sorun yaşadıkları, haliyle de toplum içinde zorluklar yaşamalarının kaçınılmaz olduğu yolunda bir saptama yapılabilir.

Günümüzde, gelişmiş ülkelerin birçoğunda, otistik bireylerin topluma ne oranda entegre edilebildikleri, bu bireylerin iş gücüne kazandırılıp kazandırılmadıkları, yaşam boyu maliyetlerinin (*life-time cost*) ne olduğu ve benzeri konularda derinlemesine araştırmalar ve çalışmalar yapılmaktadır. Türkiye’de ise otizm halen daha engelli ve/veya özürlü kategorisi altında sınıflandırılmakta ve bu çerçevede değerlendirilmektedir. Dolayısıyla, durumu toplumsal açıdan irdelemek amacıyla kullanılacak istatistik veriler ayrıştırılmış değildir. Örnek olarak, Özel Olimpiyatlar Türkiye tarafından Konsensus Araştırma ve Danışmanlık Şirketi’ne yaptırılan, 14 ilimizde 2004 kişi ile yüz yüze görüşülerek gerçekleştirilen, 15 yaş üstü kent/kır Türkiye nüfusunu %95 güven sınırında ($\pm\%2,1$ hata payı ile) temsil ederek gerçekleştirilen ‘Engelliler Araştırması’nın sonucunda edinilen veriler şunlardır¹³:

- Türkiye’de her 100 evden 5.4’ünde engelli bir vatandaş yaşıyor ve engellilerin %58’ini bedensel, %12’sini işitme, %8’ini görme %22’sini ise zihinsel engelliler oluşturuyor.
- Araştırma için görüşülen kişilerin %85,4’ü engellilere gereken ilgi ve yardımın gösterilmediğini düşünüyor, %97,8’i evinde bakmak durumunda olduğu zihinsel engelli biri olsa onu çevresindekilerden saklamayacağını söylüyor.
- %1,5’u ise saklayacağını belirtiyor. Bu kişilerin saklama gerekçeleri; çevreden zarar gelir %36,7, utandığından %26,7 çevreye rahatsızlık verir %10, huzurlu olması için %6,7.
- “Engelli vatandaşları nasıl tanımlarsınız?” sorusunun yanıtları ise şu şekilde dağılıyor; Acıyanlar %56,1, Engelli dostları %40,1.

¹³ <http://www.ozelolimpiyatlar.org.tr/engellilerarastirmasi.html>, Özel Olimpiyatlar Türkiye (Mayıs 2007)

- Acıyanların, engelli kişileri tanımlamaları; Mahçup %31,6, Mutsuz %30,5, Yalnız %30,4, Üzgün %28,5, Yetersiz %26,4, Suskun %25,8.
- Engelli dostlarının engellileri tanımlamaları; Onurlu %19,0, Dürüst %16,1, Samimi %16,0, Neşeli %13,9, Arkadaş Canlısı %13,3, Zeki %11,9, Yardımsever %10,8, Sağlıklı %10,2, Dikkatli %8,8, Yetenekli %8,8, Sevinçli %8,7, Düzenli %8,4, Tutarlı %5,9, Hoşnut %5,1, Atak %4,9, Yakışıklı %4,5.

Söz konusu araştırma, her ne kadar bize Türkiye’de engellilere bakış açısının ne olduğu konusunda fikir verme anlamında önem taşısa da, yapılan birçok araştırmada olduğu gibi, bu araştırmada da otizm, ayrıştırılmadan, ‘zihinsel engel’ kategorisi altında yer aldığı için edinilen verilerin araştırmamıza ne derece ışık tutabileceği tartışma konusudur.

1.3.1. Aile

Çoğu anne - babanın, çocuğunun sağlıklı olarak dünyaya gelmesini ve mümkün olan en iyi koşullarda yetişmesini istediği gözlemlenir. Ancak otizm tanısıyla ilk kez karşılaşan aileler için ilk etki, genellikle ‘şok’ kelimesi ile ifade edilir. Yolunda gitmeyen bir şeyler olduğu, öncelikle anne, veya ailenin yaşlı üyeleri tarafından, fark edilir. Baba nispeten daha az endişelenirken, annenin içi rahat değildir. Şu bir gerçektir ki, otizm, üzerinde bilinenler de göz önünde bulundurulduğunda, aileler için genellikle çok şaşırtıcı ve kabul edilemez bir durumdur. Her ne kadar ailelerin zaman içinde duruma alışır oldukları gözlemlense de, aile fertlerinin duyarlılık seviyeleri, koşullara uygun olarak gelişir ve bu fertler farklı iletişim yolları geliştirmek durumunda kalırlar.

Ailelerin durumu kabullenme aşamasına gelene kadar geçirdikleri süreçler genellikle reddetme ile başlar. Şok içinde olan aile konan tanıya karşı duyarsız kalmayı tercih eder. Tanıyı tamamen reddeder, hatta hatalı tanı konduğunu ispat etme çabası içine girerek değişik çareler arama yoluna gider, örneğin yurtdışına gitmek gibi. Ailenin sosyo-ekonomik özelliğine göre üfürükçülere baş vurma, yatırlara götürme, çeşitli baharat karışımlarından yapılan çaylar içirme, yarı-dinsel yorumlarla durumu açıklamaya çalışma gibi tepkiler sıkça görülür.

Bir sonraki aşamada ise aile bilinçli olarak durumun farkındadır. Kızgınlık, suçluluk, hayal kırıklığı, utanç, acı çekme, aşırı sorumluluk yüklenme, yaşanan duygulardan sadece bazılarıdır. Çataloluk (2005:41), buradaki hayal kırıklığının iki tür olduğunu ifade eder: *“Birincisi yıllarca beklenen ve hakkında özenle kurgular yapılan ve kendini (ebeveyni) tamamlayacak çocuk doğmamıştır. İkincisi ise doğan onun (ebeveynin) asla tasarlamadığı, olmaması için çok özen gösterdiği ve başka ailelerde gördüğünde tahtalara vurduğu bir çocuktur”* ve ekler *“Beklenen çocuk doğmamıştır aynı zamanda ölmüştür. Ortada olan ise hiç beklenmeyen, tasarlanmayan ve ne yapılacağı bilinmeyen bir çocuktur”*.

“Acaba hamileliğim süresince çocuğuma zarar verecek yanlış bir şey mi yaptım?”, “Benim yüzümden mi oldu?” şeklinde sürekli sebep arayışı içinde olan annenin depresyona girmesi de sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Annenin ve ailenin duyduğu utanç, içinde bulunulan süreci daha da zorlaştırır. Kendini suçlu hisseden annenin, sıklıkla, ona bu duyguları yaşatan çocuğu ile çaresiz bir bilinç dışı çatışmaya düştüğü de görülür. Çiğdem Ergüvenç, otistik çocuğuyla ilgili anılarına yer verdiği, basım tarihi bilinmeyen, *“Otizm... Şart Mıydı!”* adlı kitabında, oğluna itafen yazdığı ilk bölümde duygularını *“Seni üzen şeylere, seninle birlikte ve senin için üzüldüm. Sana zaman zaman çok fazla kızdım. Yanı sıra seninle gurur duydum. Zaman zaman senden utandım; ancak sana saygı duymaktan kendimi alamadım. Duyduğum sevgiyi sana iletmiş olduğumu umuyorum”* sözleriyle ifade etmiştir. (Bknz.7.5.2., s.214)

Çocuklarının otistik olduğunu öğrenen eşlerde bunun nedenlerini keşfetmeye çalışırken rastlanan durumlardan biri de, ailenin genetik özelliklerini de irdeleyerek birbirini suçlamadır. Buna ek olarak bazı yakın akrabaların da tutumlarının yapıcı olmadığı gözlemlenebilir. Çocuğun hiçbirşeyi olmadığını, sorunun anne babanın çocuğu yetiştiriş biçiminden kaynaklandığını düşünen ve söyleyen yakınlar bile olabildiği ifade edilir (Wing, 1996:90).

Araştırmalar, otistik bozuklukları olan çocukların kardeşlerinin duruma bir şekilde adapte olduklarını ve çok büyük ruhsal problemler geliştirmediklerini göstermektedir (McHale, Sloan & Simeonsson, 1986 aktaran Kayaalp, 2000:69). Öte yandan, farklı yaş ve cinsiyetten kardeşlerin etkilenme şekillerinin de farklılıklar gösterdiği öne sürülmektedir. Örneğin, bir otistik çocuğun ağabeyinde görülen

duygusal sorunlar, küçük kız kardeşte farklı şekilde ortaya çıkabilmektedir (Seligman & Darling, 1989 aktaran Kayaalp, 2000:69). Bunların dışında, otistik kardeşi olan çocukların kardeşiyle oynamaktan ve ona birşeyler öğretmekten zevk aldıkları, hatta bu konuda anne-babadan daha başarılı oldukları gözlemlenmiştir (Wing, 1996:94).

Otizm, genellikle, çocuk otuz aylık olduktan sonra teşhis edilebildiği için, aile gerek düşünce, gerekse duygusal olarak durumu ne kadar erken kabullenirse, çocuk açısından o kadar iyi olduğu gözlemlenmiştir. Ebeveynler, ancak bu şekilde, zamanı ve güçlerini çocuğun eğitimine harcama çabası içine girebilir, gerekli merkez ve kişilerle işbirliğine giderek çocukla ilgili gerçek beklentilerini ortaya koyabilirler. Ancak bu şekilde çocuğun gerçek potansiyelinin farkına varmak ve eğitimciler ile koordineli bir çalışma içine girmek mümkün olacaktır.

1.3.1.1.Aile – Eğitimci İlişkisi

Anne-babaların, çocuklarının otistik olduğunu öğrendiklerinde sıklıkla olumsuz duygulara kapıldıkları gözlemlenir. Eğitimin, otizmin tedavisi açısından taşıdığı önem ailelere mümkün olduğunca olumlu bir yaklaşımla anlatılmalı, otistik çocuklar için özel olarak tasarlanmış eğitim programlarının olası getirileri uzman kişilerce kendilerine aktarılmalıdır.

Son yıllarda yapılan çalışmalar sonucunda, otistik çocukların anne-babalarının da eğitim programlarına katılmalarının önemli olduğu, aile-eğitimci işbirliğinin sağlanmasının çocuğun gelişimine olumlu yönde katkı sağladığı görüşü yaygınlaşmaya başlamıştır. Aile-eğitimci işbirliğinde temel amaç, aile fertlerinin, gerek duygusal, gerekse eğitim yönünden desteklenmeleri, planlanan eğitim programını uygulamaları ve çocuk ile olumlu etkileşim içine girebilmeleri için gerekli becerilerin kazandırılmasıdır. Söz konusu eğitim programının başarılı olabilmesinin ancak evde de okuldaki yaklaşım ve davranışlarla örtüşen, tutarlı davranış modelleri geliştirmekle mümkün olabileceği görülmüştür (Darıca vd., 1992:163).

1.3.1.2.Sosyo-Ekonomik Özellikler

Darıca vd. (1992:24), otizm ve sosyo-ekonomik özellikler arasındaki ilişki ile görüşlerini şu şekilde ifade ederler:

“Otizmin ilk tanımında, otistik çocukların yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerden geldiği düşüncesi vurgulanmaktayken, son yıllarda yapılan çalışmalardan elde edilen veriler doğrultusunda bu görüş geçerliliğini kaybetmiştir. Özellikle Kuzey Carolina’da yapılan bir araştırmanın sonuçları oldukça çarpıcı değerler ortaya koymuştur. Bu çalışmada, çoğu otistik çocuğun anne-babalarının %59’unun düşük sosyo-ekonomik düzeyde, %23’ünün orta sosyo-ekonomik düzeyden, % 18’inin ise üst sosyo-ekonomik düzeyden olduğu ortaya çıkarılmıştır. Yapılan son çalışmalarda otizmin; etnik, ırksal ve milliyetçi gruplarda eşit olarak görüldüğü savunulmaktadır”.

Çeşitli kaynaklarda, eğitim düzeyi yüksek olan ailelerin otizmin erken tanısına katkıda bulunduğu ve tedavide daha verimli sonuçlar alındığı ifade edilmektedir. Her ne kadar otizmin, sosyo-ekonomik düzeyden bağımsız olarak, her kesimden bireyi etkileyebilmekte olduğu söylenmekteyse de, sosyo-ekonomik düzeyi yüksek, eğitilmiş ailelerin tanı, teşhis ve tedavi konularında duyarlılığı gözlemlenmektedir.

1.3.2. Sosyal Çevre

Her insanın gelişiminde sosyal çevre çok büyük önem taşımaktadır. En geniş tanımıyla “doğanın yarattıklarına karşılık İnsanoğlu’nun yarattığı her şey” (Güvenç, 1999:96) olan kültür, ancak bir sosyal çevrede gerçekleşir. İnsan da insan oluşunu, içinde yer aldığı, yukarıdaki tanıma uygun düşen ‘kültür’ içinde gerçekleştirir.

Güvenç, yukarıda bahsi geçen, *İnsan ve Kültür* adlı kitabında, “‘Toplumsal’ ile ‘kültürel’ arasındaki yakın ilişkiye değinmek gereğini duyuyorum” diyerek sosyal çevre ile bireyin, kendini var etmesi arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir (Güvenç, 1999:96). Bu kavramlar Güvenç’e göre çoğu kez yanyana, bazen de neredeyse birbiri yerine kullanılacak kavramlardır:

“Toplumsal ya da kültürel insanbilimdeki yaygın kullanılışa göre ‘kültürel’ kavramı, ‘toplumsal’ı da içine alır gibi görünmektedir. İki temel kavramın eş anlamda kullanılması pratik bir çözüm yolu olarak önerilebilir. Burada tam eş anlamda olmasa bile bu iki kavram arasında bilinçli bir ayırım yapmamaya özen gösterdiğimi, bu yüzden de, ‘toplum’ ve ‘kültür’ kavramlarını sık sık ‘toplum ya da kültür’ olarak birlikte kullandığımı açıklamak isterim” (Güvenç, 1999:96).

Dolayısıyla, genel olarak engellilerin ve özel olarak da otistiklerin, insan olarak varlıklarını gerçekleştirebilmeleri, içinde yer aldıkları sosyal çevre ile olanaklı olmaktadır.

Bu konuyla ilgili sorulabilecek belki de ilk soru, genel olarak engellilerin, özel olarak da otistiklerin, “insan olarak varlıklarını gerçekleştirmeye ne denli uygun bir sosyal çevrede yer alıp almadıkları” sorusu, daha önce 1.2. *Türkiye’de Otizm* başlığında sözü edilen “*Türkiye Özürlüler Araştırması*” tarafından sorulup ele alınmıştır. Söz konusu araştırma, genel olarak özürülülerin, öncelikle engellinin bulunduğu çevrede, karşılaştıkları engelleri ve engeline uygun hizmet alıp almadığını irdelemektedir. Bu araştırmada yapılan ilk saptama şudur:

*“Engellilerin önemli sorunları hizmetleri alamamaları olarak daha önce belirtilmiştir. Ancak, araştırmada bahsedilen hizmetlerin bulunabilirliği ve ulaşılabilirliği de sorgulanması gereken bir durumdur”*¹⁴.

Daha sonra bu sorgulama yapılmış ve şu sonuçlar alınmıştır:

Tablo 4 - Bulunduğu Çevrede Toplu Taşım Hizmetleri¹⁵

Toplu Taşım Hizmetleri					
	Bedensel Engelli	Görme Engelli	İşitme Engelli	Konuşma Engelli	Zihinsel Engelli
Evet	%4,90	%4,30	%4,90	%5,30	%3,30
Hayır	%68,20	%65,20	%65,20	%66,90	%66,50
Bilmiyor	%17,80	%21,50	%21,90	%20,30	%21,50
9	%9,00	%9,10	%8,00	%7,50	%8,70
Toplam	%100	%100	%100	%100	%100
	Bedensel Engelli	Görme Engelli	İşitme Engelli	Konuşma Engelli	Zihinsel Engelli
Evet	42,205	17,787	12,344	13,844	10,887
Hayır	585,066	268,663	164,892	175,948	220,281
Bilmiyor	152,766	88,473	55,247	53,483	71,254
9	77,594	37,390	20,327	19,732	28,820
Toplam	857,631	412,313	252,810	263,007	331,242

Kaynak : <http://www.ozurluler.gov.tr/arama/ilerianaliz/ilerianaliz.htm>

T.C. Başbakanlık Özürülüler İdaresi Başkanlığı Resmi Web Sitesi (Mayıs 2007)

¹⁴ <http://www.ozurluler.gov.tr/arama/ilerianaliz/ilerianaliz.htm>, T.C. Başbakanlık Özürülüler İdaresi Başkanlığı Resmi Web Sitesi, Mayıs 2007)

¹⁵ Tablolardaki 0, 9 ve 99 kodlarının anlamları:

Atlamalı sorularda 0'lar “boş” ya da “sorulması uygun değil” kategorisi olarak kabul edilmiştir. Örneğin bazı sorularda 6 yaşın altındakilere söz konusu sorular sorulmadığı için, bunlar “0” olarak değer almıştır. Bazı sorulara verilen yanıtlardaki 0'lar “bilinmeyen” olarak kabul edilmiştir. Diğer bazı sorulara verilen yanıtlardaki 9 ve 0'lar “yanıt alınmayanlardır”. Bunun dışında 99 “bilinmeyen” anlamına gelmektedir.

Bu sonuçlar şöyle yorumlanabilir:

1. Tabloya göre, kamusal alana ulaşmanın da göstergelerinden birisi sayılabilecek toplu taşıma hizmetleri yeterli düzeyde bulunmamaktadır.
2. Bu hizmetin yakın çevrede bulunduğunu söyleyenlerin oranı sadece %4 civarındadır. Çevrede toplu taşıma hizmetinin olmadığını gösteren oranların yüksek olması dikkat çeken noktalardan birisidir.
3. Bir diğer önemli konu, bu hizmetin varlığından haberdar olmama durumudur. Engelli bireylerin, genel olarak %20'si, toplu taşıma hizmetinin varlığından haberdar değildir. Bu açıdan bakıldığında, hizmetin olmaması kamusal alana ulaşmakta ne kadar önemli bir engelse, hizmetin varlığı hakkında bilgi sahibi olmamak da, engelli bireyi o kamusal alandan tecrit etmeye yönelik etkenlerden bir diğeri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ardından engellilerin içinde yaşadıkları fiziki çevrenin yukarıda anılan “kendilerini insan olarak var edebilme” amacına ne denli uygun olduğu sorgulanmıştır. Bu sorgulamanın sonuçları da aşağıdadır:

Tablo 5 - Bina, Cadde, Sokak ve Yollarda Engeline Uygun Düzenlemeler¹⁶

Bina, Cadde, Sokak ve Yollarda Engeline Uygun Düzenlemeler					
	Bedensel Engelli	Görme Engelli	İşitme Engelli	Konuşma Engelli	Zihinsel Engelli
Evet	%3,00	%2,60	%2,30	%3,10	%1,80
Hayır	%68,70	%65,00	%66,80	%67,60	%66,40
Bilmiyor	%18,00	%22,00	%21,90	%19,60	%21,50
9	%10,30	%10,30	%9,10	%9,60	%10,30
Toplam	%100	%100	%100	%100	%100
	Bedensel Engelli	Görme Engelli	İşitme Engelli	Konuşma Engelli	Zihinsel Engelli
Evet	25,433	10,906	5,717	8,223	6,101
Hayır	589,516	268,174	168,779	177,860	219,994
Bilmiyor	154,547	90,912	55,373	51,564	71,119
9	88,134	42,320	22,941	25,360	34,028
Toplam	857,630	412,312	252,810	263,007	331,242

Kaynak : <http://www.ozurluler.gov.tr/arastirma/ilerianaliz/ilerianaliz.htm>

T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Resmi Web Sitesi (Mayıs 2007)

¹⁶ Tablolardaki 0, 9 ve 99 kodlarının anlamları:

Atlamalı sorularda 0'lar “boş” ya da “sorulması uygun değil” kategorisi olarak kabul edilmiştir. Örneğin bazı sorularda 6 yaşın altındakilere söz konusu sorular sorulmadığı için, bunlar “0” olarak değer almıştır. Bazı sorulara verilen yanıtlardaki 0'lar “bilinmeyen” olarak kabul edilmiştir. Diğer bazı sorulara verilen yanıtlardaki 9 ve 0'lar “yanıtı alınmayanlardır” . Bunun dışında 99 “bilinmeyen” anlamına gelmektedir.

Bu sonuçlar ise şöyle yorumlanabilir:

1. Hangi düzeyde olursa olsun, bir düzenlemenin bulunduğunu belirtenlerin oranı, engel türüne göre sırasıyla; konuşma engellilerde %3,1, bedensel engellilerde %3, görme engellilerde %2,6, işitme engellilerde %2,3 ve zihinsel engellilerde %1,8'dir.
2. Hangi engel türünde olursa olsun, genel olarak engelli bireylerin %68'inin yaşadığı çevrede engeline bağlı olarak herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır.
3. Bunun yanı sıra, engelliler %20 oranında bu konuya ilişkin olarak herhangi bir bilgisi olmadığını belirtmiştir.

“Bu, daha önce de vurgulandığı üzere, engelli bireyin kamusal alandan tecrit edildiğinin önemli göstergelerinden biridir”¹⁷.

Yukarıdaki alıntının önemi, Türkiye’de bu alanda, şu ana kadar yapılmış en kapsamlı araştırmanın, engellilerin, kendilerini insan olarak var edebilecekleri, uygun sosyal çevrelerinin olmadığını onaylıyor olmasıdır. Bu saptama, engellilere, ‘insan olarak var olma hakkı tanınmadığı’ şeklinde değerlendirilebilir.

Öte yandan, otistiklerin durumu, engellilerden, ana hatlarıyla farklı olmadığı gibi, zaman zaman daha da kötü olabilmektedir. Bu konuda Eracar (1995:95), *Bir Otistikle Yaşamak* adlı kitabında, otistik çocuk sahibi ailelerin karşılaştıkları olaylara yer verir. Bu örneklerden ilki şöyledir:

“Oğlum Yiğit Kemal Bulduk 8 yaşında, herkes tarafından çok güzel bulunan otistik bir çocuk. Bu problem yüzünden olacak, oğlumun iki buçuk yaşından beri tek başına yapabildiği her şey beni çok mutlu ediyor. Bu yaz da Heybeliada’da evimize yakın olan parka tek başına gitmesi, orada az da olsa oynaması çok güzeldi doğrusu. Ancak bir günün sabahı yine Yiğit’in parka koşması kötü bir anı oldu. Oğlum parkta demirden tırmanma oyuncaklarındayken, başka bir çocuk gelince, Yiğit bağıarak küçük kızın elini itti. Çocuk korktu ve ağlamaya başladı. Annesi ağlamamasını Yiğit’in ona hiçbir şey yapmadığını anlatıyordu ki, oradaki bir başka anne “bu çocuk bir sadisttir” diyerek oğlumun hırsıyla azarladı. Tabi ben de uzaktan yanlarına koştum. Oğlumun asla bir sadist

¹⁷ <http://www.ozurluler.gov.tr/arastirma/ilerianaliz/ilerianaliz.htm>, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Resmi Web Sitesi, Mayıs 2007)

olmadığını, ancak bilip bilmeden bir çocuğu suçlamanın sadistçe bir şey olduğunu anlattım. Ancak, çok duyarsızdı. Parklara özürlü çocukların da gidebileceğini, bundan rahatsızlık duyuyorsa kendisinin gelmemesini söyledim ve evde çok işim olduğu halde dönmedim. Önce parktan o duyarsız kişinin ayrılmasını bekledi” (Yiğit’in Annesi, Eracar, 1995:95).

Eracar (1995:95), ikinci olayı ise şu şekilde aktarır:

“Bir gün Ozan’la Kadıköy’de ışıklardan karşıya geçmeyi beklerken, farkında olmadan Ozan bir bayanın çantasını tutmuş. Işıklar yanıp, karşıya geçmeye çalışırken bayanın bağırdığını duydum ve bizi hırsızlıkla suçladı. Çocukları hırsızlık için yetiştirdiğimizi, arkasından da mazaretler ürettiğimizi bağırp durdu. O an sadece bir insanı anlamadan, dinlemeden suçlamanın ne kadar korkunç bir şey olduğunu gördüm ve şok oldum. Sadece içimden “eğer beni ve bizi anlayabilseydin, belki de bu söylediklerin için utanç duyardın” diye düşündüm.

Yine bir gün Ozan ve birkaç arkadaşımızla bir alışveriş merkezine gezmeye gittik. Ozan yürüyen merdivenin başına gelince binmekten çekindi ve bunun üzerine arkada kalabalık birikmeye başladı. Hemen görevliler sertçe yaklaşmak isterken, arkadaşın biri “bu bir otistik çocuktur, lütfen anlayışlı olun” dedi. Herkes daha itinalı davranmaya başladı. Bunun üzerine normal merdivenlerden yürüdük. Bir görevlinin “hiç üzülmeysin, olmazsa çocuğu sırtımızda indiririz. Korkmasının gereksiz olduğunu anlar” demesi beni bir hayli etkilemişti” (Ozan’ın Annesi, Eracar, 1995:95)

Bu örneklerden de görülebileceği üzere, zaten genel olarak sosyal çevreyle ilişki kurmada zorluk yaşayan otistiklerin durumları, örneklerde anlatılan olumsuzluklar nedeniyle, diğer engellilere oranla daha da zor bir hal almaktadır. Bir otistik ve yakın çevresi için, böyle bir sosyal çevrede yer almak, neredeyse yıkım olmaktadır. Ama, yine örneklerde görülen ve sıkça görülebilen bireysel olumlu yaklaşımlar, otistikler için bir soluk alabilme, sosyal çevre tarafından fark edilme ve kabullenilme olanağı yaratabilmektedir ki bu da, otistiklerin insan olarak kendilerini var edebilmelerinin olanaklı olabileceğinin umudu olarak değerlendirilebilir.

1.3.3. Medya

Medya, günümüzde en önemli sosyal güçlerden biridir. Medyanın herhangi bir konuya gösterdiği ilginin nicelik ve niteliği, sürekliliği, o konuyla ilgili her türlü toplumsal dinamizmin ortaya çıkmasına, etkinlik kazanmasına yol açabilmektedir. Bu bakımdan engellilerin sorunlarının medyada ne sıklıkta ve nasıl yer aldığı önem kazanmaktadır.

Öte yandan bu olgunun kamuoyu tarafından nasıl algılandığı da önemlidir. “Medya ve Engelliler” konusunda Başbakanlık Özürlüler İdaresi tarafından yapılan araştırmanın sonuçları aşağıda yer almaktadır¹⁸:

¹⁸ <http://www.ozurluler.gov.tr/arastirma/ilerianaliz/ilerianaliz.htm>, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Resmi Web Sitesi (Mayıs 2007)

Tablo 6 - Medyanın Engellilerin Sorunlarını Gündeme Getirdiğini Söyleyenler ve Eğitim Durumu¹⁹.

Eğitim Durumu	0	Evet	Hayır	9	Toplam
0	98,033	1,744	5,292	1,006	106,075
Okuryazar değil	390,157	50,432	134,665	26,735	601,989
Okuryazar fakat bir okul bitirmemiş	161,189	21,875	47,389	13,632	244,085
İlkokul	251,433	91,362	165,682	35,454	543,931
İlköğretim	12,199	3,168	6,939	2,994	25,300
Ortaokul	41,311	15,143	23,845	5,790	86,089
Orta ve dengi meslek	1,092	1,334	673	0	3,099
Lise	38,411	17,840	29,162	6,919	92,332
Lise ve dengi meslek	10,562	3,778	5,433	1,735	21,508
Yüksekokul veya fakülte	11,067	3,399	13,281	2,635	30,382
Yüksek lisans, doktora	162	205	893	0	1,260
99	174	0	0	0	174
Toplam	1,015,790	210,280	433,254	96,900	1,756,224
Eğitim Durumu	0	Evet	Hayır	9	Toplam
0	%92,4	%1,6	%5,0	%,9	%100
Okuryazar değil	%64,8	%8,4	%22,4	%4,4	%100
Okuryazar fakat bir okul bitirmemiş	%66,0	%9,0	%19,4	%5,6	%100
İlkokul	%46,2	%16,8	%30,5	%6,5	%100
İlköğretim	%48,2	%12,5	%27,4	%11,8	%100
Ortaokul	%48,0	%17,6	%27,7	%6,7	%100
Orta ve dengi meslek	%35,2	%43,0	%21,7	%,0	%100
Lise	%41,6	%19,3	%31,6	%7,5	%100
Lise ve dengi meslek	%49,1	%17,6	%25,3	%8,1	%100
Yüksekokul veya fakülte	%36,4	%11,2	%43,7	%8,7	%100
Yüksek lisans, doktora	%12,9	%16,3	%70,9	%,0	%100
99	%100	%,0	%,0	%,0	%100
Toplam	%57,8	%12,0	%24,7	%5,5	%100

Kaynak: <http://www.ozurluler.gov.tr/arastirma/ilerianaliz/ilerianaliz.htm>, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Resmi Web Sitesi (Mayıs 2007)

¹⁹ Tablolardaki 0, 9 ve 99 kodlarının anlamları:

Atlamalı sorularda 0'lar "boş" ya da "sorulması uygun değil" kategorisi olarak kabul edilmiştir. Örneğin bazı sorularda 6 yaşın altındakilere söz konusu sorular sorulmadığı için, bunlar "0" olarak değer almıştır. Bazı sorulara verilen yanıtlardaki 0'lar "bilinmeyen" olarak kabul edilmiştir. Diğer bazı sorulara verilen yanıtlardaki 9 ve 0'lar "yanıtı alınmayanlardır". Bunun dışında 99 "bilinmeyen" anlamına gelmektedir.

Tablo 7 - Medyanın Konuyu İstismar Ettiğini Söyleyenler ve Eğitim Durumu²⁰.

Eğitim Durumu	0	Evet	Hayır	9	Toplam
0	98,033	3,017	4,020	1,006	106,076
Okuryazar değil	390,295	81,105	94,784	35,805	601,989
Okuryazar fakat bir okul bitirmemiş	161,189	33,907	32,457	16,533	244,086
İlkokul	251,433	123,158	123,001	46,339	543,931
İlköğretim	12,199	5,588	4,813	2,700	25,300
Ortaokul	41,311	20,235	17,770	6,773	86,089
Orta ve dengi meslek	1,092	128	1,636	244	3,100
Lise	38,411	25,019	21,797	7,105	92,332
Lise ve dengi meslek	10,562	4,579	4,671	1,697	21,509
Yüksekokul veya fakülte	11,067	9,725	7,911	1,679	30,382
Yüksek lisans, doktora	162	471	628	0	1,261
99	174	0	0	0	174
Toplam	1,015,928	306,932	313,488	119,881	1,756,229
Eğitim Durumu	0	Evet	Hayır	9	Toplam
0	%92,4	%2,8	%3,8	%,9	%100
Okuryazar değil	%64,8	%13,5	%15,7	%5,9	%100
Okuryazar fakat bir okul bitirmemiş	%66,0	%13,9	%13,3	%6,8	%100
İlkokul	%46,2	%22,6	%22,6	%8,5	%100
İlköğretim	%48,2	%22,1	%19,0	%10,7	%100
Ortaokul	%48,0	%23,5	%20,6	%7,9	%100
Orta ve dengi meslek	%35,2	%4,1	%52,8	%7,9	%100
Lise	%41,6	%27,1	%23,6	%7,7	%100
Lise ve dengi meslek	%49,1	%21,3	%21,7	%7,9	%100
Yüksekokul veya fakülte	%36,4	%32,0	%26,0	%5,5	%100
Yüksek lisans, doktora	%12,8	%37,4	%49,8	%,0	%100
99	%100	%,0	%,0	%,0	%100
Toplam	%57,8	%17,5	%17,9	%6,8	%100

Kaynak: <http://www.ozurluler.gov.tr/arastirma/ilerianaliz/ilerianaliz.htm>, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Resmi Web Sitesi (Mayıs 2007)

20 Tablolardaki 0, 9 ve 99 kodlarının anlamları:

Atlamalı sorularda 0'lar "boş" ya da "sorulması uygun değil" kategorisi olarak kabul edilmiştir. Örneğin bazı sorularda 6 yaşın altındakilere söz konusu sorular sorulmadığı için, bunlar "0" olarak değer almıştır. Bazı sorulara verilen yanıtlardaki 0'lar "bilinmeyen" olarak kabul edilmiştir. Diğer bazı sorulara verilen yanıtlardaki 9 ve 0'lar "yanıtı alınmayanlardır". Bunun dışında 99 "bilinmeyen" anlamına gelmektedir.

Tablo 8 - Medyanın Konuyu Ele Alış Şeklinin Çözümüne Yönelik Olmadığını Söyleyenler ve Eğitim Durumu²¹.

Eğitim Durumu	0	Evet	Hayır	9	Toplam
0	98,033	3,167	3,788	1,087	106,075
Okuryazar değil	390,295	88,831	88,936	33,927	601,989
Okuryazar fakat bir okul bitirmemiş	161,189	37,356	29,711	15,829	244,085
İlkokul	251,433	146,556	109,013	36,928	543,930
İlköğretim	12,199	5,526	4,496	3,078	25,299
Ortaokul	41,311	25,386	13,863	5,529	86,089
Orta ve dengi meslek	1,092	1,069	694	244	3,099
Lise	38,411	29,990	16,547	7,384	92,332
Lise ve dengi meslek	10,562	7,522	2,346	1,078	21,508
Yüksekokul veya fakülte	11,067	11,829	5,436	2,050	30,382
Yüksek lisans, doktora	162	337	762	0	1,261
99	174	0	0	0	174
Toplam	1,015,928	357,569	275,592	107,134	1,756,223
Eğitim Durumu	0	Evet	Hayır	9	Toplam
0	%92,4	%3,0	%3,6	%1,0	%100
Okuryazar değil	%64,8	%14,8	%14,8	%5,6	%100
Okuryazar fakat bir okul bitirmemiş	%66,0	%15,3	%12,2	%6,5	%100
İlkokul	%46,2	%26,9	%20,0	%6,8	%100
İlköğretim	%48,2	%21,8	%17,8	%12,2	%100
Ortaokul	%48,0	%29,5	%16,1	%6,4	%100
Orta ve dengi meslek	%35,2	%34,5	%22,4	%7,9	%100
Lise	%41,6	%32,5	%17,9	%8,0	%100
Lise ve dengi meslek	%49,1	%35,0	%10,9	%5,0	%100
Yüksekokul veya fakülte	%36,4	%38,9	%17,9	%6,7	%100
Yüksek lisans, doktora	%12,8	%26,7	%60,4	%0	%100
99	%100	%0	%0	%0	%100
Toplam	%57,8	%20,4	%15,7	%6,1	%100

Kaynak: <http://www.ozurluler.gov.tr/arastirma/ilerianaliz/ilerianaliz.htm>, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Resmi Web Sitesi (Mayıs 2007)

21 Tablolardaki 0, 9 ve 99 kodlarının anlamları:

Atlamalı sorularda 0'lar "boş" ya da "sorulması uygun değil" kategorisi olarak kabul edilmiştir. Örneğin bazı sorularda 6 yaşın altındakilere söz konusu sorular sorulmadığı için, bunlar "0" olarak değer almıştır. Bazı sorulara verilen yanıtlardaki 0'lar "bilinmeyen" olarak kabul edilmiştir. Diğer bazı sorulara verilen yanıtlardaki 9 ve 0'lar "yanıtı alınmayanlardır". Bunun dışında 99 "bilinmeyen" anlamına gelmektedir.

Tablo 9 - Konunun En Çok İzlenen Saatlerde Yayınlanmadığını Söyleyenler ve Eğitim Durumu²².

Eğitim Durumu	0	Evet	Hayır	9	Toplam
0	98,033	2,161	4,331	1,550	106,075
Okuryazar değil	390,157	78,983	8,6975	45,873	601,988
Okuryazar fakat bir okul bitirmemiş	161,350	27,551	34,102	21,084	244,087
İlkokul	251,433	129,857	109,219	53,420	543,929
İlköğretim	12,199	5,539	4,170	3,391	25,299
Ortaokul	41,311	22,928	14,523	7,328	86,090
Orta ve dengi meslek	1,092	660	1,104	244	3,100
Lise	38,411	24,816	18,912	10,193	92,332
Lise ve dengi meslek	10,562	6,775	2,238	1,933	21,508
Yüksekokul veya fakülte	11,067	9,189	7,583	2,543	30,382
Yüksek lisans, doktora	162	186	913	0	1,261
99	174	0	0	0	174
Toplam	1,015,951	308,645	284,070	147,559	1,756,225
Eğitim Durumu	0	Evet	Hayır	9	Toplam
0	%92,4	%2,0	%4,1	%1,5	%100
Okuryazar değil	%64,8	%13,1	%14,4	%7,6	%100
Okuryazar fakat bir okul bitirmemiş	%66,1	%11,3	%14,0	%8,6	%100
İlkokul	%46,2	%23,9	%20,1	%9,8	%100
İlköğretim	%48,2	%21,9	%16,5	%13,4	%100
Ortaokul	%48,0	%26,6	%16,9	%8,5	%100
Orta ve dengi meslek	%35,2	%21,3	%35,6	%7,9	%100
Lise	%41,6	%26,9	%20,5	%11,0	%100
Lise ve dengi meslek	%49,1	%31,5	%10,4	%9,0	%100
Yüksekokul veya fakülte	%36,4	%30,2	%25,0	%8,4	%100
Yüksek lisans, doktora	%12,8	%14,8	%72,4	%0	%100
99	%100	%0	%0	%0	%100
Toplam	%57,8	%17,6	%16,2	%8,4	%100

Kaynak: <http://www.ozurluler.gov.tr/arastirma/ilerianaliz/ilerianaliz.htm>, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Resmi Web Sitesi (Mayıs 2007)

22 Tablolardaki 0, 9 ve 99 kodlarının anlamları:

Atlamalı sorularda 0'lar "boş" ya da "sorulması uygun değil" kategorisi olarak kabul edilmiştir. Örneğin bazı sorularda 6 yaşın altındakilere söz konusu sorular sorulmadığı için, bunlar "0" olarak değer almıştır. Bazı sorulara verilen yanıtlardaki 0'lar "bilinmeyen" olarak kabul edilmiştir. Diğer bazı sorulara verilen yanıtlardaki 9 ve 0'lar "yanıtı alınmayanlardır". Bunun dışında 99 "bilinmeyen" anlamına gelmektedir.

Yukarıdaki verilere kısaca göz atıldığında aşağıdaki saptamaları yapmak mümkündür:

1. Kamuoyu genel olarak engellilerin sorunlarının medyada yer almadığını düşünmektedir.
2. Engelliler konusunun medya tarafından istismar edildiği iddia edilebilirse de kamuoyunda böyle düşünmeyenler bir denge sağlamaktadır.
3. İstismar edilmediği düşünülse bile, kamuoyuna göre engellilerle ilgili haberler uygun saatlerde yayınlanmamaktadır ve çözüm üretici değillerdir.
4. Eğitim düzeyinin artmasıyla doğru olarak yukarıdaki veriler daha kesin ayrımlarla saptanabilir olmaktadır.

Otizm ve Yazılı Basın

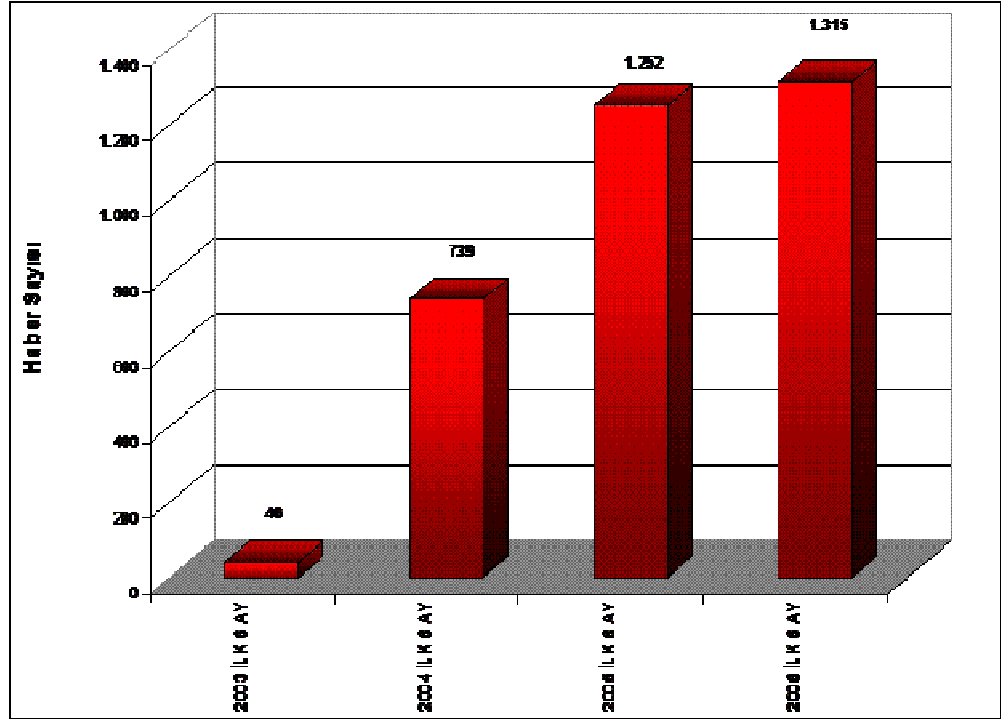
Yazılı basının, kitleler üzerindeki etkisi ise oldukça büyüktür. Bir ülkenin iktidarından, muhalefetine, yöneticilerinden, reklam verenlerine, birçok toplumsal yapı, basının gücü kullanmak istemektedir. Çalışma konusu otizm eksenli olduğu için, bu bölümde, 'Türk Basınında Otizm' incelenmektedir.

2003 – 2004 – 2005 ve 2006 yıllarının ilk altı aylık dilimlerinde yazılı basında özürlülük ile ilgili çıkan haberler yıllara göre doğrusal olarak artış göstermektedir. En büyük artışın 2003 yılı ile 2004 yılı ilk altı ayı arasında gerçekleştiği gözlenmektedir. Yine 2004 yılı ile 2005 yılı arasında oldukça büyük bir fark görülmektedir. Geçmiş yıllardan farklı olarak 2005 ve 2006 yılları arasındaki artış ise çok azdır.²³

Yazılı basının ilgisinin nicelik olarak nasıl geliştiği ele alındığında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

²³ www.ozurluler.gov.tr, T.C. Başbakanlık Özürümler İdaresi Başkanlığı Resmi Web Sitesi (Mayıs 2007)

Şekil 4 - Yazılı Basında Çıkan Haber Sayılarına Göre 2003-2004-2005-2006 Yıllarının İlk Altı Aylık Dilimlerinin Karşılaştırılması.

Kaynak : www.ozurluler.gov.tr T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı (Mayıs 2007)

İnceleme için, 1997 – 2007 yılları arasında yayınlanmış, farklı kesimlere hitap eden gazeteler üzerinden taramalar yapılmıştır. Tarama sonucunda, otizm ile ilgili haberlere yer veren gazetelerden bazılarının şunlar olduğu anlaşılmıştır; Milliyet, Hürriyet, Sabah, Radikal, Posta, Cumhuriyet, Zaman. Bu gazetelerde, otizm ile ilgili çıkan haberlere geniş bir bakış açısı ile yaklaşıldığında, basının konuyu nasıl ele aldığına dair ortak çıkarımlar yapmak mümkün olmaktadır. Öncelikle, konuyla ilgili olarak, basının iki kaynaktan yararlandığı söylenebilir. Biri dış kaynaklar, diğeri ise iç kaynaklar. Dış kaynakların, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa ülkelerinde yayınlanan gazete ve dergilerden alıntılar olduğu söylenebilir. İç kaynaklar ise Türkiye merkezli haberlerdir ve birkaç başlık altında ele alınabilirler. İlk olarak dış kaynaklı haberlere bakıldığında, çoğunlukla, otistik bir çocuğun, mucize bir tedavi ile kısa sürede kat ettiği uzun yoldan bahsedilmektedir.

Browyn, İngiltere’de yaşayan, 3 yaşında otistik bir kız çocuğudur:

“Bak Şu Konuşana. (...) Doktorlar, “Diğer çocuklar gibi hareket edemez, çevresindeki her şeyi kavrayamaz ve hiçbir zaman konuşamaz” diyorlardı. Ancak, Browyn’in kaderi ailenin izlediği bir haber bülteniyle değişti. Haberde Amerika’daki bir klinik hakkında bilgi veriliyor, burada uygulanan terapi yöntemiyle otistik çocukların gelişiminde büyük aşamalar kaydedilebileceği anlatılıyordu. Aile hemen klinikle iletişime geçerek tedavinin şartlarını öğrendiler; 18 bin sterlin tutarındaki tedavi masrafları için evlerini sattılar. Ve bir mucize gerçekleşti, tek kelime bile edemeyen küçük kız Massachusetts Option Centre isimli klinikte uygulanan ‘5 günlük’ terapi sayesinde konuşmaya başladı” (Sabah, 1 Haziran 1999).

Yukarıdaki gibi, bir mucizeden bahseden haberlere örnekler çoğaltılabilir:

“Kafa Masajıyla Konuştu. Londra / İstanbul – Britanya’da yedi yaşındaki otistik çocuk, futbol kulübünün fizyoterapistine gittikten sonra konuştu. Thomas Byran, hayatı boyunca hiç konuşmamıştı. Geçen ay 9 aylık kardeşine ilk kez ‘merhaba’ diyen Thomas, çeşitli kelimeler söylemeye başladı, ama cümle kurmadı. Anne Wendy, oğlunun sakinleştiğini söyledi. Aile, ‘kraniyosakral masaj’ uygulayan Bob Ward’a Ekim ayında, İrlanda Otizm Derneği vasıtasıyla ulaştı. Futbol sakatlıklarıyla uğraşan ve ilk kez otistik bir çocukla ilgilenen Ward’ın ‘masaj sayesinde zarar görmüş sinirleri harekete geçirdiği’ iddia ediliyor. Türkiye’de ‘kraniyosakral masaj’ uygulayan tek merkezin sahibi Dr. Ender Saraç, “vücuttaki enerji tıkanıklığını önlemek için uygulanan bu tedavide, özellikle baş olmak üzere vücudun belirli bölgelerine çok yumuşak şekilde masaj yapılır” dedi. Saraç, kendi adını taşıyan merkezde hiperaktif çocuklar, stres, ağrı vakalarında olumlu sonuçlar aldıklarını, ama ABD’li uzmanın hamileliği nedeniyle çalışmaya ara verildiği açıklandı” (Radikal, 20 Şubat 2002).

Ancak iki haberden hareketle dikkat çekilmesi gereken bir nokta vardır; ‘mucize’ haberleri, otizm ile karşı karşıya kalmış aileler için, önemli bir umut ışığı olabilir. Dolayısıyla, haberi yayınlayanların, bunu sunuş şekillerine çok dikkat etmeleri gerekir. Otizmde, moral fonksiyonunun öneminin büyüklüğü düşünüldüğünde, içi boş, ciddi bir kaynaktan alınmamış haberlerin, Türk kamuoyuna duyurulmasının bir anlamı olmadığı söylenebilir. The Guardian’dan alınan ve Cumhuriyet Dergi’de yayınlanan şu yazının ise, yukarıdaki haberlere göre içerik açısından dolu bir örnek olduğu söylenebilir:

“Çocuğum Neden Öfkeli. “Isırıyor, küfrediyor ve homurdanıyor”. Cumhuriyet Dergi’de 5 Aralık 1999 tarihli haberde yazılanlar 37 yaşında, yaşama bağlı, dışa dönük, eğitilmiş bir yazar olan annenin, oğlu Lewis’in iç dünyasına ulaşabilmek için verdiği mücadeleyi dile getirmektedir.

Habere göre, Lewis’in annesi uzmanlara başvurmuş, ancak yaşadığı travmanın etkin olduğu yıllar boyunca, hiç kimse otizm olasılığını gündeme getirmemiştir.

“Oğlumun okuldan atıldığı gün yaşamımın en kötü günüydü. Utançtan 10 yaşındaki oğlum Lewis’in son günlerde yaptığı yaramazlıkların tartışıldığı toplantıya katılmamış, yerime eşimi göndermişim. Söylediklerine göre Lewis son zamanlarda ortalığa küfürler savurmuş, eline geçirdiği bir saati, asistanın üzerine fırlatmış, bir sınıf arkadaşının annesine iğrenç notlar göndermiş, öteki çocukları sürekli tartaklamış ve onlara ağızını geleni söylemişti... Şimdi bunları okuyan ben olsaydım çocuğun ya çok mutsuz olduğunu, ya bir zamanlar cinsel ya da fiziksel tacize uğradığını ya da böyle bir çocuğun ancak canavar ruhlu ana-babanın ürünü olabileceğini düşünürdüm.”

Haberde anlatıldığına göre, annesi, Lewis’in babasını, mutsuz bir birliktelikten sonra, o dört yaşındayken terk etmiştir. Annesi, Lewis’in son altı yıl boyunca gerek kendisine, gerekse arkadaşlarına sergilediği saldırgan davranış biçiminin evde tanık olduğu şiddet olaylarından kaynaklandığını düşünmektedir. Tek çocuğu vardır ve o sıralarda yaşamını üç yıldır paylaştığı kişiyi nazik, son derece sabırlı ve duygusal, evine de son derece bağlı ve Lewis’in sorumluluğunu her yönüyle üstlenmiş bir kişi olarak tanımlamaktadır.

Habere göre, annesinin çabası Lewis’in iç dünyasına ulaşmak içindir. Lewis’in okuldan atıldığı günden beri her kapıyı çalıp yardım istemiştir. Lewis de, bu sorunun çözülmesi amacıyla dört yıl boyunca her hafta ruhsal tedavi seanslarına katılmış, ancak terapi uzmanına tekmeler atmaya başlayınca seanslara son vermek zorunda kalınmıştır. Son olarak ise Lewis’i götürdüğü bir eğitimsel ruhsal uzmanı ona, Lewis’in tipik bir Asperger çocuğu olmamasına karşın (örneğin, gözle iletişim kurabilmektedir) hastalığın tüm özelliklerini taşıdığını, IQ’sunun 146 olduğunu söylemiştir. Bu sonuca ulaşmak Dr. Congdon’un iki buçuk saatini almıştır. Oysa ki Lewis’in beş yaşından beri özel gereksinimi olduğuna dair raporu vardır. Lewis’e verilen bu raporda, yeteneklerinin 11 yaşında bir çocuktan beklenen düzeyde olduğu

belirtilmekte, ayrıca yaşlılarıyla ilişkilerinde zorlandığına, sürekli değişim gösterdiğine, oyun oynarken kurallara uymadığına dikkat çekilmektedir.

Anneye göre bu rapor, çocuğuna bir yardımcı bulunması çabasında, ana-babaya korkunç zorluklar yüklemektedir. Anne, kimi zaman bu yardımcıların gerekli en temel niteliklere bile sahip olmadıklarını görmekte, kimi zamansa sınıf öğretmeni ya da özel gereksinim uzmanının bile raporu okumamış olduklarını fark etmektedir.

“Lewis yuvaya başladıktan sonra kaç kez profesyonel yardım için başvurduğumu, daha doğrusu yalvarıp yakardığımı düşünüyorum. O günden beri iki psikoterapiste gitti, bir sosyal hizmet görevlisi, üç eğitimsel ruhbilimci, bir okul danışmanı ve çok sayıda öğretmenle görüştü. Ayda ortalama bir kez onunla ilgili bir toplantıya katıldım. Tek bir uzman çıkıp da oğlumun Asperger olabileceğini söylemedi. İçinde bulunduğumuz güç durum bize olayı etraflıca düşünme olanağı bırakmadı.”

Haberde Hans Asperger tarafından 1944 yılında tanısı konan ve adlandırılan bu rahatsızlığın daha çok erkek çocuklarda görüldüğüne dikkat çekilmektedir. Kimi kaynaklarda, bu hastalarda tipik erkeksi kişiliğin abartıldığına, tutturmalara, korkunç bir belleğe ve olağanüstü bir kayıtsızlığa tanık olduğuna parmak basılmaktadır. Habere göre, Asperger Sendromu tanısı konurken bir yığın bozukluktan yola çıkmaktadır: Yaşlılarla ilişki kurmada güçlükler, özellikle de, başkalarının da kendilerine göre inançları, görüşleri ve duyguları olduğunu savunan “ahlak kuramının” kabul edilmesi yönünde yaşanan güçlük, törenselleştirilmiş davranış ve yaratıcı oyunlardan kaçınma ve iletişim sorunları bunların en belirgin olanlarıdır. Anneye göre Lewis’in durumu, biri dışında, bunların hepsine uymaktadır: O da dile olan yeteneği. Annesi Lewis’in 18 aylıkken yaklaşık 100 sözcük kullanan bir bebek olduğunu, henüz dokuz aylıkken de ağzından ilk kez anlamlı sözcükler çıkardığını söylemektedir. Ayrıca Lewis’in bu yeteneğinin uzmanların kafasını karıştırmış olabileceğini düşünmektedir. *“Ancak Lewis’de Aspergerli çocuklarda çok sık görülen bir durum olan sürekli yinelenen konuşmasına da çok erken yaşta başlamıştı.”*

Haberde, annesi yuva çağından beri Lewis’in plastik meyve, sabun, elektrik sigortası, belli türde ip gibi garip şeyleri biriktirme alışkanlığı olduğunu, kendisine bir oyuncak armağan edildiğinde onunla oynamaya pek yanaşmadığını, ama

aynısından bir tane daha aldirtmak için de elinden geleni yaptığını söylemektedir. Çekmecesinde törensel denebilecek ilgiyle biriktirdiği, hiç kullanmadığı 30 defter varken, bir başka çekmecedan ise bir dükkan dolusu keçeli kalem çıkabilmektedir. Anneye göre tüm Aspergerli çocuklarda görülen durumlar arasında en çok dikkatini çeken şey şudur: başka bir Aspergerli çocuğun annesi yemek masasında baygınlık geçirirken oğlunun hiçbir şey olmamış gibi sandviçini yemeyi sürdürmüştür. Lewis'in annesi de benzer olaylar yaşamıştır. Bir seferinde migren ağrılarıyla yerde kıvranırken, o sırada dört yaşında olan Lewis'in güle oynaya televizyon izlediğini, kendisiyle hiç ilgilenmediğini anlatmaktadır.

Diğer ana-babalar, arkadaş ve uzmanlardan gelen bin türlü yorum, onun da ruhsal tedavi görmesi ve Lewis'in yola girmesi için daha kararlı olması ve belli bir sınır çizmesi gerektiği yönündedir. Habere göre, annenin kendini ve başkalarını suçlama duygusu içinde olması duruma başka bir açıklama getirmesini engellemektedir. Annesi Lewis'in iki buçuk yaşındayken yuvada çekilmiş bir video kaydını izledikten sonra yepyeni bir bakış açısıyla yaklaştığında oğlunu çok farklı bir biçimde görmeye başladığını belirtmektedir. Lewis'in saldırganlığının sanki önüne geçemediği bir şey olduğunu fark etmiştir. Bu video kaydında, öteki çocuklar oynarken Lewis bir halının kenarını kıvrırmakta ve kendi kendine, 'Bu halı üzerinde sıçramak içindir' demektedir. Öteki çocukların halının üzerinde olduklarının ayırında olmadan, bir koşu halının üzerine atlamaktadır. O da istemeden o çocukların canlarını acıtmaktadır.

"Lewis son beş yıldır başkalarının üzerine saldırgan ve umutsuz bir biçimde çullanyor. Yaşı ilerledikçe ve arkadaşlık kurma girişimlerinde başarısızlığa uğradıkça bunu sözel saldırganlığa dönüştürmeyi ve kurallara karşı çıkmayı öğrendi. Beş yıllık okul süreci, yüzlerce toplantı ve okuldan atılma olayı sonunda öfkeyle doldum. Başvurduğum kişilerden bir tanesi bir kerecik olsun, Lewis'in durumunun kötü yetiştirilmeden, aile içindeki parçalanma ya da gizli tacizden kaynaklanmadığını söyleyip somut bir sonuca ulaşmış olsaydı durum çok farklı olurdu. Oysa ki bu tür bir şeyi benim sıradışı, doğuştan yetenekli, korkunç derecede kararlı oğlum henüz 18 aylıkken yapabiliyordu" (Cumhuriyet Dergi, 05 Aralık 1999).

Bu haberin değeri; okuyucusuna, otizmin belirtileri ve yaşanan zorluklar hakkında, bir annenin ağzından bilgi vermesindedir. Otistik bir çocuğa sahip olan anne, çocuğunun tedavisi ve eğitimi ile ilgili olarak yaşadığı zorlukları, etkileyici bir

dille anlatmaktadır. Çocuğa uzun yıllar otizm teşhisinin konmaması, bu sebeple tedaviye çok geç başlanması, annenin, çocuğunun iç dünyasına erişememekten duyduğu sıkıntı, çocukların eğitimlerinden sorumlu eğitimcilerin ve diğer çocukların bilinçsiz yaklaşımları vb. örnekler otizm ekseninde var olan temel sıkıntılardır. Annenin, oğlunun durumunun temelinde, o küçükken, evde var olan şiddet ortamını sebep göstermesi ise dikkat çekici bir diğer noktadır. Özetle, otistik bir çocuğa sahip annenin anlattıklarından hareketle öne çıkan konular; teşhisin, tedavinin, eğitimin ve eğitimcilerin eğitiminin önemidir.

1997–2007 yılları arasında yayınlanan Türkiye kaynaklı haberlere bakıldığında, haberlerin belli başlıklar çerçevesinde yapıldığı görülüyor. Otizmin belirtilerinden, nedenlerinden ve erken teşhisin öneminden bahseden ve uzman görüşlerine yer veren haberler, “anne sevgisi”nin tedavideki gücünden, örnek anne-çocuk ilişkileri ile bahseden haberler, otizm ile ilgili açılan okullardan, tedavi merkezlerinden, eğitimin öneminden ve okul yetersizliğinden bahseden haberler.

6 Haziran 2002, Zaman Gazetesi’nin 19. sayfasında yer alan **‘Çocuğunuzla İlgilendiğiniz Halde Karşılık Alamıyorsanız Otizmden Şüphelenmelisiniz’** başlıklı haberde, Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Psikiyatrisi Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Yazgı Yazgan’ın açıklamalarına yer verilerek, otizmin belirtilerinin her çocukta farklı düzeyde çıkabileceği ve hastalığı yok edecek bir yöntemin söz konusu olmadığı söyleniyor. Yine aynı haberde, **‘Otizm Hakkında Bilmeniz Gereken 10 Şey’** başlığı altında, otizmin 10 özelliğinden bahsediliyor.

Posta Gazetesi’nin 9 Temmuz 2002 tarihli haberinde ise, Türkiye’deki otistik çocukların sayısının gün geçtikçe arttığından, uzmanlara göre anne ve babaların çocukların davranışlarını üç yaşına kadar çok dikkatli izlemeleri gerektiğinden bahsediyor. Erken teşhisin önemi üstünde duruluyor.

30 Nisan 2002 tarihli Sabah Gazetesi’nin, Time Dergisi’nden yararlanarak yaptığı haberde ise, otistik sayısının son 15 yılda üç kat arttığı haber yapılıyor. Hastalığa neyin sebep olduğu kesin bilinmediği için tedavi yönteminin de geliştirilemediği söyleniyor. Şu ana kadar kesin olarak kanıtlanamayan, hastalığa sebep olabileceği düşünülen birkaç konudan bahsediliyor.

Radikal’in 8 Ekim 2001 tarihli haberinde, Doç. Dr. Sabiha Paktuna Keskin’in, ekmekte bulunan ve otizme yol açtığı sanılan “gluten” adlı madde

içermeyen un üretmeyi başardığı haberi veriliyor. Otizme sadece kalıtsal değil, çevresel etkenler ve özellikle başaklı ürünlerde bulunan bir protein bileşimi olan “gluten” ile sütte bulunan “kazein”in yol açtığı sanıldığı belirtilen Doç. Dr. Keskin, aileleri çocuklarına çok fazla ekmek yedirmemeleri yolunda uyarıyor.

Otizmin belirtileri, sebepleri, tedavisine ilişkin, haber örnekleri çoğaltılabilir. Yukarıdaki örneklerden yola çıkarak, bu tür haberlerin derinliği ve gazetelerde kapladığı alan konusunda fikir sahibi olmak mümkündür. Bu tür haberlerin, kamuoyuna sağladığı yararın ise aileleri, otizm konusunda genel çerçevede bilgi sahibi yapmak, bu şekilde, otizm tanısı konabilecek çocukların teşhis süresini hızlandırarak, tedavi sürecine geçilmesini sağlamak olduğu söylenebilir. Otizmde, Türkiye’nin en önemli sorunlarının başında, otistik çocukların eğitim alanlarının çok dar olması gösterilebilir. Bu soruna, Türk basınında da yer verildiği görülmektedir. Okul yapımı için yetkililerin yardım talepleri, bu amaçla ilgili, uzmanların geliştirdiği projeler, okul açılışları, gazetelerde haber olmaktadır.

Radikal’in 18 Ocak 2001 tarihli **“Bir Hayat Okulu”** başlıklı haberi, Türkiye’de otistik çocukların yaşadığı eğitim zorluğunu dile getiren haberlerden biridir. Türkiye Otistiklere Destek ve Eğitim Vakfı (TODEV) ve Milli Eğitim Bakanlığı’nın ortak çalışması ile bir hayırseverin katkısıyla kurulan, sadece otistiklere eğitim veren Halim İbrahimiye Otistik Çocuklar Merkezi’nin, bu alanda atılan önemli bir adım olduğunun belirtildiği haberde, okulda otistik çocukların hem becerilerinin geliştirildiği hem de sosyal çevreye alıştırdıkları vurgulanıyor. Eğitimin en önemli tedavi şekli olduğu, yine bu merkez sayesinde, otistik çocuk sahibi ailelere de terapiler yapılabildiği söyleniyor.

Milliyet Gazetesi’nin, 8 Mart 2000 tarihli **“100 bin Otistiğe 1 Okul”** haberinde de, davranış ve uyum problemi yaşayan binlerce otistik çocuk olmasına rağmen ülkemizde sadece bir devlet okulunun bulunması ‘eğitim utancı’ olarak değerlendiriliyor ve Milli Eğitim Bakanlığı’nın konu ile ilgili projesinden bahsediliyor.

Tarama yapılan yıllar arasında, gazetelerde, otizmle ilgili Türkiye’de en heyecanla bahsedilen projenin Bozcaada’da Otistikler Köyü projesi olduğu görülüyor. Çeşitli gazetelerde bu proje ile ilgili haberler yapılıyor ve proje için destekçiler aranıyor. Bu bağlamda, gazeteler, kamuoyu yararına önemli bir görevi

yerine getirmiş oluyor. Toplum yararına projelerde yer almak isteyen kurum, kuruluş ve kişiler, böyle önemli bir projeden haberdar oluyor, destek sağlayabiliyor.

Gazetelerde, otizm eksenli haberlerin bir kısmının hastalığın tanısı, belirtileri ve teşhisi ile ilgili olduğu, bir kısmının eğitim konusu etrafında yer aldığı belirtilmişti. Otizm ile ilgili, birbirine benzer haberlerin sıkça görülebileceği diğer bir konu da ‘Otizmde sevginin önemi’ başlığı altında ele alınabilecek haberlerdir. Aşağıda örneklerinin de verileceği bu tür haberler, otistik çocuk sahibi ailelerin, elbette dikkatini çekecek, toplum içinde yalnız olmadıklarını, onlar gibi hayatlar yaşayan başka aileler de olduğunu hissettirecektir.

“Anne Sevgisi Otizmle Başa Çıktı. 7 yıl önce ‘dokunamaz, dokunulmasını istemez’ denilerek otizm teşhisi konulan Cem, annesinin sevgisi ve azmiyle, şimdi yaşatlarının yaptığı her şeyi yapabiliyor. İzmirli bir anne Gülçin Vardarcı; fedakar ve cefakar... Ama onu özel kılan 7 yıl önce ‘otizm’ teşhisi konulan 4 yaşındaki oğlu Cem’i ‘o kutsal anne sevgisiyle’ normal yaşama döndürme mücadelesini kazanmış olması. 4 yıl önce ‘diğer öğrencilerle birlikte eğitim göremez’ diyen öğretmeni tarafından dışlanan Cem, şimdi 11 yaşında; ata ve bisiklete binebiliyor, tenis oynuyor, bateri çalıyor... Cem’e 7 yıl önce ‘dokunamaz, dokunulmasını istemez’, ‘yeme alışkanlıkları gelişmez’ denilerek otizm teşhisi konuldu; bir anne sıcaklığının mucizesi göz ardı edilerek... Ama anne Gülçin Vardarcı, ‘Hayır, ben oğluma dokunurum o da bana dokunacak’ diyerek, otizm ile ilgili ne kadar kitap varsa okudu. İzmir’deki tedavi yetmeyince de soluğu yurtdışında aldı. (...) Oğlum 1997’den bu yana tenis oynuyor, yüzüyor.” (Sabah, 25 Mart 2001).

Bu haberde, otistik bir çocuğa sahip, varlıklı bir annenin, çocuğuna gösterdiği ilgi ve sunabildiği olanaklar ile hastalığın tedavisinde kat edilen aşamadan bahsedilmektedir. Gülçin Vardarcı kadar zengin olamayan annelere de, her şeyin parayla olmadığı mesajı verilmek istenmektedir. Fedakar anne ve otistik çocuk haberleri çoğaltılabilir. Bu haberlerin birçok yönden birbirine benzediği söylenebilir. Çocuklarının otistik olduğunu öğrendiğinde şok olan ama daha sonra, azimle onları iyileştirmek, sosyal hayata dahil edebilmek için varını yoğunu ortaya koyan anneler... Bu tür haberlerin bir ortak özelliği de, çocuk ile aynı yolda yürüyen ebeveynin anne olarak gösterilmesidir. Otistik çocuğu için, hayatının akışını değiştiren babalara ve onların çocuklarıyla ilişkilerini anlatan haberlere, Türk basınında rastlanmamaktadır.

Yukarıdaki örneklerden anlaşılacağı üzere, Türk Basını otizmi göz ardı etmemiştir. Bununla beraber, konuyla ilgili, çeşitli gazetelerde yer alan haberlerin, belli başlı birkaç başlık halinde toplanabilecek çeşitlilikte olduğu anlaşılmıştır. Uzmanların görüşleri, okul ya da benzer merkez ve derneklerin açılışları ile otistik çocuğa sahip ailelerin hayatlarından kesitler. Bu çerçevedeki haberlerin, konunun halkın ilgisini çekmesinde fayda sağlayacağı söylenebilir. Yine de, otizm de erken teşhis ve tedavinin önemi düşünüldüğünde, konu ile ilgili olarak, halkı bilinçlendirmek adına, basında daha fazla haberin yer alması gerekliliği de açıkça görülmektedir.

Öte yandan, gerek yazılı basında, gerek görsel medyada otizmin yer alması konusunda yapılan anketlerde ortaya çıkan, kamuoyunun genel yaklaşımlarının, yazılı basınla ilgili yapılan tarama çalışmasında çıkan sonuçlarla benzerlik taşıdığı görülmektedir. Hem görsel medyanın, hem de yazılı basının konuya kamuoyunun ilgisini çekmek açısından yaklaştığı ileri sürülebilir. Bu ilgi çekme çabası da olumlu olarak değerlendirilebilir. Ancak ilgi çekmek tek başına bir amaç olarak güdüldüğünde bunun konuyla ilgili abartılı efsanelere ve giderek yanlış yönlendirmelere yol açma tehlikesi içerdiği de açıkça görülebilmektedir. Nitekim yapılan ankette çıkan sonuçlar, kamuoyunda görsel medyaya ve yazılı basına karşı böyle bir duyarlılık olduğuna işaret etmektedir. Herşeye karşın, gerek görsel medyanın, gerek yazılı basının bu konudaki çabalarının konuyu kamuoyunun ilgisinde tutması ve tanıtıcı ve uzman görüşlerine yer veren örnekleriyle aydınlatıcı ve umut verici olması bakımından da büyük bir toplumsal yarar sağladığı söylenebilir. Bu toplumsal yararın daha da artmasının medyanın ilgisinin nicelik ve niteliğinin artmasıyla doğru orantılı olarak gerçekleşebileceğini belirtmek doğru olacaktır.

1.3.4. “Marjinalite”, “Anormallik” ve Türk Toplumunda Otizm

1.3.4.1. “Marjinalite” ve “Anormallik”

“Marjinal”, sözlük anlamıyla, coğrafi, niteliksel, ekonomik, sosyal ya da psikolojik açıdan sınırdan yer alma olarak tanımlanmaktadır²⁴. Dolayısıyla

²⁴ <http://www.thefreedictionary.com/marginality> (Haziran 2007)

“marjinalite” de ana hatlarıyla, “herhangi bir şekilde sınırdan olma durumu” olarak betimlenebilir.

Marjinalite kuramı, yirminci yüzyılın başından itibaren görülmeye başlayan, yeni toplumsal ve antropolojik olguları tanımlayabilmek için, iki dünya savaşı arasında yazılmış bazı makalelerle ortaya konmuş bir kuramdır. Bu kuramdan ilk söz eden Park'tır (Park, 1928:881-893). Park'a göre marjinalite, herhangi bir azınlık grubunun, Amerika Birleşik Devletleri'ne göç edip de yeni toplumla ilişki içine girdiğinde ortaya çıkan kültürel durumdur. Burada, yeni gelen, geldiği toplumun kültürü ile kendi kültürünün “sınır”ında (İngilizce “margin”) yaşayacaktır. Bu da o bireylerin “hibrid” bir kişilik üretmelerine, dolayısıyla psikolojik sorunlar konusunda kırılmalıklarının artmasına ve ‘kişilik bölünmesi’ riski taşımalarına yol açmaktadır.

Parks'tan kısa bir zaman sonra Stonequist, bu konudaki ilk kapsamlı çalışmayı yayınlamıştır. Çalışmasında bir dizi makaleyle marjinal kişiliklerin ve marjinal durumların tarih boyu örnekleriyle bir panoramasını sunan Stonequist'e göre marjinalite, göç, toplumlar arası evlilikler, coğrafi yer değiştirmeler, sömürgeleştirme, sınıf değişimleri ve rol değişimleri gibi nedenlerle ortaya çıkmaktadır (Stonequist, 1937).

Del Pilar ve Udasco, 2004 tarihli ünlü makalelerinde bu kuram üzerine yazılmış yazıların sistematik bir incelemesini ve eleştirisini yapmışlardır (Del Pilar - Udasco, 2004:26, 3-15). Bu makaleye göre, marjinalite kuramı üzerine yazılmış olanları beş ana marjinalite modeli altında toplamak olanaklıdır; çelişki modeli, organizasyonel model, uyarlamacı model, hiyerarşik model ve kültürsüzleştirme modeli:

“İlk iki model (çelişki ve organizasyonel modelleri) bir arada gruplanmışlardır çünkü bu araştırmacılar, marjinalite kuramı ile gerçek kişisel özellikler arasında bağlantılar kurmaya çalışmışlar ve biçimsel bir değerlendirme yapmak için testler ve diğer bazı enstrümanlar geliştirmişlerdir. (...)

Son üç model (uyarlamacı, hiyerarşik ve kültürsüzleştirme modelleri) de bir arada gruplanmışlardır, çünkü bu araştırmacılar da marjinalite kavramına kuramsal bir perspektiften yaklaşmışlardır.”
(Del Pilar-Udasco, 2004:6)

Bu yaklaşımların tümüne bakıldığında, marjinalite kavramının, bireylerin, ister toplumsal değişimler, ister coğrafi nedenler, ister kültürel dönüşümler, ister

ekonomik farklılaşmalar nedeniyle, ‘kendilerini, içlerinde yer aldıkları toplumun sınırında bulmaları’ olarak algılandığı söylenebilir. Del Pilar ve Udasco’nun, bu konuda araştırmacılar tarafından ortaya konmuş olan yaklaşımları gruplar halinde eleştirmeleri ve genel olarak “marjinalite kuramı”nın tutarlılık arz etmediğini söylemelerine karşın, “*Bireysel düzeyde, marjinalite düşüncesiyle özdeşleşme, yaşamın herhangi bir yönünde sınırdaki bulunmaları nedeniyle, insanların edindikleri evrensel bir psikolojik deneyimin sonucu olabilir*” diyerek aslında “marjinalite”nin bir olgu olarak varlığına işaret etmişlerdir (Del Pilar - Udasco, 2004:11).

Bu çalışmanın temel aldığı ve kullandığı “marjinalite” kavramı da tam olarak budur. Bu kavramın, yukarıdaki tanımdan da görülebileceği gibi üç boyutu bulunmaktadır: bireysel düzeyde algılanması, sınırdaki bulunma durumu ve evrensel bir psikolojik deneyimin sonucu olması.

Bu üç boyut açısından otizme bakıldığında otistiklerin, zihinsel ve toplumsal açıdan sınırdaki yer aldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak bu sınırdaki olma durumunun toplum tarafından böyle algılandığı belirgin olmasına rağmen, otistik tarafından böyle algılanıp algılanmadığı ve dahası bunun evrensel bir psikolojik deneyimin sonucu olup olmadığı soruları ilk akla gelen sorulardır.

Bir otistiğin kendini “sınırdaki” görüp görmediğinin anlaşılması konusunda Bauminger ve Kasari’nin yüksek fonksiyonlu otistik çocuklar üzerinde yaptıkları bir araştırma aydınlatıcı niteliktedir. Bu çalışmada, 22 yüksek fonksiyonlu otistik çocukla, “tipik gelişme gösteren” diye adlandırdıkları, 19 farklı olmayan çocuğun “yalnızlık” ve “arkadaşlık” konularındaki görüşlerini ve tanımlarını, somut örnekler de dahil olmak üzere derleyen araştırmacılar, otistiklerin “tipik gelişme gösteren” çocuklardan farklı olmakla birlikte, kendilerine özgü bir “yalnızlık” ve “arkadaşlık” kavramları olduğunu ortaya koymuştur. Bu kavramlar otistikler açısından, duygusal olmaktan daha çok işlevsel olarak nitelendirilebilirse de, sonuç olarak vardır. Bu da otistiklerin kendilerine dair bir bilinçleri olduğunu ve buna bağlı olarak da kendini “sınırdaki” görebileceğini kanıtlar (Bauminger ve Kasari, 2000:447-456).

Kendini “sınırdaki” gören bir otistiğin öyküsünü ise Naja Melan anlatmaktadır²⁵. Bu, aslında, Naja’nın kendi öyküsüdür ve yirmi dört yaşına geldiğinde otistik olduğu anlaşılan biri kendisi hakkındaki bilinçli algısını dile

²⁵ <http://naja.nitewinds.org/autism/index.php?visual=1> (Haziran 2007)

getirmektedir. Naja Melan, bu etkileyici polemik yazısında, otizm hakkındaki varsayımlarla mücadele ederek, otizmin içeriden yapılan, oldukça canlı betimlemelerinden birini gerçekleştirmektedir. Burada anlatılan, sadece bir otistiğin öyküsü değil, aynı zamanda bir otistiğin ağzından otistik bireylerin beyinlerinin nasıl işlediğine dair ayrıntılı ve bilimsel bir tanımlamadır. Bütün bunların hepsi dikkate alındığında otistiklerin hiç değilse bir kısmının kendilerini “sınırdan” hissedebildiklerini ve bunu açık açık ifade edip tanımladıklarını da söylemek yanlış olmaz.

Yukarıda sözü edilmiş olan iki makale, Bauminger-Cassari (2000) ve Melan (2004), aynı zamanda bu psikolojik deneyimlerin evrensel olduğunu ortaya koymaktadır. İlk olarak Bauminger-Cassari (2000)’den anlaşıldığı kadarıyla otistikler ile otistik olmayanlar arasında esasta büyük farklar yoktur, sadece oransal farklar bulunmaktadır. Öte yandan Melan da bu farkların beynin çalışma biçimiyle ilgili nedenlerini açıkladığından, beynin bağlantı kurma biçimlerindeki farklılıklar nedeniyle aynı olgunun oranlardaki farklılar olarak ortaya çıktığını söylemek olanaklı olmaktadır. Dolayısıyla, söz konusu psikolojik deneyimler, otistik olmayanlarda olduğu gibi otistiklerde de var olduğundan evrensel bir deneyim niteliğini taşımaktadır denebilir.

Özet olarak, “marjinalite kuramı” otistikler için de kullanılabilir bir kuramdır. Çünkü otistiklerin içinde buldukları durum da, hem beynin işleyişi, hem de buna bağlı olarak ortaya çıkan sosyo-kültürel ve antropolojik sonuçlar bakımından, bir “sınırdan olma” durumudur. Bu durum kendileri tarafından öznel olarak algılanabilmekte, dolayısıyla bir farkındalık ve ona bağlı olarak da “evrensel bir psikolojik deneyim” oluşturabilmektedir.

1.3.4.2. “Marjinalite” ve “Anormallik” Kavramları Işığında Türk Toplumunda Otizm

Peter Morrell, bir konferansında “marjinalite kuramı” açısından önemli bir soruna parmak basmaktadır. Bu da marjinal olarak nitelenenlerin “dışlanması” sorunudur. Burada Morrell, “toplumsal dışlanma” teriminin yanıltıcı olduğunu söyler ve ekler:

“ (...) çünkü kasıtlı olarak ‘dışarıda bırakılma’yı çağırıştırıyor. Onlar, sadece, hepimizin farkında olmadan altına imza attığımız ve

uyduğumuz toplumsal işlemin normal bir sonucu olarak 'dışarıda bırakılmışlar'dır. Sadece onlara yöneltilmiş kasıtlı bir toplumsal dışlama ediminin sonucu değil. Buradaki fark önemsiz görünebilir ama özgün bir farktır. İstenmiyor olmak onların içinde var olan 'toplumsal fark' duygusunun kazara ortaya çıkan bir sonucudur. Bir bakıma denebilir ki kendi sapsmaları nedeniyle, 'yuvarlak deliklere takılması gereken kare parçalar olarak' kendi kendilerini dışlamışlardır.” (Morrell, 2000)

Morrell, yalıtılmış ve marjinalleştirilmiş bireylerin bizlerin yararlandıkları imkanlardan yararlanamadıklarını belirtir ve onların “bireysel potansiyellerini gerçekleştiremedikleri”ni, “özgürleşemedikleri”ni ve kendileri ile toplum arasında sürekli bir “algılanabilir uzaklık” olduğunu söyler (Morrell, 2000).

“Esas olarak mutlu bir biçimde var olabilmek için insanların bir kimliğe sahip olması ya da o kimliği kurması gerekmektedir. Bunu derinlerdeki toplumsal tabiatımızla birleştirdiğimizde davranışlarımızın hangi temellere dayandığını görürüz. (...) hepimizin paylaştığı ortak bir gereksinimi yansıtır: çıkarların ortaklığından ve ait olma toplumsal duygusundan doğan kendini iyi hissetme duygusunu duyumsamak. Bir bütünlük içinde olduğumuz, değer verildiğimiz ve istendiğimiz, başkalarına bağlı olduğumuz, sevgi ve saygı gördüğümüz, bağlı olduğumuz insanlık ailesindeki diğerleri gibi kendimizi güvende hissedebildiğimiz duygularını yaşamak isteriz hepimiz. Bunlar en temel insan gereksinimleridir (...)” (Morrell, 2000)

Bütün bunlardan yoksun olanların, sanki “ağa takılmış gibi” olduklarını söyler ve yapılması gerekenleri şöyle sıralar:

“İlk olarak, en önemlisi, oldukları gibi, kendilerini gördükleri gibi, bizim değil kendi normlarının merceklelerinden bakılarak kabul edilmeleri ve anlaşılmaları gerekmektedir. Nereden gelmektedirler? Nasıl olup da bu duruma gelmişlerdir? Daha geniş bir toplumda ne gibi bir işe yarayabilirler? Gereksinimleri ve özlemleri nelerdir? Neden kendilerine sorarak başlamıyoruz? Ancak o zaman onlara gerçekten yardımcı olunabilir, onların gerçekten 'yardım' istediklerini varsayarsak.” (Morrell, 2000)

Morrell'in bu belirlemelerinin ışığında ve 1.3.1., 1.3.2. ve 1.3.3. bölümlerindeki veriler de göz önüne alındığında “marjinalite kuramı” açısından Türk toplumunun ve kültürünün otizmle ilişkisinde bazı saptamalar yapmak mümkün olmaktadır.

Öncelikle, Türk kültürünün başat niteliklerinden biri olan “dayanışma” kavramı olumlu bir biçimde devreye girmektedir. Çünkü ortada bir “sorun” vardır ve bu “sorun” toplumsal dayanışma ile çözülecektir. Ancak buradaki dayanışmayı bir trafik kazasından sonra yaralıları kurtarmaya çalışırken yaşanan dayanışmaya benzetmek yanlış olmayacaktır. İyi niyet vardır, ancak bilimsel bilgi pek görülmemektedir. Dolayısıyla yaralıya yardımcı olmaya çalışırken zarar vermek de olasılıklar içine girebilmektedir. Otizmle ilgili hem toplumda, hem ailede, hem de medyada görülen olumlu çabaları bu şekilde nitelendirmek olasıdır. Otizm hakkında yeterli bilgiye sahip olmayan aile, medya ve giderek toplum, sorunu çözebilmek veya çözümüne iyi niyetle katkıda bulunabilmek için kültürün içindeki geleneksel kanallardan başka bir yöneliş çizgisi bulamamaktadır. “Acıma”, “hayır işleme”, “yardımda bulunma” gibi kavramlarla özetlenebilecek bu tutumlar, otizm hakkında bilimsel bilgiyle beslenmediği sürece güdük ve hatta zaman zaman sorunu büyütücü olabilmektedir. Çünkü ortadaki “sorun” geleneksel sorunlardan biri değildir, dolayısıyla kültürün daha önceden açılmış çözüm yollarıyla çözülemeyecektir. Üfürükçüye götürme, yaşanan sosyal şoklar, medyanın otizmi ele alış biçimi ve benzeri olgular, bu alışılmış çözüm yaklaşımlarının örneklerinden bazıları olarak görülmelidir. Öte yandan, yeni çözüm yolları için de kaçınılmaz bir ön koşul olan “iyi niyet” ve “istek”, bu çabaların içinde etkin bir güç olarak durmaktadır. Yukarıdaki bölümlerde ortaya konan veriler bu noktaları sergileyen veriler olarak değerlendirilmektedir.

Öte yandan, “norm-dışı”na her toplumda olduğu gibi Türk toplumunda da çekingen ve zaman zaman onu tehlikeli bulan bir bakış açısıyla olumsuz tepki gösterildiğini söylemek gerekmektedir. Bu nedenle, otistiklerin yakın zamanlara kadar akıl hastaları olarak kabul edildikleri, hatta bazen zincire vurularak toplumdan soyutlandıkları gazetelerde yer alan haberler arasındadır. Bu, aile düzeyinde böyle olabildiğinde, toplum düzeyinde, bireysel örneklerde, daha da ürkütücü sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Otistiklerin ailelerinin yazdıkları kitaplar hep onların bu konudaki mücadelelerini anlatan örneklerle doludur.

Bu bakımdan, Türk toplumunun ikili bir tepki ortaya koyduğunu söylemek yanlış olmayacaktır: kamusal tepki, özde iyi niyete dayanan, acıma ve hayır işleme çizgisiyle ilerleyen, geleneksel, alışılmış toplumsal dayanışma tepkisidir. Bu tepki

diğer toplumlardan farklı, güçlü bir biçimde Türk toplumunda varlığını sürdürmektedir. Aile, toplum ve medyada, ‘olumlu’ olarak nitelendirilebilecek tepki budur. Öte yandan toplumdaki bireylerin, zaman zaman bireysel düzlemde sergiledikleri tepki, sorunla baş edebilecekleri bilimsel bilgidен yoksun olmaları ve alışılmış yöntemlerin soruna çözüm olmadığını görmeleri sonucunda umutsuzluğa düşmeleri nedeniyle, ürkütücü bir biçimde acımasız olabilmektedir. Zaman zaman eğitimciler, toplumun gelişmiş kesimleri bile bu tepkileri sergileyebilmektedir. Örnek vakada daha da ayrıntılı olarak örneklenecek olan bu tepkiler, medyada da zaman zaman yer almaktadır.

Psikoloji alanında “anormal” kavramı şöyle tanımlanmaktadır: “Normal olmayan”²⁶. “Normal”in tanımı ise şöyledir: “Bir norm, standart, dizge ya da tip oluşturan ya da bunların herhangi biriyle uyumlu olan ya da bunlardan herhangi birine uygun olan”²⁷. Öte yandan otizm tanısı koyulabilmesi için gereken normların neler olduğu, bu çalışmanın başında DSM-IV standartlarına göre ortaya konulmuştur²⁸.

Ancak psikoloji alanındaki anormal kavramı tarih boyunca hep tartışla gelen bir kavram olmuştur. 17. Yüzyıla kadar psikolojik açıdan anormal olanlar bazen olumlu bir yaklaşımla “üstün güçlerle donatıldıkları”, bazen de tam tersi, olumsuz bir yaklaşımla, “şeytanın emrine girdikleri” düşünülmüştür. Öte yandan tıbbi açıdan tanı koyabilmek ve konulan tanıya dünya çapında standartlar getirebilmek üzere geliştirilen DSM-IV gibi belgeler, üzerinde çalışılan bireyin “hasta” ya da “rahatsız” olduğu gibi bir tanımlama getirilmesini zorunlu kıldığı için eleştirilmiştir. Bu konudaki en güçlü eleştirilerden biri “Labelling Theory” (*Etiketleme Kuramı*) tarafından yapılmıştır. Bu eleştiriye göre, bir bireye “hasta” demek, hem tanının yapılmasını, hem de daha sonra gerek bireyin, gerek de toplumun davranışlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca böyle bir tanımlama ahlaki sorunları da beraberinde getirmektedir: Bir bireyi böyle bir biçimde tanımlamaya ne kadar hakkımız olabilir? Ayrıca konulan tanının genel olarak güvenilirliği de tartışma konusu olabilmektedir. Tanı koyabilmek için kullanılan belirtiler çok geniş bir yelpazede yer almaktadır. Üstelik “normal” olanın ölçütlerini belirlemede

²⁶ <http://www.thefreedictionary.com/abnormality> (Haziran 2007)

²⁷ <http://www.thefreedictionary.com/normal> (Haziran 2007)

²⁸ Bknz. s.12

kullanılan istatistikler de çok yetersiz kalabilmektedir: ortalama olanın saptanabilmesi için gereken istatistiki veritabanı şu anda kullanılanlardan yüz binlerle ve belki milyonlarla ifade edilebilecek kadar daha büyük olmalıdır.

“Anormal” olanın tanımlanmasında üç temel soru öne çıkmaktadır:

- Bir bireyin davranışının “anormal” olduğuna nasıl karar verebiliriz?
- Zihinsel düzensizlikleri, fiziksel düzensizlikler kadar kolay bir biçimde sınıflandırabilir miyiz?
- Belirli bir sınıflandırma sisteminin geçerli ve güvenilir olduğunu nereden bilebiliriz?

“Anormal”ın tanımlanmasına yönelik ilk yaklaşım istatistiki yaklaşımdır. İstatistik olarak nadir rastlanan davranışlar “anormal” olarak tanımlanır. Bu yaklaşımın iki temel sorunu olduğu saptanmıştır. İlk olarak, normalden sapma az olduğu takdirde davranış problem oluşturmadığı gibi, hatta zaman zaman istenen bir tutum olabilir (örneğin tedirginlik). Öte yandan hangi oranda olursa olsun sapmanın istemli olup olmadığını dikkate almamaktadır²⁹.

Öte yandan zihinsel rahatsızlığın aslında var olmadığı, bir söylenti olduğu yolunda görüşler de bulunmaktadır (Szasz, 1974, aktaran Eysenck, 2004:795), (Dammann, 1997, aktaran Eysenck 2004:795). Yapılan değişik çalışmalarda zihinsel hastalıklarla ilgili yanıtıcı sonuçlara ulaşmanın çok kolay olduğu, hatta bunlarla ilgili aldatıcı tabloların kasten çizilebileceği gösterilmiştir (Rosenhan, 1973, aktaran Eysenck, 2004:796).

Yine de zihinsel bozukluk ve anormallikle ilgili şu yedi özelliği saptamanın mümkün olduğu belirtilmiştir:

1. Sorun yaşama
2. Uyumsuzluk
3. Belirgin ve alışılmadık davranış
4. Öngörülemezlik ve kontrol yitimi
5. Mantık dışılık ve anlaşılmazlık
6. Gözlemleyen rahatsızlık hissetmesi

²⁹ Eysenck, M.W., *Psychology: An International Perspective (PIP)*, Psychology Press, 2004, Kaynak: <http://www.psyppress.com/pip/resources/slp/topic.asp?chapter=ch22&topic=ch22-sc-01> (Haziran 2007)

7. Ahlaki ve ideal standartların ihlali (Rosenhan ve Seligman,1989, aktaran Eysenck, 2004:797)

Bu belirtilerin ne kadar azı varsa o birey o kadar “normal” addedilmektedir. Dolayısıyla “normal/anormal” yerine, bu ikisinin derecelerinden söz etmek daha doğru olarak değerlendirilmektedir.

Öte yandan anormalliğin aşağıdaki dört niteliği kesinlikle içermesi gerektiği belirtilmektedir:

- *Sapma*: Kabul edilebilir davranışlardan değerler ve toplumsal normlar açısından farklı olan davranış.
- *Rahatsızlık*: Bireye ya da etrafındakilerin zorluk yaşamalarına neden olan davranış.
- *İşlev bozukluğu*: Bireyin kendisine ya da bakmakla yükümlü olduğu kişilere bakamayacak ya da herhangi üretici bir iş yapamayacak kadar bozuk davranışı.
- *Tehlike*: Bireyin kendisine ya da çevresine tehdit oluşturan davranışı. (Comer, 2001, aktaran Eysenck, 2004:798)

Ancak bu ölçütlerin de belirsiz ve öznel olduğundan söz edilmekte, dolayısıyla “anormal”in ne olduğunun yanıtlanması zor bir soru olduğu belirtilmektedir.

Öte yandan “bozukluk”, “bireyin iç düzeneklerinin doğanın amaçladığı gibi çalışmaması, öyle bireyin sosyal değerler tarafından belirlenmiş huzurunun bozulması” olarak da tanımlanmıştır. Fiziksel alanda bu tanımın uygulanabilir olduğu ancak, zihinsel alanda “doğal” olanın belirlenemeyeceği, dolayısıyla, değerlerin kullanılması gerektiği ve bunun da sorun yarattığı belirtilmiştir (Wakefield, 1992, 1999, aktaran Eysenck 2004:799)

Otizmin de tanımlanmasında ölçüt olarak kullanılan DSM de güvenilirlik ve geçerlilik açısından tartışılmaktadır. En gelişmiş tanı koyma esaslarını içeren DSM-IV güvenilirlik açısından üç noktada ele alınmaktadır:

- *Etiyolojik geçerlilik*: Düzensizliğe sahip olan her bireyin aynı nedenlerden dolayı rahatsızlık duyması.
- *Tarif etme açısından geçerlilik*: Aynı düzensizliği taşıyan bireylere benzer belirtilerle tanı konması.

- *Beklentiler açısından geçerlilik*: Tedavinin yönü ve sonucu hakkında tanı kategorilerinin benzer olması.

Özellikle otizm konusunda DSM-IV'ün her üç konuda da yetersiz olduğu belirtilmektedir (Nathan & Langenbucher, 1999, aktaran Eysenck 2004:802).

Ayrıca kültürel farklılıklar “anormal”i tanımlamakta en önemli sorunu oluşturmaktadır. Bu konuyu antropoloji alanında vurgulayan en önemli isim ise Ruth Benedict'dir. Bu konuda 1934 yılında kaleme aldığı “Antropoloji ve Anormal” (*Anthropology and Abnormal*) başlıklı ünlü makalesini şöyle bitirmektedir:

“Kültürel faktörlerden bağımsız olarak anormal insan davranışının ne olduğunu anlama sorunu hala uzak bir gelecekte çözülebilecek bir sorundur. Kendi uygarlığımızın psikoz ve nevrozlarından yola çıkarak türettiğimiz sınırdaki davranış kategorileri, yerel nitelikteki dengesizlikleri ortaya koymaktadır. Batı uygarlığının gerilim ve baskılarını ortaya koymaktadır, kaçınılmaz insan davranışı hakkındaki nihai bir resmi değil. Bu tür davranışlar hakkındaki herhangi bir çıkarım, eğitilmiş gözlemcilerin diğer kültürlerden derleyecekleri psikiyatrik verilerin bir araya gelmesini beklemek zorundadır. Bugüne kadar böyle bir veri toplanmamış olduğu için, karşılaştırmalı malzemenin çıkartılabilecek geçerli ne tür bir anormallik tanımı ya da özü bulunabileceğini söylemek olanaksızdır.”³⁰

Kendisi de bir otistik olan Prof. Dr. Temple Grandin, dehanın bir “anormallik” olup olmadığını tartışmakta, yüksek fonksiyonlu otistiklerin ve Asperger Sendromu olanların belki de birer deha olarak kabul edilmeleri gerektiğini belirtmektedir (Grandin, 2001:3).

Sonuç olarak şunu söylemek mümkündür:

“Bir insanın fiziksel olarak hasta olduğuna karar verdiğimizdeki testlerin benzerlerini kullanarak, bir bireyin işlevleri itibarıyla ‘anormal’ olduğu tanısını koymak uygun değildir. Ancak, ‘anormal’ davranış diye de bir şey olmadığı anlamına da gelmemektedir bu. Şöyle ki, kendileri büyük bir rahatsızlık hissettikleri ve kendilerine ya da başkalarına fiziksel zarar verebilecekleri için tedavi edilmeleri gereken bireylerin davranışlarıdır söz konusu olan. Sadece istatistiki açıdan nadir görülen davranışı anormal olarak nitelemek anormalliği tanımlamak için pek uygun bir yol değildir, ancak daha uygun olan, daha karmaşık yollar geliştirilmiştir. Yine de, davranışın çeşitli

³⁰ Benedict, R., *Anthropology and Abnormal*, The Journal of General Psychiatry, Vol.10 No:2, 1934, Kaynak: <http://www.sullivan.suny.edu/.../PDFArticles/Benedict.Ruth/AnthropologyandtheAbnormal.pdf> (Haziran 2007)

yönlerinin normalden anormale uzanan büyük bir yelpazede yer aldığı, insan davranışının karmaşık bir şey olduğunu ve belki de hiçbir zaman normal olanı anormalden ayırabilecek bir sistem geliştiremeyeceğimizi ve bunu yapmanın pek arzulanan bir şey olmadığını göz önünde bulundurmamız gerekmektedir.” Eysenck 2004:795)

Anormallik üzerine yapılan bu değerlendirmelerden sonra, yakından bakıldığında otizmi bir anormallik olarak nitelenmek doğru gözükmemektedir. Hemen hemen her vakada farklı bir tablo ortaya çıkması, sağaltımında farklı yollar izlenmesinin gerekmesi gibi nedenlerden dolayı tıbbi açıdan bile bir “farklılık” olarak nitelendirilmesi daha doğru olarak değerlendirilmektedir.

Antropolojik açıdan bakıldığında ise Türk toplumunda otizmin uzun süre bir “anormallik” olarak ele alındığını söylemek yanlış olmayacaktır. 1.3.3.’de ortaya konduğu üzere, otistikler yıllarca ‘deli’ muamelesi görmüş ve akıl hastanelerine kapatılmışlardır. Bazı haberlerde kimi otistiklerin zincire vurularak yıllarca kömürlüklerde birer hayvan gibi tutulduklarından bile söz edilmektedir. Otistikler en iyi olasılıkla toplumdan yalıtılmış bir yaşam sürmüşlerdir.

Bunun nedeni ise otizmin tanınmamasıdır. Bu konudaki bilgi eksikliği ve bilinçsizliğe bağlı olarak otistiklerin olumlu nitelikleri geliştirilememiş ve bu yolla otistiklerin toplumla bütünleşmeleri sağlanamamıştır.

Ancak bu hızla değişmektedir. Otizm sözcüğü eskiye nazaran daha fazla kullanılır olmuş, dolayısıyla ürkütücülüğünü yavaş yavaş yitirmeye başlamıştır. Buna bağlı olarak olumlu yönde gelişebilen ve toplumla uyum içinde bir arada bulunmaya başlayan otistik bireylerin artması, onların öykülerinin kamuoyu tarafından bilinir hale gelmesiyle bu konudaki toplumsal bilinç de değişime uğramıştır. Artık, en azından bazı çevrelerce, otizmin ‘tehlikeli olmayan’, hatta ‘şirin’ bir ‘farklılık’ olarak nitelendiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak otistiklere yönelik toplumsal bakış açısı hala anormallik sınırında durmakta ve acıma duygusunu içermektedir.

Sonuç olarak denebilir ki, Türk toplumu, otizmi hala bir anormallik, ama artık bir arada var olmayı çeşitli nedenlerle (bu nedenler arasında acıma ve buna bağlı olarak “İyi ki benim başıma gelmedi!” de olabilir) kabul edebileceği bir

anormallik olarak algılamaktadır. Bu toplumsal tutumda da hızla bilimsel gerçekler yönünde değişim gözlenmektedir.

Sonuç olarak, Türk toplumu diğer toplumlardan farklı olarak belirli bir iyi niyet ve dayanışma ruhuyla otistiklere yaklaşmasına karşın, bilimsel bilgi yaygınlaşmadığı için, Morrell'in sözünü ettiği bir 'kabul ediş biçimi' için daha kat edilmesi gereken çok uzun bir yol olduğu söylenebilir.

1.4. Araştırmanın Odak Noktası: “Otizm Üzerine Türkiye’den Bir Örnek Vaka İncelemesi”

Otizm, hakkında hala pek çok soru işareti bulunan, dünyanın pek çok farklı ülkesinde olduğu gibi, Türkiye’de de güncelliğini koruyan bir konudur. Otizmin, otistik bireyleri olduğu kadar, bu bireylerin etrafında yeralan kişileri de etkilediği gözönünde bulundurulduğunda konunun sosyal boyutu oldukça derinlik kazanmaktadır.

Bu çalışma, otizmin Türkiye’de günümüzdeki durumuna ve algılanışına odaklanmıştır. Otizmin, otistik birey, ailesi ve ortak yaşamları üzerindeki etkileri sorgulanmıştır. Otizmin, ‘tedavi edilemez, ancak iyileştirilebilir bir gelişim bozukluğu’ olduğu tanısından hareketle, ülkemizde algılanış biçimi irdelenmiştir.

Ülkemizde bu gelişim bozukluğunun algılanışındaki tüm gelişme ve yaklaşımları zaman içinde incelememiz gerekirse, yıllar içerisinde konuya ilişkin yeterli Türkçe kaynak yayınlanmadığı ve toplumumuzda hala otizm konusunda temel düzeyde dahi olsa bir bilinç oluşmadığı görülür. Bunların yanısıra, otizmin ayrıştırılmış veriler ışığında incelenmiyor olması da konunun üzerine eğilimesi gereğinin en net göstergelerinden biri olarak değerlendirilebilir.

Araştırma sırasında, antropoloji etiğinin gereği olarak, görüşülen kişilerin “bilgilendirilmiş rızasının” (*informed consent*) alınması, yani arzu etmedikleri takdirde görüşmeyi kabul etmeme hakları olduğunun anlatılması (*American Anthropological Association (AAA) – Amerikan Antropoloji Birliği, 2000a: 2000b*) hususuna dikkat edilmiş, ayrıca araştırma konusunun doğası gereği, gerek İstanbul’da, gerekse İstanbul dışında görüşmeler ve gözlemler yapılmıştır.

1.5. Araştırmanın Amacı

Günümüz Türkiye’inde otistik bireyler “özürlü” veya “engelli” kategorileri altında ele alınmaktadırlar. Oysa, bu alanda ileri düzeyde istatistiki veriler toplamış ve araştırmalar yapmış, Amerika ve İngiltere gibi ülkelerde otizm bir ‘özür’ veya ‘engel’ olarak değil, bir ‘farklılık’ olarak nitelenmektedir. Bu yaklaşım otizmin sosyal boyutuna da kesinlikle farklılık getirmektedir. Bu nedenledir ki bu çalışma, Türkiye’de Otizm konusu üzerine antropolojik bir çalışma yaparak, gerek otistik bireylerin, gerekse otizmden etkilenen yakınlarının yaşantılarına daha yakından bakmak ve bu sayede çıkarımlarda bulunarak, mümkünse, çözüm arayışlarına katkıda bulunmayı hedeflemiştir.

Bu noktadan hareketle, araştırmanın amacı, öncelikle Türkiye’de çocuklarına otizm tanısı konan bir ailede bu olgunun nasıl karşılandığının, ne tür açıklamalar yapıldığının, hangi tutumların sergilendiğinin ayrıntılı olarak incelenmesidir. Özellikle toplumsal kültür bağlamında ve marjinalite kuramı açısından, otizm olgusunun, aile, tıp çevreleri, okul – eğitim ve sosyal çevre ölçeklerinde ne tür yansımaları yol açtığına irdelenmesi amaçlanmıştır.

Bu doğrultuda incelenen kaynaklarda, otizmin pek çok değişik ve şaşırtıcı yönü olduğu, kişiden kişiye farklılıklar gösterdiği ve özellikle bireylerin eğitim süreçlerinde alınan sonuçların farklılıklar gösterebildiği belirtilmektedir. 1943 yılında tanımlanmasından bu yana otizm büyük ilgi odağı olmuştur. Bu ilgi, öncelikle teşhis ve tedavi alanında, daha sonra da otistik tanısı konan bireylerin eğitimi alanındaki çalışmalara hız verilmesini sağlamıştır. Bu nedenle, ele alınan örnek vakada, ailenin tanının öncesi, süreci ve uyum aşamalarında ne tür tepkiler verdiği ve davranışlar ortaya koyduğu ayrıntılı bir biçimde ele alınarak incelenmeye çalışılmış, olgunun antropolojik açıdan yorumlanması ve aydınlatılması amaçlanmıştır.

Çalışmamız; her geçen gün başka bir rahatsızlığa çare bulan ve müthiş bir hızla gelişen tıbbın bile, söz konusu otizm olunca çözümsüz kalabildiğini, ama günümüzde bireysel, kurumsal ve hatta toplumsal çabalar sonucunda otistik bireylerin de topluma kazandırılmasının mümkün olabildiği konusuna da değinmektedir. Az bilinen, bu ‘farklılığın’ kabul edilmesine ve bu vesileyle otistik

bireyin sosyal çevre ile bütünleşmesini sağlayacak literatüre katkıda bulunmak da bu çalışmanın amaçları arasındadır.

1.6. Araştırmanın Önemi

Günümüzde hemen her gün pekçok yeni hastalık teşhis edilip tanısı konurken, birçok hastalığa çare bulunurken, otizm konusunda katedilen mesafenin beklenenden daha az olması sıkıntı verici bir hal oluşturmuştur. Özellikle, otizm konusunda daha da bilinçlenen ebeveynlerin beklentileri artmış, ancak gelişmeler beklentilere cevap verecek boyutlara ulaşamamıştır. Ve yine bu dönem, toplumsal bilinçlenmeye ve hareketlenmeye ihtiyaç duyulan zamanlardır.

Otizmin tedavisindeki en önemli unsurlardan birinin erken teşhis, sonrasında yapılandırılmış özel eğitim ve sosyal çevreyle entegrasyon olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bireylerin bu konuda bilinçlendirilmelerinin, ilgili kurum ve kuruluşların konuya daha kapsamlı ve çözüm odaklı yaklaşımlarının gerekliliği anlaşılacaktır.

Türkiye’de yaklaşık 271,000 otistik özellikleri olan bireyin olduğu varsayımından yola çıkarak, durumdan etkilenen anne, baba, kardeş, özel eğitim öğretmeni ve doktor gibi ilgili bireyleri de gözönünde bulundurursak, toplam 1,626,000 kişinin otizmden etkilendiği söylenebilir (TOHUM, 2006:12). Ancak daha önce de belirtildiği üzere, ayrıştırılmış veri olmadığı için otistik bireylerin sayıları sadece varsayıma dayanmaktadır.

Türkiye’de, otizm konusunda yayınlanmış kaynaklara bakıldığında, genel olarak, hekimler, çocuk psikologları veya özel eğitimciler tarafından yazılmış olanların ağırlıkta olduğu gözlemlenir. Ayrıca, az sayıda da olsa, otizmden etkilenen aile bireylerinin, tecrübelerini aktardıkları kaynaklar da mevcuttur. İstatistiki araştırmaların da, genel anlamda, ilgili devlet kuruluşları, çeşitli kurumlar ve otizm konusuna odaklanmış dernek veya vakıflar tarafından yapıldığı görülmüştür.

Sonuç olarak, bu çalışmada, farklı disiplinlerin konuya yaklaşımları sonucunda elde edilen veriler ışığında, Türkiye’de otizm konusuna antropolojik bir yaklaşım sergilemeye çalışılmıştır. Şüphesiz, gerek otistik bireylerin, gerekse otizmden etkilenen yakınlarının yaşantılarına daha yakından bakmak ve konuyla ilgili saptamalarda, çıkarımlarda bulunmak, mümkünse, çözüm arayışlarına katkı sağlamak günümüzde büyük önem taşımaktadır.

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

2.1. Örneklem ve Araştırılacak Örnek Vaka'nın Belirlenmesi

Günümüzde, otizm, dünyanın birçok farklı ülkesinde olduğu gibi, Türkiye'de de güncelliğini koruyan bir konudur. Bu çalışma, otizmin günümüz Türkiye'sinde algılanışına odaklanmış ve otizmin, otistik birey, ailesi, ortak yaşamları ve sosyal çevresi üzerindeki etkilerini sorgulamayı hedeflemiştir. Bu hedefe ulaşmak için, kültürün otistik bir birey etrafında nasıl tezahür ettiği ele alınmıştır. Merkezde yer alan, örnek vaka'nın hemen etrafında, aile bulunmaktadır. Daha sonra sırayla, doktorlar ve tıp çevresi, okul ve öğretmenleri ve giderek sosyal çevre ve tüm toplumun içi içe geçmiş halkalar halinde otistik bireyi ve otizm olgusunu nasıl algıladığı ve birbirleri ile nasıl etkileşim içinde buldukları ayrıntılı bir biçimde irdelenmiştir. Dolayısıyla otistik birey ve ailesinde başlayarak, tüm topluma kadar uzanan bir 'etkileşimler ağı' çerçevesinde, otizmin kültürel antropoloji açısından nasıl algılandığı ve ne tür tepkilere yol açtığı ele alınmıştır.

Bu nedenle, Türkiye'de otizmin genel algılanış biçimine bağlı olarak, otistik bireyin ve ailesinin tecrübelerinin, yaşadıkları sıkıntıların, karşılaştıkları zorlukların bir örnek vaka ile ele alınmasının faydalı olacağı inancından yola çıkarak bu araştırmayı yapmayı uygun buldum.

Ele alınacak örnek vaka'nın belirlenmesi aşamasında öncelikle dikkat ettiğim konular şunlar olmuştur:

- Örnek vakada ele alınacak bireyin 'otistik' tanısı almış olması.
- Söz konusu bireyin ailesiyle (özellikle anne ve baba) görüşülerek bugüne kadarki gelişimi, eğitimi ve sosyal yaşam becerileri konusunda bilgi edinilebilir olması.
- Aile fertlerinin kendileri hakkında derinlemesine bilgi sahibi olma imkanı bulunması.
- Örnek vaka'da incelen bireyin tıbbi gelişimi konusunda, birinci derecede konu ile ilgili kişi(ler)den bilgi edinilebilir olması.
- Eğitimi ile ilgili kişi veya kişilerle görüşülebilir olması.
- Bebeklik, çocukluk, ergenlik dönemleri hakkında bilgi edinilebilir, onsekiz yaşın üzerinde bir yetişkin olması.
- Söz konusu bireyin kendisi ile görüşme imkanı olması ve bulunduğu ortama dahil olarak, katılarak gözlem metodu uygulamak suretiyle hakkında araştırma yapılabilir olması.

Yukarıda bahsi geçen kişi veya kişilerle derinlemesine mülakat yapmadan önce, ilk olarak, antropolojik etik ilkeleri gereği kişisel tanıtım bildirisi kullanarak kendimi tanıttım. Amacımı anlattıktan sonra mülakata katılmayı uygun bulan kişilerle mülakat yaptım.

Mülakatlar esnasında, araştırma konusunun doğası gereği sorulan, özellikle açık uçlu sorular, olaya farklı boyutlar kazandırdı ve yeni açılımlar getirdi.

2.2. Araştırmada Kullanılan Yöntem ve Teknikler

Antropoloji alanında sıklıkla kullanılan, derinlemesine mülakat (görüşme) ve katılım yolu ile gözlem yöntemlerini alan araştırmamda kullandım. Bu amaçla, araştırma konum olan ‘Otizm Üzerine Türkiye’den Bir Örnek Vaka İncelemesi’ konulu alan araştırmamı gerçekleştirdim.

Gerekli literatür taraması ve otizm konusundaki ön bilgilenme aşamasını takiben, araştırmanın saha çalışmasına başladım.

Saha çalışmasının ilk aşamasında derinlemesine görüşme tekniği kullandım. Bu tekniği örnek vaka çalışması olarak ele aldığım otistik bireyin annesinde, babasında, üç yaşından itibaren gelişimini izleyen doktorunda ve öğretmeninde uyguladım. Bu şekilde bir seçime gitmemin sebebi, otistik bir çocuk yetiştirmiş ebeveynlerden, doktorundan ve eğitmeninden alınabilecek her türlü bilginin, incelemesini yaptığım otistik bireyin gelişimi, eğitimi, değişimi, sosyal ilişkileri ve ailesi ile olan bağları hakkında edinebileceğim bilgilerin çalışmama ışık tutacağına inanmış olmamdır. Bu sebeple, Zarfı'nın gelişimini üç yaşından itibaren takip eden doktoru ile bizzat görüşüp bilgi edinmek üzere Ankara'ya, öğretmeni ile görüşmek üzere de Filanşehir'e gittim.

Derinlemesine görüşme tekniği, bu tekniği uyguladığım bireylerin tutum ve davranışlarına ilişkin bilgiler edinmemi sağladı. Uygulama sırasında, önceden belirlediğim açık uçlu, yarı-yapılandırılmış sorular kullandım. Bunun yanı sıra, ses kayıt cihazı, dijital fotoğraf makinesi gibi teknik cihazlardan mümkün olduğunca istifade ettim. Araştırma konumla ilgili yaptığım ön çalışmalar sırasında, araştırmamda, kendilerinden edindiğim bilgileri kullanmayı düşündüğüm ve bu sebeple görüştüğüm kişilere, mümkün olduğunca karşılıklı güven ilişkisi kurarak araştırmadan zarar görmeyecekleri inancını vermeye çalıştım. Böylece, sözkonusu kişilerin benden çekinceleri azalmış ve yapılan araştırmadan zarar görmeyeceklerine inançları tam olmuştur.

Görüşme/mülakat çalışmalarını, önceden belirlenen Görüşme Cetveli çerçevesinde gerçekleştirmeye özellikle özen gösterdim. Görüşmeleri, araştırma sorununa ışık tutabileceğini düşündüğüm sorulara sadık kalarak gerçekleştirdim.

Katılarak gözlem sosyal antropolojinin temel taşlarından biridir. Katılarak yapılan gözlemlerde, araştırılan grupla iç içe olduğundan daha gerçekçi bilgiler toplama imkanı elde edilir (Bernard, 1995:136-137). Bu nedenle, araştırmamın bir sonraki aşamasında katılım

yoluyla (katılarak) gözlem yöntemine başvurdum. Babasının Zarfif'le yaptığı aylık görüşmelerden birçoğuna katılarak, onun sosyal çevreyle ilişkilerini, değişik tutum ve davranışlarını gözlemledim. Ayrıca, TOHUM Otizm Vakfı'nda otistik çocuklarla yapılan etkinlikleri katılarak gözlemledim. Katılarak gözlem süreçlerinde '*yorumuz ve yargısız gözlem yapma şartı*' (Güvenç, 1999:137) na sadık kalmaya özen gösterdim.

Belirtilen yöntemler ile elde edilen bulgular, bir bütün halinde algılanmak sureti ile araştırmamın sonuç bölümünde yer almaktadır.

2.3. Araştırmanın Etik Boyutu

2.3.1. Antropolojide Etik Kurallar

Bir araştırma çalışmasının en önemli boyutlarından biri de etik boyutudur. Genel anlamda bilimsel bir çalışmada özen gösterilmesi gereken etik temel ilkeler şöyle sıralanmaktadır: gerçeğe uygunluk, bilimsel araştırmanın zarar vermemesi, sorumluluk ve haklar, yazarlar, kaynak gösterme ve alıntılar, bilim insanı ve akademik etkinliklerde etik. (Erdemir vd., 2002:65-66)

Uyulması gereken bu temel ilkelerden özellikle ikincisi, yani "bilimsel araştırmanın zarar vermemesi" ilkesi, örnek vaka üzerinde gerçekleşmesi nedeniyle bu araştırmanın da en fazla özen göstermek zorunda olduğu ve gösterdiği bir ilkedir. Araştırma yapılan alanın tıbbı yakınlığı göz önüne alındığı için, denek kullanan tıbbi araştırmaların ilkelerinden esas olarak yararlanılmıştır. Her ne kadar örnek vaka bir denek değilse de, bir denek kadar önemlidir. Belki de, örnek vaka'ya, ulaşılacak bulgunun nesnellliğini bozma ihtimali nedeniyle bir denekten daha büyük bir özenle yaklaşılması gerekmektedir. Üstelik bu araştırmada ele alınan örnek vaka, bazı tıp kaynaklarıca bir psikiyatrik bozukluk olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle, gerek örnek vaka'da yer alan bireye, gerek ailesi ve yakın çevresine araştırma nedeniyle zarar vermeme ilkesi üzerinde özenle ve büyük bir dikkatle durulmuştur. Bu bakımdan da, araştırma sırasında, neredeyse Hipokrat yeminin tıp mensuplarından talep ettiği davranış biçimine uygun davranılmaya çalışılmıştır.

Öte yandan, bu araştırmada en çok üzerinde durulan genel bilimsel ilkelerden bir başkası da gerçeğe uygunluk olmuştur. Örnek vaka'nın yakınları, özgür iradeleriyle çalışmaya katılmışlar, kendilerine çalışmanın amaç ve yöntemleri açık ve net bir dille ifade edilmiş, çalışmanın içerdiği gerçekler saklanmamıştır. Ayrıca, gerek bulgular bir araya getirilirken, gerek sonuçlar değerlendirilirken ve yorumlanırken bilimsel tarafsızlık ilkesinden sapılmamış ve bilimsel yöntemlerden yararlanılmıştır.

Daha sonra çalışmanın, araştırmanın raporlanması ve kamuoyuna sunumu aşamasında da genel bilimsel etik ilkelerin diğerlerine sorumluluk ve haklar, yazarlar, kaynak gösterme ve alıntılar ve bilim insanı ve akademik etkinliklerde etik ilkelerine de azami özen gösterilmiştir.

Öte yandan, antropoloji alanında yapılan bir araştırmada dikkat edilmesi gereken, meslek ahlakı ile ilgili davranışlar, Amerikan Antropoloji Birliği tarafından açıklanmıştır. Bu çerçevede, antropologlara, yapılacak araştırmalar esnasında ortaya çıkabilecek olumsuzlukları engellemek ve insanlarla ilişkilerini düzenlemek amacıyla bazı temel sorumluluklar yüklenmiştir. Araştırma esnasında, araştırmacının hatalı davranışları nedeniyle meydana gelebilecek olumsuzluklardan yine araştırmacının kendisinin sorumlu olduğu ilkesi geçerlidir. Antropologlar, ortaya çıkabilecek sorunları öngörmeye çalışmalı, muhtemel olumsuzluklara karşı planlar üretmeli ve duyarlı olmalıdırlar³¹.

Antropolog, üzerinde çalıştığı, hakkında araştırma yaptığı kişi veya kişilere karşı da sorumludur. Ayrıca, araştırmaya sözkonusu olan kişi veya kişilerin fiziksel, sosyal, ruhsal durumlarını gözönünde bulundurmak ve korumak antropoloğun temel sorumlulukları arasındadır.

Amerikan Antropoloji Birliği tarafından belirlenen etik kurallar, araştırmaya konu olan kişi veya kişiler hakkında, karşılıklı güvene dayalı bir ilişki çerçevesinde elde edilen bilgi ve belgelerin gizliliğinin esas alınmasını öngörmektedir.

Antropologlar, konusu insan olan araştırmalar yürütürken, bilgi aldıkları kişilere, topluma ve çevreye saygılı olmalıdırlar. Ayrıca araştırmanın amacı kendilerinden bilgi edinilen kişilere net bir şekilde ifade edilmeli, ‘gönüllü rızaları’ alınmalıdır. İsimlerinin açıklanmasını istemeyen kişilere saygı duyulmalı, hiçbir şekilde kişisel çıkarlar doğrultusunda hareket edilmemelidir. Fotoğraf makinesi, kamera, ses kayıt cihazı ve benzeri aygıtların ne amaçla kullanıldığı görüşülen kişiye açık bir şekilde anlatılmalı ve elde edilen bilgilerin ne amaçla ve nerelerde kullanılacağı konusunda bilgi verilmelidir.

Antropologlar, topluma karşı sorumluluklarını da gözönünde bulunarak hareket etmeli, duyarlı ve araştırma etiğine uygun davranmalıdır. Ayrıca araştırmaya konu olan toplumun kültürel özelliklerine dikkat etmelidirler.

Alanda elde edilen bilgiler, araştırmacı tarafından kamuoyuna sunulabilir ve/veya yayımlanabilir. Sunulan her türlü raporun, yüklenilen sorumluluk bilinci ışığında, doğru, abartısız ve gerçeği yansıtır olması esastır. Bu bağlamda, araştırma ile ilgili gerekli maddi

³¹ <http://www.aaanet.org/stmts/ethstmnt.htm>, Amerikan Antropoloji Birliği Web Sitesi (Mayıs 2007)

kaynağı sağlayan sponsorlar var ise, bu sponsorlarla olan ilişkinin de etik kurallar çerçevesinde yürütülmesi önem taşır.

Antropologlar ayrıca disipline ve öğrencilere karşı da sorumluluk taşırlar, ki bu, hem disiplinin saygınlığı, hem de öğrencilerin bu alanda gelişimi açısından önem taşır. Antropolog, hiçbir şekilde gizli araştırmalarda bulunmamalı, araştırmanın sunulması aşamasında, başvurduğu kaynaklardan yaptığı alıntılarını kendi ifadeleri gibi kullanmamalıdır. Bunların yanısıra, antropolog, birlikte çalıştığı bireylere karşı da sorumluluk üstlenmeli ve bu kişilere karşı ayrımcı davranışlardan kaçınmalıdır.

Yukarıda belirtilen kurallar doğrultusunda gerçekleştirmeye özen gösterdiğim araştırmamda, örnek vaka olarak ele aldığım kişi hakkında bilgi edinmek amacıyla yaptığım görüşme ve gözlemler esnasında, öncelikle kendimi tanıttım, araştırmamın amacını açıkladım. Bu görüşmeler sırasında, her zaman duyarlı olmaya çalıştım ve etik açıdan oluşabilecek olumsuzlukları öngörmeye çalışarak engellemeye gayret ettim. Bana bilgi veren kişileri zor durumda bırakmamaya özen gösterdim, sözkonusu kişilerin kimliklerinin gizli tutulması konusundaki taleplerini göz önünde bulundurdum. Ayrıca elde ettiğim bilgilere kişisel yorumlar eklememeye dikkat ettim, antropoloji bilimini lekeleyici, disiplinin adını kötüye çıkarabilecek her türlü davranıştan sakındım.

2.3.2. Araştırmada Karşılaşılan Etik Kaygılar

Association of Social Anthropologists of the UK and Commonwealth (Birleşik Krallık ve Commonwealth Ülkeleri Sosyal Antropologlar Birliği) ASA'nın Ethical Guidelines for Good Research Practice (Yeterli Bir Araştırma Pratiği İçin Etik Kurallar) belgesinin hemen başında "Araştırmaya Katılanlara Karşı Sorumluluklar ve Davranışlar" başlığı yer almaktadır. Bu başlığa göre araştırmacı "(1) Araştırmaya katılanları korumalı ve güvenlerine sadık kalmalıdır", "(2) Zararı öngörebilmelidir", "(3) İzinsiz müdahalelerden kaçınmalıdır", "(4) Önceden bildirdiği konularda görüşmeler yapmalıdır", "(5) Katılımcıların gizlilik ve isimlerini açıklamama haklarına saygı göstermelidir", "(6) Katılımcılara yardımlarından dolayı adil haklarını vermelidir", "(7) Katılımcıların telif haklarına saygı göstermelidir" ve "(8) Katılımcıların araştırmaya katkılarını sağlamalıdır"³². Bu ilkelerin hepsi bu araştırmada gözetilmiştir.

Araştırma konusu, yöntemi ve odak noktası ele alındığında, araştırma süresince etik kaygıların temelinde Eğitim Danışmanı ve Antropoloji Bölümü öğrencisi kimliklerini

³² http://www.theasa.org/downloads/Ethical_guidelines.pdf, Association of Social Anthropologists of the UK and the Commonwealth Ethical Guidelines for Good Research Practice, s.1-5 (Haziran 2007)

birarada taşımak olduğu söylenebilir. Araştırmaya konu olan kişilerle yapılan tüm görüşmelerde, öğrenci kimliği ön planda tutuldu. Bunun yanısıra, görüşmeler öncesinde, her iki kimlik, bu kimliklerin içinde barındırdığı nitelikler, ön planda tutulan kimlik, amaç, araştırma esnasında edinilen bilgilerin nerede ve ne şekilde kullanılacağı görüşülen kişilere anlatıldı. Bu sayede, konuyla ilgili kişiler, içinde buldukları duruma hassasiyetle yaklaşıldığına, araştırmanın iyi bir amaca hizmet ettiğine ve konunun önemsendiğine inanarak işbirliği için gerekli çabayı gösterdiler. Bir araştırmada, kurumların araştırmacıya yüklediği kimlik her ne kadar önemli olsa da, araştırmacının kişiliği, insan ilişkilerindeki becerisi, samimiyeti, konuya olan ilgisi, yaklaşımı ve etik kaygıları gidermedeki hassasiyeti de aynı oranda önem taşımaktadır.

Yapılan görüşmelerin birçoğunda, ilgili kişiler, otizm konusunda Türkiye’de yeterli kaynak bulunmamasından doğan sıkıntılarını ifade ettiler ve sözkonusu araştırmanın ‘ne zaman yayınlanacağı’ konusunu sorguladılar. Bu kişilere, otizm konusunda uzman bir kişi olmadığım, yapılan araştırmanın yüksek lisans seviyesinde olduğu ve yayınlanmasının şu an için gündemde olmadığı, ancak ilerleyen aşamalarda, edinilen bilgiler, bulgular ışığında fikir alışverişlerinde bulunulabileceği yolunda açıklamalar yapıldı. Bu şekilde, beklentilerin gerçekçi bir boyutta muhafaza edilmesine çalışıldı.

Görüşmeyi kabul eden tüm ilgililer ses kaydı alınmasına herhangi bir itirazda bulunmadılar. Ancak katılım yoluyla gözlem yapılan bir ortamda, yetkililerce, gözleme konu olan kişilerin görüntülenmesi uygun bulunmadı ve isimlerine, araştırmada yer verilmemesi önemle rica edildi. Antropoloji etiğinin de gereği olarak bu talebe saygı duyuldu. Dolayısıyla, araştırma süresince elde edilen ses kayıtları ve görüntüler, önceden izin almak suretiyle ve görüşmeyi kabul eden ilgili kişilere arzu etmedikleri takdirde isimlerini söylemeyebilecekleri hatırlatılarak elde edildi. Ayrıca araştırma süresince görüşülen kişilerin ve bahsi geçen şehirlerin isimleri, sözkonusu kişilerin mahremiyetlerini korumak açısından takma isimlerle değiştirildi.

2.3.3. Kişisel Tanıtım Bildirisi

Araştırma boyunca görüşülen tüm ilgili kişilere görüşme öncesinde aşağıda bir örneği bulunan kişisel tanıtım bildirisi açıklanmıştır:

“Merhaba. İsmim Sema Alpaytaç. Eğitim Danışmanıyım ve Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Antropoloji Bölümü’nde Yüksek Lisans yapıyorum. Yüksek Lisans tezim “Otizm Üzerine Türkiye’den Bir Örnek Vaka İncelemesi” adını taşımaktadır. Bu tezle amacım, otizmin Türkiye’de algılanışı, teşhis, tetkik ve tedavisi alanlarında güncel

durum, otistik bireyler, ebeveynleri ve yakın çevrelerinin yaşadıkları hakkında bilgi edinmektir. Bu konuda benimle görüşmeyi kabul ederseniz sevinirim. Teşekkürler.”

2.4. Araştırmanın Takvimi ve Zamanlama

“Otizm Üzerine Türkiye’den Bir Örnek Vaka İncelemesi” adlı araştırma, ilk olarak 2006 yılının Ekim ayında yapılan konu seçimi, literatür taraması ve konuya odaklanma ile başlamıştır. Bunu takiben, örneklem, izin alımı, yöntem; Aralık 2006 – Nisan 2007 arasında da İstanbul, Ankara ve Filanşehir illerinde alan çalışması gerçekleştirilmiştir. Son aşamada ise elde edilen bulguların düzenlenmesi, değerlendirilmesi ve yorumlanması gerçekleştirilmiş ve rapor yazımına geçilmiştir.

Tablo 10 – Araştırmanın Takvimi ve Zamanlama (2006 – 2007)

Faaliyetler	2006			2007					
	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran
Konu Seçimi	■								
Literatür Taraması	■								
Konu Odaklanması	■								
Örneklem Seçimi		■							
İzin Alımı		■							
Yöntem Seçimi		■							
Alan Çalışması			■	■	■	■	■		
Bulguların Düzenlenmesi						■	■	■	
Bulguların Değerlendirilmesi							■	■	
Bulguların Yorumlanması								■	
Rapor Yazımı						■	■	■	■
Son Kontrol									■
Dizin									■
Jüri Okuması									■
Son Düzeltme									■
Ciltleme									■

3. **BULGULAR**

3.1. **Örnek Vaka : Zarif**

Zarif 17 Mart 1987 yılında İzmir’de doğmuştur. Annesi ve babası o sıralarda Ankara’da oturmaktadırlar, ancak doğumun yaklaşması ve o dönemde aldığı bursla babasının yurtdışında bulunacak olması nedeniyle, doğumun İzmir’de, babaanne ve dedenin yanında yapılması kararlaştırılmış ve anne doğum için İzmir’e gitmiştir. Daha sonra doğuma kısa bir süre kala baba da yurtdışından gelmiş ve Zarif yukarıda belirtilen tarihte İzmir’de sezaryenle dünyaya gelmiştir. Doğumdan kısa bir süre sonra baba yeniden yurtdışındaki çalışmasına, anne de bir zaman daha babaanne ve dedenin yanında kaldıktan sonra Zarif’le birlikte Ankara’ya dönmüştür.

Babanın yurtdışında bulunduğu zaman dilimi içerisinde Zarif’in çocuk doktoru kalça çıkığı olasılığından söz etmiş, daha sonra da Zarif’in amcasının da ilgilenmesiyle bu tanı kesinleşmiş ve tedavisine başlanmıştır. Ancak bu durumun yurtdışındaki babasına, onu üzmemek amacıyla, bildirilmediği belirtilmektedir.

Zarif beş aylık olduğunda babası yurtdışından dönmüş ve aile tamamlanmış ve hep birlikte Zarif’in tedavisiyle ilgilenmeye başlamışlardır. Değişik yöntemler ve cihazlarla Zarif bir buçuk yaşına gelene kadar sürdürülen kalça çıkığı tedavisi yeterli sonuca ulaşmayınca ameliyata karar verilmiş ve Zarif kalça çıkığı ameliyatı geçirmiştir. Ameliyat sonrası nekahet dönemi epeyce sürmüştür.

Zarif yaklaşık iki buçuk yaşına geldiğinde babasının işindeki değişiklik nedeniyle aile Filanşehir’e taşınmaya karar vermiştir. Bu kararda Zarif’in annesinin ailesinin de Filanşehir’de oturuyor olması ve küçük Zarif’in yetiştirilmesi konusunda onlardan da destek alınmasının planlandığı anlaşılmaktadır. Bu taşınma işlemi gerçekleşirken anne Filanşehir’de bir iş yaşamı kuramamış ve bu nedenle bir süre daha Ankara’da kalmıştır.

Zarif üç yaşına girdiğinde Filanşehir’de, işitme engelli çocuklar için kurulan bir okulda kaynaştırma sınıfında kreşe başlamıştır. Kreşte yaşanan sorunlar ve kreş öğretmeninin gözlemlerini dikkate alan aile Zarif’i hemen Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu’na götürmüş ve böylece Zarif’e otizm tanısı konmuştur. Bu tanının hemen ardından Zarif, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Psikiyatrisi Bölümü, Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi’nde düzenli ziyaretlerle eğitim almaya başlamıştır.

Gerek Zarif’in kreş ve anaokulunun bir tür özel eğitim okulu olması ve dolayısıyla öğretmenlerinin deneyimli olmaları, gerek ailesinin çabaları ve gerek de Ankara’ya yaptığı ziyaretler sayesinde, Zarif arada sırada görülen uyum sorunlarına rağmen anaokulunu

tamamlamıştır. Anaokulunda beş yaşına geldiğinde Zarif, standart duyuruları okuyarak, okumayı sökmüştür.

Altı yaşına geldiğinde Zarif ilkokula başlamıştır. Bu dönemde de bazı uyum sorunları yaşadıkdan sonra eğitimine devam etmiştir. Okumayı erken sökmesine rağmen, yazma konusunda, motor fonksiyonlarındaki sorunlar nedeniyle, zorluk çekmiştir. Yine de, ortalama bir başarıyı, zaman zaman zorlukla da olsa, tutturmayı becererek ilköğretimini sürdürmüştür.

Zarif sekiz yaşına geldiğinde babası, Zarif'in annesine boşanma davası açmış ve bu dava Zarif on yaşına geldiğinde sonuçlanmış ve boşanmışlardır. Zarif'in velayeti mahkeme tarafından annesine verilmiştir.

O dönemde çıkan ilköğretim yasasıyla, ilköğretimin sekiz yıla çıkması sonucunda Zarif, ilkokulunda eğitimine devam edebilmiştir. Özellikle farklı öğretmenlerden ders görmenin yarattığı bazı uyum sorunlarına rağmen ortaöğretime devam etmiş ve normal süresi içinde tamamlamayı başarmıştır.

Lise çağı geldiğinde Zarif, annesinin kararıyla Kız Meslek Lisesi'nde Tekstil Bölümü'nde okumaya başlamıştır. Bu aşamada Zarif çok büyük uyum sorunları yaşamış, bu nedenle de eğitimine bir yıl ara vermek zorunda kalmıştır. Daha sonra bu uyum sorunları kısmen giderilmiş ve Zarif lise eğitimini de on sekiz yaşına geldiğinde tamamlamıştır.

Liseden mezun olduktan sonra üniversite sınavına giren Zarif, bu sınavda başarılı olamamıştır. Son bir yıldır, özel bir dersanede İngilizce eğitimi almaktadır.

Zarif, annesiyle birlikte, anneannesinin evinde yaşamaktadır. Babasıyla ayda bir gün, zaman zaman tatillerde ve ayrıca yaz tatilinde yirmi gün süreyle görüşmektedir.

Zarif'in doğumunu, bebekliğini, o yıllardaki özelliklerini, yaşadıkları sorunları ve gözlemlerini babası şöyle anlatmaktadır:

“Zarif'in farklı bir çocuk olduğu ilk günlerden beri belliydi. Zarif'ten on iki günlükken ayrılıp daha önceden başlamış olduğum araştırmamı tamamlamak üzere Roma'ya gitmişim. Altı ay kadar sonra Türkiye'ye döndüğümde Zarif'i ayak parmaklarından göğsüne kadar alçı içinde buldum. Kalça çıkığı olduğunu, bu görüntünün onun tedavisinin bir parçası olduğunu havaalanında eve ulaşmadan hemen önce öğrendim. Uzaklarda üzülmemem için bu durum benden saklanmıştı. Döner dönmez hem özlem, hem de uzunca bir süredir sorumluluklarımı yerine getirememiş olmanın farkını kapatmak için hemen hemen tüm zamanımı Zarif'le geçirmeye başladım. Oldukça sakin bir bebektir. Hatta biraz ilgisiz gibiydi. Ses çıkaran oyuncaklarla pek ilgilenmiyor, yemek yerken çok az huysuzluk çıkarıyordu. Oyuncaklarıyla neredeyse hemen hemen hiç oynamıyordu. Yanlız çevresine bazen büyük bir ilgiyle bakıyordu. Örneğin, diş çıkartma döneminde, ağlamasını durdurmak için gece gündüz, sıcak soğuk demez, pusetine koyduğum gibi sokaklarda gezdirirdim. Sokak lambalarını, ağaçları, gölgeleri ve ışıkları büyük bir dikkatle izlerdi. Bu dönemde

gözlediğim farklılıkların onun bu özel durumundan kaynaklandığını düşünürdüm. Yaklaşık bir yaşındayken kalça çıkığı tedavisi bir ameliyat gerektirdi ve Zariif total anestezi altında bir ameliyat geçirdi. Buna dair en ilginç gözlemim ise ameliyattan sonra hiç bir şekilde ağlamamasıydı. Sanki hiç ameliyat olmamış gibi sakindi, acı çekiyor olmalıydı ama bunun dışı vurumu yok denecek kadar azdı. Gerek alçada, gerek cihazda, gerek ameliyat sonrasında onu en çok ağlatan şey alçı testeresi oldu. Sese karşı, özellikle de kulak tırmalıcı olanlarına karşı özel bir duyarlılığı vardı. Bunları tabii ki şimdi böyle yorumluyorum, o zamanlar o cihazdan veya o doktordan korktuğunu düşünüyordum. Ameliyattan sonra kalça çıkığı açısından sağlığına kavuştu ama genel sakin hali devam etti. Gerçekten uslu bir çocuk gibiydi. Aksilik ettiği olmuyor değildi, ama gerek onunla geçirdiğimiz zamanların bolluğu ve rahatlığı nedeniyle bunu çok kolay tolere edebiliyor ve dolayısıyla bir sorun olarak görmüyordum. O sıralarda işimdeki gelişmelere bağlı olarak Ankara'dan Filanşehir'e taşındık. Zariif'in annesi işleri nedeniyle bir süre daha Ankara'da kaldı ve ben Zariif'in anneannesi, dedesi ve teyzesinin yardımıyla Filanşehir'de yaşamaya başladım. Böylece Zariif'in eğitim hayatı başladı.”

Zarif'in Kısa Yaşam Öyküsü

- 17 Mart 1987 İzmir'de doğdu.
- Mayıs 1987 Kalça çıkığı tedavisi görmeye başladı.
- 1988 Kalça çıkığı ameliyatı oldu.
- 1989 Ankara'dan Filanşehir'e taşındı.
- Şubat 1990 Anaokuluna başladı.
- Mart 1990 Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu tarafından otizm teşhisi kondu.
- Mayıs 1990 Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi Hastanesi, Çocuk Psikiyatrisi Bölümü'ne bağlı Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi'ne devam etmeye başladı. Bu kurumla ilişkisi belirli aralıklarla da olsa günümüze kadar sürdü.
- 1990 Konuşmaya başladı.
- 1991 Okumaya başladı.
- 1993 İlkokula başladı.
- 1995 Anne ve babası ayrıldılar.
- 1997 Anne ve babası boşandılar.
- 1998 İlkokulu bitirdi, ilköğretimde ilk ve ortaokulların aynı yıl birleştirilmesi ile eğitime devam etti.
- 2001 İlköğretimi tamamlayarak Kız Meslek Lisesi'nde ortaöğretime başladı.
- 2002 Okulda yaşadığı uyum sorunları yüzünden eğitime bir yarıyıl ara verdi.
- 2005 Liseden mezun oldu, üniversite sınavına girdi, kazanamadı.
- 2006 Üniversite hazırlık kursuna devam etti, yeniden üniversite sınavına girdi, yine kazanamadı. İngilizce öğrenmek üzere kursa başladı.
- 2007 Halen İngilizce kursunda eğitimini başarılı bir biçimde sürdürüyor.

3.2.Zarif'in Aile Yapısı

Zarif'in annesi, 1958 doğumludur ve Filanşehirli bir işçi ailesinden gelmektedir. Annesinin babası Filanşehir Şeker Fabrikası'ndan emekli bir işçidir. Ortaokul mezunudur. Uzun yıllar fabrikada elektrik ustabaşı olarak çalıştıktan sonra emekli olmuş ve kendi dükkanını açmıştır. Araştırmanın yapıldığı sırada vefat etmiş bulunmaktadır. Zarif'in anneannesi ise ev kadınıdır. İlkokul mezunudur. Zarif'in annesinden iki yaş küçük bir teyzesi vardır. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Pedagoji Bölümü mezunudur. Bekardır. Halen Bursa'da yaşamaktadır. Zarif'in teyzesi uzun yıllar kalça çıkığı problemi yaşamış ve ancak son zamanlarda geçirdiği bir ameliyatla sağlığına kavuşmuştur. Zarif'in anne dedesinin aileye yakın yaşayan akrabaları yoktur. Anneannesinin ise iki kız ve bir erkek kardeşi ve onlar yoluyla uzak kuzinleri vardır.

Zarif'in annesi iki üniversite mezunudur: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat Maliye Bölümü ve yine aynı üniversitenin Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi İtalyan Dili ve Edebiyatı Bölümü. İkinci üniversitesinden Zarif'in doğumundan sonra mezun olmuştur. Profesyonel turist rehberi olarak çalışmaktadır. İtalyanca, İspanyolca ve İngilizce bilmektedir.

Zarif'in anneannesinin araştırmanın yapıldığı sırada Zarif ve annesinin de içinde yaşadıkları bir apartman dairesi, bahçe içinde bir evi ve bir dükkanı vardır. Bunların hepsi Filanşehir'dedir. Ayrıca Zarif'in annesinin İstanbul Beşiktaş'ta bir dairesi vardır.

Zarif'in babası, 1956 doğumludur ve Bergamalı bir tüccar ailesinden gelmektedir. Zarif'in baba dedesi tüccardır. Ortaokul mezunudur. Altmış beş yıl süreyle Bergama'da ticaretle uğraşmıştır. Araştırmanın yapıldığı sırada, sekiz yıl süren bir Alzheimer döneminden sonra vefat etmiş bulunmaktadır. Zarif'in babaannesi ise ev kadınıdır. Ortaokul mezunudur. Zarif'in babasından beş yaş büyük bir halası ve on yaş büyük bir amcası vardır. Halası emekli eczacıdır. Evlidir, iki çocuğu ve bir torunu vardır. Halen İstanbul'da yaşamaktadır. Zarif'in amcası ise emekli inşaat mühendisidir. Evlidir ve üç çocuğu, damadı ve iki torunuyla halen Kanada'da yaşamaktadır. Zarif'in baba dedesi tarafından şu anda hayatta olan üç büyük halası ve hayatta olmayanlarla birlikte üç büyük amcası ve bir büyük halasından pek çok kuzini vardır. Büyük amcalardan biri altmış beş yıl önce intihar etmiştir. Babaannesi tarafından ise hayatta iki büyük teyzesi ve bir büyük dayısı vardır. Bunlardan sadece bir kuzini vardır. Bir büyük teyzesi ve bir büyük dayısı yetmiş yıl önce vefat etmiştir.

Zarif'in babası profesördür. Üniversitede Bölüm Başkanı olarak çalışmaktadır. Aynı zamanda oyun ve senaryo yazarlığı, oyunculuk ve tiyatro rejisörlüğü yapmaktadır. İngilizce ve İtalyanca bilmektedir.

Zarif'in babaannesinin Bergama'da bir dairesi, bir dükkanı, bahçe içinde üç katlı bir evi ve Dikili'de bir yazlık evi vardır. Hala ve amcasının çeşitli mülkleri vardır. Babasının bir mülkü yoktur.

Görüldüğü gibi Zarif'in anne ve babası orta halli, eğitilmiş ailelerden gelmektedirler. Yakın aile çevreleriyle olumlu sosyal ilişkilere sahip oldukları gözlenmiştir.

Zarif'in doktorunun ise anne ve babası hakkındaki görüşleri şöyledir:

“Bazen eksikler olabiliyor ama anne ve babası da çok yetkinlerdi yani ben hep şey diye düşünürüm, bende çok olumlu etkiler bırakmış olan bir ailedir. Çok yaratıcıydılar. Buldukları zaman, Zarif'le birlikte oldukları zaman çok uygun şeyler yapılırdı.”

Özellikle Zarif'in bebekliği sırasında ailesinin tutumu hakkında doktoru şu bilgileri paylaşmaktadır:

“Bu, tabii çok izolasyon ve tabii ondan sonra, annelerde, babalarda, Zarif'in ailesi için kastetmiyorum; aman hasta olmasın, aman iyi beslensin, aman açlığını, boyunu posunu yakalasin derdi... Ve o zaman ne oluyor? Yani bakım harika, steril koşullar harika, ama ilişki boyutu bazı durumlarda aksıyor. İlk aylarda ilişki acayip önem taşıyor. Zarif'in de, yani şey olarak, anlatır, babasından biliyorum, yani, hep şeyde, ne derler o kanguruların içinde, her zaman her yere taşınmış ve getirilmiş, götürülmüş bir çocuk. Yani, izole hiç kalmamış bir çocuk. Öyküsünde o tür bilgi yok. Anne-baba belki çok birlikte, yani işte, hep bir seyahat faslı vardı. Yani anne varken baba bir seyahatte olurdu, baba varken anne bir seyahatte olurdu.”

Anne ve babanın sorumluluk duyguları ve yakın çevrenin desteği konusundaki görüşleri ise Zarif'in doktoru şu görüşleri paylaşmıştır:

“İkisi de sorumluluk alma konusunda hiç bence farklılıkları yoktu diye düşünüyorum. Artı, çok yardım eden, çok etkin bir büyükanne, anneanne ve teyze vardı hayatında; ki teyze de özürlemlerle çalışan bir teyze aynı zamanda.”

Yapılan çalışmalara ve verilen eğitimlere Zarif'in anne ve babasının yaptıkları katkılardan söz eden doktor, şu noktaları özellikle belirtmektedir:

“O davetlerin hepsine katıldılar ve etkin olarak da aile gruplarında ve diğer ailelerle etkileşimlerde çok da büyük katkıları olmuştur. Çünkü çok özgüvenli bir anne-babaydı. Toplumla baş etme becerileri çok olan bir anne babaydı. Yani anne de hiç geri adım atmamıştır. Bir yerde, mesela Zarif süpermarketlerde bazen hırçınlaşabilir falan, yani etraftan bakarlar falan bizim memlekette, işte tabii hep şey diye algılanırdı; diğerleri de öyle, çok güzel görünüşlü, çok bakılmış, ama iyi terbiye etmemişler şeklinde. Çok, çok... O tür algılanırdı. Yani, orada hep ders vermiştir, eğitmiştir çevresindeki insanları. Yani, bu pek kolay bir iş değildir, hiç kolay bir iş değildir.”

Zarif'in anne ve babasının Zarif'e otizm teşhisi konduğundaki tutumlarını ise doktoru şöyle betimlemektedir:

“Yani, orada şey gibi, yani benim geldiğimde, ilk söyleyen ben değilim. Atalay Bey söylemiş, dolayısıyla ilk söylenme anı ve hatta iki, o bile çok farklı. Dolayısıyla anne de belki yoğundu, işleri de vardı, yani çok boş insanlar da değillerdi, artık o da mı etkili oldu ben o kısmı tam kestiremiyorum, ama şeyleri olmadı, benim gördüğümde yani derin bir yasları yoktu. Coşkuluydular. ‘Daha ne yapabiliriz?’. Motiveydiler, çok motiveydiler. Her zaman çok motiveydiler. Ben, ne bileyim hep arada gelmiştir, Zariif’in babası, kimi zaman, yani benim başka bir çocuk beklediğimde, zaten Zariif’in babası da çok sempatik bir adamdır, yani, ben 15 dakika acaba olabilir mi, bir bakarım yarım saat 45 dakika olmuş... Her zaman anlatacağı çok zengin örnekleri, renkli örnekleri vardı Zariif’le ilgili. Annenin de aşağı yukarı öyle. Çok paylaşırlardı ve bizim o dönemde bildiklerimiz neyse de, ellerinden geldiğince de, işin açıkçası, yaptılar diye düşünüyorum. Dolayısıyla, yani standart bir aile değillerdi. Hiçbir boyutta standart bir aile değillerdi. Yani, muhtemelen okudular da tahmin ediyorum. Çünkü iyi İngilizceleri olan insanlar ve şey de yapmadılar, yani orası burası dolaşmadılar da, bazı aileler yani orası mı, burası mı, bilmem ne mi, diye dolaşıyor o da kafa karıştırıcı oluyor. Yani bizle bağlantılarını sürdürdüler ve devam ettirdiler. Ve bildikleri, elinden geleni, sanki, yani, benim duyduğum, Zariif’i olduğu gibi kabul ettiler diye. Çok, yani bu boyutta, yani duyguları, tabi ki yani, farklı bir çocukları olsun arzu ederlerdi. Yani, o kadar emek de verilmiş bir çocuk, ama hep motiveydiler, hep Zariif’le yapacakları şeyler vardı ve hep Zariif’i ileriye götürmek için düşünceleri vardı. Dolayısıyla, yani kabullenme aşamasında, Atalay Bey’den bana gelene kadar olan dönemde, ne olup bittiğini çok açıkçası bilmiyorum. Atalay Bey’in ilk söylediği ‘Bu çocuk geri zekalı alın, götürün bunu!’ olmuş. Yani Zariif’in babasından aldığım bilgi doğrultusunda bunu size söylüyorum. Tabi çok büyük bir şok yaşamışlar onlar da bunun üzerine. Halbuki şu anda çok daha farklı yaklaşıyor olaya anladığım kadarıyla. Yani Atalay Bey’le ben aynı klinikte çalışmadım ama çok birlikte oldum. Zaten öyle düşünmüş olsa çok yönlendirmez.”

Zariif’in anne ve babası öğrencilik yıllarında tanışmışlar, bir kaç yıl süren tanışma evresinin ardından üniversitenin bitmesiyle evlenmişlerdir. Zariif evliliklerinin beşinci yılında dünyaya gelmiştir. Zariif’in annesi doğumundan önce iki kürtaj geçirmiştir. 1997 yılında anne ve baba iki yıl süren bir dava sonucunda yerel mahkemenin Yargıtay kararına uyması sonucu boşanmışlardır. Mahkeme kararı gereği baba Zariif için halen aylık 250.- YTL iştirak nafakası ödemektedir. Babası yine mahkeme kararı gereği Zariif’le ayda bir kez bir gün, dini bayramlarda bir gün ve 1–20 Temmuz arası 20 gün görüşmektedir.

Zariif’in annesine, boşanmalarının Zariif üzerindeki etkileri sorulduğunda yanıtı şöyle olmuştur:

“(...) Zariif’i çok olumsuz yönde etkilediği kesin.. Çünkü babasıyla çok güzel bir ilişkisi vardı. Hani babalar vardır, para getirirler eve, ki ben de çalışıyordum da, çocukla ilgilenmek, çocuğun problemlerini çözmek annenin görevidir, Zariif’in babası öyle değildi, Zariif’in babası çok ilgilenir, evle çok ilgilenir, Zariif’in babası, Türkiye koşullarında olabilecek en iyi kocaydı. Gerçekten. Çünkü biz boşanınca, benim ailem şok geçirdi. Teyzemler falan şok geçirdiler, ‘ben onu oğluma ve damadıma örnek gösterirdim’, ‘bakın

Zarif'in babası nasıl yapıyor?' derdim' diye. Evde Zarif'in babası her işi yapardı. Her işi yapar, çocukla ilgilidir, çocuğun altını değiştirir, mamasını verir, her şeyi yapardı. Türkiye koşullarında en iyi kocalardan biriydi diyebilirim. Çocukla ilişkisi de çok iyiydi. Haftasonu bisiklete koyar onu giderler, piknik yaparlar, top oynarlar, gelirler. Böyle bir bağ vardı. Çocuk boşlukta kaldı, iki yıl da baba kayıptı. Yok baba (...).”

Aynı soru babaya yöneltildiğinde ise alınan cevap şöyledir:

“Bence çok etkisi olmuştur. Ve bu da büyük oranda olumsuz bir etkidir. Çünkü Zarif'le benim çok yakın bir ilişkim vardı. Boşanma süreci annenin bu süreci bir kişilik çatışması haline dönüştürmesi nedeniyle uzun ve sancılı oldu. Yaklaşık iki yıl sürdü. Bu süre içerisinde başlangıçta Zarif'le görüştürülmedim. Daha sonraki görüşmelerimde de saatteki en küçük gecikmelerde dahi zorluklar yaşadım. Bütün bunlardan dolayı Zarif'in etkilenmemiş olması düşünülemez. Düşünün ki çok yakın ilişkide bulunduğunuz birisi birden bire yaşamınızdan koparılıyor. Bunun muhakkak ki bazı travmatik sonuçları olmuştur. Ancak Zarif bunları hiç yansıtmadı ve çok iyi tolere etti. Anne-baba olarak mahkemelerde kavga etmeden boşanabilseydik bu travmalar yaşanmazdı diye düşünüyorum.”

Bu dönemle ilgili anılarını Zarif'in annesinin anlatılarından Zarif'in içinde bulunduğu psikolojik durum hakkında da ipuçları elde etmek mümkün:

“İkinci sınıfa yeni başlamıştı. Tabi, Ağustos'ta Zarif'in babası 'ayrılalım' dedi. Turlarımı bıraktım, döndüm. Filanşehir Üniversitesi'ndeydi Zarif'in babası. Biz lojmanda oturuyorduk. Üniversitenin apartmanları, daireleri vardı. Onlardan birinde oturuyorduk. 'O eve giremeyeceksin' dedi Zarif'in babası. Beni turdan çağırdı, 'sizi istemiyorum' diye. 'Seni de istemiyorum, Zarif'i de istemiyorum' dedi. Ben turlarımı bıraktım, döndüm. Kilidi değiştirmiş. Hemen İstanbul'da bir avukata danıştım; şu anda 'o eve gidip oturmak zorundasınız, yoksa 'karım evi terk etti' diye dava açar' dedi. 'Zaten onu istiyor herhalde ki kilidi değiştirmiş' dedi. Ben gittim bir arkadaşımınla, çilingirle eve girdim, oturdum. Zarif var, anneler gelip gidiyor. Evleri de yakındı zaten. Üniversite ile bağlantısı var Zarif'in babasının, ama kayıp, yoktu o dönemde. Bana soruyorlar, 'Zarif'in babasının bugün dersi var', 'Zarif'in babasının bugün konferansı var, nerde?' diye. 'Valla bilmiyorum' dedim. Sonra zaten üniversite ile de problemi oldu. Bu disiplinsiz davranışları yüzünden atıldı üniversiteden. O dönemde Zarif'in babası üniversitedeyken de, Zarif üniversitenin içindeki okulda okuyordu. Şimdi böyle bir durumda, çocuğa 'baban öldü' diyemezsin. Ölse daha iyi, şimdi ilişkileri gayet iyi. O dönem için diyorum bunu. Ölse daha iyi, en azından öldü dersin. Çocuk ağlar, sızlar. Tabi ölüm kavramı çok soyut da. Onu da diyemiyorsunuz. Çünkü bir gün okulda karşısına çıkacak. Bana gelip derdi ki Zarif, 'anne bugün babamın odasının, penceresinin altından geçtim yemekhaneye giderken' diyor bana. 'Peki babanı gördün mü?' diyorum. 'Göremedim' diyordu. Babamı görürüm diye servisle değil yürüyerek gidiyordu okula. Ve iki yıl kadar ne aradı, ne sordu.”

Bu konuda Zariﬀ'in doktorunun gözlemleri ise şöyledir:

“O zaman üçüncü sınıf civarıydı galiba, siz onu belki Zariﬀ'in babasından daha şey öğrenebilirsiniz. Çünkü üçüncü sınıftayken, babanın evde olmadığıyla ilgili ben de sizden evvel dosyasına baktım, o tür bir bilgi var. Dördüncü sınıfta gelecek mi diye soruyor. Üçüncü sınıfta babasını yeterince görmüyordu besbelli. Baba dördüncü sınıfta gelecek mi diye soruyor. Ondan sonra baba gitti diye söylüyor. Bana hep şey gelmiştir: Çok düşkün bir çocuğu babasına acayip düşkün bir çocuğu. O kadar yoğun ve sıcak bir ilişki vardı ki baba-kız arasında Zariﬀ'in babası çok iyi anlardı kızını. Çok duyarlıydı yani. Ayrılma öncesinde bana hemen haber verdiler. Hem anneye hem babayla benim ayrı görüşmelerim oldu ve ben bir kopukluk olacağını düşünmedim. Yani Zariﬀ'in babası ile kızı arasında bağlantının eskisine benzer bir biçimde, yaklaşık tam aynısı olmasa bile, çünkü zaman zaman ayrılıkları vardı zaten yani seyahat nedeniyle, devam edeceğini düşündüm, fakat o kadar yoğun gidemedi. Şey konusunda, Zariﬀ'e, bunu, işte belki o aralarda farklılık vardı. Çok belli eder gibi görünmedi ama aradı babasını, telefon edebilir durumdaydı. Arayabilir durumdaydı, ne zaman geleceğini sorabilir durumdaydı. Onları yaptı. Annesine söylediği zaman, annesi ‘Telefon et o zaman!’ dedi. Çok şeylerdi, yani benim gördüğüm kadarıyla, yani, çok objektif ve net mesajlar verildi annesi tarafından da, diye şey yapıyorum. Çünkü annesi de biliyordu, yani baba-kız ilişkisinin geçmişte de çok iyi olduğunu. Orada kopukluk oldu ve ‘Bilmem kimle gitti!’ gibi isim olarak biliyordu besbelli kiminle birlikte olduğunu, biliyordu Zariﬀ herhalde... Evet, evet, onun ismini söylüyor, ‘Onunla gitti falan!’ diyordu. Ama şey değil, ‘Ondan sonra gelecek, tatilde bilmem ne yapacağız.’ Çünkü zaman zaman tatilleri vardı.”

Zariﬀ'in annesine ‘hiç yeniden evlenme veya kendinize farklı bir hayat kurma düşünceniz oldu mu, girişiminiz oldu mu veya böyle bir fırsatınız oldu mu?’ diye sorulduğunda alınan yanıt da şöyle olmuştur:

“Fırsatım olabilirdi ama Zariﬀ benim tek uğraşım. Hala öyle. Bu yaştan sonra evlenmek bana çok gereksiz geliyor. Yani bir dostun, arkadaşın olur da. Ben en zor dönemimi yalnız geçirdim, o dönemde de Zariﬀ'in problemini çözmekti amacım. Her gün okula gidiyordum ben nerdeyse. Okulda aile birliklerine girdim ki öğretmenlerle aram daha ılımlı olsun diye. İstesem bir şey olabilirdi tabi. Çünkü işim gereği çevremde çok insan var. Ama Zariﬀ'i ayaklarının üstünde duracak bir kişi haline getirmek... Şu yaştan sonra da hiç kimsenin donunu yıkayamam yani. Böyle düşünüyorum.”

Aynı soru Zariﬀ'in babasına sorulduğunda alınan cevap işe şöyle olmuştur:

“Böyle bir fırsatım oldu. Ama evlenmeye niyetim yoktu. Boşanma sürecinde başlayan ve boşandıktan sonra uzun zaman, 10 yıl, devam eden bir birlikteliğim oldu. Ama o da sona erdi. Bu ilişki sırasında zaman zaman yalnızlık nedeniyle evlenme düşüncesi aklıma geldi ama evlenmedim. Kendime yeni bir hayat kurmaya gelince, boşanıp da evden ayrılınca, ister istemez yeni bir hayatım olmuş oldu.”

Zarif'in annesi, babasız geçen yılları ve o yıllarda yaşadıklarını şu şekilde anlatır:

“Ben bunu hep söylerim. Anneme de söylerim, arkadaşlarıma da söylerim; ‘tek başına karar vermek çok zor. Yani bir çocuk var, düşünüyorsun, ‘onu mu yapsam, bunu mu yapsam?’ Zaten seçenek o kadar az ki. Zaten hiçbir problemi olmayan bir çocukla bile insan zorluklar yaşıyor. Karar vermekte zorlandığı zamanlar oluyor. Anneme soruyorum. Annem yaşının gereği, onların dünyası çok küçük, çok farklı zaten, ‘sen bildiğin gibi yap, sen bilirsin en iyisini’ diyor. Kardeşime soruyorum, o Zarif’le uzun süredir, 2000’den beri ayrı olduğu için, gelişmeleri takip edemiyor. Uzaktan takip ediyor. Tabii fikir vermeye çalışıyor, seçenek sunmaya çalışıyor ama Zarif hakkında danışacağım kimse yok. Yardım alıyorum işte, Bünyamin’e çok sık gittim³³. Melda Hanım’lara, lise dönemi dahil ‘şöyle oldu, ne yapabilirim?’ diye çok sık telefon ediyordum. Ama zorlandığım anlarda, tabii ki, bir baba olsa... En azından o da onun çocuğu, birinci derecede kan bağı var. En azından benim yüküm hafiflerdi. Akşam oturur konuşursunuz. ‘Bugün okulda böyle bir problem olmuş, n’apılabilir?’. Ertesi günü ona göre hareket edilir. Uyumadığım geceler oldu benim. ‘N’apabilirim, n’apmam lazım?’. Çünkü çocuğunuz hırpalanıyor okulda ve hiçbir şey yapamıyorsunuz. Baba olsaydı bu dönemde yüküm nerdeyse yarı yarıya hafiflerdi.”

Bu ifadelerden yola çıkarak, boşanmanın Zarif üzerinde gözlemlenen olumsuz etkilerinin, otistik bir çocuk büyütmenin zorluklarının ve tüm bunlara ek olarak Zarif’le ilgili kararları tek başına almanın getirdiği sorumluluk hissini Zarif’in annesini oldukça zorladığı söylenebilir.

3.3.Zarif’in Sosyal Çevresi

Zarif, iki yaşına kadar Ankara’da yaşamıştır. İki yaşından bu yana da Filanşehir’de yaşamaktadır. Sekiz yaşına kadar anne ve babasıyla birlikte yaşamış, sekiz yaşındayken başlayan boşanma sürecinden itibaren mahkeme tarafından velayeti annesine verilmiştir. Halen de annesiyle yaşamaktadır.

Zarif’in yakın akraba çevresinde kabul görmesi pek zor olmamıştır. Anne ve babanın Zarif’in özelliği nedeniyle ortaya çıkan yükünü özellikle aynı şehirde yaşayan anneanne, teyze ve anne-dede paylaşmışlardır. Diğer akrabalar da anne ve babanın yönlendirmesiyle Zarif’i benimsemekte ve ona karşı doktorları tarafından önerilen davranış biçimlerini takınmakta zorlanmamışlardır. Bu durum ailenin yakın arkadaşları ve dostları çevresi için de doğrudur. Kısacası bu çevrelerde Zarif benimsenmiş ve Zarif’in davranış terapisine bu çevrelerin çok önemli katkıları olmuştur. Devam ettiği anaokulundaki öğretmenlerinin de olumlu katkılarıyla Zarif sınıf arkadaşları tarafından benimsenmiş ve kabul görmüştür.

³³ TOHUM Otizm Vakfı’nda görevli, Okul ve Kurs Müdürü, Özel Eğitim Uzmanı, Doç. Dr. Bünyamin Birkan. Zarif’in annesini ve Zarif’i Filanşehir’den yakinen tanıyor.

Annesi o yıllarda Zarif'i sosyal çevresiyle uyumlu hale getirme çabalarını şu şekilde anlatır:

“(...) Ben hep sokağa attım. Elinden tuttum, dört yaşından itibaren Zarif’le sokağa çıktım. Her gün çıktım. Caddelerde tabi baş edilemiyordu önce ama baktım sonra alışıyor. Fermuar takıntısı vardı mesela. Kucağımda oturuyor, adamın fermuarıyla oynuyor. Onları ne kadar çok toplum içine çıkarırsanız, toplum içinde yaşamayı öğreniyor çocuk. Benden başka insanlarla bıraktım onu. Güvendiğim insanlardı tabi ki. Annemle, kardeşimle bıraktım. Çok iyi bir arkadaşım var, onunla bıraktım. Başkalarıyla da yaşamayı öğrenmesi lazım bu çocuğun çünkü yalnız kalacak.”

Zarif ilkokula geçtiğinde ilk sorun yaşanmış, ancak burada da iki yıllık bir uyum devresinin ardından önce öğretmen, ardından da okul ve sınıf arkadaşları Zarif'i olduğu kabul edip benimsemişlerdir. Ancak altıncı sınıfta sınıf öğretmenliği sona erip ayrı sınıflarda farklı öğretmenlerle eğitime devam edilmeye başlanmasıyla durum zorlaşmıştır. Hele liseye geçtikten sonra bu durum giderek imkansız hale gelmiştir. Anneye göre burada asıl sorun öğretmenlerden, özellikle de rehberlik öğretmenlerinden kaynaklanmaktadır:

Onun dışında Zarif'in gerek annesi ve gerek babası yoluyla oldukça geniş bir sosyal çevreye açılabilirdi gözlenmektedir. Annesi vasıtasıyla bir kez Finlandiya'ya, bir kez de Mısır'a gitmiştir. Bunun yanı sıra teyzesiyle ve halasıyla vakit geçirmekten çok hoşlandığı anlaşılmaktadır. Gerek annesinin, gerek babasının anlattıklarından anlaşıldığı kadarıyla sosyal çevrelere katılmaktan hoşlanmaktadır. Toplantılar, düğünler, topluca yenen yemekler, vb. etkinlikler onu çok mutlu etmektedir. Zaman zaman arkadaşları ile de vakit geçirmekte, hatta onlarla cep telefonu aracılığıyla mesajlaşmaktadır. Yolculuk yapmayı sevmektedir. Yeni tanıştıklarıyla oldukça formel bir giriş yapsa da sonradan kaynaşmak için çaba harcamaktadır. Ancak dış dünya ile olan ilişkilerinde davranışlarının öğrenilmiş olduğu belli olmakta, bu öğrenilmişliği aşan bir sindirilmişlik görülmemektedir. Bu açıdan kibar ve mesafeli ama birdenbire yakınlaşabilecek bir birey olarak görünmekte, bu da oldukça büyük bir zorlukla doğal olarak karşılanabilmektedir.

3.4.Zarif'in Tıbbi Durumu

Zarif'e otizm teşhisi, 1990 yılında Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu tarafından konmuştur. Bu sırada Zarif 3 yaşını yeni geçmiştir. Teşhisin konmasından iki ay kadar sonra Zarif'in ailesi tedavi için Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Psikiyatrisi Bölümü'ne bağlı olarak kurulmuş bulunan, Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi'ne başvurmuştur. 1990 yılından 2001 yılına kadar, düzenli olarak ve 2001'den günümüze kadar da, zaman zaman Zarif'i

gözlemlemiş ve tedavisiyle ilgilenmiş olan doktoru Zariif'le ilk tanışmalarını ve tanının nasıl konduğunu şöyle anlatmaktadır:

“Zariif de bana o yıllarda gelen çocuklardan biridir. 91 bize gelişi Zariif'in. Ben onu gördüğümde sanıyorum 4 yaş mıydı, Atalay Bey tarafından görüp gönderilmiş bir çocuktur. Sanıyorum tam 4 civarındaydı. Öyle hatırlıyorum.”

Zariif'le ilgili tanı konusunda kendilerinin de DSM-3-R testini uyguladıklarını ve bu testin sonucundaki gözlemlerini ise şöyle dile getirmiştir:

“Zariif'in yani 16 belirtinin 16 sı değil ama 13 tane falan belirtisi var diye hatırlıyorum. Çok tipikti.”

Zariif i daha sonra nasıl bir sıklıkta gördüklerini doktoru şu sözlerle anlatmıştır:

“Zariif de bize, bireysel olarak Ankara dışında oldukları için, her hafta gördüğümüz bir çocuk olmadı. (...) Şimdi ilk yıllarda şeydir, hatta onlar ne zaman Ankara'ya geldilerse geldiler. Ankara'ya sık gelirdiler ama ortalama 2-3 ayda bir mutlaka birlikte olmuşuzdur ve artı bizim o dönemlerde şeye kadar devam etti, 2001 yılına kadar devam etti.”

Bu dönemdeki gözlemleri sonucunda, doktoru Zariif'i yüksek fonksiyonlu bir otistik olarak tanımlamıştır:

“Zariif iyi işlevli bir çocuktur yani zeka kusuru olmadığını düşündüren bir çocuktur. Sonraki yıllardaki izlenimimizde, yani zekasında kusur olmayan bir çocuktur Zariif. Yüksek işlevli bir çocuk olarak düşünmüşümdür.”

Zariif'in Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi'ne gelmeden önce, yaşamının ilk üç yılındaki tıbbi durumu ve bunun otizmini nasıl etkilemiş olabileceği konusunda ise doktoru şu saptamaları yapmıştır:

“Yalnız Zariif'in şöyle bir öyküsü var. Bir yıl kadar atelde Zariif, 1, 1.5 yıl kadar, çünkü bir kalça çıkığı sorunu var. O, tabii çocukların yani, ilk yıllar yani, burada açık atele alınan bir sürü başka çocuk da var yeryüzünde yani, ve onlarda otizmle bir bağlantı yok.”

Doktorunun Zariif'in dil becerileri hakkındaki gözlemi ise aşağıdaki gibidir:

“Zariif'in sözcükleri vardı ama şeyi yoktu, cümle kurma yönünden bir güçlük vardı. Yani uzun sohbet edilemez veya sohbet edilebilecek kadar sözcüğü vardı. Ama karşılıklı ilişki kurma boyutunda sıkıntıları vardı. Tekrarlayıcı konuşmaları vardı. Zamir karıştırmaları vardı.”

Öte yandan, doktoruna göre Zariif yetenekli bir çocuktur:

“Buna karşı müziğe çok yatkındı güzel şarkı söyleyebilirdi. (...) Zaten kolay öğrenen bir çocuktur, çok, çok kolay öğrenen bir çocuktur ve öğrendiklerinde bir zaman, yani tam öğrenip öğrenmediği bir şeyken, yani onu sergileyebilen de bir çocuktur. Ama bunlar tabii her zaman çok düzgün cümleler halinde değil ama kaydettiği hep belli olurdu.”

Zarif'in akademik gelişmesindeki ilk adım olan okumayı öğrenmesi ise doktorunun ifadesine göre şöyle olmuştur:

“Kısa bir süre sonra, belki o sırada da vardı, hızla okumaya gitmişti. Otizmin bir bölümünde, yüksek işlevli çocuklarda, hiperleksi denilen hızlı okuma, yani bir yazıda çok kalıp halinde gördükleri şeyi çok dikkat ediyorlar, reklam sözcükleri falan tarzında başlıyor zaten. Hızla okuduğunun farkına varıldı.”

Zarif'in eğitim aldığı ilk anaokulu ve özel eğitim konusunda ise doktoru aşağıdaki bilgileri vermekte ve görüşleri ileri sürmektedir:

“Zaten bize gelmezden evvelde de anaokuluna gidiyordu ve bulunduğu yerde anaokuluna devam edildi. Bu sırada şöyle ilgili, yani otizm konusunda onların da bulunduğu yerde de buralarda da, belki yeni yeni şey vardı; özel eğitim konusu. Zarif hiç özel eğitim almadı yani normal eğitim koşullarında götürüldü. Şimdi çok zengin de değildi işin açıkçası, özel eğitim olanakları o yıllarda... Yani olsa şimdi, bir Zarif gibi bir çocuk gelse, tabii ki özel eğitimden de faydalanırız ki, faydalanılması gerektiğini de düşünüyorum yani.”

Özel eğitimin eksikliğini yarattığı boşluğu ailesinin kapattığını düşünen doktoru ailesinin Zarif'in tıbbi durumuna katkılarını şöyle betimlemiştir:

“Bazen eksikler olabiliyor ama anne ve babası da çok yetkinlerdi, yani ben hep şey diye düşünürüm, bende çok olumlu etkiler bırakmış olan bir ailedir. Çok yaratıcıydılar. Buldukları zaman, Zarif'le birlikte oldukları zaman, çok uygun şeyler yapılırdı. Biz kreş kadar kreşte yapılanların eve taşınmasını önemsiyoruz...”

İlkokula başlayana kadar olan dönemdeki gelişimi sonucunda Zarif'in geldiği nokta ise doktoruna göre şöyledir:

“Dolayısıyla bu okula başlayana kadar olan dönemde Zarif epeyce konuşmasını geliştirmiş. Masal okunduğu zaman dinler, masalla ilgili sorulara cevap verebilir. Bir masalı başından sonuna anlatabilir durumda değildi ama sorularla anlatabilir vaziyeteydi.”

Her çocuğun gelişiminde çok önemli olan 'oyun oynama' hakkında ise doktoru Zarif'in bir çocuk olarak nasıl oyun oynadığını şöyle anlatmaktadır:

“Yardımla oyunlara katılabilir, hatta yardımla hayali oyun oynayabilir. Hayali oyun çok önemlidir otizmde. Son yayınlarda birçok şey değişiyor ama değişmeyen şey diyorlar, oyun oynaması, yani oyun geliştiriyor, akran ilişkisi geliştiriyor diyorlar. Zarif oyununda kazandırıldı bence, oyunda özellikle çok yetkindi, yani hayali oyun tam işi. Oyun oynama kazandırdı Zarif'e, bence Zarif'in iyi gitme nedenlerinden biri de oyun kazanmış olmasıdır. Yani babasıyla ve annesiyle oyun oynamaktan.”

Zarif'in bir otistik olarak en büyük sorunu ise doktoruna göre hiperaktivitesiydi:

“Zarif biraz hareketli, hareketlilik devam etti, biraz dürtü kontrolünde zorluk olan, yakınılan konular direkt olarak da şeyle ilgili değildi esasında. Yani otizmin belki yan özellikleriydi, ama tipik otizm özellikleri değildi.”

Doktoru Zarif’te gözlemlendiği, genel olarak “tuhaf” diye adlandırılan otistik belirtileri ise şöyle betimlemektedir:

“Çok öyle tuhaf belirtileri vardı. Çok tuhaf, mesela el koklardı Zarif, hatta bayram dönüşü mü neyse işte; trenle Ankara’ya gidiyorlar, yemekli vagona oturuyorlar ve bayram olduğu için Zarif garsonun elini tutuyor ve adam elini öpecek zannediyor Zarif’in. Alıp elini kokluyor ve kokluyor ve işte ne kokuyorsa salatalık mı neyse... Çok duyarlıydı yani kokulara. Böyle şeydi.”

Doktorunun Zarif hakkındaki genel tanımlaması ise aşağıdaki gibidir:

“Çok olumlu, yani öğrenme becerileri iyiydi, müziğe yatkındı keyif alınıyordu Zariften. Yani komikti Zarif tarzlarıyla. Çok da sempatik görünüşlüydü o zaman da aynı şekilde. Ama tuhaf yani komik bir çocuk falan tarzında algılanıyordu.”

Zarif’in davranışları ve durumu, yaşlıları ve arkadaşları ile karşılaştırmalı olarak ele alındığında, duyguları ve tepkileri bakımından oldukça farklı görünmektedir. Onun “marjinalite kuramı”na tam oturan bir “sınırdaki” birey olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. İlk bakışta sempatikliği ile örtebilmesine rağmen, onun marjinal kişiliği hızla fark edilebilmektedir.

Zarif’e otizm teşhisi konması yakın çevresinde de bazı sosyal süreçlerin yaşanmasına yol açmıştır. Bu süreçlerin özet dökümü aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 11 – Zariif'e Otizm Teşhisi Konmasının Yakın Çevresinde Süreçleri

	Anne	Baba	Diğer
Hastalığın hissedilmesi	Konuşmanın gecikmesi	Oyuncakla oynamama, arkadaşla oynamama, göz kontağı kurmama, takıntılar, ses duyarlılığı, acıya dayanıklılık, konuşmadaki gecikme	Göz kontağı kurmama, ilgisiz durma (Hala)
İlk Açık Belirtiler	Anaokulundaki konuşma geriliği, takıntılar	Anaokulunda yaşanan travma	Göz kontağı kurmama (Hala)
Teşhis/ Tanı	Anaokuluna başladıktan kısa bir süre sonra Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu tarafından tanının konması	Anaokuluna başladıktan kısa bir süre sonra Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu tarafından tanının konması	Anaokuluna başladıktan kısa bir süre sonra Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu tarafından tanının konması
İlk Tepki	Şok- üzüntü- suçluluk	Şok- üzüntü- mücadele	Şok- üzüntü- reddetme (Anneanne)
Kabullenme süreci	Oldukça aşılımış ama hala sürüyor	Bir ayda sonuçlanmış	Hala sürüyor
Strateji		Otizmi öğrenmek üzere araştırma - Çözüm üreten kurumların varlığının öğrenilmesi ve Türkiye'de aranması- Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi'nin varlığının öğrenilmesi- Davranış terapisine bu kurumda başlanması	
Başa Çıkma	Otistik çocuklar eğitim merkezindeki eğitimlere katılma- Sokağa çıkma- Sosyalleştirme çabası- Öğretmenleriyle görüşmeler- Yurtdışı gezileri	Bireysel ilişki ile eğitim – Zariif'le zaman geçirme ve terapi amaçlı oyunlar, özellikle de dramatik oyunlar üretilmesi- Gündelik yaşamın içinde ve oyunla eğitim ve öğretim- Şehir içi ve şehir dışı geziler- Okulda ve okul dışında yaşlılarıyla bir araya getirme çabaları	Nazar- Maneviyatı güçlendirme

Doktorunun saptama ve görüşleri ışığında Zariﬀ'in genel tıbbi durumunu şöyle özetlemek mümkündür:

1. Zariﬀ, otizm teşhisi erken konmuş, tipik bir örnektir.
2. Zeka engeli bulunmayan yüksek fonksiyonlu bir otistiktir.
3. Hiperaktif oluşu en önemli sorunudur.
4. Dil becerileri sınırlı da olsa gelişmiş bir otistiktir.
5. Müzik yeteneği olduğu gözlenmiştir.
6. Kolay öğrenen bir örnektir.
7. Diğer otistiklerden farklı olarak oyun oynayan ve özellikle de hayali oyunlar oynayabilen bir otistiktir.
8. Akranlarıyla ilişkileri sınırlı da olsa vardır.

3.5.Zariﬀ'in Eğitimi

Zariﬀ'in devam ettiği ilk eğitim kurumu 1990 yılında başladığı Filanşehir Üniversitesi İşitme Engelliler Okulu'dur. Babası onun ilkokula nasıl başladığını şöyle anlatmaktadır:

“Teyzesi zaten orada eğitmen olarak çalışıyordu, ben de aynı üniversitede konservatuarda görevliydim. Bu nedenle İşitme Engelliler Okulu'nun işitme engelli olmayan çocuklarla kaynaştırılmasını öngören ve 'normal' çocuklardan oluşan 'kaynaştırma sınıfı'na üç buçuk yaşında başladım.”

Pek çok otistikte görüldüğü üzere Zariﬀ'in eğitim yaşamı da zorluklarla başlamıştır:

“Burada ilk gününde büyük bir olay çıktı: Zariﬀ yemekhanede bütün çocukların tepsilerini devirmişti. Bunun bir 'uyum sorunu' olduğu, normal karşılanabileceği, ayrıca 'annesinden uzak olmasının buna yol açmış olabileceği' gibi standart içi değerlendirmelerle durum yumuşadı ve Zariﬀ eğitimini sürdürdü.”

Zariﬀ'in otistik olduğunu nasıl öğrendikleri sorulduğunda babası olayı şu şekilde anlatmıştır:

“Kısa bir süre sonra anaokulu öğretmeniyle yaptığım görüşmede Zariﬀ'in diğer çocuklardan farklı olduğunu söyledi ve bunun üzerine Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu'ndan bir randevu alarak ailecek görmeye Ankara'ya gittik. Bu görüşmede Atalay Yörükoğlu kısa bir gözlemeden ve bazı incelemelerden sonra bize 'Rain Man' filmini izleyip izlemediğimizi sordu. Otizmi ve Zariﬀ'in otistik olduğunu böylece öğrenmiş olduk.”

Aynı soru anneye sorulduğunda, anne konuya ilişkin anılarını şu şekilde anlatmıştır:

“(...) İlk gördü (teşhisi koyan doktor) Zariﬀ'i, 'çok vahim durum' dedi. Biz anlamadık tabi. Bilmiyoruz çünkü nedir otizm? Bir tek Rain Man'i seyretmişiz o kadar. 'Bunlar böyle hayali fener gibi dolaşırlar ömürlerince' dedi. Ne yapılacak peki? Ben şok geçirmiştim o zaman.”

Burada anaokulu öğretmeninin dikkatli gözleminin ve uyarılarının teşhis konusunda ne kadar önemli olduğunu vurgulamak gerekmektedir.

Zarif'in eğitimini sağlamadaki ikinci aşama ise babasının anlatımıyla aşağıdaki şekilde başlamıştır:

“Yine aynı dönemde üniversite kütüphanesinde otizm ve çocuk psikiyatrisi konusunda bulabildiğim her şeyi okumaya başladım. Bu okuma süreci içinde gündelik yaşamda Zarif'e nasıl davranmam gerektiğine karar vermede kullandığım pek çok değerli bilginin yanı sıra, yurtdışında otistik çocukların eğitimiyle ilgilenen bazı merkezlerin de bulunduğunu öğrendim. Daha sonra Atalay Yörükoğlu ile görüştüğümde böyle bir merkezin de ülkemizde yeni kurulmakta olduğunu öğrendim. İşte bu kurum, Zarif'in daha sonra epey devam ettiği Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Otistik Çocuklar Eğitim Merkeziydi.”

Görülüyor ki, 1990 yılında Zarif'in eğitimini sürdürdüğü iki okul vardır: birisi İşitme Engelliler Okulu'ndaki kaynaştırma sınıfı, diğeri de başlangıçta iki haftada bir, sonraları da ayda bir gittiği, Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi'ndeki çalışmalardır. Birincisi Zarif'in içinde yer aldığı topluma entegrasyonunu sağlarken ikincisi de hem Zarif'i, hem de ebeveynlerini bu entegrasyon için daha hazırlıklı ve güçlü hale getirmektedir.

Yine anne ve babanın anlattıklarından anlaşıldığına göre, bu dönemde Zarif'in eğitiminin ana hedefleri her çocukta olduğu gibi sosyal, bilişsel ve sağlık hedeflerinden oluşmaktadır. Yalnız, sosyal hedeflerinin bir ön koşulu olarak konuşma eğitimi önem kazanmıştır. Konuşma eğitiminin nasıl geliştiğini babası şöyle anlatmaktadır:

“Tabii bir de ayrıca bütün bu hedeflere ulaşabilmesi için evde de özel bir çaba gösterilerek ilgilenilmesi gerekiyordu. Bu çabalar sonucunda üç buçuk yaşlarında konuşmaya ve ondan kısa bir süre sonra da ‘İnşaata girmek tehlikeli ve yasaktır’ ya da ‘Basamakta durmayın’ gibi standartlaşmış yazılı uyarılar sayesinde okumaya başladı.”

Eğitim yılları boyunca Zarif'in genel durumunu babası şöyle değerlendirmektedir:

“Sorun yaratan bir çocuk değildi, anne baba için aslında ilk bakışta kolay bir çocuk gibi görünüyordu: bir koltuğa oturup saatlerce bir telefon rehberinin sayfalarını çevirebilirdi. Fakat sorun zaten bu durumdu: o anda içine kapanıyor ve sakinleşiyordu, oysa amaç içine kapanmadığında sakin ve dengeli olmasını sağlamaktı. Ben o gün de bu günde otistikliklerin ruhlarının koruyucu tabakadan yoksun olarak kalakalmış bir organ olduğunu düşünüyorum. Onlar bu korunaksızlığı dış dünyayı yok sayarak tolere edebiliyorlar, içlerine kapanmalarının nedeni bundan. Sanki doğuştan derileri olmayan insanlar gibi. Sanki olmayan koruyucuları yüzünden ruhlarının acımaması için dünyanın içindeyken dışında yer almış gibi yapıyorlar ve bunu tasarlayarak değil refleksi yapıyorlar.”

Babanın duygusal yorumlarının yanı sıra, görülen sakin bir otistik çocuktur.

Anne ve babanın anlattıklarından anlaşıldığı kadarıyla, üç yıl süren çabalarla Zarfif giderek okulla baş edebilen, hatta oradaki arkadaşları tarafından sevilen ama yine de farklı olan bir çocuk olarak kalmıştır. Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi'nin o zamanlardaki önerisiyle 'otistik' sözcüğü yerine, korkutucu olmamak amacıyla ebeveynler okulla kurdukları ilişkilerde 'içe dönük' ve 'hiperaktif' sözcüklerini kullanmıştır. Zarfif, bu okulda, müsamerelerde roller almış, arkadaşlarının doğum günlerine katılmıştır. Her çocuğun yaşadıklarını yaşamış, ancak hep ayrık durmuştur.

Annesi bu süreçle ilgili tecrübelerini şu şekilde anlatır:

“Zarfif çok az belirtileri olan bir çocuğu, diğer çocuklara göre, ki ona rağmen ben eğitimi boyunca liseyi bitirene kadar çok uğraştım. Bu da benim açık olmamdan kaynaklanıyor. Okulda bir Rehberlik Öğretmeni var. Gidip onunla konuşuyorum önce, ki otizm demiyorum, desem kıyametler kopar, bu çocuğun dikkat eksikliği var. Motor, şu anda bir şeyi yok da kalem falan düşürürdü. Elleri dolaşır, heyecan, panik var. Elleri dolaşır. Onları falan anlatırdım. Zaten hemen önyargılı bakmaya başlıyorlar. E ben de yardım almak için, diğer hocalarla iletişim kurmasında yardımcı olması için öncelikle konuşuyorum Rehber Öğretmen'le. Hiç faydaları dokunmadı rehber öğretmenlerin.”

Bu konuda yaşanan zorlukları ise Zarfif'in doktoru şöyle anlatmaktadır:

“Yani, zorluk çekecek sosyal boyutta diye düşündüğümüzden, o dönemde, esasında anne babasının arzu ettiği bir öğretmen vardı. Yani, o öğretmen olsa keşke falan diyorlardı. Ama yani, Zarfif'in, biz tam henüz akademik – zihinsel olarak iyiydi, ama sosyal yönden çok uygun olmadığı düşünülüyor ekip tarafından ve bir yıl gecikerek başlandı. Zarfif'in bence en büyük şanssızlık diyeyim, çok iyi öğretmenlere düşmedi Zarfif. Yani, ilkokul yıllarında... Çünkü başka çocuklara bakıyorum. Zarfif'ten daha uygunsuz olan, daha belirgin özellikleri olan bazı çocuklar, çok uyumlu geçirdi ilkokul yıllarını. Tamamen öğretmenle ilgili, yani anne babadan sonra, bence sonraki adım, ilkokul öğretmenin uygunluğu.”

Bu noktada Zarfif'in otistik özelliklerinin yol açtığı olumsuzluklar ve bularla ne şekilde baş edildiğini doktoru şöyle betimlemektedir:

“Hareketliliği çok öğretmeni rahatsız edici oldu. Yani, şeyi fark etmedi öğretmen, Zarfif'in potansiyelini fark etmedi. Hâlbuki acayip bir potansiyel vardı. Bellek gücü çok iyiydi, öğretilen şeyleri çabuk kapıyor idi. Ama direnci vardı işte, ödev yapmaya ya da soru sorulduğu zaman cevap vermeye, ya da tahtadaki şeyi yazma çizme boyutunda. Oralarda biraz zorluk çekildi. İlkokul yılları yani eğitim hayatı zor geçti Zarfif'in. Ben, yani, Zarfif'in eğitim hayatının o kadar zor... Şimdi düşünüyorum, şimdi çok daha fazla çocuk tanıyorum, iyi gidecek bir çocuğu. Yani, okulda bu kadar zorluk çekecek bir çocuk değildi Zarfif. Değildi, ama şansı yaver gitmedi.

Okulda karşılaştığı öğretmenler ve idareciler diyeyim, zaman zaman anlayışlı idarecilerle karşılaştılar, ama o yönden özellikle annesini çok takdir ederim, yani hiç geri adım atmadı. Her zaman, idareciler, müdürler, vs. ile hepsiyle hiç şey olmadan görüşmeler yaptı ve çocuğun benim gördüğüm kadarıyla hakkını korudu ve Zarif herhalde bizim okula en çok mektup yazdığımız çocuktur. Ankara'daki çocuklarla, o yıllarda ben okula gidip öğretmenleriyle görüşme yapardım. Şimdi hiç yapamıyorum, yani asla öyle bir vaktim yok, ama Zarif döneminde de Ankara dışındakiler yaptığımız gibi durumunu bildirir belgeler verdik. Buralarda, yani o andaki yakınmalarıyla ilgili şeylerdi. Çünkü öğretmenler bazen önyargılı da olabiliyorlar. Yani hareketliliği çok ön plandaydı, yapılması gerekenler neydi, onlar. Ve o dönemlerde; kaçınıcı sınıftı şimdi net hatırlamıyorum; ama ilaç kullanılmaya başlandı bu hareketliliğini kontrol edebilmek için, manipule edebilmek için. Doktor Ayla Hanım tarafından, hala daha ilaç ihtiyacı olursa, onun tarafından izlenir. İlk kullandığımız ilaçlar çok etkili olmadı şeyde... Daha sonra kaçınıcı sınıftı, üç, dört falan olabilir hiperaktiviteye yönelik ilaçlar kullanılmaya başlandı ve Zarif'e iyi geldi. Ritalin kullanıldı ve Zarif ondan çok yararlandı. Daha dürtü kontrolü şey oldu, almadığı zaman çok hareketleniyor idi. Otizm artı hiperaktivite en sık rastlanan, komorbit olan durumlardan biri. Bizim, yani Ritalin'den, çünkü bütün otizm olan çocukların, yani hepsinin hareketliliği oluyor ama birbirlerinden farklı oluyor. Yani, otizmin de kendine göre getirdiği bir hareketlilik var. Zarif şey olarak yararlandı, yani otizm artı alde aldesi olan bir çocukmuş besbelli, aynı zamanda ve uygun, zaten yani, çok erken yaşta Ritalin kullanımı, bizim klinikte kullanılmaz. Uygun değildir 6 yaştan önce ve Ayla Hanım'ın denetiminde de, Doktor Ayla Aczem'in denetiminde de Ritalin kullanmaya başladı. Ve o zamanlar okuldaki uyumu gene göreceli olarak daha iyi oldu, ama yani akademik şeyini daha iyi kullanabilirdi diye düşünüyorum. Destekler aldı işte evde ders çalışma desteği, artı ablalar, ağabeyler, ders çalıştırmaya gelen kişiler oldu. Bunu, teyzenin de bildiği, tabi teyze daha iyi biliyordu bu tür yatkın öğrencileri.”

Zarif, 2003 yılında, altı yaşında yine üniversite kampüsü içinde yer alan Mustafa Kemal İlköğretim Okulu'na başlamıştır. Babası ilkokula başlangıç öyküsünü şöyle anlatıyor:

“Daha önceden okumayı bildiği için ilk günlerde fazla zorlanmadı ve hatta biraz sıkıldı da. Ancak yazmakta zorlandı, çünkü motor fonksiyonlarında az da olsa sınırlılıklar, zorlanma yaşıyordu. Fakat derste sık sık tuvalete gitmek istiyordu. Bu da genel olarak eğitimin aksamasına yol açıyordu, o yüzden izin verilmiyordu. Hatta bir keresinde bu sebepten idrarını altına kaçırmış ve buna çok üzülmüştü.”

Annesi, Zarif'in konuşmasındaki gelişimin yavaş olması, buna karşılık okumayı ne kadar erken söktüğünü dair anılarını şu şekilde anlatır:

“Tabi Zarif'in hangi saatte ne istediğini biz biliyoruz. Çocuğun çok da konuşarak derdini anlatması gerekmiyor veya bir şekilde işaretlerle 'a-u', 'ga-gu'yla da anlatsa biz onu anlıyoruz. Okula başladıktan sonra, konuşmasında diğer çocuklara göre geriliğinin daha çok farkına vardık. Ama dikkat inanılmazdı. Augmentin'i falan okurdu yani. İlaç markalarını

falan, 'bak Augmentin var orda', onu içiyor ya ateşlendiğinde, onu gösterir”.

Eğitim alanında Zariif'in kabullenilmesi konusundaki zorluklar ise ilkokulda yine devam etmiştir. Babasının bu konuyla ilgili anıları şöyle:

“İkinci sınıfa geçtiğinde öğretmeni Zariif'in sınıftaki eğitim ortamını olumsuz etkilediğini, artık onunla uğraşmak istemediğini, Zariif'in özel eğitim alması gerektiğini söyledi. Bu nedenle de Filanşehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü Rehberlik Servisi'ne giderek zekasının normal olduğunu belgelememizi istedi. İsteneni gerçekleştirdim ve Zariif yeniden sınıfına döndü: artık zekasıyla ilgili bir sorun olmadığı belgelenmiş olduğundan en azından küçük aksamalar dışında ilkokulun sonuna kadar eğitimine devam edebilecekti.”

Bilişsel yetileri konusunda Zariif'in ilkokulda karşılaştığı en önemli sorunlardan biri de matematik dersidir. Babasına göre:

“Somut düşünce ve algıya daha yatkın olduğu için esasta bir soyutlama olan matematikte çok zorlanıyordu. Parmakla sayarken bile, sayıları parmakların kendisi gibi algıladığından, kapatılan parmakların hangisi olduğuna bağlı olarak, örneğin üçten iki çıkınca adı üç olan parmak kaldığından sonuç 'üç' oluyordu. Bu arada fiziksel aktiviteyi sevdiği için ikişer ikişer, ya da üçer üçer ileri ve geri saymayı sek sek oynayarak öğrenmişti.”

Zariif'in ilkokul yılları ile ilgili, anne, baba ve o yıllardan bugüne tıbbi takibini yapan doktoru ile yapılan görüşmeler sırasında edinilen verilerin, kimi zaman birbiri ile örtüşmediği dikkat çeker. Örneğin, Zariif'in annesi, babanın yokluğundan bahsetmekte, babası genelde annenin evden uzakta olduğunu ve çocukla daha çok kendisinin ilgilenmek durumunda kaldığını ifade etmektedir. Zariif'in doktoru ise hem anne, hem de babanın 'çok yetkin, çok olumlu ve çok ilgili' olduklarını söyler ve o yıllarla ilgili genel görüşlerini şu şekilde ifade eder:

“Zariif hiç özel eğitim almadı, yani normal eğitim koşullarında götürüldü. Şimdi, çok zengin de değildi işin açıkçası. Özel eğitim olanakları o yıllarda yani, olsa şimdi, bir Zariif gibi bir çocuk gelse, tabi ki özel eğitimden de faydalanırsınız, ki faydalanılması gerektiğini de düşünüyorum yani. Bazen eksikler olabiliyor ama anne ve babası da çok yetkinlerdi yani ben hep şey diye düşünürüm, bende çok olumlu etkiler bırakmış olan bir ailedir. Çok yaratıcıydılar. Buldukları zaman, Zariif'le birlikte oldukları zaman çok uygun şeyler yapılırdı. Biz kreş kadar, kreşte yapılanların eve taşınması, zaten kolay öğrenen bir çocuktaki, çok çok kolay öğrenen bir çocuktaki ve öğrendiklerinde bir zaman yani tam öğrenip öğrenmediği bir şeyken yani onu sergileyebilen de bir çocuktaki. Ama bunlar tabi her zaman çok düzgün cümleler halinde değil ama kaydettiği hep belli olurdu. Şey bir çocuktaki nasıl diyeyim hareketli ve canlı bir çocuktaki. Kendini gördünüz o yıllarda da çok çok güzel bir kız çocuğuydu.”

Beşinci sınıfa geldiğinde o yıl çıkan yasayla ilköğretim sekiz yıla çıktığından, Zarif hiç bir zorlukla karşılaşmadan ortaokula devam etmiştir. Yine babasına göre:

“O yıl, tek sınıfta eğitim görmeye alıştığından biraz bocaladı. Fakat ilkokuldan kalma arkadaşları sayesinde bu dönemi de atlattı.”

Annesi daha az sorunlu olacağını düşündüğü için lise eğitimine Kız Meslek Lisesi Tekstil Bölümü’nde devam etmiştir. Liseye geçince büyük bir ortam değişikliği yaşadığı için ilk yıl sınıf tekrarı yapmıştır. Bu karar okul yönetimi ve annesi arasında yıl ortasında yapılan bir toplantıda alınmış, Zarif ders yılının ikinci yarısında bazı derslere konuk öğrenci olarak yine de devam etmiştir. Daha sonraki yıllarda zaman zaman biraz zorlanarak da olsa lise eğitimini tamamlamıştır.

Annesi Zarif’in lise yılları ile ilgili anılarını şöyle anlatır:

“(…) Ortaokul özellikle lisedeyken çocuklar çok acımasız. Okuldaki sıkıntısı çok gerginlik yaratıyordu o zaman. Bayağı bir kapıştığımız oldu Zarif’le. Çünkü okulda eziliyor, sıkılıyor, derste sıkılıyor. Aslında otursa yapacak yani. Ama okuldaki arkadaşları dalga geçiyor, ki arkadaşlarından daha iyidir dersleri de. Bir şekilde eşyasını alıyorlar. Derste arkadan dürtüyorlar, tepki verdiği için. Dersi kaynatmak amaçlı. Onu da söylüyorlardı, ‘Zarif dersi kaynat, ağla dışarı çık’ gibi. Çok yüreği temiz çocuğun. Ben anlatmaya çalışırdım ama bir-iki çok sevdiği arkadaşları vardı. Bu iki kız çok iyi kullandılar onu. Tabi o eve yansıyor, gergin geliyordu. Öğretmeni bana olayı anlattıktan sonra, ben tabi ‘niye böyle oldu?’ deyince arkadaşlarını da ele vermez. Hiçbir zaman, arkadaşlarını ne öğretmenlerini, müdüre hiç kimseyi ele vermedi ama ben zorluyordum. Ne oldu, olayın aslını öğreneyim diye. O zaman, ‘ben yapamıyorum ya’ dediğim zamanlar çok oldu. Özellikle lisede çok oldu.”

Bu arada Zarif, meslek lisesinin zorunlu stajlarını da tanıdık bir tekstil atölyesinde tamamlayarak, hayatında ilk kez para da kazanmıştır.

Zarif, liseden mezun olduktan sonra üniversite sınavına girmiş ama kazanamamıştır. Babası onun eğitim durumu hakkındaki son gelişmeleri şöyle anlatıyor:

“Şu anda Filanşehir’de özel bir dershanede İngilizce kursuna gidiyor. Üç kurlu kursun ilk kurunu geçti, ikinci kurda biraz zorlanıyor ama tüm kurları başarıp daha sonra da kendi başına Londra’ya gitmeyi hayal ediyor.”

Zarif’in halen devam etmekte olduğu kurstaki İngilizce öğretmenine “Zarif sınıfınıza gelmeden önce size, yönetimden tarafından böyle bir özel öğrenci olduğu konusunda bilgi verilmiş miydi?” sorusunu yönelttiğimizde yanıtı şöyle olmuştur:

“Evet, bilgi verilmişti. Fakat zekasında hiçbir şey olmadığı da söylenmişti. Ben otizmden daha çok, ailevi bir problem yüzünden olabileceğini düşünüyorum. Çünkü anne baba ayrı ve çocuğun, ne zaman boşandılar

bilmiyorum ama eğer boşandıkları zaman, erken bir yaştaysa, küçük bir yaştaysa, 5 yaşındaki bir çocuğun davranışlarını sergiliyor diyorum ya, belki o dönemden kalmış psikolojik bir şey de olabilir. Direkt otizm midir değil midir onu tam olarak çözemedim. Yalnız zeka geriliği var diyemem, yalnız duygusal olarak davranışlarında çok fazla gerilik var. Zekasında hiçbir gerilik yok. Sınav kağıtları çok güzel. Sınıfta yaptığı araştırmalar çok güzel ama cevap verirken yavaş olabiliyor ve sadece hareketlerinde anormallik var.”

Bunlara ek olarak ZariF’in İngilizce Öğretmeni, ZariF’in sınıftaki tavırlarını, genel olarak öğrenme sürecini ve sosyal becerileri ile ilgili gözlemlerini de şu şekilde anlatıyor:

“Zarif gibi bir öğrencim ilk defa oluyor. Derste yaşadığım sorunlar; öğrencinin zekasında hiçbir problem yok. Verdiğim herşeyi tam olarak alıyor. Alıştırmalarda çok iyi. Yalnız yavaş. Mesela ‘Zarif’ diye söz verdiğiniz zaman 1-2 dk. bekleme süresi oluyor. Ama ondan sonra bir açılıyor ki resmen şakıyor sınıfta. Diğer öğrencileri de hayrete düşürüyor. Dediğim gibi algulamada hiçbir problem yok ama, 5 yaşındaki bir çocuğun hareketlerini sergiliyor. Örneğin, biliyorsunuz yetişkinlere ders veriyoruz burada, sınıfta kalma yok, kur atlama var. Öğrencinin birisi, öğretmen seni sınıfta bırakacak dediği anda, ZariF, çılgılık atmaya başlayabiliyor. Aşırı tepki göstermeleri var, gereksiz yere gülmeleri var sınıfta. Uyarı yaptığınız zaman bir süre idare ediyor, ondan sonra eski haline geri geliyor. Sınıf düzenini bozmada aşırı bir şeyi yok. Fakat diğer öğrencilerin dikkatini dağıtma problemi olabiliyor sınıf içerisinde.”

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere, ZariF, öğrenme konusunda güçlük çekmemekle birlikte, sosyal ve iletişim becerileri konusundaki bazı yetersizliklerden dolayı ‘farklı’ duruşunu sınıf ortamında da hissettirmektedir.

3.6. ZariF’in İletişim Becerileri

Otistiklerde sıklıkla görüldüğü üzere ZariF’in asal iletişim biçimi özellikle çocukluğunda sözel olmayan iletişim biçimi olduğu gözlenmiştir. Bu konuda babası şunları söylemiştir:

“Zarif biraz geç konuşmaya başladı, yaklaşık üç buçuk yaşlarındaydı. Ama insanları farklı yollardan tanıyıp belleğine yerleştiriyor ve kesinlikle unutmuyordu. Bir keresinde bir tren yolculuğunda onunla tanışmaya çalışan bir tren görevlisinin elini koklamıştı.”

Öte yandan sözel iletişiminin geliştirilmesi için harcanan çabalardan da yine babası şöyle söz ediyor:

“Aldığımız ilk uyarılar, ZariF’in içine kapanmasına izin verilmemesi yolundaydı. Bu nedenle bu dönemde onunla başbaşa olduğum için, banyoya girdiğimde bile onu banyonun içinde yere oturtuyorum ve onunla sürekli konuşarak içine kapanmasını engellemeye çalışıyordum.”

Özellikle, otistiklerde çok sık görülen kişi zamirlerinin ayrıştırılması için Zarif'in sevdiği popüler şarkılardan yararlanılmıştı:

“Zarif Kayahan’ı çok seviyordu ve o sıralarda da Kayahan’ın ‘Sana sevdanın yolları, bana kurşunlar’ şarkısı yeni çıkmıştı. Birden bunu Zarif’e zamirleri doğru kullanma konusunda değerlendirebileceğimizi fark ettim ve şarkıyı birlikte söyleyerek epeyce eğlendik. Sorun hemen çözümedi ama rahatlamaya başladığını görmüştüm.”

Yine babasının ifadesine göre Zarif, ilkokula devam ettiği zamanlarda hala konuşma konusunda zaafları olan bir çocuktur. Bu gün bile bazı harfleri telaffuz etmekte zaman zaman zorlandığı gözlenmiştir. Öte yandan babasının ifadesine göre sözel iletişimde zaman zaman şaşırtıcı beceriler de sergilemektedir:

“Bir keresinde, bir yolculuk sırasında bana ‘Baba, aşk nedir?’ diye sordu. Bunu sorduğunda 14–15 yaşlarındaydı. O yaştaki diğer çocukların babalarıyla olmakta çok zorlanacakları kadar açık yürekli ve net bir ifade kullanıyordu. Aynı yolculuk sırasında ‘mülteci’nin ne olduğunu da sordu ve konuştuk. Başka bir seferinde ise, neden benden çok halasıyla vakit geçirmeyi sevdiğini sorduğumda, ‘Baba, insan babasından sıkılır!’ dedi. Bu da bana zaman zaman şaşırtıcı bir biçimde iletişim kurabildiğini gösterdi.”

Anlaşılan o ki bu iletişim süreklilik göstermiyordu. Belli bir sistematığe bağlı değildi: örneğin kişiler, zaman periyotları, vb. ancak Zarif'in isteğiyle gerçekleşiyordu. Bu durumun da otistiklerin bilinmez gibi görünen ama dolaylı da olsa gerekçelendirilebilen nedensellikleriyle bağlantılı olduğu düşünülmektedir.

Zarif'in sözlü iletişiminde cümle yapılarında öğrenilmiş kalıpların tekrarı egemendir. Tanıştığımızda güler yüzlü bir biçimde ama öğrenilmiş olduğu gizlenmeye çalışılmayan bir cümleyle karşıladı: “Merhaba, ben Zarif. Memnun oldum. Sizin adınız?”. Daha sonra gerek anne ve babasının söylediklerinden, gerekse yapılan gözlemlerden bu tekrarlanan cümlelerin onun iletişim kalıbının aslı olduğu ifade edilebilir. “Başarılı olmak için çok çalışmak lazım!”, “Kilo almamak için beslenmemize dikkat etmeliyiz!”, ve benzeri cümle kalıpları iletişimde sık sık kullandığı yapılarıdır.

Bunun dışında sözlü olmayan iletişim yollarını, örneğin sizinle birlikte bir şeyleri hissetmesi, babasının ifadesine göre çok gelişmiştir:

“Anneannesine göre Zarif’in 6. hissi çok kuvvetli. Ama ben buna inanmıyorum. Bence onun sözlü ifadesi bizlere benzemediği için hepimizin bir zamanlar sahip olduğu ama sözlü ifadelerimizin gelişmesi sonucunda körelmiş olan başka bir ifade yanı daha kuvvetli. O bazen sizin varlığınızı uzaktan bir test eder ve siz daha ağızınızı açmadan ne diyeceğinizi bilir. Sanki çok iyi bir tiyatro oyuncusu gibi önce sizin vücudunuzun dilini okur ve belki de yalnız onu okur.”

Öte yandan Zarif şu anda İngilizce öğrenmeye çalışmakta ve bu konuda da ortalama bir başarıyı sağlamış görünmektedir:

“Şu anda Filanşehir’de özel bir dershanede İngilizce kursuna gidiyor. Üç kurlu kursun ilk kurunu geçti, ikinci kurda biraz zorlanıyor ama tüm kurları başarıp daha sonra da kendi başına Londra’ya gitmeyi hayal ediyor.”

Bu durum da sözlü iletişim bakımından sorunlu olan bir otistik açıdan ilginç olarak değerlendirilmelidir. Onun sözlü iletişim konusunda bir duyarlılığı olduğunu babası şöyle anlatmaktadır:

“Bir gün Orduevinin önünden geçerken bana şu manaya gelen bazı sorular sordu: ‘orduevi var, öğretmenevi var, kitapevi var, niye kebapevi yok da kebab salonu var? Ordu salonu olmaz mı? Ya kebab odası?’ Şaşırdım kaldım!”

Zarif’in yazılı ya da şekil (resim, vb.) ifadelerinde de diğer alanlarda görülen zorlukları sürdürdüğü görülmektedir. Babasının bütün çabalarına rağmen Zarif yazmayı, yazarak kendini ifade etmeyi geliştirememiştir:

“Kaç kere uğraştım ama ona ne yazmayı, ne çizmeyi öğretemedim. Kitaplar aldım, birlikte denemeler yaptık ama nafile. Hatta ona bunları sevdiremedim bile. Ama Zarif yine de dünyanın en geveze otistiklerinden biridir.”

Özetle denilebilir ki, Zarif sözlü ifadeyi oldukça fazla kullanan ama bu konuda sınırlılıkları olan, öte yandan dil duyarlılığı bulunan, yazılı ve şekil ifadeleri orta derecede gelişmiş, daha çok sözlü ifade dışındaki kanallarla çevresini algılayan bir otistiktir.

3.7. Zarif’in Bireysel Yaşam Becerileri

Bireysel becerilerinin gelişmesi konusunda babası Zarif hakkında şunları anlatmıştır:

“Zarif kalça çıkığı ameliyatı geçirdiği için geç yürümeye başladı ama sonradan bu farkı kapadı. Suyu ve denizi hep çok sevdi, yüzmeyi çabuk öğrendi ama spor olarak yüzme yapmadı. Bisiklete binmeyi hiç bir zaman öğrenmedi. Uzun yürüyüşleri hep sevdi. Hala yaz akşamlarında beni de zorla yürüyüşe çıkartır, ama koşmayla arası yoktur. Top oyunlarında çok fazla başarılı olamıyor, ama yine de denemekten vazgeçmiyor.”

Anlaşıldığı kadarıyla Zarif’in motor fonksiyonlarında bir zorluk olduğu gözlenmektedir. Ancak fiziksel bakımdan güzel görünümlü, hafif toplu bir genç kızdır. Motor fonksiyonlarındaki bu eksikliklere rağmen kişisel bakımı açısından oldukça iyi olduğu gözlenmiştir. Saçlarıyla ilgilenmekte, bakımını yapmakta, güzel ve temiz giyinmeye özen

göstermektedir. Özellikle kolye, küpe, yüzük, toka gibi süs eşyalarına çok düşkündür ve bunları oldukça zevkli bir biçimde kullanmaktadır.

Öte yandan babasının ifadesiyle “bir yap-boz ustasıdır”. Yalnız bu ustalığı beş yüz parçalı yap-bozlarla sınırlıdır. Daha fazla sayıda parçadan oluşan yap-bozlarda denemekten bile çekinmektedir. Babası onun bu özelliğini şöyle betimlemektedir:

“Zarif bir aralar yap-bozla çok uğraştı. Onun bu konuya ilgi duyduğunu görünce destek oldum. Önce 50 parçalı yap-bozlarla başladık. Bunları çok çabuk hallettiğini görünce derhal 100, 150, ve 200’lük yap-bozlara geçtik. En sonunda bir yaz, tatilde 500 parçalı bir empresyonist ressamın tablosunu ikimiz birlikte yaklaşık bir haftada yaptık. Gerçekten zordu. Ben şahsen çok zorlandım. Ama onu bozduktan sonra tek başına yeniden yapması sadece bir buçuk gün sürdü. Daha sonra da bu işin zevkini aldı ve epeyce bir süre yap-bozlarla uğraştı. Artık o kadar ilgi duymuyor.”

Zarif’in özellikle uzak geçmişi ve kendi belirli deneyimlerini kaydettiği oldukça güçlü bir hafızası vardır. Babası şu gözlemlerini aktarmaktadır:

“Zarif zaman zaman bir- iki yaşındayken yaptıklarını hatırlıyor. Ama hatırladıkları bütünlüklü bir anıdan çok orada yaşadığı ve onun üzerinde belirgin ve bazen çok olumsuz, bazen de çok olumlu bir etki bırakmış olan bir olayın keskin bir ayrıntısı oluyor. Örneğin yazlıkta bir yerden geçiyoruz. Orada yıllar önce bir inşaat varmış ve ben oradan geçerken Zarif’e ‘Aman çok yaklaşma, üzerine tuğla düşer!’ demişim. Oysa o inşaat biteli yıllar olmuş ve belki de yapılan bina bile yıkılıp yerine başka bir şey yapılmış. Ya da bir yolculukta yıllar önce başka bir yolculuktaki şakalaşmamız ve dakikalarca gülüşümüz aklına geliyor ve bu şakayı bütün ayrıntısıyla yeniden yaşıyor ve yaşıyor. Ama bu özelliği de normal ilişkileri geliştikçe sanki zayıfladı. Belki de zayıflamadı da, hatırladıklarını artık her fırsatta bizlerle paylaşmıyor olabilir.”

Büyük bir olasılıkla başarısız olma kaygısı ve motor fonksiyonlarındaki zayıflık nedeniyle Zarif resim çizme konusunda sınırlılıklar göstermektedir. Ancak yine de resim yapmayı çok sevdiğini babası anlatıyor:

“Her yaz tatilindeki en zevkli uğraşlarından bir tanesi resim yapmak. Babaannesinin Dikili’deki yazlığına gittiğimizde, hemen bir resim defteri ve boyalar alıyoruz. O deftere her gün öğleden sonra dinlenmesi sırasında bir ya da daha fazla resim yapıyor. Bu resimler çoğunlukla etrafta gördüğü diğer resimlerin ya üzerine kağıt koyarak ya da bakarak kopyalanmasından oluşuyor. Yani görsel olarak dünyayı algılayıp resme dönüştürmüyor, sadece yapılmış bir resmi yeniden yapıyor. Üstelik bu resim de oldukça yalın bir resim oluyor, yani bir Van Gogh kopyalamıyor. Bir de bunun dışında ‘desen’ dediği, geometrik şekillerin tekrarlanmasından oluşan bir çalışma yapıyor. Ama asıl önemli olanı bunları harika renklerle beziyor. Fakat renkler birbirine girerse de kendini çok başarısız buluyor. Yine de resimle oyalanmak en sevdiği uğraşlardan biri. Belki de zaman zaman evde, ona ‘sergi’ler açtığımız içindir bu.” (Bknz. Resimler 4 – 11)

Zarif'in günümüzde pek çok uğraşı kendi başına yapabilecek durumda olduğu gözlemlenmiştir. Bu konuda Zarif'in becerebildiklerini babası şöyle dile getirmektedir:

“Zarif kendi başına okula ve kursa gidiyor, anahtarıyla kapıyı kendisi açıp eve giriyor, karnı acıktığında kendi sofrasını kurup, karnını doyurup, bulaşıkları yıkayıp kaldırıyor. Geçen sonbaharda bir hafta kadar İstanbul'da bana ziyarete geldi. Ben doğal olarak gündüzleri işe gidiyordum. O da gün boyu evde kendi kendine kitap okuyarak, bilgisayarda oyunlar oynayarak vakit geçiriyordu. Hatta bir keresinde evin bütün ıslak zeminlerini paspaslamıştı, üstelik ben ondan bunu talep etmeden! Bir başka seferde de annesi bir önceki gece işi nedeniyle evden ayrılmak zorunda kalmış ve ertesi gün biz buluşana kadar evde geceyi tek başına geçirmişti. Ayrıca Bursa'ya teyzesine gitmek için tek başına yaptığı bir otobüs yolculuğunu da anlatmıştı.”

Özetle Zarif, motor fonksiyonlarındaki sınırlılıklara rağmen, güçlü hafızası, renklerle olan canlı ilişkisi, kişisel bakımındaki yeterliliği ve süse olan düşkünlüğü, kendi başına yaşamını idame ettirmede gösterdiği sınırlı da olsa çabalarla belirginleşen, güzel görümlü bir genç kız portresi çizmektedir.

3.8. Zarif'in Sosyal Yaşam Becerileri

Hem annesinin, hem de babasının ifadelerine göre Zarif'in her yaşta arkadaşı olmuştur. Ama anlaşıldığı kadarıyla bu arkadaşlarıyla arasında bilinen arkadaşlık ilişkileri dışında bir ilişki kuruluyordu: arkadaşları daha çok onu şirin ve korunması gereken bir küçük kardeş gibi görüyorlar ve onunla bu şekilde iletişim kuruyorlardı. Babasının bu konudaki anıları şöyle:

“Zarif ilkokuldayken, onun okuldaki durumunu sağlamlaştırmak amacıyla onun okuluna gönüllü bir hizmet sunmaya başladım. Mesleğim tiyatro olduğu için ilkokuldaki tiyatro kolunu bir oyun çıkarmak üzere çalıştırmaya başladım. Bu çalışmalara okuldan pek çok öğrencinin yanı sıra Zarif de katılıyordu. Orada Zarif'i diğer çocuklar arasında gözlemleyebildim. Bazıları tarafından bir eğlence aracı olarak kullanılıyordu, bazıları ise onu korumaya çalışıyorlardı. Herkes tarafından çok seviliyordu ama, aralarındaki ilişkide denklik yoktu. Bugün bile devam ettiği kursta yaptıklarını benimle paylaştığı kadarıyla anladığım aynı tablonun sürdüğü yolundadır.”

Öte yandan güler yüzlü ifadesi ve yumuşak başlılığı ile Zarif kolay kabul edilen bir kişilik olarak ortaya çıkmaktadır. Babasına göre:

“Bebekken herkesin okşamak istediği bir çocuktur. Okulda da kendini hep kolaylıkla sevdirdi. Sempatikliği ve yumuşaklığı olmasaydı, zaman zaman sergilediği hırçınlıklarını telafi etme şansı çok daha az olurdu. Bizim de işimiz o zaman çok daha zor olurdu.”

Zarif, gözlemlenen kadarıyla sosyal yaşamın içinde yer almayı seven ve isteyen bir genç kız olarak ortaya çıkmaktadır. Ebeveynleriyle ve yakın akrabalarıyla yolculuklara çıkmakta, sinemaya, tiyatroya, konsere gitmekte, düğünlere, doğum günü partilerine ve benzeri sosyal eğlence toplantılarına katılmaktan zevk almaktadır. Babası bu özelliğini şöyle anlatmaktadır:

“İki sene kadar önce kuzeni Ece'nin düğününde baba kız birlikte dans etmemiz beni çok gururlandırdı. Pistten inmek istemedi, sonunda onu orada gençlerin arasında bırakıp ben indim. Diğer gençlere tamamen katılmadı ama oradan da ayrılmadı. Belki de onlar kadar iyi dans edemediği için katılamamıştır ama becerebildiği kadarıyla orada olmaktan mutlu görünüyordu.”

Zarif'in yakın akrabalarıyla olan ilişkileri ise gerek anne, gerek babanın söylediklerinden anlaşıldığı kadarıyla oldukça sıcak ilişkilerdir. Hem anne, hem de baba, hala ve teyzeyle ilişkilerinin oldukça iyi olduğunu belirtmişlerdir. Kuzenler ve diğer yakın akrabalarla oldukça yakın ve sevecen bir ilişki içinde olduğu belirtilmiştir.

İngilizce öğretmenine sorulduğunda ise Zarif'in sosyalleşmesi ile ilgili gözlemlerini şu şekilde anlatır:

“Sosyalleşmesinde bir problem yok. Tenefüse çıkıyor, kantine arkadaşlarıyla çıkıyor. Bazen iki kişi kalıyorlar sınıfta, yanında oturan kız var, Sevda. Sevda ona çok yardımcı oluyor. Sosyalleşme açısından bir problem yaşadığını zannetmiyorum. Yani hiçbir şeye alınmıyor zaten. İnanılmaz pozitif bir insan.”

Zarif hakkında görüşleri alınan annesi, babası, doktoru ve eğitmeninin, ve aynı zamanda Zarif'in kendisinin, belirli konular üzerindeki değerlendirmelerinin özeti aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 12 – Zarif ve Zarif Hakkında Görüşü Alınan Kişilerin Değerlendirmelerinin Özeti (1/3)

	Zarif	Anne	Baba	Doktor	Eğitmen
Doğum öncesi		Galiba hamilelikte bir şey oldu.	Doğum öncesinin bir etkisi olduğunu sanmıyorum.	Bu konuda henüz kanıtlanmış bir veri yok.	
Bebeklik	Ben bebekken çok güzeldim.	Kalça çıkığı ameliyatı geçirdi, zor bir bebektir.	Kalça çıkığı ameliyatı nedeniyle zorluklar yaşadık, ama fazla sakın bir bebektir, takıntıları vardı.		
Teşhis/ Tanı		Şok geçirdik, yıkıldık.	Çok üzüldüm ama derhal kütüphaneye saldırıp ne yapabiliriz diye baktım.	Tanıdan hemen sonra bize geldiler.	
Çocukluk	'Epapu' diye konuşuyordum.	Güzel bir çocuğu, sosyalleşmesine çalıştım.	Çok farklı algıları olan, sevimli bir çocuğu. Hareketli yaşamı seviyordu.	Sevimli ve yüksek fonksiyonlu bir otistikti.	
İlkokul	İlkokulda hep eşyalarımı kaybediyordum.	İlkokul öğretmeni iyiydi. Çabuk uyum sağladı.	Okula gittiğinde zaten okuyordu, ama ilk yıllarda zorluk çekti; öğretmeni başta zorluk çıkardı ama sonra biz direnince uymak zorunda kaldı.	İlkokul yaşamında akademik ve sosyal olarak fena değildi.	
Ortaokul	İyi arkadaşlarım vardı.	Başarılıydı, eğitim desteği aldı.	Ayrıntılı bilmiyorum arada gördüğüm kadarıyla fena değildi, yalnız soyutlama gücü oldukça zayıftı, bu yüzden zorlandı galiba.	Ortaokul yaşamında akademik ve sosyal olarak fena değildi.	
Lise	Birkaç kere kavga ettim.	Çok zorluk çektik, sebebi de öğretmen kalitesinin düşüklüğü idi.	Zorlandığı belliydi, belki okul seçiminde bir hata yapılmış olabilir.	Lisede çok zorlandı, seçilen okul sosyal çevre bakımından yanlışti.	
Lise sonrası	Üniversiteyi kazanamadım ama İngilizce kursunu çok seviyorum.	İki kere girdi, üniversiteyi kazanamadı, şimdi İngilizce öğreniyor.	Üniversite sınavı yerine bilgisayar veya benzeri bir alana yönelseydi, geleceğini de sağlayabileceği bir işi olabilirdi.	Şimdilerde mutlu gibi görünüyor.	

Tablo 12 – Zarif ve Zarif Hakkında Görüşü Alınan Kişilerin Değerlendirmelerinin Özeti (2/3)

	Zarif	Anne	Baba	Doktor	Eğitmen
Bilişsel Gelişim		Hep kendi başına ders çalıştı. Bunu çok iyi yapıyor.	İyi algılıyor ama, ifade edemiyor. Soyut konularda zayıf, onun yolunu yakalarsanız daha çabuk öğreniyor, oyunla öğrenmeyi seviyor.	Bilişsel zekası gelişmiş. Daha ileri gidebilirdi.	Bilgisi ve algısı çok iyi, ama bazen biraz yavai gidiyor.
Duygusal Gelişim		Çok duygulu ve düşünceli bir çocuk.	Duygusal dünyası çok zengin ama durumu gereği yaşadığı deneyim azlığı nedeniyle az gelişmiş. Zaman zaman çocuk gibi oluyor.	Duygusal durumlarla iyi baş ediyor.	Duygusal olarak bir çocuk gibi, hem saf, hem de küçük.
Öz Bakım		Çok iyi beceriyor.	Çok becerikli ve bakımlı.	İyi yaptığı alanlardan biri, bakımlı ve güzel bir genç kız.	
Kişilik Özellikleri		Duygusal, cana yakın, akıllı.	Sempatik, hareketli, duygusal, zaman zaman takıntılı ama güçlü, keyfine düşkün, yalansız.	Uyumlu, sevimli.	Sevimli, sakin, akıllı.
Zekası		Zeki.	Zekası normalin üzerinde ama genel olarak görsel algı ve bellekle sınırlı.	Normal bir zekası var.	Zekasında bir sorun yok.

Tablo 12 – Zarif ve Zarif Hakkında Görüşü Alınan Kişilerin Değerlendirmelerinin Özeti (3/3)

	Zarif	Anne	Baba	Doktor	Eğitmen
Boşanma	Babamı özledim.	Zarif çok etkilendi. Babanın olmaması karar verirken zorlanmama yol açtı.	Boşanmamak Zarif için daha kötü olacaktı. Zarif çok etkilendi ama iyi tolere etti. Boşanma sonrası karar süreçleri dışında bırakılmam iyi olmadı.	Zarif çok etkilendi, babasını aradı, iyi tolere etti.	Zarif çok etkilenmiş, belki de bu durumunun nedeni otizm değil bu boşanma olabilir.
Aile içi önemli olaylar	Dedelerimi özlediyorum	Babamın ölümünden çok etkilendi.	Babamın ölümünden fazla etkilenmedi, arada güzel bir biçimde hatırlıyor.	Dedesinin ölümünden etkilendi ama iyi tolere etti.	
Aşk	Aşık olmak istiyorum	Böyle bir duygusu var mı bilmiyorum.	Bir gün bana aşkı sordu, anlatmakta zorlandım.	Bu tür kavramları olabilir.	
Cinsellik		Erken yaşta adet gördü. Arada bir mesajlaştığı bir erkek arkadaşı var.	Cinsellik yaşayabilecek mi bilmiyorum.	Cinsellik yaşaması pek fazla olası değil.	
Sosyal Olaylar	Arabaları deli gibi kullanıyorlar.	Sosyal çevre ve olaylarla çok ilgili.	Trafik kurallarına uyulmamasına, haberlerdeki olumsuzluklara üzülüyor, ama duygu tekrarı biçiminde.	Dünyayla normalin üzerinde ilgili.	
Evlilik	Kuzenimle evlenebilir miyim?	Bilmem.	İleride evlenebileceğini hiç sanmıyorum.	Evlenmesi pek olası değil.	
Kardeş	Bir kardeşim olmasını istedim.		Boşandıktan sonra benden kardeş istedi ama olamayacağını da hemen kendi söyledi.		

Zarif'le birlikte, gerek İstanbul'da, gerekse Filanşehir'de geçirilen zaman boyunca yapılan görüşmelerde gözlemlenenler şöyle sıralanabilir:

1. Ekolali:

Zarif'in en belirgin otistik özelliği "ekolali" yapıyor olması, yani başkaları tarafından ona söylenenleri sürekli olarak başkalarına tekrarmasıdır. Bu, özellikle de uyarılar konusunda kendini göstermektedir. Gözlem süresince öğretmenin uyarılarını tekrar etmesi bunun en belirgin göstergesidir. Ekolali yaparken bunu iki noktaya yönelik olarak gerçekleştirdiği gözlemlenmiştir: bir yandan böylece bir diyalog yapmış olduğunu düşündüğü izlenimi vermektedir, öte yandan da böylelikle belli bir konuda tutum pekiştirmesi yapıyor gibi görünmektedir. İlk görüşmemizde özellikle gözlemlenen ekolalisi, devam ettiği İngilizce kursundaki öğretmenin kendilerine yaptığı "çok çalışmanız lazım" telkininin tekrarı şeklindeydi. (Bknz. Ekler 7.8., s.245)

2. Göz teması kuramama:

Zarif'te gözlenen bir diğer otistik özellik, kişilerle göz teması kurmaktan kaçınıyor olmasıdır. Bu bakmadığı anlamına gelmemektedir. Sadece ona bakıldığında göz göze gelmekten kaçındığıdır. Başka durumlarda baktığı ya da dikkatle izlediği bile söylenebilir.

3. Tedirginlik:

Asansör korkusu ise, Zarif'in gözlenen bir diğer tipik otistik özelliğidir. Asansörü kullanabilmesine rağmen kullanıyor olmaktan, belirgin bir biçimde tedirgin olduğu gözlemlenmiştir. (Bknz. Ekler 7.8., s.246)

4. Takıntılar:

Zarif'te en belirgin olarak gözlemlenen otistik özelliklerden biri de "takıntı"larıdır. Bu takıntılar ekolali şeklinde ortaya çıkabildiği gibi tutum ve davranışlarda da gözlemlenebilmektedir. Öğretmenin öğütlerini tekrarmasının yanı sıra, kilosunu fazla bulduğu için sürekli olarak aynı cümlelerle zayıflamaktan söz etmesi ve kilo almamak için yediklerine aşırı bir biçimde dikkat etmesi ve bunu sıklıkla ifade etmesi tutum konusundaki takıntısına bir örnek olarak değerlendirilmektedir. Öte yandan davranış konusundaki takıntısına örnek de yemek sırasında sık sık tuvalete gitmesidir. Bunun nedeni olarak da tuvalette birlikte yaşanan zaman diliminin canlı tutulması ve

pekiştirilmesi amacına yönelik olduğu değerlendirilmiştir. Özellikle otistiklerin kokuyla ilgili duyarlılıkları göz önüne alınarak bu sonuca ulaşılmıştır.

5. İnsan ilişkileri:

Zarif'in etrafındaki diğer insanlarla kurduğu ilişkilerde iki ana çizgi olduğu gözlemlenmiştir: tanıdıklarıyla kurduğu ilişkilerde sakınmadan kendini ortaya koyabilmektedir, ancak tanımadıklarıyla kurduğu ilişkilerde onaylanmayı bekler gibi olduğu söylenebilir. Yeni tanıştıklarıyla da hızla sıcak ilişkiler kurabildiği gözlemlenmiştir. Bu hızlı yakınlaşma bu konuda ayırt edici bir süreç yaşamadığı izlenimini yaratmaktadır. Ancak Zarif, yine de sosyal ilişkilere istekli ve yatkın bir otistik birey olarak gözlemlenmiştir.

6. Yersiz gülme:

Zarif'in sosyal ilişkilerini zorlaştıran bir özelliğinin sebepsiz yere gülmeleri olduğu gözlemlenmiştir. Çok güler yüzlü bir genç kız olmasına rağmen, zaman zaman herhangi bir neden olmaksızın güldüğü gözlemlenmiştir. Babası nedenini sorduğunda bilmediğini ifade etmiştir. Bu olgu, duygusal bir enerji birikiminin ortaya çıkması olarak değerlendirilmektedir.

7. Diyalog kurma ve sürdürme:

Zarif'le ilgili gözlemlenen en önemli sorunlardan biri de belirli bir konuda diyalog sürdürme güçlüğüdür. Karşılıklı konuşma gerçekleşmesine rağmen buna diyalog diyebilmek oldukça zordur. Zarif sorularınıza kısa ve kesin yanıtlar vermektedir. Öte yandan zaman zaman sorularınız onu kendi kafasındaki takıntılara götürebilmektedir. Ayrıca diyaloga Zarif başladığı takdirde bu daha çok takıntılarıyla ilgili olmaktadır.

8. Babasıyla ilişkisi:

Zarif'in babasıyla ayda bir yaptığı olağan görüşmelerden duyduğu mutluluk bariz bir şekilde gözlemlenebilmektedir. Baba-kızın huzurlu bir ilişkileri olduğu, Zarif'in babasının telkinlerine mümkün olduğunca uymaya gayret ettiği söylenebilir.

9. Güçlü bellek:

Zarif'te gözlemlenen en olumlu otistik özellik ise olağanüstü belleğidir. Bir dükkanda karşılaştığımız, tezgaharlık yapan eski okul arkadaşıyla ilgili verdiği detaylar şaşırtıcıdır. (Bknz. Ekler 7.8., s.249)

10. Bireysel yaşam becerileri:

Gözlem süresince Zarif, bayram, sömestr ve benzeri vesilelerle iki kez Filanşehir'den İstanbul'a, tatilini babasıyla geçirmek üzere gelmiştir. Bu seyahatlerini tren yoluyla yapmış ve Filanşehir'den İstanbul'a yaklaşık beş saat süren tren yolculuğunu yalnız yapmıştır. Bu da, Zarif'in, bireysel yaşam becerileri oldukça gelişmiş bir otistik birey olduğunun göstergesi olarak nitelenebilir.

Bütün bu gözlemlerin sonucu olarak Zarif'in mesafeli ama kabul edilebilir ve dostça ilişkiler sürdürmeye yatkın, sempatik, sıcakkanlı, güler yüzlü, duygusal açıdan çok fazla gelişmemiş, yüksek fonksiyonlu bir otistik birey olduğu söylenebilir. Gözlemlenen süre içinde farklı olduğu ama bu farklılığının belirgin bir sorun yaratmadığı, ancak genel bir değişiklik atmosferinin egemen olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Otizm, oldukça yakın bir tarihte tanımlanmış ve bu nedenle de üzerinde en çok çalışma yapılması gereken alanlardan biridir. Otizm, hem tıbbi, hem psikiyatrik, hem de toplumsal ve antropolojik alanda bilinmeyenlerle doludur.

İlk kez tanımı 1943 yılında Leo Kanner tarafından yapılan otizmin bir hastalık olup olmadığı en çok tartışılan konulardan biridir. Tarihin hemen hemen başlangıcından itibaren anlatılan çeşitli öykülerde, otistik özellikler sergileyen çeşitli bireylerden, dolaylı da olsa, söz edilmektedir. Bir farklılık olduğu kesindir, ancak bunun bir hastalık sayılıp sayılmayacağı bazı durumlarda belirsizdir. Ancak 'norm-dışı'lık otizmin en belirgin özelliğidir. Bir başka belirgin özelliği ise iletişim alanına dair olmasıdır.

Öte yandan belirtileri bakımından birbirinin aynı iki otistik yoktur. Bu da otizmin tanı ve tedavisi konusunda büyük zorluklar yaratmaktadır. Bu nedenle otizmin çeşitlerinden söz edilmektedir. Asperger Sendromu, Rett Sendromu, Çocukluk Dezentegratif Bozukluğu, Atipik Otizm bunlardan bazılarıdır. Otizm tanısı için kullanılacak ölçütler konusunda tartışmalar günümüzde hala sürmektedir.

Otizmin görülme sıklığı üzerinde de büyük tartışmalar vardır. Yukarıda sözü edilen tanı ölçütlerindeki farklılıklar, otistiklerin sayılarını farklılaştırmaktadır. Ancak tanımlamanın yeni olması nedeniyle, hesaplamalar sonunda öngörülen rakamların çok üzerinde olması şaşırtıcı olmayacaktır. Öte yandan günümüzde, hem Türkiye'de hem de dünyada, göreceli olarak daha eğitilmiş kesimler arasında görüldüğü ileri sürülse de, bunun olası nedeni, bu kesimin daha bilinçli olup tanıya katkıda bulunmasıdır. Nitekim son yıllardaki araştırmalar bu saptamayı doğrular niteliktedir. Bu araştırmaların işaret ettiği bir başka nokta da otizm ile ilgili bilgilerin yaygınlaşmasıyla, otistik tanısı koyabilmenin yaygınlaşacağı ve bu nedenle de otizmin görülme sıklığının artacağıdır. Yani bir anlamda toplumun farklı kesimlerinde mevcut olan ama tanısı konulmamış olan otistikler de veri tabanı içine alınmış olacaklardır.

Otizmin henüz açıklığa kavuşmamış bir başka alanı da nedenleridir. Nedenler konusunda çeşitli teoriler geliştirilmiştir. Otizmin, anne-babanın ilgisizliğinden kaynaklandığını iddia eden psikojenik teori, ödül ve ceza sistemleriyle tesadüfi olarak şekillendirilmiş ve öğrenilmiş davranış grupları olduğunu ileri süren davranışsal teori, biyolojik bir kaynağı olduğunu ileri süren organik teori, doğuştan gelen ve zihinsel kavramaya dair, mantıksal sonuçlar çıkarmaya engel oluşturan bir eksiklikten kaynaklandığını ileri süren kavramsal teori, bu alandaki belli başlı teorilerdir. Beyincikle ilgili organik bir yapı arz ettiği saptanmıştır, ancak bu konuda araştırmaların henüz

başlangıç aşamasında olduğu belirtilmektedir. Psikiyatrik, sosyolojik ve antropolojik açıdan nasıl etkilendiği ise henüz neredeyse tamamen karanlıktadır.

Tanı ve teşhis konusu ise en sorunlu alanlardan biri olarak değerlendirilmektedir. Dünya çapında kullanılan en gelişmiş ölçüt DSM-IV ölçütüdür, ancak bu ölçütün bile hem tıbbi, hem de antropolojik açıdan sakıncalarından ve zaaflarından söz edilmektedir.

Tanı konmasında zorluklar yaşanan böyle bir durumda tedavi ise kaçınılmaz olarak tartışmalı olmaktadır. Tedavide kullanılan yaklaşım ve yöntemler esas olarak, biyokimyasal tedaviler, duyuşsal ve algısal tedaviler, psikolojik tedaviler, davranışsal/eğitsel tedaviler olarak sıralanmaktadır. Biyokimyasal tedaviler, ilaç, vitamin ve diyet tedavilerini; duyuşsal ve algısal tedaviler, duyuşsal bütünleme terapisi, işitsel tedavi, hızlandırılmış iletişim tedavisini; psikolojik tedaviler, psikoterapi, ve tutma terapisini; davranışsal/eğitsel tedaviler, LOVAAS yaklaşımı, TEACHH metodu, FLOORTIME yaklaşımı, PECS programı, MILLER yöntemi, SONRISE yöntemi, konuşma terapisi, fizyoterapi ve sanat ve müzikle tedavi yöntemlerini içermektedir.

Bütün bunlar göz önüne alındığında, tedavinin, daha çok otizmin sonuçlarını ortadan kaldırmakla ilgili olduğu söylenebilir. Bu da ancak, öncelikle alandaki uzmanların, sonra da ailenin ve yakın çevredekilerin, özellikle eğitimcilerin ve giderek tüm toplumun eğitilmesini gerekli kılmaktadır. Çünkü uzmanlara göre, ancak bu eğitim gerçekleştiğinde otistik bireyin eğitimi için gerekli sosyal ortam hazırlanmış olacaktır.

Bu eğitimde çeşitli teknikler kullanılmaktadır. Yardım bu tekniklerin ilkidir: fiziksel yardım, işaret yardımı ve sözel yardımdan oluşmaktadır. İkinci teknik ise ödül tekniğidir ve yiyecek ve içeceklerin yer aldığı birincil ödüller, övgü ve takdir içeren söz ve davranışları, yani sosyal ödüllerin yer aldığı ikincil ödüller ve sevdiği etkinliklerin yapılmasını içeren üçüncül ödüllerdir. Üçüncü teknik ise 'ayırt edici öğrenmeyi' ortaya çıkaracak ayırıcı-uyarıcı eğitim tekniğidir. Bu eğitimlerle de öğrenmeye hazırlık becerileri, öz bakım becerileri, dil ve konuşma becerileri, sosyal beceriler kazandırılmaya çalışılır.

Türkiye'de ise otizmin tanı ve teşhisinin tarihçesi dünyaya göre çok daha yenidir. Hatta değil otizm, çocuk psikiyatrisi alanındaki gelişmeler bile çok yenidir. İlk Çocuk Psikiyatrisi Kliniği 1973 yılında, Otistik Çocuklar Tedavi ve Araştırma Merkezi de 1989 yılında kurulmuştur. Otizmin ayrı bir özür olduğu Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ancak 1995 yılında kabul edilmiş ve ancak bundan sonra Rehberlik Araştırma Merkezleri (RAM) yapılandırılmış ve buna bağlı olarak Otistik Çocuklar Eğitim Merkezleri (OÇEM) kurulmuştur. Bunların sayı ve kapasitelerini nüfusa oranla yeterli oğlunu söyleyebilmek mümkün değildir.

Yasal düzenlemeler açısından bakıldığında da genel olarak engellilere ve bu arada otistiklere yönelik bir dizi düzenlemenin ve etkinliğin varlığından söz edilebilmektedir. Ancak bu düzenlemeler özellikle otistikleri topluma kaynaştırmaktan çok desteklemekle sınırlıdır.

Buna rağmen gerek kurumlaşma, gerek yasal düzenlemeler bakımından, hem resmi, hem de sivil yapılarda hızlı gelişmeler yaşandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Yine de ulaşılan durumun yeterli olduğunu söyleyebilmek oldukça zordur.

Otizmin toplum tarafından algılanması da büyük sorunlar içermektedir. Şöyle ki, yakın geçmişe kadar otistikler 'akıl hastası' olarak görülüp hastanelere kapatılmışlardır. Otistiklerin, bazı bölgelerde, hala zincire vurulduğu haberleri zaman zaman medyada yer alabilmektedir.

Otizmin ailede algılanması şok ve hemen ardından reddetme ile başlamakta, ardından durumun farkına varmayla birlikte kızgınlık, suçluluk, hayal kırıklığı, utanç, acı çekme, aşırı sorumluluk yüklenme gelmektedir. Ardından gelen kabullenme, bilgi ve bilinçle desteklendiğinde duruma uyum sağlamaya ve giderek de tedavi için gerçekçi bir biçimde çaba harcamaya dönüşebilmektedir.

Otistiklerin önemli bir kesiminin zihinsel engelli olmadığı, henüz, değil toplum, eğitimciler tarafından bile kavranamamıştır. Eğitimcilere yönelik gerçekleştirilen çalışmalar, her ne kadar umut vaat edici olsa da, ulaşılmaması gereken düzeyin çok gerisinde olduğu söylenebilir.

Aile-eğitimci ilişkisinin, otizmin tedavisi konusunda çok önemli bir yeri olduğu ifade edilmektedir. Görüşmeler sırasında edinilen bulgular, eğitim düzeyi yüksek olan ailelerin otizmin erken tanısına katkıda bulunduğu ve tedavide daha verimli sonuçlar alındığını göstermektedir. Her ne kadar otizm sosyo-ekonomik düzeyden bağımsız olarak her kesimden bireyi etkileyebilmekteyse de, sosyo-ekonomik düzeyi yüksek, eğitilmiş ailelerin tanı, teşhis ve tedavi konularında duyarlılığı gözlemlenmiştir.

Türkiye'de sosyal çevrenin genel olarak engelliler ve özel olarak da otistikler için elverişli olduğunu söyleyebilmek çok zordur. Üstelik engelliler de kendilerini sosyal çevreden yalıtılmış olarak hissetmektedirler.

Medyanın otistiklere özel bir ilgi duyduğu gözlenmiştir. Bu ilgide, ünlü oyuncu Dustin Hoffman'ın rol aldığı ve otizmi kamuoyunun dikkatine taşıyarak popülerleştiren *Rain Man* (Yağmur Adam) filminin payı olduğunu söylemek yanlış olmaz. Nitekim otistiklere ilişkin pek çok haber, medyada bu filmin adı anılarak yer almıştır. Medyanın genel amacının izlenme olduğu bilinmektedir. Bu amaca uygun bir biçimde zaman zaman, az da olsa çarpıtılmış haber ve yorumlar, her şeye rağmen otizmin tanınmasına, en azından gündeme gelmesine neden olmuştur. Bu da otizm konusunda toplumsal uyanıklığı sağlaması bakımından medyanın yol açtığı olumlu bir gelişmedir.

Otizmin bir farklılık olması nedeniyle, konu bir de “marjinalite” ve “anormallik” kavramları ile bağlantılı olarak da ele alınmıştır. “Marjinalite” kavramının temelini oluşturan “sınırdaki olma durumu”nun, otizmde ve otistik bireyde hem sosyal, hem de kültürel açıdan tam bir “sınırdaki olma” haliyle örtüştüğü görülmüştür. Ancak bu kavram Türk toplumu açısından yeni bir kavramdır ve toplumun hemen her seferinde yaptığı gibi geleneksel çözüm yöntemleriyle çözülemeyecektir. Bu nedenle toplumda görülen tipik tepki iyi niyete dayanan acıma ve hayır işleme tepkisidir ki bu da otistiklerin dolaylı olarak “anormal” olduklarının kabulü anlamına geldiği şekilde değerlendirilmektedir. Bu noktada “anormal” kavramının dikkate alınması ve incelenmesi gerekmektedir. “Anormal” kavramının gerek tıbbi, gerek sosyal, gerek kültürel, gerek antropolojik açıdan tanımlanabilmesinin neredeyse olanaksız olduğu görülmüştür. Bunun, özellikle de otizm açısından doğru olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Özellikle Ruth Benedict’in kültürel alandaki anormalliğin sınırlarını gösteren ünlü makalesi, otistiklerin “anormal” olarak algılanmalarının sosyal ve antropolojik temellerini göstermekte, ancak bu temellerin geçiciliğine ve güvenilmezliğine de dikkati çekmektedir.

Gerek “marjinalite”, gerek “anormallik” kavramları ile otizmin Türk toplumunda nasıl algılandığına bakıldığında hem sorunlar olduğu, hem de bu sorunları çözebilecek potansiyel gücün mevcut bulunduğu söylenebilmektedir. Otizm Türk toplumu için sınırdaki bir anormalliktir. Ancak toplumsal dayanışma ve iyi niyet çözüm için gereken ilk adımların atılmasını olanaklı kılmıştır denebilir. Ancak bilinçli çözümlerin üretilebilmesi için kat edilmesi gereken çok uzun bir yolun olduğunu söylemek de yanlış olmayacaktır.

Otizmin bu genel özellikleri, ülkemizdeki durumu ve yukarıdaki saptamalar göz önüne alınarak, bir örnek vaka üzerinde çalışma yapılmıştır. Örnek vakanın yetişme çağı Türkiye’de otizmin tanınmaya başlaması, bu konudaki sosyal uyanışın ilk adımlarının atıldığı bir döneme denk geldiği için özellikle tercih edilmiştir. Bir anlamda örnek vakanın incelenmesi ve tarihi Türkiye’de otizmin bireysel tarihi olarak değerlendirilebilir.

Vakanın gerçek adı saklı tutulmuştur ve bu çalışmada Zarif adıyla anılmıştır. Zarif, kendisine verilen bu isim gibi çok zarif bir genç kızdır. Bu çalışmanın yapıldığı tarihlerde yirmi yaşlarındadır. Yaklaşık üç yaşında otizm teşhisi konmuş ve o tarihten beri de tedavisi sürmektedir. Zarif, orta halli, eğitim düzeyi yüksek bir aileden gelmektedir. Babasıyla annesi, Zarif sekiz yaşındayken ayrılmışlar, yaşındayken de boşanmışlardır. Bu ayrılık onun yaşamında önemli bir yer işgal etmiş, buna rağmen durumu oldukça iyi tolere ettiği gözlenmiştir. Ayrıca yakın çevresinde Zarif’in ebeveynleriyle işbirliği içinde olan akrabaları vardır. Bunun da Zarif’in sosyal çevre tarafından kabullenilmesini ve gelişimini sürdürmesini olanaklı kıldığı söylenebilir.

Zarif'in küçüklüğünden beri ailesi tarafından oldukça geniş bir sosyal çevrede tutulmaya çalışıldığı belirtilmiştir. Zarif tanı konduğu andan itibaren sosyal çevreden yalıtılmamış, tam tersine sosyalleşmesine özen gösterilmiştir. Kreşe, ardından anaokuluna, yaşanan bütün sorunlara rağmen devam etmesi sağlanmıştır. Sık sık seyahatlere gitmiş, başka şehirlerdeki yaşıtı akrabalarıyla bir araya gelmiştir. Bu da Zarif'in sosyal çevresiyle tedavi edici bir ilişki kurmasına katkıda bulunmuştur.

Zarif, doktorunun tanımıyla “*tipik*” bir otistiktir. Bunun dışında yüksek fonksiyonlu bir otistik olduğu, yani zihinsel engeli bulunmadığı söylenebilir. Doğal olarak diğer otistiklerde görülen bazı ‘tuhaf’ özellikler Zarif’te de vardır: kokulara çok duyarlıdır, çok iyi bir belleği vardır, vb... Belki de Zarif'in en olumlu özelliği sempatikliğidir. Bu sayede sosyal açıdan kabul görmesi olanaklı olmuştur.

Zarif'in eğitim yaşamı, akademik yetileri açısından yeterli olmasına rağmen sorunlu geçmiştir. Ancak bu sorunların kaynağı Zarif'ten çok eğitim ortamının ve eğitimcilerin sınırlılıklarıdır. Bu noktada, eğitimcilerin bile otizm konusunda yetersiz kaldıklarını söylemek gerekmektedir. Bu nedenle de meslek içi eğitim önem kazanmaktadır.

Zarif'in pek çok otistik bireyden farklı olarak iletişim konusunda oldukça istekli olduğu, neredeyse ‘geveze’ sayılabileceğini söylemek yanlış olmaz. Yine de ‘ekolali’, ‘anlamli ve sürdürülebilir diyalog’ gibi sınırlılıkları olduğu gözlenmiştir. Öte yandan sözcük seçimi konusunda oldukça duyarlı olduğu, bunun da dil duyarlılığına işaret ettiği söylenebilir. Halen bir İngilizce kursuna gidiyor olması ve burada özellikle pratik konuşmada ortalama bir başarıyı tutturmuş olması önemli bir veri olarak değerlendirilmelidir.

Bireysel becerileri açısından ise Zarif kendi kendine yeterli durumdadır. Ancak yirmi yaşında olmasına rağmen çok az kendi başına yolculuk yapmış olması bir sınırlılık olarak değerlendirilebilir. Bunun dışında özellikle öz bakımı açısından oldukça iyi durumda olduğu gözlemlenmiştir.

Zarif'in sosyal becerileri ise bir otistik açıdan yeterli, ama yine de sınırlıdır. Ancak sosyal ilişkiler alanında en olumlu yönü istekli olmasıdır. Bu isteğinin de gün geçtikçe arttığı gözlemlenmiştir.

Otistik bir birey olarak Zarif ve otistik çocuklarını topluma kazandırmaya çalışan anne-babasının yaşadıklarının “marjinalite” ve “anormallik” kavramları açısından ele alınmasının sonuçları da şöyle sıralanabilir: ilk olarak otistik bir bireyi yetiştirmeye ve geliştirmeye çalışmak sınırda bir durum oluşturmaktadır. Eğitimli ve kültürlü olmalarına rağmen bireylerin, kendilerini “marjinalite” kavramıyla ilintili olarak bahsedilen sınırda buldukları anda, bu kavramın gereklerine uygun tepkiler vermeye başlayabildikleri görülmüştür. Örneğin, zaten sınırda bir

durum yaratan otizmin ardından, boşanma ile ikinci bir düzlemde daha sınırdaki bir durum yaşamaya başlayan Zariif'in annesi bu noktada karar verirken ailede bir erkek bulunmamasından şikayet eder olmuştur. Bu "marjinalite" kavramına göre sınırdaki kalan bireyin sıkışıklığını gidermek için, durumunu, kendisinden beklenmeyen bir düzlemde ortaya koyması olarak değerlendirilebilir. Bu durum aynı zamanda toplumda derinlemesine var olan kültürel tutum ve davranışların, kodların "sınırdaki olma" durumunda birdenbire nasıl ortaya çıkıverdiğini de göstermektedir. Ayrıca bu durum özellikle Türk toplumunda, kültürel veri tabanının ne kadar derinlerde yattığının ve her şeye rağmen ne kadar güçlü bir varlığı olduğunun da göstergesi olarak algılanmıştır.

Öte yandan, kesin olmamakla birlikte, sınırdaki bir durum olan otizmin, sınırdaki olan başka bir duruma, boşanmaya da yol açtığı düşünülebilir. Nitekim Zariif'in annesinin "çok iyi bir baba ve çok iyi bir koca" olduğunu ifade ettiği Zariif'in babasıyla neden boşandıkları anlaşılammamaktadır. Özel nedenler olabileceği ve bu sorunun yanıtının sadece bu araştırma açısından bir değer taşıdığı gerçeklerini göz önünde bulundurulmaktadır. Ancak eldeki veriler ışığında otizmin yarattığı marjinal durum nedeniyle boşanmış oldukları kuvvetle muhtemel görülmektedir.

Ayrıca hem annenin, hem de babanın yaşadıklarından ve ifadelerinden, hem de Zariif'in doktorunun betimlemelerinden anlaşılan otizmin Türkiye'de bir anormallik olarak algılandığıdır. Medyanın, konuyla ilgili başka anne babaların medyada yer alan ya da kitaplaştırdıkları veriler ışığında bu saptama kesinlik kazanmaktadır. Ancak bu anormallik karşısındaki toplumsal tepkide dayanışma, hayır işleme gibi sosyo-kültürel değerler nedeniyle olumluya doğru büyük bir gelişme potansiyel ve gücü barınmaktadır. Yine de bu gücün bilimsel bilgi ve toplumsal bilinçle güçlenmedikçe gerçekleşemeyeceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Sonuç olarak, günümüzde, Türkiye'de otistik bir birey olarak büyümek hiç de kolay bir şey değildir. Otistik bir bireyi yetiştirmek de, gerek ailesi, gerek sosyal çevresi, gerek tüm toplum için büyük zorluklar taşımaktadır. Ancak otizmin tedavi edilmesi gereken bir hastalık değil de bir farklılık olduğu düşünülürse, otistiklerin birey olarak var olma haklarını gerçekleştirmelerinin tüm toplumun sorumluluğunda olduğu görülebilecektir. Bu sorumluluğun tüm toplum tarafından gerektiği biçimde paylaşılmasının hem otistik bireylere mutluluk, hem de topluma gurur sağlayacağını söylemek doğru olacaktır.

5. KAYNAKLAR

- AKÇAKIN, M., KERİMOĞLU E., *Kliniğimizde Otistik Bozuklukta Tanı Koyma ve Etyolojiye Yönelik Çalışmalar, Otizm*, Ankara Üniversitesi, 1993.
- AKÇAKIN, M., *Otizm El Kitabı*, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı ve Otistik Çocuklar Tanı Tedavi ve uygulama ve Araştırma Merkezi, Ankara, 2001.
- AKSOY, M., *Sosyal Bilimler ve Sosyoloji*, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Ocak 2000.
- AYDIN, A., *Otizimde İlk Adım*, Epsilon Yayıncılık Hizmetleri, İstanbul, 2005.
- BAKER, L.J., WELKOWITZ, L.A., *Asperger's Syndrome: Intervening in Schools, Clinics and Communities*, Lawrence Erlbaum Associates, 2005
- BAUMINGER, N., CASSARI C., *Loneliness and Friendship in High-Functioning Children With Autism*, Child Development, March/April 2000, Volume 71, No. 2, s.447-456
- BERNARD, H.R., *Research Methods in Antropology: Qualitative and Quantative Approaches*, Second Edition, AltaMira Press, California, 1995.
- BİRKAN, B., *Otistik Çocuklara Sosyal Becerilerin Kazandırılması*, Çoluk Çocuk Dergisi, Eylül 2003.
- BOYD, B., *Parenting A Child With Asperger Syndrome: 200 Tips and Strategies*, Jessica Kingsley Publishers, London 2003
- BRYMAN, A., *Social Research Methods, Second Edition*, Oxford University Press, New York, 2004
- CUTLER, E., *A Thorn in My Pocket, Temple Grandin's Mother Tells the Family Story*, Future Horizons, Texas, December 2004.
- ÇATALOLUK, C., *Engelli Ailelerinde Tanı ve Kabul Süreci: Yas*, Sapiens, Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Dergisi, Yıl: 1, Sayı:1 Mayıs-Haziran 2005.
- DARICA, N., Ülkü ABİDOĞLU ve Şebnem GÜMÜŞÇÜ, *Otizm ve Otistik Çocuklar*, Özgür Yayınları, İstanbul, 1992.
- DEL PILAR, J.A., UDASCO, L.O., *Marginality Theory: The Lack of Construct Validity*, Hispanic Journal of Behavioral Sciences, 2004:26, s.3-15
- ERACAR, N., *Bir Otistikle Yaşamak*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara, 1995.
- ERAKTAN, P., *Otizimde Tedavi Yaklaşımları*, Sapiens, Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Dergisi, Yıl: 1, Sayı:1 Mayıs-Haziran 2005.
- ERGÜVENÇ, Ç., *Otizim... Şart Mıydı!*, Tisamat Basım Sanat, Ankara, (Basım tarihi bilinmiyor).

- ERİPEK, S., *Zeka Geriliği*, Kök Yayıncılık, Ankara, Eylül 2005.
- ERTEKİN, C., BERKER, N., TOLUN, A., ÜLKÜ, D., *Bilimsel Araştırmada Etik ve Sorunları*, Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, Ağustos 2002.
- ESEN, E.Ç., *Tıbbi-Eğitsel Yaklaşımla Zihinsel Engel*, Okyanusun Kıyısı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, Eylül 2003.
- EYSENCK, M.W., *Psychology : An International Perspective (PIP)*, Psychology Press, 2004, <http://www.psypress.com/pip/resources/slp/topic.asp?chapter=ch22&topic=ch22-sc-01> (Haziran 2007)
- GRANDIN, T., *Resimlerle Düşünmek*, İngilizce'den Çeviren: Mehmet Celil İftar, Türkiye Tohum Otizm Erken Tanı ve Eğitim Vakfı, İstanbul 2005.
- GOOD, B.J., *Medicine, Rationality and Experience, An Anthropological Perspective*, Cambridge University Press, Cambridge, 1994.
- GÖRGÜ, E., *Otizm, İletişim ve PECS*, Sapiens, Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Dergisi, Yıl: 1, Sayı:1 Mayıs-Haziran 2005.
- GÜVENÇ, B., *İnsan ve Kültür*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1999.
- HAPPE, F., *Autism and Introduction to Psychological Theory*, Harvard University Press, Cambridge, 1995.
- HOWLIN, P., *Teaching Children with Autism to Mind-read: A Practical Guide for Teachers and Parents*, J.Wiley & Sons, Chicester, New York 1999
- KARASAR, N., *Araştırmalarda Rapor Hazırlama*, Nobel Yayın Dağıtım, 13. Basım, Ankara, Aralık 2005.
- KAYAALP, İ.V., *SOS! Otizm ve İletişim Problemi Olan Çocukların Eğitimi*, Evrim Yayınevi, İstanbul, 2000.
- KERİMOĞLU, E., *Otizm*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1993.
- KLEINMAN, A., *Writing at the Margin, Discourse Between Anthropology and Medicine*, University of California Press, California, 1995.
- KORKMAZ, B., *Yağmur Çocuklar: Otizm Nedir?*, 8.Gün Özel Eğitim Rehabilitasyon ve Psikolojik Danışma Merkezi, İstanbul, 2005.
- LASALLE, B., *Finding Ben: A Mother's Journey Through the Maze of Asperger's*, Contemporary Books, Chicago 2003
- McCABE, P., *Living and Loving with Asperger Syndrome: Family Viewpoints*, Jessica Kingsley Publishers, Philadelphia 2003

- MOLLEY, H., *Asperger Syndrome, Adolescence, and Identity: Looking Beyond the Label*, Jessica Kingsley Publishers, New York 2004
- MONT, D., *A Different Kind of Boy, A Father's Memoir About Raising a Gifted Child with Autism*, Jessica Kingsley Publishers, London, 2002.
- MORRELL, P., "Issues in Sociology-Marginality, Deviance and Conformity" Stoke-on-trent College'da 30 Ekim 2001 tarihinde yapılan Sosyoloji Kongresi'nde, <http://www.homeoint.org/morrell>, Haziran 2007.
- MORELL, M.F., PALMER, A., *Parenting Across the Autism Spectrum, Unexpected Lessons We Have Learned*, Jessica Kingsley Publishers, London, 2006.
- MUMFORD, E., *Medical Sociology, Patients, Providers and Policies*, Random House, New York, 1983.
- NELAN, N., *Autism For Psychologists*, <http://naja.nitewinds.org/autism/index.php?visual=1>, Haziran 2007.
- ÖZBEY, Ç., *Otizm ve Otistik Çocukların Eğitimi*, İnkılap Yayınları, 2005.
- PARK, R.E., *Human Migration and Marginal Man*, American Journal of Sociology, 33 (May 1928), s.881-893.
- SACKS, O., *Mars'ta Bir Antropolog*, İngilizce'den Çeviren: Osman Yener, İletişim Yayıncılık, İstanbul, 2001.
- SACKS, O., *An Anthropologist on Mars*, Pan Macmillan, London, 1995.
- STONE, F., *Autism: The Eighth Colour of the Rainbow: Learn to Speak Autistic*, Jessica Kingsley Publishers, London, New York 2004.
- STONEQUIST, E.V., *The Marginal Man. A Study in Personality and Culture Conflict*, Charles Scribner's Sons, New York, 1937.
- SZATMARI, Peter, *A Mind Apart: Understanding Children with Autism and Asperger Syndrome*, Guilford Press, New York 2004.
- TEKEŞ, G., *Benimle Oynar Mısın?, Otizm ile Yaşamak ve Annelik*, Nurol Matbaacılık, Ankara, Şubat 2004.
- TUFAN, İ., *Otistik Çocuk Dahi mi, Engel mi?*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.
- TUFAN, İ., ARUN, Ö., *Türkiye Özürlüler Araştırması, İkincil Analizi*, TÜBİTAK Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Grubu, Ankara, Ocak 2006.
- VERMEULEN, P., *I am Special: Introducing Children and Young People to Their Autistic Spectrum Disorder*, Jessica Kingsley Publishers, London 2000.

WELTON, J., *Adam's Alternative Sports Day: An Asperger Story*, Jessica Kingsley Publishers, London 2005.

WILLEY, L.H., *Pretending to be Normal: Living with Asperger's Syndrome*, Jessica Kingsley Publishers, London 1999.

WING, L., *Otizm El Rehberi (The Autistic Spectrum)*, Tohum Türkiye Otizm Erken Tanı ve Eğitim Vakfı, İstanbul, Kasım 2005.

TOHUM OTİZM VAKFI YAYINLARI

“Otizm” *Şimdi Ne Olacak?*, Eğitim Kitapçığı I, Türkiye Tohum Otizm Erken Tanı ve Eğitim Vakfı, İstanbul 2006.

İNTERNET KAYNAKLARI

Amerikan Antropoloji Birliği Web Sitesi, <http://www.aaanet.org/stmts/ethstmnt.htm>, (Mayıs 2007)

Association of Social Anthropologists of the UK and the Commonwealth Ethical Guidelines for Good Research Practice, http://www.theasa.org/downloads/Ethical_guidelines.pdf, (Haziran 2007)

Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, http://www.medicine.ankara.edu.tr/internal_medical/ped_psychiatry/tarihce.htm, (Mayıs 2007)

Centres for Disease Control and Prevention, <http://www.cdc.gov/ncbddd/autism/documents/tables-prevalence.pdf>, (Şubat 2007)

Organization for Autism Research (OAR) (Otizm Araştırma Organizasyonu), http://www.researchautism.org/resources/newsletters/archives/2005_apr.htm, (Ocak 2007)

Özel Olimpiyatlar Türkiye, http://www.soturkiye.org.tr/index_tr.asp, (Mayıs 2007)

Stephen Wiltshire Kişisel Web Sitesi, <http://www.stephenwiltshire.co.uk>, (Mayıs 2007)

T.C.Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Resmi Web Sitesi, <http://www.ozurluler.gov.tr/arastirma/oztemelgosterge.htm>, (Mayıs 2007)

T.C.Milli Eğitim Bakanlığı Resmi Web Sitesi, <http://www.meb.gov.tr/PROJELER/ocep/Ek1.htm>, (Mayıs 2007)

T.C.Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Resmi Web Sitesi, <http://orgm.meb.gov.tr/>, (Mayıs 2007)

The Free Dictionary, <http://www.thefreedictionary.com/marginality> (Haziran 2007)

The National Autistic Society (NAS), <http://www.nas.org.uk/>, (Mayıs 2007)

TOHUM Otizm Vakfı Web Sitesi, http://www.tohumotizm.org.tr/tohum/haber_detay.asp?haberid=48&I=Haber, (Mayıs 2007)

Wikipedia, http://en.wikipedia.org/wiki/Autism#_note-14, (Ocak 2007)

DİZİN

A

ABD, VII, 1, 2, 14, 17, 33, 68
Aile, IV, V, 41, 48, 50, 68, 81, 91, 103, 131, 139
akraba, 109
Aksoy, 45
anne, 4, 9, 14, 17, 18, 23, 32, 48, 50, 52, 56, 72, 74, 75, 89,
91, 99, 103, 104, 105, 106, 107, 109, 112, 116, 117, 118,
120, 121, 123, 127
anormal, 81, 82, 83, 84, 85, 136
anormallik, 85, 86, 122, 135, 136, 137, 138
Antropoloji, I, VII, XVI, 87, 92, 94, 96, 97, 142
Asperger, 2, 5, 6, 69, 70, 139, 141, 142
Asperger Sendromu, 5, 70
Aspergerli, 70, 71
Atalay Yörükoğlu, 33, 99, 102, 110, 114, 116
atipik, 6, 10, 17

B

baba, 10, 18, 32, 89, 91, 99, 103, 104, 106, 107, 108, 117,
120, 121, 127
Basın, VI, 66
Bernard, 15, 16, 93
Bettelheim, 4
birey, 40, 46, 87, 91, 110, 113, 127
Bireysel Yaşam Becerileri, VI, 124

Ç

çocuk, 1, 2, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 14, 17, 18, 19, 21, 22, 24, 32,
33, 41, 49, 50, 51, 55, 56, 68, 72, 74, 75, 89, 92, 99, 100,
104, 105, 108, 109, 111, 112, 113, 116, 117, 118, 120,
130

D

Darıca vd, 2, 3, 8, 9, 10, 11, 12, 23, 24, 25, 26, 51, 52
Davranışsal, 9, 10, 15, 18
dil becerileri, 111
doktor, 41, 89, 105, 116
Dokuz Nokta, 2
DSM, VII, 5, 13, 33, 110
Dünya Sağlık Örgütü, VIII, 27

E

ebeveyn, 9, 17, 19
Eğitim, IV, VI, VII, VIII, IX, X, XI, XII, XV, 17, 22, 23, 24,
34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 59, 60, 62, 64,
66, 73, 74, 96, 97, 99, 102, 108, 110, 111, 114, 116, 117,
119, 139, 140, 142, 143
Eğitimci, IV, 50
eğitmen, 115
ekolali, 12
engelli, 20, 30, 31, 34, 35, 40, 43, 47, 48, 54, 55, 88, 99, 115
Eraktan, 19, 20, 21, 22
Ergüvenç, 49
Esen, 35, 44
Etik, V, 93, 95, 140
Etiketleme Kuramı, 82

F

Filanşehir, 92, 97, 99, 101, 102, 103, 106, 108, 109, 115,
119, 121, 124
Fizyoterapi, 21
FLOORTIME, 19
Fragile X sendromu, 11

G

Genetik, 11
Görgü, 20
Güvenç, 52, 53, 93

H

Heiden, 30
Heller hastalığı, 6
hiperaktivite, 29, 119

I

IQ, 8, 70

İ

idiot savant, 7
İkincil Analiz, 30, 31
ilaç, 15, 118
iletişim, 5, 7, 11, 12, 13, 17, 19, 20, 21, 36, 40, 46, 48, 69,
70, 118, 122, 123, 124, 126
İletişim Becerileri, VI, 122

K

Kanner, 2, 4, 5, 8, 9, 12, 17, 33
kardeş, 32, 89, 126, 132
katılarak gözlem, 91
katılım yoluyla gözlem, 96
Kavramsal, 9, 12
Kayaalp, 15, 16, 17, 18, 19, 50
Kerimoğlu, 33, 34
Kontrol Listesi, 3
Konuşma Becerileri, 25
Konuşma Terapisi, 21
Korkmaz, 16, 17, 18, 21, 22
Kurum, IV, XII, 39
kültür, XVII, 52, 53, 88

L

LOVAAS, 19

M

Marjinalite, V, 76, 79
MEB, VII, 35, 37
Medya, V, 58
MILLER, 20
Miller Yöntemi, 20
Mualla Öztürk, 33
Müzik, 1, 115

N

normal, 3, 5, 6, 9, 10, 11, 12, 15, 27, 56, 74, 79, 81, 82, 83, 85, 100, 112, 115, 116, 119, 120, 125

O

OÇEM, VII, IX, XII, 35, 36, 37
okul, 32, 34, 38, 39, 42, 59, 60, 62, 64, 70, 71, 72, 73, 75, 88, 91, 109, 115, 116, 121, 129
Organik, 9, 10
Otistik, VII, IX, XII, XV, 3, 4, 5, 8, 9, 11, 16, 18, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 34, 35, 37, 38, 40, 46, 72, 73, 75, 99, 102, 110, 111, 114, 115, 116, 117, 139, 141
Otizm, II, IV, V, VII, VIII, IX, XVI, XVII, 1, 2, 5, 8, 11, 15, 20, 27, 32, 33, 41, 42, 45, 49, 50, 53, 66, 68, 72, 73, 74, 76, 79, 80, 87, 88, 92, 93, 97, 108, 114, 119, 139, 140, 141, 142, 143

Ö

Ödül, 23, 24
öğretmen, 41, 109, 118, 122, 129
Özbakım Becerileri, 25
Özbey, 3, 5, 6, 7, 9, 12, 13, 14, 22, 23, 25, 46
özel eğitim, 7, 18, 32, 34, 35, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 89, 100, 112, 119, 120
Özel Olimpiyatlar, 43, 44, 47, 142
özürlü, 10, 29, 43, 47, 56, 88
Özürlülük Oranı, 27

P

PECS, VII, 20, 140
Psikiyatri, VII, 5, 13
Psikojenik, 9
Psikolojik, VI, 15, 17, 140
Psikoterapi, 17

R

Rain Man, 1, 116
RAM, VI, VIII, IX, 35, 38
rehabilitasyon, 30, 39, 43
Rett sendromu, 6
Ritalin, 118

S

sınıf, 32, 35, 69, 70, 76, 107, 109, 110, 121, 122
sınır, 71, 76
sıradışı, 7
SONRISE, 21
sosyal beceriler, 25
sosyal çevre, V, XVII, 52, 53, 56, 88, 89, 91, 129
Sosyal Hizmetler, 39, 43
Sosyal Yaşam Becerileri, VI, 126
sosyo-ekonomik, V, 1, 9, 29, 49, 52
Sözel Yardım, 24
Stephen Wiltshire, XIII, 7, 142

Ş

şok, 48, 56, 75, 105, 106, 114, 116, 129

T

Tanı, IV, VIII, 12, 114, 129, 139, 140, 142
TEACHH, 19
tedavi, XVII, 1, 14, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 28, 31, 37, 43, 52, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 87, 88, 110
Tedavi, IV, IX, 14, 16, 22, 33, 34, 139
Teşhis, IV, 12, 114, 129
Tıbbi Durumu, V, 110
TOHUM, VIII, IX, XVI, 8, 32, 41, 42, 89, 93, 108, 142, 143
Toplum, IV, 45, 74
toplumsal dışlanma, 79
TÜBİTAK, 29, 142
Türk Basını, VI, 75
Türkiye, II, IV, VII, VIII, IX, X, XVII, 27, 29, 30, 31, 33, 34, 35, 36, 39, 40, 41, 43, 44, 47, 48, 53, 55, 67, 68, 72, 73, 74, 87, 88, 89, 91, 92, 96, 97, 100, 106, 114, 140, 142

U

uyum, 5, 22, 25, 74, 88, 100, 102, 109, 116, 129

Y

yabancı basın, VI
Yağmur Adam, 1
Yüksek fonksiyonlu, 7

Z

Zarif, V, VI, IX, XIII, XIV, 92, 93, 99, 100, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 129, 130, 131
zeka, 5, 6, 8, 12, 28, 111, 121
zeka düzeyi, 5, 8

6. EKLER

7.1. İLGİLİ FORMLAR

7.1.1. Rehberlik ve Araştırma Merkezi Tarafından, Bireysel İncelenmesi İstenen

Öğrencilere Ait Gönderme Öncesi Bilgi Formu

OKULU : SINIFI :
ADI SOYADI : DOĞUM TARİHİ :
SINIF ÖĞRT. : REHBER ÖĞRT. :

(Sınıf Öğretmeni tarafından doldurulacaktır.)

1. OKUL GEÇMİŞİ

- a) Daha önce anaokulu ve anasınıfına gitti mi? E () H () Kaç Yıl.....
b) Daha önce sınıf tekrarı yaptı mı? E () H () Kaç kez.....
c) Daha önce okul değişikliği oldu mu? E () H ()

Nedeni.....

d) 1. Sınıfa kaç yaşında başladı?.....

e) 1. Kademedeki daha önce kaç öğretmen değiştirdi?

f) Okula devam/devamsızlık durumu.....

Devamsızsa Nedenleri:

g) Öğrenci başarısını olumsuz etkileyen nedenlerden biri yukarıdaki maddelerden bir ya da birkaçı olabilir mi?

2. VELİ OKUL İLİŞKİSİ

a) Ailenin eğitime bakış açısı nasıldır?.....

b) Öğrencinin eğitimi konusunda ailede en çok ilgilenen kişi

c) Veli Öğretmen görüşmelerinin sıklığı.....

d) Veli Öğretmen görüşme talebinde kim bulunuyor?.....

e) Velinin öğretmen ve okula karşı bakışı nedir?.....

f) Öğrencinin eğitimi ile ilgili, veli üstüne düşen görevleri yerine getiriyor mu?.....

.....

3. FİZİKSEL GELİŞİMİ

a) Akranlarına göre; zayıf () normal () kilolu () aşırı kilolu ()

b) Akranlarına göre; kısa () normal () uzun () çok uzun ()

c) Gözle görülen belirgin bir problemi var mı?.....

.....

d) Yürümeyle ilgili problemi var mı?

e) Görmeyle ilgili problemi var mı?

f) İşitmeyle ilgili problemi var mı?

g) El becerileri ile ilgili olarak:

- Kalem tutabilir; rastgele() kurallara uygun ()
- Makasla kağıt kesebilir; rastgele () istenen şekli ()
- Verilen şekli çizme; dikdörtgen() kare() üçgen () daire ()
- Verilen şekli boyama; taşıyarak () rastgele() düzgün ()
- Eline aldığı nesnelere istenen yöne taşıyabilir mi? evet () hayır()
- Elle ilgili herhangi bir problemi yoktur.

h)Öz bakım becerileriyle ilgili problemi var mı? (yemek yeme, giyinme, tuvalet eğitimi, ayakkabı bağlama, el yıkama, tırnak kesme vb.)

- Yukarıda belirtilen problemlerle ilgili hangi çözüm yollarını denediniz?
.....
.....
.....
.....

4. BİLİŞSEL GELİŞİM

a) Renk Kavramı

- Ana renkleri bilir ()
- Gösterilen rengi söyler ()
- Renkleri nesnelere tanıyabilir (Örn: kırmızı-domates) ()
- Ara renklerin oluşumunu bilir (Örn: sarı + mavi = yeşil) ()

b) Yer Kavramı

- Aşağıda-yukarıda ()
- İçinde-dışında ()
- Altında-üstünde ()
- Yakında-uzakta ()
- Sağında- solunda ()
- Alçakta-yüksekte ()

c) Zaman Kavramı

- Dün- bugün ()
- Bugün- yarın ()
- Gece- gündüz ()
- Önce- sonra ()
- Geçmiş- Gelecek ()
- Şimdi- sonra ()

d) Diğer Kavramlar

- Eğri- düz ()
- Ağır- hafif ()
- İnce- kalın ()
- Uzun- kısa ()
- Şişman- zayıf ()

- Alçak- yüksek ()
- Dar- geniş ()
- Parlak- mat ()
- Sivri- küt ()
- Sıvı- katı ()
- Koyu- açık ()

SAYISAL BECERİLER:

e) Ritmik Saymalar

- 1'er sayar.(Birden başlayarak) ezbere() parmakla() nesnelere() kaçaya kadar?
- 1'er sayar.(Herhangi bir sayıdan başlayarak) ezbere() parmakla() nesnelere() kaçaya kadar?.....
- 1'er geri sayar(.....'dan başlayarak) ezbere() parmakla() nesnelere()
- 2'şer sayar.(İkiden başlayarak) ezbere() parmakla() nesnelere() kaçaya kadar?
- 2'şer sayar.(Herhangi bir sayıdan başlayarak) ezbere() parmakla() nesnelere() kaçaya kadar?.....
- 2'şer geri sayar(.....'dan başlayarak) ezbere() parmakla() nesnelere()
- 3'er sayar.(Üçden başlayarak) ezbere() parmakla() nesnelere() kaçaya kadar?
- 3'er sayar.(Herhangi bir sayıdan başlayarak) ezbere() parmakla() nesnelere() kaçaya kadar?.....
- 3'er geri sayar(.....'dan başlayarak) ezbere() parmakla() nesnelere()
- 5'er sayar.(Beşten başlayarak) ezbere() parmakla() nesnelere() kaçaya kadar?
- 5'er sayar.(Herhangi bir sayıdan başlayarak) ezbere() parmakla() nesnelere() kaçaya kadar?.....
- 5'er geri sayar(.....'dan başlayarak) ezbere() parmakla() nesnelere()
- 10'ar sayar.(Ondan başlayarak) ezbere() parmakla() nesnelere() kaçaya kadar?
- 10'ar sayar.(Herhangi bir sayıdan başlayarak) ezbere() parmakla() nesnelere() kaçaya kadar?.....
- 10'ar geri sayar(.....'dan başlayarak) ezbere() parmakla() nesnelere()
- 100'er sayar.(Yüzden başlayarak) ezbere() parmakla() nesnelere() kaçaya kadar?
- 100'er sayar.(Herhangi bir sayıdan başlayarak) ezbere() parmakla() nesnelere() kaçaya kadar?.....
- 100'er geri sayar(.....'dan başlayarak) ezbere() parmakla() nesnelere()

f) Dört İşlem

TOPLAMA:

- Eldesiz toplama yapar; zihinden() parmak ya da nesneyle() yazarak()
 - Bir basamaklı; iki sayı() üç sayı() toplar.
 - İki basamaklı; iki sayı() üç sayı() toplar.
- Eldeli toplama yapar; zihinden() parmak ya da nesneyle() yazarak()
 - Bir basamaklı; iki sayı() üç sayı() toplar.
 - İki basamaklı; iki sayı() üç sayı() toplar.

ÇIKARMA:

➤ Onluk bozmadan çıkarma

- Bir basamaklı sayıdan bir basamaklı sayıyı çıkarır. zihinden() parmak ya da nesneyle() yazarak()
- İki basamaklı sayıdan iki basamaklı sayıyı çıkarır. zihinden() parmak ya da nesneyle() yazarak()

➤ Onluk bozarak çıkarma

- İki basamaklı sayıdan bir basamaklı sayıyı çıkarır. zihinden() parmak ya da nesneyle() yazarak()
- İki ya da daha çok basamaklı sayıdan iki ya da daha çok basamaklı sayıyı çıkarır. zihinden() parmak ya da nesneyle() yazarak()

ÇARPMA:

- Doğal sayılarla eldesiz çarpma işlemi yapar.()
- Doğal sayılarla eldeli çarpma işlemi yapar.()
- Doğal sayılarla kısa yoldan çarpma işlemi yapar.(örn:1,10,100gibi) ()

BÖLME:

- Doğal sayılarla kalansız bölme yapar.()
- Doğal sayılarla kalanlı bölme yapar.()
- Doğal sayılarla kısa yoldan bölme yapar.()

g) Dört İşlem Problemlerde Kullanma:

➤ Tek işlem gerektiren bir problemde;

- Yapılacak işlemi söyler() toplama() çıkarma() çarpma() bölme()
- Yapılacak işlemi söyler ve yapar()

➤ Birden çok işlem gerektiren bir problemde;

- Yapılacak işlemleri sırasıyla söyler. () toplama() çıkarma() çarpma() bölme()
- Yapılacak işlemleri sırasıyla söyler ve yapar()

h) Kesirler

➤ Bütün (), yarım(), çeyrek() kavramlarını tanır.

➤ Bütün (), yarım(), çeyrek() kavramlarını yazabilir.

➤ Varsa diğer bildiklerini yazın.....

i) Ölçüler

➤ Saat Kavramı

- Tam saatleri görünce tanır ve söyler. ()
- Söylenilen bir tam saati boş bir saat çizelgesinde çizebilir. ()
- Yarım saatleri görünce tanır ve söyler. ()
- Söylenilen bir yarım saati boş bir saat çizelgesinde çizebilir. ()
- Çeyrek kala ve çeyrek geçeleri tanır ve söyler. ()
- Söylenilen çeyrek kala ve çeyrek geçeleri boş bir saat çizelgesinde çizebilir. ()
- Saat kavramını hiç bilmez.
- Saat kavramını tam olarak bilir.

➤ Para Kavramı

- Paraları gördüğünde tanır hiçbirini () bazılarını () çoğunu ()
- Verilen paraları değerine göre sıralayabilir. ()

➤ Şekil Kavramı

- Eğri (), doğru () parçasını bilir.
- Değişik şekiller içersinde kareyi gösterebilir.
- Söylendiğinde kare çizebilir.
- Değişik şekiller içersinde üçgeni gösterebilir.
- Söylendiğinde üçgen çizebilir.
- Değişik şekiller içersinde daireyi gösterebilir.
- Söylendiğinde daire çizebilir.
- Değişik şekiller içersinde dikdörtgeni gösterebilir.
- Söylendiğinde dikdörtgen çizebilir.

Diğer bildiği geometrik kavramlar (küp, silindir, üçgen, prizma vb.).....

i) Küme Kavramı

- Küme elemanlarını gösterebilir ()
- Eleman sayısı verilen kümeyi çizebilir ()
- Boş kümeyi gösterebilir ()
- Boş kümeyi çizebilir ()
- Eleman sayısı eşit iki ayrı kümenin denk olduğunu bilir ()

SÖZEL BECERİLER:

- Duygu ve düşüncelerini basit cümlelerle anlatabilir ()
- Duygu ve düşüncelerini ayrıntılı cümlelerle anlatabilir ()
 - Gördüğü resmi, nesneyi, yaşadığı bir olayı ya da anlatılan bir olayı ayrıntılarıyla anlatabilir (olay sırası, zamanı, yeri ve kişileri) hiçbir zaman () bazen () çoğunlukla ()
- Sadece soru sorulduğunda cevap verir ()
- Kendi isteğiyle konuşur ()
- Soru sorabilir ()
- Eş anlamlı ve zıt anlamlı kelimeleri bilir. Çoğunu () bazılarını () çok azını

DİL VE KONUŞMA BECERİLERİ:

- Akıcı bir dille konuşur. Hiçbir zaman () bazen () çoğunlukla ()
- Konuşurken takılır ya da kekeler. . Hiçbir zaman () bazen () çoğunlukla ()
- Bazı harfleri söyleyemez. Evet () hayır () hangileri.....
- Yaşlılarına göre kelime hazinesi nasıldır? Zayıf () normal () zengin ()

OKUMA VE YAZMA BECERİLERİ:

NOT: Okuma ve yazma biliyorsa 11. sorudan başlayın.

1. Çizgi çizebilir (düz, yatık, S, O, M, N, H, V) ()
2. Fişleri tanır ve okur () Okuduğu fişler:.....

3. Söylenilen fiş; doğru olarak yazar () harf atlayarak yazar () yazamaz () yazabildikleri.....
4. Fiş içerisindeki kelimeleri tanıır.
5. Fiş içerisindeki kelimeleri;doğru olarak yazar () harf atlayarak yazar() yazamaz() yazabildikleri.....
6. Heceleri tanıır.
7. Söylenilen heceyi; doğru olarak yazar () harf atlayarak yazar () yazamaz () yazamadıkları.....
8. Harfleri tanıır. ()
9. Söylenilen harfi; doğru olarak yazar () bazılarını yazar () yazamaz () yazamadıkları.....
10. Kelime içindeki harfleri sırasıyla söyler () yazar ()

* Yukarıda yazan okuma yazma becerilerine yönelik karşılaşılan problemlerle ilgili hangi çözüm yollarını denediniz?

11. Hecelerin altı başkası tarafından çizildiğinde ya da gösterildiğinde; okur () bazen takılır ()
12. Kendi heceleyerek; okur () bazen takılır ()
13. Parmakla izleyerek okur. ()
14. Gözle takip ederek okur. ()
15. Noktalama işaretlerine uyararak okur. ()
16. Okuduğu kısa bir metni (3-5 satır) anlatabilir. ()
17. Bir dakikadaki okuma hızı: kelime.
18. Verilen bir metni bakarak yazabilir. Doğru olarak () harf atlayarak ()
19. Basit cümleler söylendiğinde yazabilir. Doğru olarak () harf atlayarak ()
20. Söylenilen cümleleri yazarken imla kurallarına uyar. ()
- Özel isimleri büyük harfle başlatarak yazar. ()
- Nokta ve soru işaretinden sonra büyük harfle başlar. ()
- Cümle sonuna nokta, soru işareti koyar. ()

* Yukarıda yazan okuma yazma becerilerine yönelik karşılaşılan problemlerle ilgili hangi çözüm yollarını denediniz?

5. DUYGUSAL GELİŞİM

a) Neşeli, güler yüzlü;	Her Zaman ()	Sıksık ()	Arasıra ()	Hiç ()
b) Somurtkan, neşesiz;	Her Zaman ()	Sıksık ()	Arasıra ()	Hiç ()
c) Durgun,üzgün;	Her Zaman ()	Sıksık ()	Arasıra ()	Hiç ()
d) Öfkeli, sinirli;	Her Zaman ()	Sıksık ()	Arasıra ()	Hiç ()
e) Bütün olaylarla ilgilenir	Her Zaman ()	Sıksık ()	Arasıra ()	Hiç ()
f) Kendine güvenir;	Her Zaman ()	Sıksık ()	Arasıra ()	Hiç ()

- g) İstediklerini yaptırır; Her Zaman () Sık sık () Arasıra () Hiç ()
 h) Yalnız kalmayı ister; Her Zaman () Sık sık () Arasıra () Hiç ()
 i) Ağlar. Her Zaman () Sık sık () Arasıra () Hiç ()
 j) Utangaçtır. Her Zaman () Sık sık () Arasıra () Hiç ()
 k) Davranışlarıyla kendini sevdirebilir. Her Zaman () Sık sık () Arasıra () Hiç ()

6. SOSYAL GELİŞİM

- a) Çocuk başkaları ile birlikte olmak için heveslidir. Çok () Az () Hiç ()
 b) Kimlerle oynar? Oynamaz () Kendinden küçüklerle () Yaşlılarıyla () Kendinden büyüklerle ()
 c) Aktivitelerde hem cinsiyle (), karşı cinsiyle (), ayırım yapmadan () birlikte olur.
 d) Oyunlara; katılır (), çağrıldığında katılır (), katılmaz ().
 e) Liderlik özelliği vardır. ()
 f) Katıldığı oyunlarda; uzun süre kalır (), kısa süre kalır (), kuralları bozar ().
 g) Eşyalarını arkadaşlarıyla paylaşır. Her zaman () Bazen () Hiçbir zaman ()
 h) Arkadaşları tarafından kabul edilir. Her zaman () Bazen () Hiçbir zaman ()
 i) ‘‘Merhaba, günaydın, nasılsınız, hoşçakal, iyi günler vb.’’ kelimeleri günlük hayatta kullanır.
 Her zaman () Bazen () Hiçbir zaman ()
 j) Okul kurallarına, sınıf içi kurallara uyar. Her zaman () Bazen () Hiçbir zaman ()
 k) Sosyal etkinliklere kendi isteğiyle (), görevlendirildiğinde () katılır. Katılmaz ()
 l) Başkalarının yanında nezaket ve görgü kurallarına (konuşma, yeme, içme, oturma vb.) dikkat eder. Her zaman () Bazen () Hiçbir zaman ()

7. GÖRÜLEN BELİRGİN DAVRANIŞLAR

Belirtilen maddeler öğrenciye uyuyorsa, bu davranışlarla hangi durumlarda ve ne sıklıkla karşılaştığınızı kısaca belirtiniz.

Hangi durumlarda?

Ne sıklıkla?

- a) Parmak emme
 b) Altını ıslatma
 c) Çeşitli tikler
 d) Tükürme
 e) Kendini ısırma
 f) Elbise çiğneme
 g) Dil emme;
 h) Tırnak yeme;
 i) Diş gıcırdatma;
 j) Ağlama;
 k) Dil çıkarma, çekme;
 l) Bağırıp çağırma;
 m) Kırıp dökme, tahrip
 n) Hırsızlık,
 o) Okuldan kaçma;
 p) Kıskançlık;
 r) Bayılma;

8. PROBLEME YÖNELİK GENEL BİLGİLER

a) Daha önce bu problemi/problemleri ile ilgili başvurduğu kurum/kurumlar var mı? Varsa hangi kurumlara başvurmuştur?

.....
.....

b) Problemi ile ilgili tıbbi tanı konuldu mu? Durumu ile ilgili raporu varsa fotokopisinin gönderilmesi.

.....

c) Problemi ile ilgili destek aldığı kişi ve kurumlar var mı?

.....

d) Okul rehber öğretmeni öğrenci ile ilgili hangi çalışmaları yapmıştır? Açıklayınız..

- Öğrenci İle Yapılan Çalışmalar:.....

.....

.....

.....

- Veli İle Yapılan Çalışmalar:.....

.....

.....

.....

- Diğer Kişi ve Kuruluşlar İle Yapılan Çalışmalar:.....

.....

.....

.....

...../...../200.

Okul Rehber Öğretmeni

İMZA

...../...../200.

Sınıf (rehber) öğretmeni

İMZA

Onay

...../...../200.

Okul Müdürü

Kaynak: <http://orgm.meb.gov.tr/>, T.C.Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Resmi Web Sitesi (Mayıs 2007)

7.1.2. RAM Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Bölümüne Psikolojik Destek

İçin Gönderme Öncesi Bilgi Formu

KİMLİK BİLGİLERİ

TC KİMLİK NO :

Öğrencinin adı, soyadı:

Doğum yeri, tarihi:

Cinsiyeti:

AİLE BİLGİLERİ

Annenin adı: eğitimi: mesleği: öz/üvey sağ/ölü

Babanın adı: eğitimi: mesleği: öz/üvey sağ/ölü

Ailenin ekonomik durumu: sosyal güvencisi:

Ailedeki çocuk sayısı:

Ailenin yanında kalan birey sayısı:

Ailede süregelen hastalığı ya da engeli olan kişi sayısı:

OKUL BİLGİLERİ

Okulu, sınıfı:

Okula karşı tutumu:

Öğretmenlere karşı tutumu:

Okul başarısı:

Düzenli çalışma alışkanlığı:

Geçmişte sınıf tekrarı:

Geçmişte okul değişikliği:

Geçmişte öğretmen değişikliği:

SOSYAL BECERİLERİ

Arkadaşlık ilişkileri:

Sosyal etkinliklere katılım:

İşbirliği yapma:

Bağımsız hareket etme:

Hakkını arama:

Hayır diyebilme (reddetme becerisi):

İLETİŞİM BECERİLERİ

Etkili dinleme ve etkili geri bildirim verme:

Konuşmayı başlatma ve sürdürme:

Duyguları ifade etme:

Empati kurma:

YETENEKLİ OLDUĞU ALANLAR

Spor yeteneği:

Resim yeteneği:

Müzik yeteneği:

Diğer:

DUYGUSAL DURUM

Kendine güvensizlik:

Karamsarlık:

Amaçsızlık:

Mutsuzluk:

Duygusal durumda iniş çıkışlar:

PROBLEM DAVRANIŞLAR

Altını ıslatma:

Kardeş kıskançlığı:

Yalan söyleme:

Takıntılı davranışlar:

Okul Korkusu:

Utangaçlık:

Dikkat dağınıklığı:

Aşırı hareketlilik:

RİSKLİ DAVRANIŞLAR

İntihar düşünceleri:

Sigara ve alkol kullanımı:

Saldırganlık başkalarına yönelik: kendine yönelik:

Erken cinsel ilişki:

Hırsızlık:

Evden kaçma:

RAM' A GÖNDERME NEDENİ

OKULDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

Okul Rehber Öğretmeni Tarafından

Sınıf Öğretmeni Tarafından

Okul İdaresi Tarafından

İŞBİRLİĞİ YAPILAN KİŞİLER

SINIF ÖĞRETMENİ

OKUL REHBER ÖĞRETMENİ

FORM DOLDURULDUKTAN SONRA KAPALI ZARF İÇİNDE GÖNDERİLMELİDİR.

Kaynak: <http://orgm.meb.gov.tr/>, T.C.Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Resmi Web Sitesi (Mayıs 2007)

7.1.3. Kaynaştırma Yoluyla Eğitim Uygulamasına Alınan Öğrenci Bilgi Formu

İLÇESİ :
OKULUN ADI :
ADRESİ :
TELEFON-/ FAX :
SINIF ŞUBE SAYISI :
SINIF ÖĞRETMEN SAYISI :
BRANŞ ÖĞRETMEN SAYISI :
REHBER ÖĞRETMEN SAYISI :
EĞİTİM-ÖĞRETİM YILI :

ÖĞRENCİNİN							
Sıra no	Adı Soyadı	Doğum Tarihi	Cinsiyeti	Bulunduğu Kaynaştırma Sınıfı ve Şubesi	Bulunduğu Sınıfın Mevcudu	Engel Türü	*Kaynaştırma Eğitimine Alınmasını Uygun Gören Kurul Kararının Tarih - Sayısı
1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							
8							

Adı Soyadı

Sınıfı

Gittiği Okul

Geldiği Okul

Naklen gelen Kaynaştırma Öğrencisi:
Naklen Giden Kaynaştırma Öğrencisi:
Mezun Olan Kaynaştırma Öğrencisi:

Tasdik Olunur
Tarih
Okul Müdürü

Kaynak: <http://orgm.meb.gov.tr/>, T.C.Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Resmi Web Sitesi (Mayıs 2007)

7.2. Tablolar

Tablo 13 - Dünyanın Çeşitli Ülkelerinde Otizmin Görülme Sıklığı Üzerine Yapılan Araştırmaların Özeti (1/2)

Yazar	Yayın Tarihi	Ülke	Çalışmanın Yapıldığı Periyod	Çalışmanın Yapıldığı Yaş Aralığı (Yıl)	Nüfus İçerisindeki Çocuk Sayısı	Kullanılan Ölçüt	Kullanılan Yöntem	Otizm/Diğer ASD İçin (Her 1000 Çocukta) Yaygınlık Oranı	IQ < 70 (%)
Lotter	1966	İngiltere	1964	8-10 arası	78,000	Kanner	Olay sıralaması ve doğrudan sına	4.5/-	84
Brask	1970	Danimarka	1962	2-14 arası	46,500	Kanner	Olay sıralaması	4.3/-	NR
Treffert	1970	ABD	1962-1967	3-12 arası	899,750	Kanner	Olay sıralaması	0.7/2.4	
Wing & Gould	1979	İngiltere	1970	0-14 arası	35,000	Kanner	Olay sıralaması ve doğrudan sına	4.6/15.7	70
Hoshino vd. 1	1982	Japonya	1977	0-17 arası	234,039	Kanner	Olay sıralaması ve doğrudan sına	5.0/-	NR
Ishii & Takahashi	1983	Japonya	1981	6-12 arası	35,000	Rutter	Olay sıralaması ve doğrudan sına	16.0/-	NR
Bohman vd.	1983	İsveç	1979	0-20 arası	69,000	Rutter	Olay sıralaması ve doğrudan sına	3.0/2.6	NR
McCarthy vd.	1984	İrlanda	1978	8-10 arası	65,000	Kanner	Olay sıralaması ve doğrudan sına	4.3/-	NR
Gilberg	1984	İsveç	1980	4-18 arası	128,584	DSM-III	Olay sıralaması ve doğrudan sına	2.0/1.9	80,77
Steinhausen vd.	1986	Almanya	1982	0-14 arası	279,616	Rutter	Olay sıralaması ve doğrudan sına	1.9/-	44
Steffenberg & Gilberg	1986	İsveç	1984	< 10	78,413	DSM-III	Olay sıralaması ve doğrudan sına	4.5/2.2	88
Matsuiishi vd.	1987	Japonya	1983	4-12 arası	32,834	DSM-III	Olay sıralaması ve doğrudan sına	15.5/-	NR
Burd vd.	1987	ABD	1985	2-18 arası	180,986	DSM-III	Olay sıralaması ve doğrudan sına	1.2/2.1	NR
Bryson vd.	1988	Kanada	1985	6-14 arası	20,800	DSM-III	Olay sıralaması ve doğrudan sına	10.1/-	76
Tanoue vd.	1988	Japonya	1977-1985	3-7 arası	95,394	DSM-III	Olay sıralaması	13.8/-	NR
Cialdella & Mabelle	1989	Fransa	1986	3-9 arası	135,180	DSM-III	Olay sıralaması	5.1/5.2	NR
Sugiyama & Abe	1989	Japonya	1979-1984	2-5 arası	12,263	DSM-III	Olay sıralaması ve doğrudan sına	13.0/-	38
Ritvo vd.	1989	ABD	1984-1988	8-12 arası	184,822	DSM-III	Olay sıralaması ve doğrudan sına	4.0/-	NR
Gilberg vd.	1991	İsveç	1988	4-12 arası	78,106	DSM-III-R	Olay sıralaması ve doğrudan sına	7.0/2.4	82,8
Fombonne & Mazaubrun ¹	1992	Fransa	1985	9-13 arası	274,816	ICD-10	Olay sıralaması ve doğrudan sına	4.9/-	87
Honda vd.	1996	Japonya	1994	1.5-6 arası	8,537	ICD-10	Nüfus taraması ve doğrudan sına	21.1/-	50
Fombonne vd.	1997	Fransa	1992-1993	16-(Ağustos)	325,347	ICD-10	Olay sıralaması ve doğrudan sına	5.4/10.9	88
Arvidsson vd.	1997	İsveç	1994	3-6 arası	1,941	ICD-10	Nüfus taraması ve doğrudan sına	31.0/15.0	100

Tablo 13 - Dünyanın Çeşitli Ülkelerinde Otizmin Görülme Sıklığı Üzerine Yapılan Araştırmaların Özeti (Devam) (2/2)

Yazar	Yayın Tarihi	Ülke	Çalışmanın Yapıldığı Periyod	Çalışmanın Yapıldığı Yaş Aralığı (Yıl)	Nüfus İçerisindeki Çocuk Sayısı	Kullanılan Ölçüt	Kullanılan Yöntem	Otizm/Diğer ASD İçin (Her 1000 Çocukta) Yaygınlık Oranı	IQ < 70 (%)
Webb vd.	1997	Galler	1992	3-15 arası	73,300	DSM-III-R	Olay sıralaması ve doğrudan sınıma	7.2/-	NR
Sponheim & Skjeldae	1998	Norveç	1992	3-14 arası	65,688	ICD-10	Olay sıralaması ve doğrudan sınıma	3.8/1.4	64
Kadesjo vd.	1999	İsveç	1992	6.7-7.7 arası	826	ICD-10	Olay sıralaması ve doğrudan sınıma	60.0/60.0	60
Baird vd.	2000	İngiltere	1998	1.5-8 arası	16,235	ICD-10	Nüfus taraması ve doğrudan sınıma	30.8/27.1	40
Powell vd.	2000	İngiltere	1995	1-4 arası	29,200	DSM-III-R DSM-IV	Olay sıralaması	9.6/10.06	NR
Kielinen vd.	2000	Finlandiya	1996	18-(Mart)	152,732	DSM-IV	Olay sıralaması	12.2/1.2	73
Magnusson & Saemundsen	2000	İzlanda	1997	5-14 arası	43,153	ICD-10	Nüfus taraması ve doğrudan sınıma	8.6/4.6	95, 65
Chakrabarti & Fombonne	2001	İngiltere	1998	2.5-6.5 arası	15,500	DSM-IV	Nüfus taraması ve doğrudan sınıma	16.8/45.8	24, 70
Fombonne vd. 2	2001	İngiltere	1999	5-15 arası	12,529	DSM-IV	Nüfus taraması ve doğrudan sınıma	26.1	44
Bertrand vd.	2001	ABD	1998	3-10 arası	8,996	DSM-IV	Olay sıralaması ve doğrudan sınıma	40.0/67.0	49, 58
Croen vd.	2001	ABD	1987-1999	0-21 arası	4,600,000	DSM-III-R DSM-IV	Olay sıralaması	11.0/-	NR
Yeargin-Allsopp vd.2	2003	ABD	1996	3-10 arası	290,000	DSM-IV	Olay sıralaması	34	64, 68
Gurney vd.2	2003	ABD	1981-1982 2001-2002	6-17 arası	-	DSM-IV	Olay sıralaması	3.0-44.0	NR
Lingam vd.	2003	İngiltere	2000	5-14 arası	186,206	ICD-10	Olay sıralaması	14.9/15.5	NR
Icasiano vd.	2004	Avustralya	2002	2-17 arası	45,153	DSM-IV	Olay sıralaması	39.2	42
Lauritsen vd.	2004	Danimarka	2001	0-9 arası	682,397	ICD-10	Olay sıralaması	11.8/22.6	NR
Fombonne vd.	2006	Kanada	1987-1998	5-21 arası	27,749	DSM-IV	Olay sıralaması	21.6/43.3	NR
Baird vd.	2006	İngiltere	1990-1991	9-10 arası	56,946	ICD-10	Olay sıralaması, tarama, ve doğrudan sınıma	38.9/77.2	56

¹ Verilen yaygınlık oranı, ortalama yaygınlık oranını simgelemektedir.

² Yaygınlık çalışması bütün bir oran vermiştir.

³ %64'lük kesimin IQ'ye dayalı MR'a ve %68'lik kesimin IQ ve gelişimsel testlere dayalı kavramsal bozukluğu vardır.

Kaynak : <http://www.cdc.gov/ncbddd/autism/documents/tables-prevalence.pdf>, Centres for Disease Control and Prevention (12 Şubat 2007)

Tablo 14 - Rehberlik ve Araştırma Merkezleri (RAM) Listesi (1/7)

Sıra	İl/İlçe	Adresi	Telefon	E-Posta	İnt. Adresi	Yönetici Adı Soyadı
1	ADANA-Seyhan	Çınarlı mah.Cumhuriyet cad.No:45/B	(322) 457 87 13	111896@meb.gov.tr		Adem HAS
2	“Yüreğir	Atakent mah.Girne Bulvarı İMKB end.Mes.Lis.	(322) 346 72 44	yuregir_ram@yahoo.com.tr	www.yuregirram.gov.tr	Hasan ACAR
3	“Kozan	Ticaret Meslek Lisesi	(322) 315 90 26	kozanram@hotmail.com		Ülkü ŞENGEL
4	ADİYAMAN	Gölbaşı Cad. Gazi İ.Ö.Okulu Ek Binası.	(416) 216 55 14	adiyamanram@hotmail.com	www.adiyamanram.com	Abdülkerim IŞIK
5	AFYON	Hükümet konağı 1.kat	(272) 214 45 56	afyonram@hotmail.com	www.afyonram.cjb.net	Nuri DEMİR
6	AĞRI	Vali konağı cad.	(472) 215 38 04	ram_agri@hotmail.com	www.agriram.org.tr.tc	Tarkan ARSLAN
7	AMASYA	Mehmet Varilli cad.Ticaret lis. Karşısı.	(358) 218 43 69	amasyaram@hotmail.com	www.amasyaram.com	Yavuz ÇİMEN
8	“ Merzifon	Halk Eğitim Merkezi 1.Kat	(358) 514 51 12	merzifonram@hotmail.com		Musa ÖNCÜL
9	ANK. Çankaya	Özveren sok.No:24 4.Kat Demirtepe	(312) 229 58 09	cankayaram@mailturk.com	-	Gürcan ÖZHAN
10	" Y.Mahalle	Varlık Mahl. Yakacak Sk.No:2	(312) 341 69 06	265407@meb.gov.tr	www.yeniram.com.tr	Altan YAMAKOĞLU
11	" Mamak	Bahçeler üstü Mhl.Arif Yıldız Cad.No:105 Saimekadın	(312) 368 10 40	mamak_ram@hotmail.com	www.mamakram.com	Şule GÜNGÖR
12	" Altındağ	Örnek Mah.Adalı Halil Sok. Kemal Y.Bilir İşitm.Eng.Meslek Lisesi 2.Kat. Telsizler	(312) 347 61 94	altindagram94@hotmail.com	www.aldindagram.gov.tr	Elif ÇORUHLU
13	" Keçiören	Etlük cad. Kanuni Lis.B blok.Gata karşısı.	(312) 322 23 72	keciorenram@hotmail.com		Mehmet YILMAZ
14	" Sincan	GOP Mah. Ayvaz Sok. No:1Kat:4	(312) 272 11 34	sincanram@hotmail.com	www.sincanram.com	Adem KAHRAMAN
15	" Etimesgut	Piyade mahl. 422.Sok. No: 26	(312) 244 81 45	etimesgutram@hotmail.com		Necdet AKDENİZ
16	" Polatlı	İstiklal Mahl. Avcılar Cad.İnönü İ.Ö.O.Eski Binası	(312) 625 55 08	polatlıram@hotmail.com	www.ankara.meb.gov.tr/polatlı_ram	Kenan Kutlay BALTA
17	" Ş.Koçhisar	İstiklal Mahl. E- 90 Karayolu üzeri. YİBO Kampüsü içi.	(312) 687 62 66	nursibay2000@yahoo.com	http://skochisarram.stemynet.com	Yalçın DEMİR
18	" Beypazarı	Beypazarı Öğretmenevi Yönetim Binası Alt Kat.	(312) 762 72 35	beypazarirehberlik@gmail.com		Hasan ULUIŞIK
19	" Nallıhan	Nasuhpaşa Mhl.Eski Belediye Binası.Kat: 1	(312) 785 18 38	nallihanram@hotmail.com		Asiye OĞUZMAN
20	" K.hamam	İmam Hatip Lisesi Kat:3	(312) 736 66 08	Kizilcahamamram@hotmail.com	www.veyselozturk.net	Veysel ÖZTÜRK
21	“ Gölbaşı	Karşıyaka Mhl.Haymana Cad. No: 22 İmam Hat.Lisesi içi.	(312) 485 06 44	golbasiram06@hotmail.com		Gülümser UZUNGER
22	“ Çubuk	Sağlık Meslek Lisesi Zemin Kat.	(312) 838 35 50	cubukram@mynet.com		Tülay ZENGİN
23	" Kalecik	Ankara cad .Hükümet Konağı	(312) 857 00 68	-		Nazan MUTLU
24	ANTALYA	Tuzcular mah. İmaret sok. Kaleiçi	(242) 244 51 71	antram@e-kolay.net		E.Bahadır ÖZGÜLER
25	" Alanya	Kadıpaşa Mhl. Halk Eğitim Merkezi Kat:3	(242) 511 50 30	Alanyarehvearas@hotmail.com		Adem GÖK
26	ARTVİN	7 Mart İ.Ö.Ok.Eski Binası A Blok No:1 Ortamahalle	(466) 212 70 85	artvinram@hotmail.com	http://ram.artvin.gov.tr	Hüseyin KÖSE
27	AYDIN	Hacı Kadriye Arslan R.A.M Aydın Bulvarı Fatih mah.	(256) 226 18 46	aydinram1@hotmail.com	www.aydinram.gov.tr	Vahit ÇOPUR
28	“ Nazilli	Altıntaş Mhl.İstasyon Meydanı.Eski Hükümet Konağı Zekin Kat	313 61 25	nazram09@hotmail.com	www.nazilliram.gov.tr	Zekeriye ARAK
29	“ Söke	Kemalpaşa Mhl.Özyol Sok.No:22	518 01 65	soke-ram09@hotmail.com		Çiğdem KARAEKEL
30	BALIKESİR	Hacıibey Mhl.Mithatpaşa cad.No: 5	(266) 239 39 55	erhan.adilay@gmail.com		Ufuk GÜÇLÜ

Tablo 14 - Rehberlik ve Araştırma Merkezleri (RAM) Listesi (Devam) (2/7)

Sıra	İl/ilçe	Adresi	Telefon	E-Posta	İnt. Adresi	Yönetici Adı Soyadı
31	"Bandırma"	İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Binası Kat:2	715 52 70	bandirmaram@hotmail.com	www.bandirmaram.com	Arda ERTAN
32	BİLECİK	Cumhuriyet Mahl.Cumhuriyet Sok.Valilik Ek Binası. Zemin Kat.	(228) 212 19 95	biram11@hotmail.com	www.bilram.hizmetleri.com	Zuhal KAYAR
33	"Bozüyük"	İsmet İnönü Cad. Hükümet Binası Zemin Kat	315 80 81	bozuyuk_ram.sitemynet.com		Özay ÇİFTÇİ
34	BİNGÖL	Yenişehir mah. Hastane cad.	(426) 213 34 02	mgolcuklu12@hotmail.com		Muttalip GÖLCÜKLÜ
35	BİTLİS	Taş Mahl. Kültür Sokak.	(434) 226 77 11	bitlisram@hotmail.com	-	Murat ÇAĞLAYAN
36	"Tatvan"	Karşıyaka Mah.	825 18 25	tatvanram@hotmail.com		Erdal KILIÇ
37	BOLU	Akpınar Mah.Gerede Cad.No:12	(374) 215 92 86	ierkani@hotmail.com	www.ram.gov.tr	İbrahim ERKAN
38	BURDUR	Özgür Mah.Anadolu Lisesi arkası.	(248) 233 86 01	burdurram@hotmail.com	www.burdurram.com	Adem KOÇER
39	BURSA Yıldırım	Setbaşı.İpekçilik cad No:38 Yıldırım	(224) 327 75 18	bursaram68@myynet.com	bursaram1@sitemynet.com	Canan KAHRAMAN
40	" Nilüfer"	Fethiye Mh.Nilüfer Hatun Cd. Milli Piyango Anadolu Lisesi Karşısı	241 73 00 241 73 01	nilram3@hotmail.com		İsmet ÖZDEMİR
41	" İnegöl"	Sanayi Cad.Mesleki Eğitim Merkezi. 4.Kat	713 98 38	inegolram@hotmail.com		Tagip DAL
42	" Osmangazi"	HOCA NAİP MAH. KAPLICA CAD. OKUL SK. NO:14 MURADIYE	222 00 42	osmangaziram@hotmail.cdm		Murat KAMALAK
43	ÇANAKKALE	İsmetpaşa Mh.Asafpaşa Cad.No:89	(286) 217 60 07	canakkaleram@yahoo.com	www.canakkaleram.gov.tr	Ekrem NESİL
44	ÇANKIRI	Ticaret ve sanayi odası kat:2	(376) 213 16 01	cankiri_ram@hotmail.com		Burhan ÇAL
45	ÇORUM	Gülabibey mah.Cemil bey cad. No:28	(364) 225 48 22	bilgi@corumram.com	www.corumram.com	İsmail ERTAN
46	DENİZLİ	Ulus cad. No:6 p.k. 20020	(258) 211 86 25	ram20@meb.gov.tr		Ali SÖZEN
47	DİYARBAKIR	M.Akif Ersoy Cad.Eski Eğitim Fakültesi C.Blok Şehitlik	(412) 226 58 46	diyarbakirram@hotmail.com	www.diyarbakirram.gov.tr	Feride ALPAYDIN
48	"Çınar"	Eski Belediye Binası	511 35 67	cinarram3@hotmail.com		Ülker FARIMAZ
49	EDİRNE	Şehit Hakan Girgin cd. No:1 Bostanpazarı	(284) 225 42 01	edierne_ram@hotmail.com		Canan DİNÇ
50	" Keşan"	Ortacami Mah. Hayribey Sok. Atatürk İÖO Keşan/Edirne	(284) 7124038	kesanram@hotmail.com		Ayşe ÖZ
51	ELAZIĞ	Cumhuriyet mah.25.Sok. No:20 p.k.23270	(424) 247 46 95	elazigram@hotmail.com	www.el-ram.8m.com	Fetnet KARLIDAĞ
52	ERZİNCAN	Atatürk mah. Erzincan Liesi bahçesi prefabrik bina	(446) 224 09 40	erzincan_ram@hotmail.com		Murat YILDIRIM
53	ERZURUM	Yönetim caddesi Vilayet binası Kat:4 p.k.25100	(442) 235 54 07	ram@meb.gov.tr	http://erzurum.meb.gov.tr/rehberlik	Muhammed ÇİFTÇİ
54	ESKİŞEHİR	Akarbaşı mah. Ada sk. NO:35	(222) 239 37 82	bilgi@eskisehirram.gov.tr	www.eskisehirram.gov.tr	Kenan YÜKSEL
55	GAZİANTEP	İstasyon cad.Eski Ticaret Lisesi Binası.Şahinbey	(342) 220 88 77	gaziantepmram@hotmail.com	gaziantepmram.sitemynet.com	Mehmet TOKMAK
56	GİRESUN	Kavaklar Mah. Gazi Cad. Yeni yol mevkii. Kız Meslek Lisesi Arkası	(454) 216 26 86	giresun28ram@hotmail.com	www.giresunram.com	Aydın LAP
57	GÜMÜŞHANE	Hasanbey mah.Daltaban Mevki Devlet Hastanesi yanı Kat:2	(456) 213 43 47	gumushaneram@Hotmail.com	www.rehberlik29.sitemynet.com	Onur AYDIN

Tablo 14 - Rehberlik ve Araştırma Merkezleri (RAM) Listesi (Devam) (3/7)

Sıra	İl/İlçe	Adresi	Telefon	E-Posta	İnt. Adresi	Yönetici Adı Soyadı
58	HAKKARİ	ESKİ HÜKÜMET KONAĞI ZEMİN KAT	(438) 211 31 64	r.a.m.30@hotmail.com		Hurşit DEMİR
59	HATAY- Antakya	Esenlik mahl. Makbule Ölçen cad. No:10	(326) 213 58 91	hatayram@hotmail.com	www.hatayram.gov.tr	Mehmet YILDIRIM
60	İskenderun	Atatürk Cd. Gençlik sok No:325 Karaağaç	641 35 25	iskenderunram@hotmail.com		Hakan ÖZER
61	ISPARTA	Piri mehmet mah. Milli Egemenlik cad.No:25	(246) 218 34 48	isram_32@hotmail.com	Isparta.meb.gov.tr	Necla BOZHÜYÜK
62	MERSİN	Kiremithane Mah.104.cad.No:42	(324) 238 90 96	mersinram@hotmail.com	www.mersinram.gov.tr	Ahmet GÜLEÇ
63	" Tarsus	Eski Ömerli Mah.Alpaslan Türkeş Bulvarı No:81	(324) 614 17 44	tarsusram@hotmail.com	www.tarsusram.com	İbrahim SÖKER
64	" Silifke	Gazi Mah. İlhan Akgün Caddesi. Silifke Lisesi Bahçesi	(324) 712 11 26	silifkeram@hotmail.com		Rifat MELEKOĞLU
65	İST. Bakırköy	Kartalpe Mah.General Şükrü Kanatlı Cad.No:3	(212) 572 55 91-542 99 00	bakirkoy@hotmail.com		Eren AYDIN
66	" Fatih	Gurabe Hüseyin Ağa Mh.Şekerci Sk No: 29 Aksaray	(212) 533 86 09	fatihram@hotmail.com		Muharrem DANSUK
67	" Kadıköy	Şemsettin Günaltay Caddesi Sultan Sok.No:27 Erenköy	(216) 302 33 52	kadikoyram@yahoo.com	www.kadikoy-ram.org	M.Ali AKIN
68	" Şişli	Ali Samiyen Sok.No:11 p.k. 34394 Mecidiyeköy	(212) 272 36 77	sislirehberlik@hotmail.com	-	Günnur UÇAR
69	" Kartal	Çavuşoğlu Mah. Samanyolu Cd. Şahin Sk. N: 6/3	(216) 387 17 77	kartalrehberlik@hotmail.com	http://kartalram.sitemynet.com	Sonay UÇANKAN
70	" Sarıyer	Şehit Mitat Yılmaz Cd.Karakol sok No:2/2	(212) 271 31 84	sariyer_ram@hotmail.com		Yakup İMANOĞLU
71	" Avcılar	Merkez Mh. Namık Kemal Cd. İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü K:1	(212)694 91 47	avcilarram@hotmail.com		Vahdettin YAŞAR
72	" Sultanbeyli	Battal gazi Mahl. Kubbe C. Turhan Feyzioğlu Tic.Msl.Lisesi	(216) 592 20 87	sultanbeyliram@hotmail.com		Necati YAŞA
73	" Üsküdar	Barboros Mahl.Denizmen Sk.No:52/2 Koşuyolu	(216) 651 50 03	uskudarram@hotmail.com		Ramazan BERK
74	" Kağıthane	Merkez Mah .Kemerburgaz cad. NO:1	(212) 321 33 31	kagithaneram@yahoo.com	www.kagithaneram.gov.tr	Metin ONUR
75	" G.O.Paşa	Cebeci Mahl. 1.Cebeci Yolu 2467.Sokak No:2	(212) 606 25 52	gop_ram@hotmail.com	www.gopram.gov.tr	Yetkin BASKIN
76	" Pendik	Çınardere mah.Olimpiyat Cad.Okul Sok. No:38 Faruk Demirbağ İ.Ö.Okı.Binası	(216) 452 78 08	pendikram@hotmail.com		Erkan İNAN
77	" K. Çekmece	Mahmutbey Cad.Okul Sok.No:1 Halkalı Küçükmescit	(212) 472 66 65 472 55 83	k_ram_2002@hotmail.com	www.kram.kurumu.com	M.Ali YAVUZDOĞAN
78	" Tuzla	Evliya Çelebi Mhl. Hatboyu Cd. Zübeyde Hanım Sok. Cahit Arf İlköğr.Okı.Binası.	(216) 446 81 83	tuzlaram@hotmail.com		M.Şerif KESKİNOĞLU
79	" Beykoz	Hekimbaşı Çiftlik Cad.No:3 Küçüksu/ Anadoluhisarı	(216) 308 97 51	beykozram@hotmail.com		Ayşe GÜNER
80	" Ümraniye	Adem Yavuz Mhl.Ümraniye İmam Hatip Lisesi.	(216) 612 53 40	umraniyeram@hotmail.com	www.umraniye-ram.org	Selda UTLU
81	" Bağcılar	İnönü Mhl. 26/1-A Sokak No:3 Cumhuriyet İlköğretim Okı.Zemin Kat.	(212) 434 38 11	bagcilarram@hotmail.com	-	Büyamin CAN
82	" B.Çekmece	Beylikdüzü.Kavaklı Mahl.Marmara Cad.No:5	(212) 876 80 00	ram@buyukcekmececeram.org	www.buyukcekmececeram.org	Emel Zeynep YILMAZ
83	" Beşiktaş	Necip Fazıl cad. NO:57 34347 ORTAKÖY	(212) 227 22 56	besiktasram@hotmail.com		Aydoğdu MİMİR

Tablo 14 - Rehberlik ve Araştırma Merkezleri (RAM) Listesi (Devam) (4/7)

Sıra	İl/İlçe	Adresi	Telefon	E-Posta	İnt. Adresi	Yönetici Adı Soyadı
84	İZMİR Konak	227 Sokak No: 18 35280 Hatay	(232) 243 44 17 245 35 36	izmirram@hotmail.com	-	Nimet TALAS
85	" Karşıyaka	Zübeyde hanım cad No:11 Karşıyaka	368 89 85	bilgi@karsiyakaram.gov.tr	www.karsiyakaram.gov.tr	İbrahim KAYA
86	" Ödemiş	Atatürk Mahl. Saracoğlu Cad.No:8 Ödemiş	545 50 70	odemis_ram@hotmail.com		Yaşar UCA
87	" Buca	Ufuk Mahl. 864 Sk. No:50 Şirinyer-Buca	452 67 00	bucaram@hotmail.com	www.bucaram.gov.tr	Abdulkadir YILDIZ
88	" Aliağa	Hükümet Konağı 5.Kat	616 19 51	aliagaram@hotmail.com		Abdusselam COŞKUN
89	" Bornova	Erzene mah.80.sok.No: 18 İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü yanı	342 09 11	info@bornavaram.com	www.bornavaram.gov.tr	Eser BABA
90	" Bergama	Mehmet Tetik V.cad.Eski M.E.M binası	632 09 09	bergamaram@hotmail.com		Mehmet TETİK
91	K.MARAŞ	Fevzipaşa Mhl. 6.Sk. No:4	(344) 224 12 28 224 34 42	kmarasram@hotmail.com	www.kmarasram.gov.tr	H.Veysi ASLANTÜRK
92	" Elbistan	Emniyet Cad.Özel İdare Binası Kat 1 No: 59	412 02 27	elbistanram@hotmail.com		H.MehmetYILMAZ
93	KARS	Atatürk Cad.No:131 Kat:2	(474) 223 81 99	-		Acihan KOÇOĞLU
94	KASTAMONU	Aktekke Mh. Yalçın Cd.Defterdarlık Yanı No:14	(366) 214 61 41	kastamonuram@hotmail.com	-	Osman İMAMOĞLU
95	KAYSERİ	Fatih Mahl.Seher Sk.Şükrü Malaz İ.Ö.O.yanı Kocasinan	(352) 231 68 07	bilgi@kayram.net	www.kayram.net	Bahametin KARAKÖSE
96	KIRKLARELİ	Demirtaş Mhl.Fuat Umay cad. No:42	(288) 214 30 70	tulayilarlan@hotmail.com	-	Tülay İLARSLAN
97	" Lüleburgaz	Gençlik mah. Adalet Sarayı yanı.	(288) 415 22 50	lburgazram@hotmail.com	-	Birsen KARAEEL
98	KİRŞEHİR	Ahievran mah. Öğretmenevi yanı.	(386) 213 50 39	kirsehrram@hotmail.com	www.kirsehirram.gov.tr	Mevlüt ÇETİNER
99	KOCAELİ	Akçakoca mah. Kapanca sok. N:7	(262) 322 79 09	kocaeliram@hotmail.com		Mustafa KIZMAZ
100	" Gebze	İlçe Milli Eğitim Müd.ğü 3.Kat	(262) 644 03 11	gebzeram@hotmail.com		Sülin ÖZŞENOL
101	KONYA Meram	Bahçelievler mhl. Saitpaşa Cad. 4/3 Meram	(332) 352 35 44	konya_meram_ram@hotmail.com	-	Mustafa DURLANIK
102	" Beyşehir	Evsat Mah. Atamanlar Sok.	(332) 512 95 25			Fatma ÖZYURT
103	" Akşehir	Selçuk Mah. Ceylan Sok.No: 8 E.M.Lisesi Lojmanı.	(332) 812 36 13	aksehrram@hotmail.com		Süleyman ÇELİK
104	" Ereğli	Sevgi Eğitim Uygulama Okulu içi.	(332) 710 50 82	ofli61efulim3@hotmail.com		Yılmaz KALAYCIOĞLU
105	" Cihanbeyli	Karşıyaka Mah.Karşıyaka İ.Ö.O.bahçesi	(332)673 41 26	Cihanbeyli_ram@hotmail.com		Osman UYSAL
106	" Selçuklu	Aydınlıkevler Mahl.Guraba Cd.Ayşe Tümer İ.Ö.O.Bahçesi	246 60 10	vehbikaptanoglu@hotmail.com		Mustafa GÜLER
107	KÜTAHYA	Abdurrahman ikaraa bulvarı ,öğretmenevi binası kat :2	(274) 212 10 10	kutahyaram@hotmail.com		Eyüp KIRTAY
108	MALATYA	Zafer Mah.Sağlık Cad. 13.sok. Fatih Lisesi yanı İstasyon Virajı civarı	(422) 212 02 50	malatyaram@mynet.com	www.malatyaram.gov.tr	Mustafa ARSLAN
109	MANİSA	II.Anafartalar Mh.Adalet Sk. N:62	(236) 231 20 69	rammanisa@hotmail.com		Oğuz GÖKMEN
110	" Akhisar	Paşa Mh. 28.Sk. No:8 Kat:3	412 05 07	akhrm95@hotmail.com		Mehmet KARADUMAN
111	" Salihli	Seyrantepe Mah.Salihli	712 51 92	salihliram2002@hotmail.com		Talip BURULDAY
112	" Soma	ATATÜRK MAH. RIFAT KARACA CAD. NO:94	612 77 42	golukcu@hotmail.com		Recep GOLÜKCÜ

Tablo 14 - Rehberlik ve Araştırma Merkezleri (RAM) Listesi (Devam) (5/7)

Sıra	İl/İlçe	Adresi	Telefon	E-Posta	İnt. Adresi	Yönetici Adı Soyadı
113	MARDİN	Hükümet Konağı. Yenişehir	(482) 212 12 58	mardinram@hotmail.com	mardin.meb.gov.tr/ram	Faruk KURTCEBE
114	MUĞLA	İmam Hatip Lisesi Giriş Katı.	(252) 214 85 57	muglaram@hotmail.com		Nevcihan GÜNDOĞDU
115	"Fethiye	Arifkaşlı Doğumevi Bahçesi AÇSM Yanı	614 03 69	fethiyeram@mynet.com		Dr.Neşe ÖZKAL
116	MUŞ	Halk Bankası Karşısı	(436) 212 64 08	esayilgan@mynet.com	www.musram.com	Erhan SAYILGAN
117	NEVŞEHİR	Bahçelievler mah.Nar yolu M.E.M Lojmanları yanı.	(384) 213 05 59	nevsehirram@hotmail.com	www.nevsehirram.com	Şahin GÜRLEK
118	NİĞDE	Hastaneler Cad.Askerlik Şubesi Karşısı 51200	(388) 232 32 19	nigderam@hotmail.com	www.nigderam.com.tr.tc	Mehmet GÜVENÇ
119	ORDU	Y.Mahalle Okullar Cd. No:17/A	(452) 234 23 53 234 23 52	ramordu@hotmail.com	www.orduram.gov.tr	Necmettin GÜNEY
120	" Fatsa	İlçe Hükümet Konağı 2.kat	424 04 43	fatsaram@hotmail.com		Veysel CENGİZ
121	RİZE	Tophane mah. Çıkmaz sok. No:3	(464) 214 22 06	bilgi@rizeram.gov.tr	www.rizeram.gov.tr	Recep ÖZER
122	SAKARYA	Camili II. Etap Kalıcı Konutları Ada:1654 Camili	(264) 251 15 50 251 15 51	sram@mynet.com		Vildan AKSAKAL
123	SAMSUN	Yeni Valilik binası Kat:5	(362) 48417 89	bilgi@samsunram.com	www.samsunram.com	Alican USTA
124	" Havza	25 mayıs Mahl.Orman Yolu Sok.No:2	714 30 47	HavzaRAM55@mynet.com		Bülent KARATAY
125	" Bafra	Kızılırmak Mahl.Ahmet Çavuş Sok.Vuraloğlu İşhanı No:2/2	543 06 36	bafraram@hotmail.com	www.bafraram.com	Suat GÜR
126	" Çarşamba	Çarşamba Hacı Yılmaz Yılmaz Ram Çay mah. Prof. Naci Şensoy cad.Özel İdare Karşısı.Kat:5	833 16 60	carsamba_ram@hotmail.com	www.carsambaram.gov.tr	İsmail Rahman KÖSE
127	SİİRT	Mithat Öktüren Cad. No: 9/A	(484) 223 86 97	siirtram@hotmail.com	www.siirt.meb.gov.tr/rehberlik	Ethem ASUT
128	SINOP	Okullar cad.Öğretmenevi karşısı	(368) 261 47 28	sinopram@hotmail.com	http://sinop.meb.gov.tr	Turgay ŞEN
129	SIVAS	Vali Varinli Cad.Fevzipaşa İ.Ö.O.Karşısı İl Gençlik Müdürlüğü Binası Zemin Kat	(346) 221 25 97	sivasram58@hotmail.com	www.sivasram.gov.tr	Ramazan KELEŞ
130	Sivas -Suşehri	Atatürk İ.Ö.O. 2.kat	(346)311 58 40	-		Hayrettin KATKAT
131	TEKİRDAĞ	Hürriyet Mahl. İstanbul yolu Aklaya Mevkii No:20	(282) 293 33 03	tekirdagram@hotmail.com	www.tekirdagram.com	Hatice ÇINAR
132	" Çorlu	Silahtar mah. Hakkı efendi sok. No:5 Çorlu	653 75 45	corluram59@hotmail.com		Songün YILMAZ
133	TOKAT	Soğuk pınar Mh. Behzat Bulvarı No:217/A	(356) 214 54 76	tokatram@hotmail.com	www.tokatram.net	Sami ÖĞÜT
134	" Niksar	Belediye İşhanı Kat :3	(356) 527 78 19	niksarram@hotmail.com		Yunis YILMAZ
135	" Erbaa	Gündoğdu Mah.. Atatürk İlköğ. Okulu yanı.	(356) 715 66 25	erbaaram@hotmail.com		Hatice ÖZER
136	TRABZON	3 Nolu Erdoğdu Mah.Çamlık Altı mevkii Huzurevi Altı.Özel eğitim kampüsü. Çamlık. Erdoğdu.	(462) 231 08 12	trabzonram61@hotmail.com	www.trabzon.meb.gov.tr	Murat KARTAL
137	" Of	Of Yardımlaşma Vakfı Girişi	771 43 98	of_ram@hotmail.com		A.ALTUNKAYNAK
138	TUNCELİ	Eski M.E.M Binası Yenimahalle	(428) 212 27 47	tunceliram62@hotmail.com		Cem TEKİNOĞLU
139	ŞANLI URFA	Kadioğlu mah. Fuar cad. Vatan sok.	(414) 215 42 24	urfaram@hotmail.com		Hasan KARAKAYA
140	UŞAK	Öğretmenevi yanı	(276) 223 39 96	usakram64@yahoo.com	www.usakram.com	Nurettin AYDIN

Tablo 14 - Rehberlik ve Araştırma Merkezleri (RAM) Listesi (Devam) (6/7)

Sıra	İl/İlçe	Adresi	Telefon	E-Posta	İnt. Adresi	Yönetici Adı Soyadı
141	VAN	Şerefiye mah. Ordu cad.	(432) 215 04 01	vanram65@yahoo.com		Hasan CAN
142	“ Erciş	Kışla mah. Eski toprak mahsülleri ofisi binası	(432)222 47 40			Nedim ERDİN
143	YOZGAT	Eski Eğitim Hizmetleri Merkezi ve Akşam Sanat Okulu Müdürlüğü Binası.	(354) 212 11 00	yozyatram@hotmail.com	www.yozyatram.gov.tr	Salim ARSLAN
144	“Sorgun	Karşıyaka mah.Fatih cad.No:29	415 21 35	sorgunram_@hotmail.com	www.sorgunram.com	Hüseyin ÇETİN
145	ZONGULDAK	Meşrutiyet mah. 467 Evler İ.Ö.O. Üstü	(372) 253 74 26	zonguldakram@hotmail.com		Ayhan ELİÇORA
146	“ Çaycuma	Pehlivanlar mah. Sağlık cad. 1 nolu sağlık ocağı	615 76 10	caycumaram@hotmail.com		Bekir USTUNALP
147	KARABÜK	Beşbinevler Cumhuriyet mah. 37. cad.	(370) 433 45 39	kararam78@hotmail.com	www.karabukram.gov.tr	Sezai KÜÇÜKNANE
148	AKSARAY	Çerdiğin Mahl.Hassas Cad. No:5	(382) 214 21 29	aksarayram@hotmail.com		Vedat BAYDILLİ
149	BAYBURT	M.K yanbey İ.Ö.Okulu Ek binası	(458) 211 24 77	bayburtram69@mynet.com		Ahmet BİLGEOĞLU
150	KARAMAN	Külhan Mahl. 2.İstasyon Cad.No:9	(338) 212 67 91	ka_ram70@hotmail.com		Ertan ARICI
151	KIRIKKALE	Yaylacık mah. Tuna cad. No:8 Ticaret Lisesi içi.	(318) 224 74 12	254506@meb.gov.tr		Şerafettin KARAKAYA
152	BATMAN	Ziya GökalpMhl.Yaşar Kemal Cad.1701 Sdk. No:1	(488) 212 16 45	batmanram72@mynet.com		Osman GÜMÜŞAY
153	BARTIN	Karaköy mah.Şehit Ahmet Seçen RAM	(378) 228 26 32	enginsahin74@hotmail.com	www.bartinram.net	Engin ŞAHİN
154	ARDAHAN	Kongre Cad. No: 8 23 Şubat İlköğretim okulu yanı eski bina	(478) 211 34 29	ardahanram@hotmail.com		Neşat GÖRMEZ
155	IĞDIR	TOPÇULAR MAH.İNÖNÜ İ.Ö.O.YANI	(476) 227 77 25	igdirram@hotmail.com		Mutluhan TURAN
156	ŞIRNAK	İsmetpaşa İlköğretim Okulu içi.1.Kat	(486) 216 49 27	sirnakram@sirnakram.com	sirnakram.com	Nejdet KARA
157	KİLİS	Dereboyu cad.Eski Kils Ortaokulu Binası Kat:2	(348) 814 26 41	kilisram@hotmail.com	-	Bestami DAĞLI
158	YALOVA	Kazım Karabekir Cd. 96/4	(226) 811 08 24	bahrinur@hotmail.com	-	Bahrinur POLAT
159	OSMANİYE	Yıldırım Beyazıt Mah. 7 Ocak Stadyumu yanı	(328) 814 23 83	osmaniyeram@gmail.com	www.osmaniyeram.gov.tr	Hasan TOPAL
160	DÜZCE	Nusrettin mah. İstiklal cad. İl milli eğitim müdürlüğü bahçesi	(380) 524 75 02	duzcera_mrk@hotmail.com	www.duzce.meb.gov.tr	Lamia AKSU
161	Ordu-Ünye	Kaledere Mh.Anadolu Lisesi sk.No:4	(452) 324 40 24	unye.ram@hotmail.com	-	Halil ÇAM
162	Adıyaman-Besni	Atatürk Cad.Tannöver Sok.No:16	(416) 318 20 60	besniram02@hotmail.com	-	Mehmet Murat GÖĞÜŞ
163	Adıyaman-Kahta	Karşıyaka mah.Gazi İ.Ö.Okulu 1. katı	(416) 726 22 52	kahtaram@hotmail.com	-	Mahmut YILDIRIM
164	Çorum-Sungurlu	Çankırı cad. No:1M.E.M Altı	(364) 311 20 84	sngram@hotmail.com	www.sunram.tr.cx	Sinan KALKAN
165	MUĞLA-Milas	Hayıtlı Mah.İsmail Hakkı Milaslı Cad.Tic.Mes.Lis.karşısı no:28	(252) 5137722	milasram@hotmail.com		Mustafa KARABIYIK
166	İST - Güngören	Gençosman Mah. Çiçindere Cad.No:78	(212) 569 24 68	ramgungoren@hotmail.com		
167	"Bayrampaşa	Cevatpaşa mah.Millet Cad. No:66 Cevatpaşa İ.Ö.O.içinde	(212)538 00 22	vedatcumhur@mynet.com		Vedat CUMHUR
168	"Bahçelievler	Kocasinan merkez mah.Bağcılar yolu Okul sk.No:6 Bahçelievler	(212) 657 52 52	bahcelievler.ram@gmail.com	www.bahcelievlerram.com	Emine YILDIRIM
169	"Zeytinburnu	Fatma Süslügil İ.Ö.O.yanı Telsiz Mah.72.sk.No:9 A blok	(212)558 08 43	zeytinburnurehberlik@hotmail.com	www.zeyram.com	M.Hilmi EREN
170	"Silivri"	Lions Leo Der.Esenbak Eğt.Uy.Ok.ve İş Eğ. Mer. Yanı	(212)728 47 27	saydin68fmynet.com		Seyfettin AYDIN

Tablo 14 - Rehberlik ve Araştırma Merkezleri (RAM) Listesi (Devam) (7/7)

Sıra	İl/İlçe	Adresi	Telefon	E-Posta	İnt. Adresi	Yönetici Adı Soyadı
171	KAYSERİ-Develi	Mesleki Eğitim Binası Kat 2	(0352)621 68 69	develiram@mynet.com		Erkan GÖKKAYA
172	GİRESUN-					
	"Şebinkarahisar	Halil Rifat Paşa Cad.İlçe Milli Eğt.Müd. Binası	(454)711 44 98	sebin_ram@hotmail.com		Mustafa Necati KAYA
173	D.BAKIR-Silvan	Selahattin Mah.Aşağı Çarşı eski Askerlik Şubesi	5055720335			Tahsin TEMİZER
174	İZMİR-Çeşme	Çeşme ilçe Milli EğitimMüdürlüğü Binası	(232) 712 84 11	cesme35rehberlik@hotmail.com		Handan KAYA
175	YOZGAT- Sarıkaya	Kazım Karabekir Mah. Eski Kayapınar yolu	(354)7723347	sarikaya66@meb.gov.tr		Serap ÜNCÜ
176	"Yerköy"	100. Yıl Mah. Şehit Ast. Süleyman Şahin Caddesi	5056024124	verkoyram@mynet.com		Mustafa ÇOŞKUN
177	DİYARBAKIR- Bağlar	Yeniköy mah.Havaalanı cad.12.sk.no:2		-		
178	Ş.URFA-Viranşehir	Mustafa Kemal İÖO.Zemin katı		-		
179	KONYA-Seydişehir	Anadolu İmam Hatip Lisesi Eski Binası		-		
180	KONYA-Karatay	Eski Halk Eğitim Merkezi Binası		-		
181	MERSİN-Anamur	Anamur Endüstri Meslek Lisesi Ek Binası		-		

Kaynak : <http://orgm.meb.gov.tr/> T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Resmi Web Sitesi (Mayıs 2007)

Tablo 15 – Otistik Çocuklar Eğitim Merkezleri (OÇEM) Listesi

SIRA NO	OKUL ADI	İLİ
1	Mersin Barbaros İ.Ö.O.	MERSİN
2	Şevket Pozcu İ.Ö.O.	MERSİN
3	Viranşehir 75.Yıl İ.Ö.O.	MERSİN
4	Mersin Fevzi Çakmak Pansiyonlu İ.Ö.O.	MERSİN
5	Milli Eğitim Okulu ve Mesleki Eğt. Merkezi	YALOVA
6	Merkez Gazi Mustafa Kemal İ. Ö. O.	OSMANİYE
7	Merkez Mustafa Kemal İ. Ö. O.	GİRESUN
8	Çamlık OÇEM	DENİZLİ
9	Bursa OÇEM	BURSA
10	Osmanğazi-Akpınar İ.Ö.O.	BURSA
11	Merkez Gazi Mustafa Kemal İ. Ö. O.	KIRKLARELİ
12	Milli Eğitim Vakfı İ.Ö.O.	KIRIKKALE
13	Trabzon OÇEM	TRABZON
14	Vala Gedik İ.Ö.O.	UŞAK
15	MEV Nihat Çandarlı İ.Ö.O.	Avcılar-İSTANBUL.
16	Atatürk İ.Ö.O.	Avcılar-İSTANBUL
17	Vali Rıdvan Yenişen İ.Ö.O.	Avcılar-İSTANBUL
18	Osmaniye İ.Ö.O.	Bakırköy- İSTANBUL
19	Kocatepe İ.Ö.O:	Bayrampaşa-İSTANBUL
20	Tokatköy İ.Ö.O.	Beykoz- İSTANBUL
21	İ.T.O. Kadınlar Çeşmesi İ.Ö.O.	Beyoğlu- İSTANBUL
22	Yunus Emre İ.Ö.O.	Esenler- İSTANBUL
23	Hekimoğlu Ali Paşa İ.Ö.O.	Fatih- İSTANBUL
24	Ayazma İ.Ö.O.	Gaziosmanpaşa- İSTANBUL
25	100. Yıl İ. Ö. O.	Gaziosmanpaşa- İSTANBUL
26	İlhami Ertem İ.Ö.O.	Kadıköy- İSTANBUL
27	Seyrantepe İ.Ö.O.	Kağıthane- İSTANBUL
28	Mehmet Hilmi Altaylı İ.Ö.O.	Kartal- İSTANBUL
29	Taştepe İ.Ö.O.	Küçükçekmece- İSTANBUL
30	Evliya Çelebi İ.Ö.O:	Maltepe- İSTANBUL
31	Faruk Demirbağ İ.Ö.O.	Pendik- İSTANBUL
32	Şair Nigar İ.Ö.O.	Sarıyer- İSTANBUL
33	Hüseyin Avni Kurşun İ.ö.O.	Şişli- İSTANBUL
34	Ord. Prof. Dr. Cahit Arf İ.Ö.O.	Tuzla- İSTANBUL
35	Zehra Ülker İ.Ö.O:	Ümraniye- İSTANBUL
36	Rasathane İ.Ö.O.	Üsküdar- İSTANBUL
37	İstanbul OÇEM	Kağıthane- İSTANBUL
38	Hamit İbrahimiye OÇEM	Kadıköy- İSTANBUL
39	Yukarı Dudullu İ.Ö.O.	Ümraniye- İSTANBUL
40	Namık Kemal İ.Ö.O.	Sultanbeyli/ İSTANBUL
41	Atatürk İ.Ö.O.	Zeytinburnu/İSTANBUL
42	Merkez Eğitim Uygulama Okulu	ŞANLIURFA
43	Merkez Cafer Tayyar İlköğretim Okulu	TEKİRDAĞ
44	Ankara Lions Kulübü OÇEM	Çankaya-ANKARA.
45	Kütükçü Alibey İÖO	Çankaya-ANKARA.
46	Çiğiltepe İÖO	Mamak-ANKARA.
47	Menemen Sabahat Akşiray OÇEM	İZMİR
48	Menemen Emiralem İÖO	İZMİR
49	Çiğli Küçükçiğli İÖO	İZMİR
50	Karşıyaka Fevzipaşa İÖO	İZMİR
51	Balçova Ertuğrulgazi İÖO	İZMİR
52	Ödemiş 50. Yıl İÖO	İZMİR
53	Çiğli Maltepe İÖO	İZMİR
54	Tekel Pansiyon İÖO	KÜTAHYA
55	OÇEM	MALATYA
56	OÇEM	SAMSUN
57	Uluönder Eğitim Uygulama Okulu	ESKİŞEHİR
58	Kanada Eğitim Uyg. Okulu ve İş Eğitim Merkezi	SAKARYA
59	Mustafa Kemal İ. Ö. O.	DÜZCE
60	Merkez Şehit Nuriye Ak İ.Ö.O.	DİYARBAKIR
61	Mareşal Mustafa Kemal İ.Ö.O:	Seçuklu/KONYA
62	Bağımsız OÇEM	TEKİRDAĞ

Kaynak : <http://www.tohumotizm.org.tr/tohum/#>, TOHUM Otizm Vakfı Web Sitesi (Mayıs 2007)

Tablo 16 – Türkiye Geneline Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Bölümü Bulunan Üniversite Hastaneleri

SIRA	HASTANE ADI	BULUNDUĞU İL	TELEFON
1	Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi	ADANA	0322-3386060
2	Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi	ANKARA	0312-3623030
3	Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi	ANKARA	0312-2141001
4	Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi	ANKARA	0312-3051151
5	Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi	BURSA	0244-4428400
6	Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi	GAZİANTEP	0342-3606060
7	İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi	İSTANBUL	0212-4143300
8	İstanbul Üniversitesi Çapa Tıp Fakültesi	İSTANBUL	0212-4142200
9	Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi	İSTANBUL	0216-3271010
10	9 Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi	İZMİR	0232-4123551
11	Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi	İZMİR	0232-3434343
12	Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi	İZMİR	0262-2335989
13	Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi	KAYSERİ	0352-4374937
14	Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi	MERSİN	0324-3610001
15	Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesi	TRABZON	0462-3775000

Kaynak : “Otizm” Şimdi Ne Olacak?, Eğitim Kitapçığı I, Türkiye Tohum Otizm Erken Tanı ve Eğitim Vakfı, İstanbul 2006, s.47

Tablo 17 – Türkiye Geneline Özel Eğitim Bölümü Bulunan Üniversiteler

SIRA	ÜNİVERSİTE ADI	BULUNDUĞU İL	TELEFON
1	Ankara Üniversitesi	ANKARA	0312-3633350
2	Gazi Üniversitesi	ANKARA	0312-2121681
3	Abant İzzet Baysal Üniversitesi	BOLU	0374-2534511
4	Atatürk Üniversitesi	ERZURUM	0442-2311111
5	Eskişehir Anadolu Üniversitesi	ESKİŞEHİR	0222-3350580/81
6	Marmara Üniversitesi	İSTANBUL	0216-3459090/91
7	Erciyes Üniversitesi	KAYSERİ	0352-4378834
8	Selçuk Üniversitesi	KONYA	0332-2410051
9	19 Mayıs Mayıs Üniversitesi	SAMSUN	0362-4576020
10	Cumhuriyet Üniversitesi	SİVAS	0346-2191224

Kaynak : “Otizm” Şimdi Ne Olacak?, Eğitim Kitapçığı I, Türkiye Tohum Otizm Erken Tanı ve Eğitim Vakfı, İstanbul 2006, s.47

Tablo 18 – 2001 - 2002 Öğretim Yılı Özel Eğitim Okulları

OKUL TÜRÜ	Okul Say.	Öğrenci Say.	Yatılı Öğren. Say.	Yatılı Kpst.	Boş Kpst.	Özel Eğt.Snf.ve Kaynaş.	TOPLAM ÖĞRENCİ	
İşitme Eng.İlköğrt.Ok.	47	6.239	4.265	5.535	1.270	1,182	7.421	
Görme Eng.İlköğrt.Ok.	15	1.140	1.045	1.690	645	415	1.555	
Ortopedik Eng.İlköğrt.Ok.	3	102	71	250	179	406	508	
Eğt.Zihin Eng.İlköğ.Ok.ve Mes.Eğt.Merkezi	36	2.325				31.375	33.700	
Otistik Çocuklar Eğt.(Bağımlı 9)	7	280				139	419	
Hastane İlköğrt.Ok. *	36	2000-2001 Öğretim Yılında 13426 Öğrenci Hareketi Olmıştır						
Zih.Eng.Özel Okullar	16	1,556					1,556	
Çeşitli Eng.Grb.Kayn.Eğt.Alanlar						1,804	1,804	
İLKÖĞRETİM TOPLAM	160	11.642	5.381	7.475	2.094	35.321	46.963	
İşt.Eng.Mes.Lis.	14	931	729	1.125	406	314	1.245	
Ortopedik Eng.Mes.Lis.	2	79	79	100	21	70	149	
Çeşitli Eng.Grb.Kayn.Eğt.Alanlar						281	281	
ORTAÖĞRETİM TOPLAMI	16	1.010	808	1.225	427	665	1.675	
Zihinsel Eng.	Eğitim Uyg.Ok.ve İş Eğ.M.	77	4.608				4.608	
	Yetiş.İş.Eğt.Mrk.	2	160				160	
	Mesleki Eğt.Mrkz.	16	826				826	
	Özel Kurslar	52	4,000				4,000	
Bilim ve San.Mrk.**	11	629					629	
YAYGIN EĞİTİM TOPLAMI	158	10.223	0	0	0	0	10.223	
MEB TOPLAMI	334	22.875	6.189	8.700	2.521	35.986	58.861	
SHÇEK	280	10.000					10.000	
GENEL TOPLAM	614	32.875	6.189	8.700	2.521	35.986	68.861	
* Toplama dahil değildir.								
** Üstün Yetenekliler İçin								

Kaynak: <http://orgm.meb.gov.tr/>, T.C.Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Resmi Web Sitesi (Mayıs 2007)

Tablo 19 – 2004 – 2005 Öğretim Yılı Özel Eğitim Okul ve Kurumları Sayısal Genel Sonuç Tablosu

OKUL / KURUM TÜRÜ	OKUL KURUM SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI	TOPLAM ÖĞRETM. SAYISI	OKULÖNC. ÖĞRETME.	SINIF ÖĞRETME.	BRANŞ ÖĞRET.	ÖZEL EĞİT. ÖĞRETM.	REHBER ÖĞRETM.
Anaokulu (İşitme Eng. Erken Tanı Merk.2 şb.)	1	31	7				6	1
İşitme Engelliler İlköğretim Okulu	49	5,732	1,159	12	287	785	43	32
İşitme Engelliler Meslek Liseleri	14	1,174	175			166		9
Görme Engelliler İlköğretim Okulları	16	1,348	358	5	54	157	122	20
Ortopedik Engelliler İlköğretim Okulları	4	191	55	1	30	20	2	2
Ortopedik Engelliler Meslek Liseleri	2	55	19			19		
Eğitilebilir Zihin Engelliler İlköğretim Okulları	42	2,383	705	7	255	159	260	24
Eğitilebilir Zihin Engelliler İş Okulları	55	1,852	209		56	59	84	10
Öğretilebilir Zihin Engelliler Eğitim Uygulama Okulları	105	4,550	1,276	24	451	161	590	50
Öğretilebilir Zihin Engelliler İş Eğitim Merkezleri	104	1,575						
Öğretilebilir Zihin Engelliler İş Eğitim Mer. (Bağımsız)	4	262	40		18	12	9	1
Bilim Ve Sanat Merkezleri	25	2,232	253	2	31	208	1	11
Hastane İlköğretim Okulları	44		81	3	71	5	2	
Otistik Çocuklar Eğitim Merkezleri	12	366	159	4	37	49	64	5
Vakıfbank Umut Çocukları İlköğrt.Okulu(Sok. Çoc.)	1	22	10		10			
Özel Eğitim Ok. Bünyesinde Anasınıfı (38 okul, 46 şubede)		309						
GENEL TOPLAM	480	22,082	4,506	58	1,300	1,800	1,183	165

OKULÖNCESİ, ÖZEL EĞİTİM SINIFLARI VE KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ

EĞİTİM TÜRÜ	Okul Sayısı	Sınıf Sayısı	Öğrenci Sayısı
Özel Eğitim Sınıfı	700	1,265	8,130
Kaynaştırma Eğitimi	6,488	19,487	42,225
TOPLAM			50,355

REHBERLİK MERKEZLERİ VE REHBERLİK BÜROLARI

	Reh.Arş. Mer. Ve Reh. Bürosu Sayısı	Rehber Öğretmen Sayısı
Rehberlik Ve Araştırma Merkezi	148	931
Okul Rehberlik Ve Psk. Danş. Servisleri	8,540	11,305
TOPLAM	8,688	12,236

TÜRKİYE GENELİ ÖZEL EĞİTİMDEN YARARLANAN ÖĞRENCİ SAYISI

ÖZEL EĞİTİM OKULLARINDA 22,082, KAYNAŞTIRMA VE ÖZEL EĞİTİM SINIFLARINDA 50,355, ÖZEL ÖĞRETİM KURUMLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NE BAĞLI ÖZEL ÖZEL EĞİTİM İLKÖĞRETİM OKULLARINDA 3,800 OLMAK ÜZERE TOPLAM 76,218 KİŞİ EĞİTİM HİZMETLERİNDEN VE ŞHÇEK'E BAĞLI OLARAK, RESMİ VE ÖZEL REHABİLİTASYON MERKEZLERİNDE 34,099 KİŞİ DE REHABİLİTASYON HİZMETLERİNDEN YARARLANMAKTADIR.

Kaynak: <http://orgm.meb.gov.tr/>, T.C.Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Resmi Web Sitesi (Mayıs 2007)

Tablo 20 – 2005 - 2006 Öğretim Yılı Özel Eğitim Okul ve Kurumları Sayısal Genel Sonuç Tablosu

OKUL / KURUM TÜRÜ	OKUL KURUM SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI	TOPLAM YÖNETİCİ ÖĞRT.SAYISI	TOPLAM YÖNETİCİ SAYISI	OKUL ÖNCESİ ÖĞRET.	SINIF ÖĞRET.	BRANŞ ÖĞRET.	ÖZEL EĞİT. ÖĞRETİM.	REHBER ÖĞRETİM.
İşitme Engelliler ilköğretim Okulu	49	5,738	1,092	186	8	144	327	392	35
İşitme Engelliler Meslek Liseleri	14	1,178	179	40			134		5
Görme Engelliler İlköğretim Okulları	16	1,387	376	60	8	33	127	126	22
Ortopedik Engelliler İlköğretim Okulları	4	192	47	9	1	22	13		2
Ortopedik Engelliler Meslek Liseleri	2	55	23	3			19		1
(Eğitilebilir Zihinsel Engelliler) İlköğretim Okulları (42+2)	44	2,707	(713+241)=954	110	12	180	135	284	20
(Eğitilebilir Zihinsel Engelliler) İş Okulları	58	2,104			47	148	3	15	
(Öğretilebilir Zihinsel Engelliler) Eğitim Uygulama Okulları	108	4,884	(1277+44)=1,321	159	17	332	131	625	57
(Öğretilebilir Zihinsel Engelliler) İş Eğitim Merkezleri(108+4)	112	1,920							
Bilim Ve Sanat Merkezleri	28	3,370	352	45	1	28	260		18
Hastane İlköğretim Okulları	44	731 (Yıl içinde değişken)	65	5	3	53	3	1	
Otistik Çocuklar Eğitim Merkezleri	15	460	189	17	7	44	49	66	6
Vakıfbank Umut Çocukları İlköğrt.Okulu(Sok. Çoc.)	1	24	12	4		1	6		1
Görme Engelliler Basımevi ve Akşam Sanat Okulu	1Kurum		13	3		2	6		2
Özel Eğitim Ok. Bünyesinde Anasınıfı (53okul 74 şubede)		488	57		57				
GENEL TOPLAM	495 okul 1 kurum	25,238	4,680	641	57	886	1,358	1,494	184

ÖZEL EĞİTİM SINIFLARI VE KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ

EĞİTİM TÜRÜ	Okul Sayısı	Sınıf Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğrt.Sa.
Özel Eğitim Sınıfı		1,480	8921	576(Öz.Eğ.öğt)
Kaynaştırma Eğitimi	7,422	25,247	45,532	
TOPLAM		26,727	54,453	

REHBERLİK MERKEZLERİ VE REHBERLİK BÜROLARI

	Reh.Arş. Mer. Ve Reh. Bürosu Sayısı	TOPLAM Rehber Öğretmen Sayısı	Diğer	TOPLAM
Rehberlik Ve Araştırma Merkezi	160kurum	907	121	1,028
Okul Rehberlik Ve Psk. Danş. Servisleri		10,406		
TOPLAM		11,313 (Rhb.Öğ)		1,028

TÜRKİYE GENELİ ÖZEL EĞİTİMDEN YARARLANAN ÖĞRENCİ SAYISI

ÖZEL EĞİTİM OKULLARINDA **25,238** KAYNAŞTIRMA VE ÖZEL EĞİTİM SINIFLARINDA,**54,453**ÖZEL ÖĞRETİM KURUMLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NE BAĞLI ÖZEL ÖZEL EĞİTİM İLKÖĞRETİM OKULLARINDA **1,911**, OLMAK ÜZERE TOPLAM **81,602**KİŞİ EĞİTİM HİZMETLERİNDEN VE SHÇEK'E BAĞLI OLARAK,RESMİ VE ÖZEL REHABİLİTASYON MERKEZLERİNDE **36.208** KİŞİ DE REHABİLİTASYON HİZMETLERİNDEN YARARLANMAKTADIR. **(25,238+54,453+1,911+36,208=117,810)**

Kaynak: <http://orgm.meb.gov.tr/>, T.C.Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Resmi Web Sitesi (Mayıs 2007)

Tablo 21 – 2006 - 2007 Öğretim Yılı Özel Eğitim Okul ve Kurumları Sayısal Genel Sonuç Tablosu

OKUL / KURUM TÜRÜ	OKUL KURUM SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI	TOPLAM (Yönetici dahil) ÖĞRETMEN SAYISI	TOPLAM YÖNETİCİ SAYISI	OKUL ÖNCESİ ÖĞRET.	SINIF ÖĞRET.	BRANŞ ÖĞRET.	ÖZEL EĞİT. ÖĞRETM.	REHBER ÖĞRETM.
İşitme Engelliler ilköğretim Okulu	49	5,429	1,072	192	8	113	323	390	40
İşitme Engelliler Meslek Liseleri	15	1,279	202	42			148		11
Görme Engelliler İlköğretim Okulları	16	1,420	395	68	9	30	139	129	21
Ortopedik Engelliler İlköğretim Okulları	5	374	91	10	3	22	50	2	4
Ortopedik Engelliler Meslek Liseleri	2	74	29	6			21		1
(Eğitilebilir Zihinsel Engelliler) İlköğretim Okulları (47+2)	49	2,743	790+263=1,053	111	9	39	414	3,216	26
(Eğitilebilir Zihinsel Engelliler) İş Okulları	63	2,358					181	42	12
(Öğretilebilir Zihinsel Engelliler) Eğitim Uygulama Okulları	115	5,101	1,430+48=1,478	171	14	1,058	155	15	66
(Öğretilebilir Zihinsel Engelliler) İş Eğitim Merkezleri (115+4)	119	2,235							
Üstün Yetenekliler) Bilim Ve Sanat Merkezleri	35	5,175	411	60		35	295		21
Hastane İlköğretim Okulları (Öğrenci sayıları yıl içinde değişken) 4,775+71=4,846 öğrenci sayısı bir önceki öğretim yılına ait hastanede yatmakta iken eğitimlerine devam eden yıllık toplam öğrenci sayıdır.	48	4,775*genel toplama dahil değildir	89* toplam sayıya dahil değildir						
Otistik Çocuklar Otistik Çocuklar Eğitim Merkezleri	18	725	223	20	5	32	68	89	9
(Otistik Çocuklar) İş Eğitim Merkezleri	2	83	Otistik çocuklar eğt.mrkzl. içinde gösterilmiştir						
Vakıfbank Umut Çocukları İlköğrt.Okulu (Uyum Güçlüğü Olanlar)	1	27	12	3		1	7		1
Görme Engelliler Basımevi ve Akşam Sanat Okulu	1 kurum		13	3			5		5
Özel Eğitim Ok. Bünyesinde Anasınıfı (51 Okulda, 75 subede) (Hastane ilköğretim okulları Anasınıfı öğrenci sayısı 71 Hariç)		416 *hastane ok.hariç							
GENEL TOPLAM	537 okul 1 kurum	27,439 Hastane ok.hariç	4,979	686	48	1,330	1,806	883	217

ÖZEL EĞİTİM SINIFLARI VE KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ

EĞİTİM TÜRÜ	Okul Sayısı	Sınıf Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğrt.Sa.(Özel Eğt.Snf.Öğrt)
Özel Eğitim Sınıfı		1,164	9,201	964
Kaynaştırma Eğitimi	8,669	32,254	55,096	
TOPLAM	8,669	33,418	64,297	

REHBERLİK MERKEZLERİ VE REHBERLİK BÜROLARI

	Reh.Ars. Mer. Ve Reh. Bürosu Sayısı	TOPLAM Rehber Öğr. Say.	Diğer	TOPLAM
Rehberlik Ve Araştırma Merk.	176 kurum	654	129	783+176yönt.=959
Okul Rehb.Ve Psk. Danş. Serv.				11,702
TOPLAM	176 kurum	654		12,661

TÜRKİYE GENELİ ÖZEL EĞİTİMDEN YARARLANAN ENGELLİ VE ÖĞRENCİ SAYISI

ÖZEL EĞİTİM OKULLARINDA 27,439 KAYNAŞTIRMA VE ÖZEL EĞİTİM SINIFLARINDA, 64,739 ÖZEL ÖĞRETİM KURUMLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NE BAĞLI ÖZEL ÖZEL EĞİTİM İLKÖĞRETİM OKULLARINDA 8130 VE MUHTELİF KURSLARINDA 90,174, KİŞİ,AYRICA SHÇEK'E BAĞLI OLARAK,RESMİ REHABILITASYON MERKEZLERİNDE 4,464 KİŞİ DE REHABİLİTASYON HİZMETLERİNDEN YARARLANMAKTADIR. (416+27,439+64,297+8,130+90,174+4,464=194,920(4,846 Hast.İlköğrt.Ok.Hariç)

Kaynak: <http://orgm.meb.gov.tr/>, T.C.Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Resmi Web Sitesi (Mayıs 2007)

Tablo 22 – 1996 - 1997 Öğretim Yılı Özel Eğitim Okulları Öğrenci ve Öğretmen Sayıları

OKUL / KURUM	OKUL/KURUM SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI	ÖĞRETMEN SAYISI
İşitme Engelliler Okulları	45	6,042	920
İşitme Engelliler Çok Programlı Lisesi	6	321	
Görme Engelliler Okulları	9	895	195
Ortopedik Engelliler Okulları	4	254	49
Meslek Okulları (Eğitilebilirler)	34	1,601	294
Eğitim Uygulama Okulları (Öğretilebilirler)	44	2,019	362
Bağımlı Mesleki Eğitim Merkezleri	44	466	
Bağımsız Mesleki Eğitim Merkezleri	3	196	23
Hastane İlkokulları	24	Değişken	55
Özel Yetenekliler Bilim Ve San. Merkezleri	2	45	8
TOPLAM	215	11,839	1,906

Kaynak: <http://orgm.meb.gov.tr/>, T.C.Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Resmi Web Sitesi (Mayıs 2007)

Tablo 23 – 1997 - 1998 Öğretim Yılı Özel Eğitim Okulları Öğrenci ve Öğretmen Sayıları

OKUL / KURUM	OKUL/KURUM SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI	ÖĞRETMEN SAYISI
İşitme Engelliler İlköğretim Okulları Okulları	48	6,116	883
İşitme Engelliler Çok Programlı Lisesi	7	502	33
Görme Engelliler İlköğretim Okulları	10	954	195
Ortopedik Engelliler İlköğretim Okulları	4	204	49
Ortopedik Engelliler Meslek Liseleri	2	67	
Meslek Okulları (Eğitilebilirler)	40	1,982	342
Eğitim Uygulama Okulları(Öğretilebilirler)	54	2,432	478
Yetişkin Zih.Eng. Mesleki Eğit Merkezleri	3	228	27
Eğitim Uygulama Okullarına Bağlı Mes. Eğit. Merkez.	45	422	Öğretmen İhtiyacı Eğitim Uyg. Ok.Öğretmenleri Tarafından Karşı.
Meslek Ok. Bağlı Mes. Eğitim Merkezleri	3	39	
Özel Yetenekliler Bilim Ve San. Merkezleri	4	52	9
Hastane İlköğretim Okulları	26	Değişken	58
Bağımsız Anaokulu	1	20	2
TOPLAM	247	13,018	2,076

Kaynak: <http://orgm.meb.gov.tr/>, T.C.Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Resmi Web Sitesi (Mayıs 2007)

Tablo 24 – 1998 - 1999 Öğretim Yılı Özel Eğitim Okulları Öğrenci ve Öğretmen Sayıları

OKUL / KURUM	OKUL/KURUM SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI	ÖĞRETMEN SAYISI
İşitme Engelliler İlköğretim Okulları Okulları	47	6,303	970
İşitme Engelliler Çok Programlı Lisesi	8	646	56
Görme Engelliler İlköğretim Okulları	11	946	245
Ortopedik Engelliler İlköğretim Okulları	4	203	59
Ortopedik Engelliler Meslek Liseleri	2	69	9
Meslek Okulları (Eğitilebilirler)	40	1,997	386
Eğitim Uygulama Okulları(Öğretilebilirler)	55	2,556	591
Yetişkin Zih.Eng. Mesleki Eğit Merkezleri	3	207	29
Eğitim Uygulama Okullarına Bağlı Mes.Eğit. Merkz.	45	460	Öğretmen İhtiyacı Eğitim Uyg. Ok. Öğretmenleri Tarafından Karşı.
Meslek Ok. Bağlı Mes. Eğitim Merkezleri	3	220	
Özel Yetenekliler Bilim Ve San. Merkezleri	4	42	15
Hastane İlköğretim Okulları	26	Değişken	51
Bağımsız Anaokulu	1	20	2
TOPLAM	249	13,669	2,413

Kaynak: <http://orgm.meb.gov.tr/>, T.C.Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Resmi Web Sitesi (Mayıs 2007)

Tablo 25 - 1999- 2000 Öğretim Yılı Özel Eğitim Okulları Öğrenci ve Öğretmen Sayıları

OKUL / KURUM	OKUL/KURUM SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI	ÖĞRETMEN SAYISI
İşitme Engelliler İlköğretim Okulları Okulları	48	6,343	930
İşitme Engelliler Çok Programlı Lisesi	8	667	57
Görme Engelliler İlköğretim Okulları	13	1,016	244
Ortopedik Engelliler İlköğretim Okulları	4	184	50
Ortopedik Engelliler Meslek Liseleri	2	71	20
Eğitilebilir Zihinin Engelliler İlköğretim Okulları	33	1,569	375
Mesleki Eğitim Merkezleri	42	682	
Eğitim Uygulama Okulları	62	2,743	626
İş Eğitim Merkezleri	62	611	
Bağımsız İş Eğitim Merkezleri	2	168	22
Hastane İlköğretim Okulları	27	Değişken	54
Özel Yetenekliler Bilim Ve San. Merkezleri	5	90	22
TOPLAM	308	14,144	2,400

Kaynak: <http://orgm.meb.gov.tr/>, T.C.Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Resmi Web Sitesi (Mayıs 2007)

Tablo 26 – 2000 - 2001 Öğretim Yılı Özel Eğitim Okulları Öğrenci ve Öğretmen Sayıları

OKUL / KURUM	OKUL/KURUM SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI	ÖĞRETMEN SAYISI
İşitme Engelliler İlköğretim Okulları Okulları	47	6,354	856
İşitme Engelliler Çok Programlı Lisesi	9	789	52
Görme Engelliler İlköğretim Okulları	15	1,110	248
Ortopedik Engelliler İlköğretim Okulları	4	186	40
Ortopedik Engelliler Meslek Liseleri	2	82	8
Eğitilebilir Zihihin Engelliler İlköğretim Okulları	34	2,081	430
Mesleki Eğitim Merkezleri	48	799	
Eğitim Uygulama Okulları	72	3313	587
İş Eğitim Merkezleri	69	661	
Bağımsız İş Eğitim Merkezleri	2	174	23
Hastane İlköğretim Okulları	30	Değişken	56
Özel Yetenekliler Bilim Ve San. Merkezleri	9	289	55
TOPLAM	341	15,838	2,355

Kaynak: <http://orgm.meb.gov.tr/>, T.C.Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Resmi Web Sitesi (Mayıs 2007)

Tablo 27 – 2001 - 2002 Öğretim Yılı Özel Eğitim Okulları Öğrenci ve Öğretmen Sayıları

OKUL / KURUM	OKUL/KURUM SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI	ÖĞRETMEN SAYISI
İşitme Engelliler İlköğretim Okulları Okulları	47	6,239	884
İşitme Engelliler Meslek Lisesi	14	931	83
Görme Engelliler İlköğretim Okulları	15	1,140	289
Ortopedik Engelliler İlköğretim Okulları	3	102	33
Ortopedik Engelliler Meslek Liseleri	2	79	11
Eğitilebilir Zihihin Engelliler İlköğretim Okulları	36	2,325	510
Mesleki Eğitim Merkezleri	16	826	
Eğitim Uygulama Okulları	77	3,622	756
İş Eğitim Merkezleri	75	987	
Bağımsız İş Eğitim Merkezleri	2	160	34
Hastane İlköğretim Okulları	36	Değişken	45
Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi	7	280	78
Özel Yetenekliler Bilim Ve San. Merkezleri	11	629	111
Vakıfbank Umt.Çoc. İlköğ. Ok.(Sokak Çoc.)	1		
TOPLAM	342	17,320	2,834

Kaynak: <http://orgm.meb.gov.tr/>, T.C.Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Resmi Web Sitesi (Mayıs 2007)

Tablo 28 – 2002 - 2003 Öğretim Yılı Özel Eğitim Okulları Öğrenci ve Öğretmen Sayıları

OKUL / KURUM	OKUL/KURUM SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI	ÖĞRETMEN SAYISI
Özel Eğitim Okulu Bünyesinde Anasınıfı	50	61	55
İşitme Engelliler İlköğretim Okulları Okulları	49	6,133	851
İşitme Engelliler Meslek Lisesi	14	850	104
Görme Engelliler İlköğretim Okulları	15	1,234	316
Ortopedik Engelliler İlköğretim Okulları	4	184	38
Ortopedik Engelliler Meslek Liseleri	2	148	22
Eğitilebilir Zihihin Engelliler İlköğretim Okulları	41	2,488	463
Mesleki Eğitim Merkezleri	52	676	180
Eğitim Uygulama Okulları	94	4,403	549
İş Eğitim Merkezleri	98	648	456
Hastane İlköğretim Okulları	42		62
Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi	10	255	131
Özel Yetenekliler Bilim Ve San. Merkezleri	18	881	151
Vakıfbank Umut Çoc.İlkö. Ok.(Sokak Çoc.)	1	27	7
TOPLAM	490	17,988	3,385

Kaynak: <http://orgm.meb.gov.tr/>, T.C.Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Resmi Web Sitesi (Mayıs 2007)

Tablo 29 – 2003 - 2004 Öğretim Yılı Özel Eğitim Okulları Öğrenci ve Öğretmen Sayıları

OKUL / KURUM	OKUL/KURUM SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI	ÖĞRETMEN SAYISI
İşitme Engelliler Erken Tanı Merkez (Anaokulu)	1	24	4
İşitme Engelliler İlköğretim Okulları Okulları	48	5,756	811
İşitme Engelliler Meslek Lisesi	14	1,173	128
Görme Engelliler İlköğretim Okulları	15	1,287	291
Ortopedik Engelliler İlköğretim Okulları	4	211	47
Ortopedik Engelliler Meslek Liseleri	2	69	7
Eğitilebilir Zihihin Engelliler İlköğretim Okulları	39	2,218	526
Mesleki Eğitim Merkezleri	52	1,746	154
Eğitim Uygulama Okulları	94	4,338	1,062
İş Eğitim Merkezleri	98	1,322	
Hastane İlköğretim Okulları	42	Değişken	75
Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi	10	316	135
Özel Yetenekliler Bilim Ve San. Merkezleri	21	1,410	191
Vakıfbank Umut Çoc.İlkö. Ok.(Sokak Çoc.)	1	22	10
TOPLAM	441	19,892	3,441

Kaynak: <http://orgm.meb.gov.tr/>, T.C.Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Resmi Web Sitesi (Mayıs 2007)

Tablo 30 – 2004 - 2005 Öğretim Yılı Özel Eğitim Okulları Öğrenci ve Öğretmen Sayıları

OKUL / KURUM	OKUL/KURUM SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI	ÖĞRETMEN SAYISI
Özel Eğitim Okulu Bünyesinde Anasınıfı (Toplam 38 okulda,48 şube)		309	58
İşitme Engelliler Erken Tanı Merkez (Anaokulu)	1	31	7
İşitme Engelliler İlköğretim Okulları Okulları	49	5,732	1,159
İşitme Engelliler Meslek Lisesi	14	1,174	175
Görme Engelliler İlköğretim Okulları	16	1,348	358
Ortopedik Engelliler İlköğretim Okulları	4	191	55
Ortopedik Engelliler Meslek Liseleri	2	55	19
Eğitilebilir Zihihin Engelliler İlköğretim Okulları	43	2,383	705
İş Okulları	57	1,852	209
Eğitim Uygulama Okulları	104	4,550	1,276
İş Eğitim Merkezleri	108	1,837	
Hastane İlköğretim Okulları	44		81
Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi	12	366	159
Bilim Ve Sanat Merkezleri	25	2,232	253
Vakıfbank Umut Çocuk İlkö. Ok. (Sokak Çocuk.)	1	22	10
TOPLAM	480	22,082	4,524

Kaynak: <http://orgm.meb.gov.tr/>, T.C.Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Resmi Web Sitesi (Mayıs 2007)

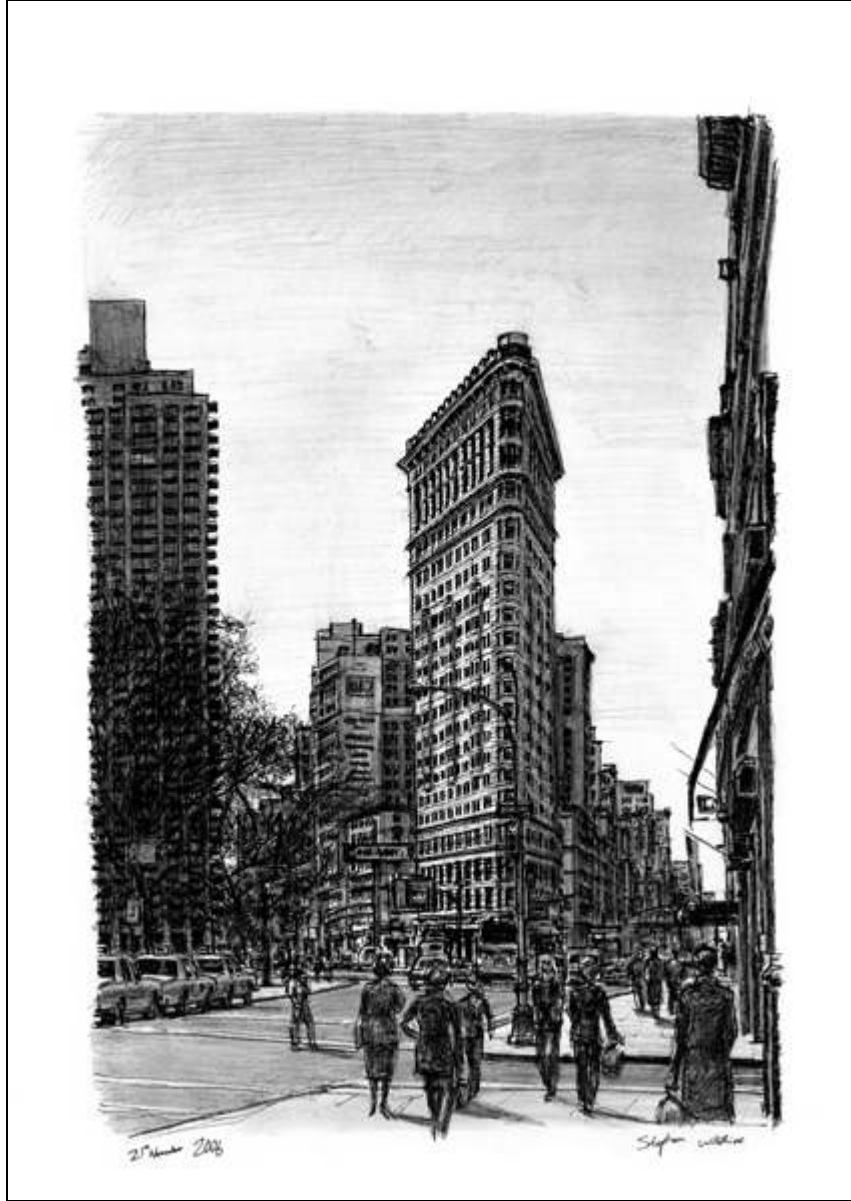
Tablo 31 – 1990 – 2005 Yılları Arasında Özel Eğitimde Sayısal Gelişmeler

YILLAR	OKUL SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI			TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	ÖĞRETMEN SAYISI
		Özel Eğitim Okullarında	Özel Eğitim Sınıflarında	Kaynaştırma Eğitiminde		
1990-1991	68	7,848	9,970	3,934	21,752	
1991-1992	78	7,955	9,587	5,084	22,626	
1992-1993	88	9,005	10,867	5,539	25,411	
1993-1994	102	9,403	10,867	5,730	26,000	
1994-1995	134	10,386	9,870	5,906	26,162	
1995-1996	157	11,472	8,439	10,184	30,095	1,854
1996-1997	215	11,839	10,287	9,718	31,844	1,906
1997-1998	247	13,018	7,924	10,516	31,479	2,076
1998-1999	249	13,669	7,927	10,946	32,542	2,413
1999-2000	308	14,164	6,831	17,724	38,719	2,402
2000-2001	342	15,838	6,862	23,915	51,923	2,355
2001-2002	419	17,320	6,912	29,074	53,306	2,834
2002-2003	440	17,988	6,912	31,708	56,608	3,385
2003-2004	468	19,895	7,405	35,625	63,194	3,481
2004-2005	494	22,082	8,130	42,225	72,437	4,506
2005-2006	508	25,238	8,921	45,532	79,691	4,680*

* RAMlar hariç

Kaynak: <http://orgm.meb.gov.tr/>, T.C.Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Resmi Web Sitesi (Mayıs 2007)

7.3. Resimler

Resim 1 :

Stephen Wiltshire'in Flat Iron Binası Çizimi

Tarihi : 21 Kasım 2006

Ölçüler : 420 x 297 mm (A3)

Stephen Wiltshire'in bu eser hakkındaki yorumu:

"Bu binayı seviyorum, ilginç üçgen bir şekli var. Şubat 1992'de onu gördüğümü hatırlıyorum". ("I like this building it has an interesting triangle shape. I remember seeing it in February 1992")

Kaynak : http://www.stephenwiltshire.co.uk/art_gallery.aspx?Id=1206 (Mayıs 2007)

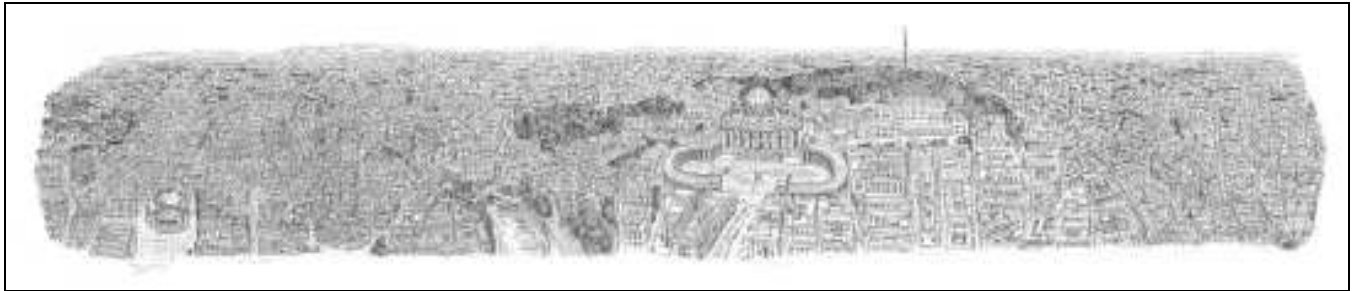
Resim 2:

Stephen Wiltshire'ın Gözünden Londra Manzarası

Tarihi : 17 Ekim 2006

Ölçüler : 420 x 297 mm (A3)

Kaynak: http://www.stephenwiltshire.co.uk/art_gallery.aspx?Id=1208 (Mayıs 2007)

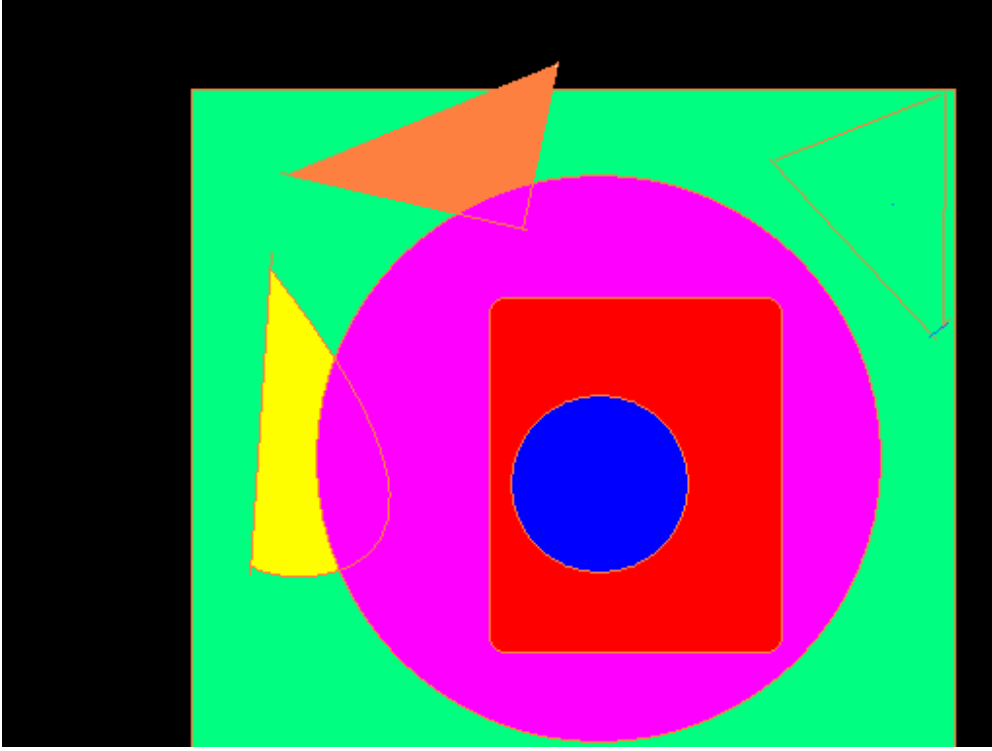
Resim 3:

Stephen Wiltshire Gözünden Kuşbakışı Roma

Tarihi : 30 Haziran 2005

Ölçüler : 5.1 m x 81 cm

Kaynak : http://www.stephenwiltshire.co.uk/Rome_Panorama_by_Stephen_Wiltshire.aspx
(Mayıs 2007)

Resim 4 :

Zarif'in, 17 Yaşındayken, Bilgisayar Ortamında Çizdiği Resimlere Bir Örnek (2004)

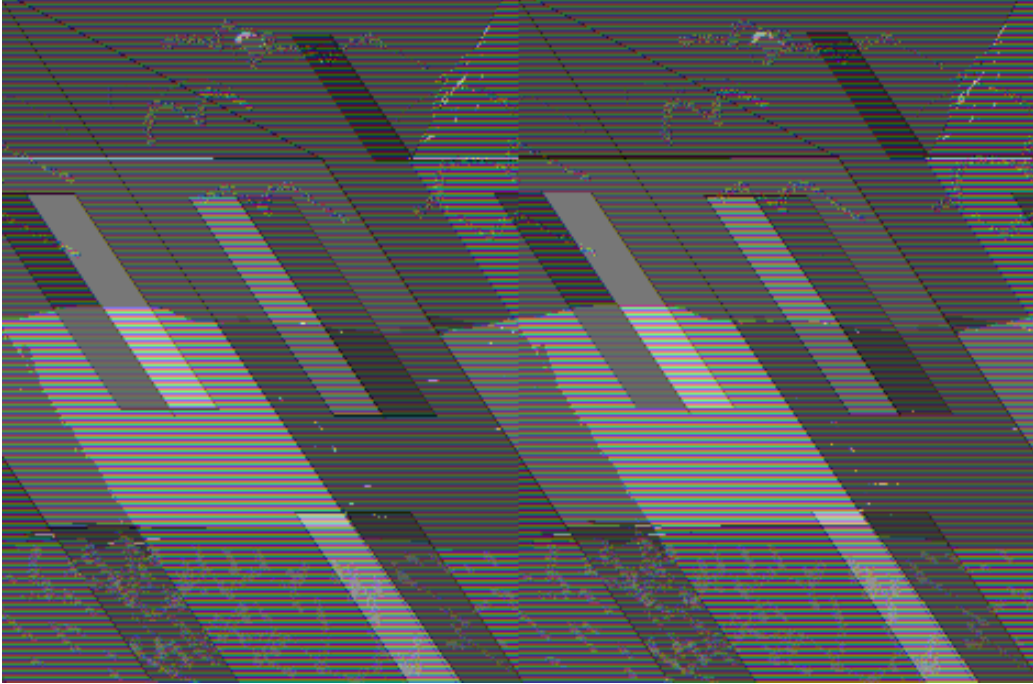

Resim 5 :

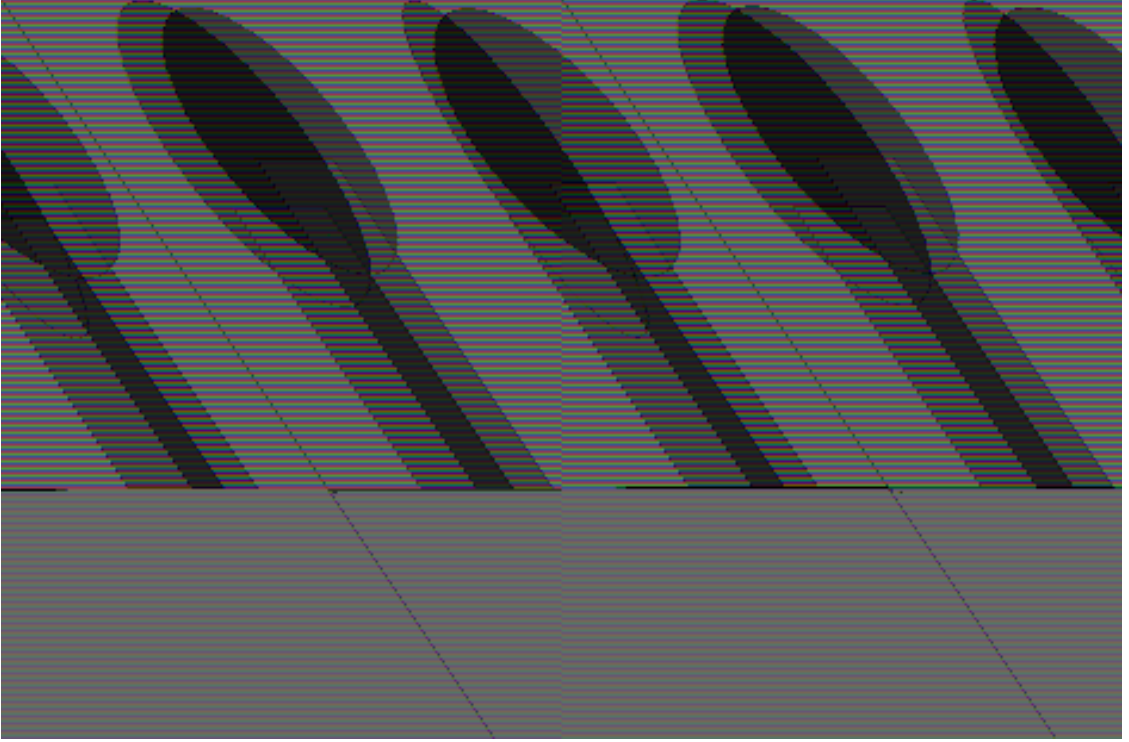
Zarif'in, 17 Yaşındayken, Bilgisayar Ortamında Çizdiği Resimlere Bir Başka Örnek (2004)

Resim 6 :
Zarif'in, 17 Yaşındayken, Bilgisayar Ortamında Çizdiği Resimlere Bir Başka Örnek (2004)

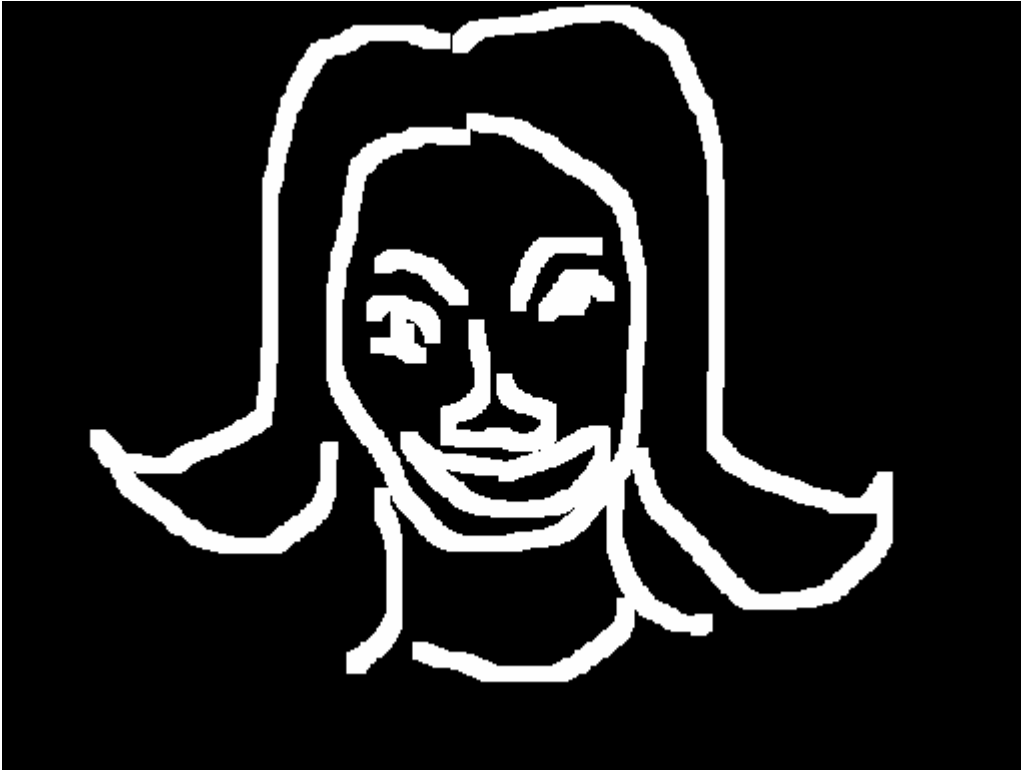
Resim 7 :
Zarif'in, 17 Yaşındayken, Bilgisayar Ortamında Çizdiği Bir Ev Resmi (2004)

Resim 8 :
Zarif'in, 17 Yaşındayken, Bilgisayar Ortamında Çizdiği Bir Orman Resmi (2004)

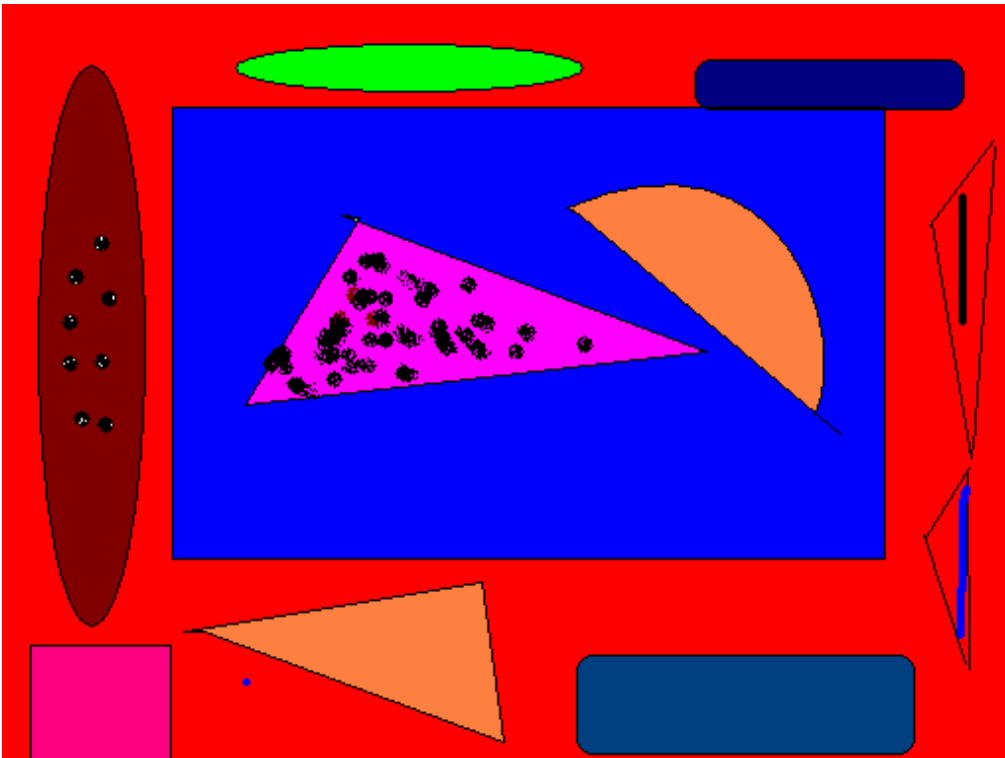

Resim 9 :
Zarif'in, 17 Yaşındayken, Bilgisayar Ortamında Çizdiği Bir Başka Ev Resmi (2004)

Resim 10 :

Zarif'in, 17 Yaşındayken, Bilgisayar Ortamında, Siyah – Beyaz Olarak Çizdiği Bir Kadın Resmi (2004)

Resim 11 :

Zarif'in, 17 Yaşındayken, Bilgisayar Ortamında Çizdiği Çeşitli Geometrik Şekillerden Oluşan Bir Resim

7.4. Fotoğraflar

Örnek vaka'da ele elinan Zarif'in üç yaşından beri devam ettiği, Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi Hastanesi, Çocuk Psikiyatrisi Bölümü, Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi'ne 18 Mayıs 2007 Tarihinde yapılan ziyaret sırasında çekilen fotoğraflar:

Fotoğraf 1:

Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi Hastanesi, Çocuk Psikiyatrisi Bölümü'nün
İçinde Bulunduğu Ana Bina'nın Pencerelemi.

Bu binada, doktorlarla görüşmek için gelen ailelere ayrılan
bekleme alanının pencereleri güvenliği sağlamak amacıyla çelik telle kapatılmıştır.

Fotoğraf 2:

Otistik Çocukların Eğitim Gördüğü Sınıflardan Biri

Fotoğraf 3:

Otistik Çocukların Eğitim Gördüğü Sınıflardan Bir Diğeri

Fotoğraf 4:

Gözlem Pencereleeri: Otistik çocuklar, kendilerine ayrılan alanda eğitim alırken / oynarken velilere, doktorlara ve eğitmenlere gözlem yapma imkanı sağlamak amacıyla ayrılmış bölmenin aynalı gözlem pencereleri.

Fotoğraf 5:

Gözlem Odası'nın İçten Görünüşü

Fotoğraf 6:
Veli Bekleme Odası

Fotoğraf 7:
Veli – Öğretmen – Doktor Görüşme Odası

7.5. Konuyla İlgili Basında Çıkan Haberler

7.5.1. Yabancı Basın - TIME Dergisi

Inside The World of Autism
Time Magazine, 15 Temmuz 2002

SCIENCE

THE SECRETS OF AUTISM

THE NUMBER OF CHILDREN DIAGNOSED WITH AUTISM
AND ASPERGER'S SYNDROME IS EXPLODING. WHY?

By J. MADELEINE NASH

TOMMY BARRETT IS A DREAMY-EYED FIFTH-GRADER WHO LIVES WITH his parents, twin brothers, two cats and a turtle in San Jose, California, the heart of Silicon Valley. He's an honor-roll student who likes math and science and video games. He's also a world-class expert on Animorph and Transformer toys. "They're like cars and trains and animals that transform into robots or humans—I love them!" he shouts exuberantly.

And that is sometimes a problem. For a time, in fact, Tommy's fascination with his toys was so strong that when they weren't around he would pretend to *be* the toys, transforming from a truck into a robot or morphing into a kitten. He would do this in the mall, in the school playground and even in the classroom. His teachers found this repetitive pantomime delightful but disturbing, as did his mother Pam.

By that point, there were other worrisome signs. Pam Barrett recalls that

Photographs for TIME by Steve Liss

Inside The World of Autism
Time Magazine, 15 Temmuz 2002, s.40

TOMMY BARRETT:
Likes science,
math and Asimovs.
Suffers from
Asperger's

Inside The World of Autism
Time Magazine, 15 Temmuz 2002, s.41

as a three-year-old, Tommy was a fluent, even colorful talker, yet he could not seem to grasp that conversation had reciprocal rules, and, consciously, he avoided looking into other people's eyes. And although Tommy was obviously smart he was so fidgety and unfocused that he was unable to participate in his kindergarten reading group.

When Tommy turned eight, his parents finally learned what was wrong. Their eight-year-old son, a psychiatrist informed them, had a mild form of autism known as Asperger syndrome. Despite the fact that children with Asperger's often respond well to therapy, the Barretts, at that moment, found the news almost unbearable.

That's because just two years earlier Pam and her husband Chris, operations manager of a software-design company, had learned that Tommy's twin brothers Jason and Danny were profoundly autistic. Seemingly normal at birth, the twins learned to say a few words before they spiraled into their secret world, quickly losing the abilities they had just started to gain. Instead of playing with toys, they took them; instead of speaking, they emitted an eerie, high-pitched keening.

rare, affecting as few as one in 10,000 people. The latest studies, however, suggest that as many as one in 150 kids age 10 and younger may be affected by autism or a related disorder. The problem is five times as common as Down syndrome and three times as common as juvenile diabetes.

No wonder parents are besieging the offices of psychologists and psychiatrists in their search for answers. No wonder school systems are adding special aides to help teachers cope. And no wonder public and private research institutions have launched collaborative initiatives aimed at deciphering the complex biology that produces such a daunting range of disability.

In their urgent quest for answers, parents like the Barretts are provoking what promises to be a scientific revolution. In response to the concerns they are raising, money is finally flowing into autism research, a field that five years ago appeared to be stuck in the stagnant backwaters of neuroscience. Today dozens of scientists are vying to identify the genes linked to autism. In April, in a series of articles published by *Molecular Psychiatry*, scientists from the U.S., Britain, Italy and France re-

Autistic disorders may afflict nearly 300,000 kids in the U.S. alone

Pam and Chris started to wonder about their children's possible exposure to toxic substances. They began scanning a lengthening roster of relatives, wondering how long autism had shadowed their family. The anguish endured by Pam and Chris Barrett is all too familiar to tens of thousands of families around the world. With a seeming suddenness, cases of autism and closely related disorders like Asperger's are exploding in number, and no one has a good explanation for it. While many experts believe the increase is a by-product of a recent broadening of diagnostic criteria, others are convinced that the surge is at least in part real and thereby cause for grave concern.

In the Barretts' home state of California, for instance, the number of autistic children seeking social services has more than quadrupled in the past 15 years. And the rise in autism and Asperger's occurs in every job category and socioeconomic class. What's going on? Not long ago, autism was assumed to be comparatively

CONNECTING Tommy shares quiet time with Pam. The idea that autistic kids can never give or accept affection is a myth

ported that they are beginning to make significant progress.

Meanwhile, research teams are scrambling to create animal models for autism in the form of mutant mice. They are beginning to examine environmental factors that might contribute to the development of autism and using advanced brain-imaging technology to probe the deep interior of autistic minds. In the process, scientists are gaining rich new insights into this baffling spectrum of disorders and are beginning to float intriguing new hypotheses about why people affected by it develop

WIPED OUT Even the most devoted parents sometimes need a break

essed intellectual gifts that ruled out a diagnosis of mental retardation. Asperger applied the term to children who were socially maladapted, developed bizarre obsessions and yet were highly verbal and seemingly quite bright. There was a striking tendency, Asperger noted, for the disorder to run in families, sometimes passing directly from father to son. Clues that genes might be central to autism appeared in Kanner's work as well. But then autism research took a badly wrong turn. Asperger's keen insights languished in Europe's postwar turmoil, and Kanner's were overruled by the Freudian juggernaut. Children were not born autistic, experts insisted, but became that way because their parents, especially mothers, were cold and un nurturing.

AUTISM'S GENETIC ROOTS

IN 1981, HOWEVER, BRITISH PSYCHIATRIST Dr. Lorna Wing, who has an autistic daughter, published an influential paper that revived interest in Asperger's work. The disorder Asperger identified, Wing observed, appeared in many ways to be a variant of Kanner's autism, so that the commonalities seemed as important as the differences. As a result, researchers now believe that Asperger and Kanner were describing two faces of a highly complicated

and variable disorder, one that has its source in the kaleidoscope of traits encoded in the human genome. "There almost certainly isn't a pure autism," Wing says. "There are some patterns that are more common than others, but any combination of skills and disabilities can occur. It's when the social bit goes wrong that we call it autism." Researchers also recognize that severe autism is not always accompanied by compensatory intellectual gifts and is, in fact, far likelier to be characterized by heartbreaking deficits and mental retardation.

Perhaps the most provocative finding scientists have made to date is that the components of autism, far more than autism itself, tend to run in families. Thus even though profoundly autistic people rarely have children, researchers often find that a close relative is affected by some aspect of the disorder. A sister may engage in odd repetitive behavior or be obsessively shy; a brother may have difficulties with language or be socially inept to a noticeable degree. In similar fashion, if one identical twin has autism, there is a 90%

FAMILY AFFLICTION Tommy's twin brothers Jason, center, and Danny are profoundly autistic

minds that are strangely different from our own and yet, in some important respects, hauntingly similar.

Autism was first described in 1943 by Johns Hopkins psychiatrist Leo Kanner, and again in 1944 by Austrian pediatrician Hans Asperger. Kanner applied the term to children who were socially withdrawn and preoccupied with routine, who struggled to acquire spoken language yet often pos-

Inside The World of Autism
Time Magazine, 15 Temmuz 2002, s.43

SCIENCE

chance that the other will too and a better than 75% chance that the twin without autism will exhibit one or more autistic traits. "All this points to genetic influence," says Simon Baron-Cohen, professor of psychopathology at Cambridge University. "But the fact that there are differing degrees of disability suggests that it is likely to involve multiple genes. Sometimes those genes will be expressed fully and sometimes they won't."

How many genes contribute to susceptibility to autism? Present estimates run from as few as three to more than 20. Coming under intensifying scrutiny, as the papers published by *Molecular Psychiatry* indicate, are genes that regulate the action of three powerful neurotransmitters: glutamate, which is intimately involved in learning and memory, and serotonin and gamma-aminobutyric acid (GABA), which have been implicated in obsessive-compulsive behavior, anxiety and depression.

Up to 20 genes may be involved in autism, but they're not the only factors

Those genes hardly exhaust the list of possibilities. Among the suspects are virtually all the genes that control brain development and perhaps cholesterol and immune-system function as well. Christopher Stodgell, a developmental toxicologist at New York's University of Rochester, observes that the process that sets up the brain resembles an amazingly intricate musical score, and there are tens of thousands of genes in the orchestra. If these genes do what they're supposed to do, says Stodgell, "then you have a Mozart's Concerto for Clarinet. If not, you have cacophony."

A DIFFERENCE OF MIND

AUTISTIC PEOPLE OFTEN SUFFER FROM A bewildering array of problems—sensory dis-

turbances, food allergies, gastrointestinal problems, depression, obsessive compulsiveness, subclinical epilepsy, attention-deficit hyperactivity disorder. But there is, researchers believe, a central defect, and that is the difficulty people across the autistic spectrum have in developing a theory of mind. That's psychogenesis for the musician, which most children come to by the age

TREATMENT ■ BY TALA SHARI

The Alternative

From the outside, the attractive, three-story brick home on a quiet street in Bourg-la-Reine, a middle-class suburb south of Paris, looks pretty ordinary. But inside, extraordinary things are happening: in the salon, a girl pounds intently on an old upright piano; in the kitchen, a gangly 17-year-old juggles to ragga while slicing tomatoes; in the basement, three boys are carving wood. What's so special about these seemingly routine activities? They are performed by kids who are profoundly autistic.

Alternance, as this house is known, is a home away from home for 15 severely autistic

teenagers and their families. Before it opened in 1993, "there were no solutions for autistic teenagers," says director Catherine Allier, a special-education teacher for autistic children. "The only thing we could suggest to parents was to send their children to big institutions. It was a terrible choice. Mothers felt like they were abandoning their children."

To provide an alternative, Allier and some of her colleagues, joined by parents, launched this group home, which offers kids two weeks of daytime activities followed by a week of residency. The idea is

to save them from what Allier describes as the "ghetto of autism," where they gradually become excluded from all social activity. "Our role is to help them acquire a certain measure of autonomy, to prepare their transition to adult living." In the beginning, she recalls, "people thought I was crazy," but her results have convinced them otherwise.

Alternance follows no particular method, except perhaps to treat each child as a person rather than a patient. "We try to get them to open up," Allier says, "by treating them as normal as possible. We try to use common sense. They understand when they are here that we treat them as normal teenagers, not as poor little autistic kids."

That means Alternance:

residents are expected to help with the household chores and are given training in skills like woodworking and cooking, as well as basic reading and writing. And the kids have busy social lives, including regular outings to local gyms, restaurants and cinemas. Last year, a group of kids and teachers formed their own musical ensemble and traveled to Moscow for a gig at a city jazz school. "Our idea is to keep it small and home-like," says Allier. "We didn't want to have an institutional feel." Alternance is run by a staff of 25, including psychologists, special-education instructors, speech and physical therapists, house mothers and a nurse. The home's €1 million budget is paid for by French social security.

COMMUNICATION Jason can't talk but gets his point across

of fear, that other people have thoughts, wishes and desires that are not mirror images of their own. As University of Washington child psychologist Andrew Meltzoff sees it, the developmental stage known as the terrible twos occurs because children—normal children, anyway—make the hypothesis that their parents have independent minds and then, like prop-er scientists, set out to test it.

Children on the autistic spectrum, however, are "mind blind"; they appear to think that what is in their mind is identical to what is in everyone else's mind and that how they feel is how everyone else feels. The notion that other people—parents, playmates, teachers—

may take a different view of things, that they may harbor concealed motives or duplicitous thoughts, does not readily occur.

Meltzoff believes that this lack can be traced to the problem that autistic children have in imitating the adults in their lives. If an adult sits down with a normal 15-month-old and engages in some interesting behavior—pounding a pair of blocks on

the floor, perhaps, or making faces—the child usually responds by doing the same. Young children with autism, however, do not, as Meltzoff and his colleague Geraldine Dawson have shown in a series of playroom experiments.

The consequences of this failure can be serious. In the early years of life, imitation is one of a child's most powerful tools for learning. It is through imitation that children learn to mouth their first words and master the rich nonverbal language of body posture and facial expression. In this way, Meltzoff says, children learn that drooping shoulders equal sadness or physical exhaustion and that twinkling eyes mean happiness or perhaps mischievousness. For autistic people—even high-functioning autistic people—the ability to read the internal state of another person comes only after long struggle, and even then most of them fail to detect the subtle signals that normal individuals unconsciously broadcast.

At the same time, it is incorrect to say autistic people are cold and indifferent to those around them or, as conventional wisdom once had it, lack the high-level trait known as empathy. Last December, when Pam Barrett felt overwhelmed and dissolved into tears, it was Danny, the most deeply autistic of her children, who rushed to her side and rocked her back and forth in his arms.

Another misperception about people with autism, says Karen Pierce, a neuroscientist at the University of California at San Diego, is the notion that they do not register faces of loved ones as special—that, in the words of a prominent brain expert, they view their own mother's face as the equivalent of a paper cup. Quite the contrary, says Pierce, who has results from a neuroimaging study to back up her contention. Moreover, the center of activity in the autistic mind, she reported at a conference held in San Diego last November, turns out to be the fusiform gyrus, an area of the brain that in normal people specializes in the recognition of human faces.

In a neuroimaging study, Pierce observed, the fusiform gyrus in autistic people did not react when they were presented with photographs of strangers, but when photographs of parents were substituted, the area lit up like an explosion of Roman candles. Furthermore, this burst of activity was not confined to the fusiform gyrus but, as in normal subjects, extended into areas of the brain that respond to emotionally loaded events. To Pierce, this suggests that as babies, autistic people are able to form strong emotional attachments, so their social aloofness later on appears to be the consequence of a brain disorganization that worsens as development continues.

In so many ways, study after study has found, autistic people do not parse information as others do. University of Illinois psychologist John Swetten-

SAFE HOUSE: The center helps parents to cope.

Alternance is devoted to difficult cases, with most residents suffering from serious behavioral disorders and learning disabilities. Some can be violent. One 18-year-old, for example, was the terror of his family at home, leaving his mother and sister and running away in the

middle of the night. Since he has been at Alternance he has calmed down considerably and is less prone to lashing out—in much so that he's allowed to slice tomatoes for lunch. Encouraging stories like this one, coupled with an acute shortage of facilities in France, means

demand for places is high.

For those fortunate enough to find a slot, Alternance helps return family life to a semblance of normality. An autistic child can monopolize a household by his or her need for constant care and attention, thus putting unbearable strain on

parents and siblings. "We have parents who call and threaten to commit suicide with their children" because of the pressure, Alter says. "But the problem is, for the most dire cases there are often the fewest solutions. It's absolutely abnormal that such children remain at home all the time." A stay at Alternance allows everyone to breathe easier; parents can relax a little and re-establish or improve their relationships with each other and their other children. To help address urgent needs, two more Alternance centers have been set up, one in Paris and another for adults in Antony, a Parisian suburb, while a fourth is being planned. Thousands of French families facing an uncertain future and a dearth of options can only hope that more will follow. ■

er, for example, has found that activity in the prefrontal and parietal cortex is far below normal in autistic adults asked to perform a simple task involving spatial memory. These areas of the brain, he notes, are essential to planning and problem solving, and among their jobs is keeping a dynamically changing spatial map in a cache of working memory. As Swooney sees it, the poor performance of his autistic subjects of the task he set for them—keeping tabs on the location of a blinking light—suggests that they may have trouble updating that cache or accessing it in real time.

To Swooney's collaborator, University of Pittsburgh neurologist Dr. Nancy Minshew, the images Swooney has produced of autistic minds in action are endlessly evocative. They suggest that essential connections between key areas of the brain either were never made or do not function at an optimal level. "When you look at these images, you can see what's not there," she says.

A MATTER OF MISCONNECTIONS

DOES AUTISM START AS A GLITCH IN ONE area of the brain—the brainstem, perhaps—and then radiate out to affect others? Or is it a widespread problem that becomes more pronounced as the brain is called upon to set up and utilize increasingly complex circuitry? Either scenario is plausible, and experts disagree as to which is more probable. But one thing is clear: very early on, children with autism have brains that are anatomically different on both microscopic and macroscopic scales.

For example, Dr. Margaret Bauman, a pediatric neurologist at Harvard Medical School, has examined postmortem tissue from the brains of nearly 30 autistic individuals who died between the ages of five and 74. Among other things, she has found striking abnormalities in the limbic system, an area that includes the amygdala (the brain's primitive emotional center) and the hippocampus (a seahorse-shaped structure critical to memory). The cells in the limbic system of autistic individuals, Bauman's work shows, are typically small and tightly packed together, compared with the cells in the limbic system of their normal counterparts. They link unusually immature, immature University of Chicago psychologist Dr. Edwin Cook, "as if waiting for a signal to grow up."

An intriguing abnormality has also been found in the cerebellum of both autistic children and adults. An important class of cells known as Purkinje cells (after the Czech physiologist who discovered them) is

far smaller in number. And this, believes neuroscientist Erik Courchesne, of the University of California at San Diego, offers a critical clue to what goes so badly awry in autism. The cerebellum, he notes, is one of the brain's busiest computational centers, and the Purkinje cells are critical elements in its data-integration system. Without these cells, the cerebellum is unable to do its job, which is to receive torrents of information about the outside world, compute their meaning and prepare other areas of the brain to respond appropriately.

Several months ago, Courchesne unveiled results from a brain-imaging study that led him to propose a provocative new hypothesis. At birth, he notes, the brain of an autistic child is normal in size. But by the time these children reach two to three years of age, their brains are much larger than normal. This abnormal growth is not uniformly distributed. Using semi-imaging technology, Courchesne and his colleagues were able to identify two types of tissue where this mushrooming in size is most pronounced.

These are the neuron-packed gray matter of the cerebral cortex and white matter, which contains the fibrous connections projecting to and from the cerebral cortex and other areas of the brain, including the cerebellum. Perhaps, Courchesne speculates, it is the signal overload caused by this proliferation of connections that injures the Purkinje cells and ultimately kills them. "What's driving this abnormal brain growth?" Courchesne asks. "If we could understand that, then we might be able to slow or stop it."

A proliferation of connections between billions of neurons occurs in all children, of course. A child's brain, unlike a computer, does not come into the world with its circuitry hard-wired. It must set up its circuits in response to a sequence of experiences and then solder them together through repeated neurological activity. So if Courchesne is right, what leads to autism may be an otherwise normal process that switches on too early or too strongly and shuts off too late—and that process would be controlled by genes.

Currently Courchesne and his colleagues are looking very closely at specific genes that might be involved. Of particular interest are the genes encoding four brain-growth regulators that have been found in newborns who go on to develop mental retardation or autism. Among these compounds, as National Institutes of Health researcher Dr. Karin Nelson and her colleagues reported last year, is a potent

GUIDE

How do you tell if your child

WHAT TO LOOK FOR

SIGNS OF AUTISM

(Usually apparent in toddlers; watch for a cluster of symptoms.)

- No pointing by one year
- No babbling by one year; no single words by 16 months; no two-word phrases by 24 months
- Any loss of language skills at any time
- No pretend playing
- Little interest in making friends
- Extremely short attention span
- No response when called by name; indifference to others
- Little or no eye contact
- Repetitive body movements, such as hand flapping, rocking

- Intense tantrums
- Fixates on a single object, such as a spinning fan
- Unusually strong resistance to changes in routines
- Over-sensitivity to certain sounds, textures or smells

SIGNS OF ASPERGER'S

(Usually diagnosed at age six or older)

- Difficulty making friends
- Difficulty reading or communicating through nonverbal social cues, such as facial expressions
- No understanding that others may have thoughts or feelings different from his or her own
- Obsessive focus on a narrow interest, such as reciting train schedules
- Awkward motor skills
- Inflexibility about routines, especially when changes occur spontaneously
- Mechanical, ritualistic patterns of speech

(Even "normal" children exhibit some of these behaviors from time to time. The symptoms of autism and Asperger's, by contrast, are persistent and debilitating.)

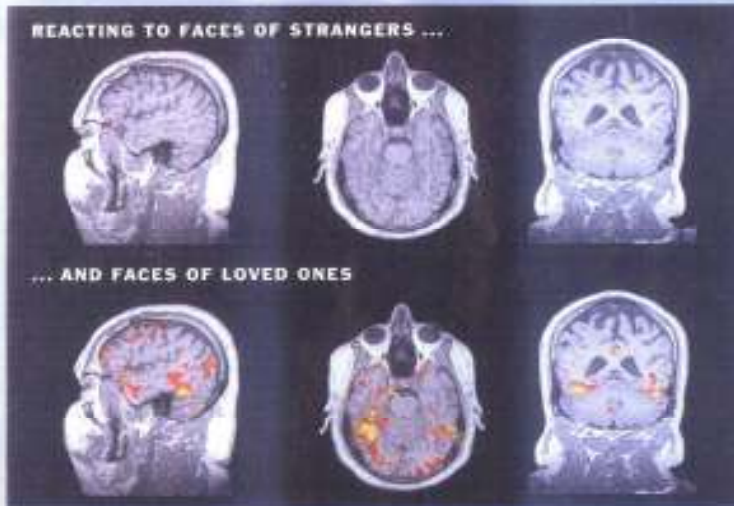

By Amy Lovvorn Grotzer

Inside The World of Autism
Time Magazine, 15 Temmuz 2002, s.46

FOR PARENTS

is autistic? And what should you do if he or she is?

Snapshots from the Autistic Brain

Neuroimaging studies confirm what scientists long suspected: autistic brains don't react to facial cues the way normal brains do. But in one regard the conventional wisdom was wrong. In a breakthrough study, Karen Pierce at the University of California at San Diego has shown that when faces of strangers are replaced by faces of loved ones, the autistic brain lights up like an explosion of Roman candles.

WHERE TO START

- **EARLY SIGNS:** One of the commonest descriptions of babies that might be autistic is that they are very passive, very quiet, it's almost like not having a baby in the house. There is a minority who screams all the time without stopping and cannot be comforted, but that is a very much smaller group.
- **GET AN EVALUATION:** Take your child to a developmental pediatrician with expertise in autism or Asperger syndrome. The pediatrician will evaluate your child with a team of specialists (speech therapists, occupational therapists, behavior therapists) to determine the areas in which your child needs help.

HOW TO TREAT IT

There is no cure for autism, but there are many treatments that can make a difference.

- **SPEECH THERAPY:** Can help overcome communication and language barriers.
- **OCCUPATIONAL THERAPY:** Helps with sensory integration and motor skills.
- **BEHAVIORAL THERAPY:** Improves cognitive skills and reduces inappropriate behavior.
- **EDUCATIONAL THERAPY:** A highly structured approach works best.
- **MEDICATION:** Can reduce some symptoms.
- **SPECIAL DIETS:** Eliminating certain food groups, such as dairy, helps some children.

HELPFUL WEBSITES

ONLINE ASPERGER SYNDROME INFORMATION AND SUPPORT
www.aspergersyndrome.org

THE INTERNATIONAL ASSOCIATION OF AUTISM IN EUROPE
www.autismeurope.org

WORLD AUTISM ORGANIZATION
www.worldautism.org

U.K. NATIONAL AUTISTIC SOCIETY
www.nas.org.uk

NETWORK: Other parents can be great sources in finding the right treatments.

VACCINES

Are the Shots Safe?

Ask the parents of autistic children whether they believe childhood vaccines can cause autism, and the answer will probably be yes. They have heard of too many cases of babies who were perfectly normal until they got their measles, mumps and rubella (MMR) shot and then started throwing tantrums, losing language skills and generally tuning out. Ask doctors the same question, and they are likely to cite the panel of experts convened by the Institute of Medicine last year. They studied the evidence but found no explanation for how vaccines might possibly cause autism. Included in the review were studies that showed no significant difference in the incidence of autism disorders before and after MMR immunization became routine in 1988 in Britain. "The [British] government line is that there is no proven link between autism and MMR, and I think that is a reasonable position," says Simon Baron-Cohen, a professor of psychopathology at Cambridge University.

But failing to prove that something can happen is not the same as proving it doesn't. The only scientific evidence against childhood vaccines comes from Dr. Andrew Wakefield, formerly at the Royal Free Hospital in London. His theory is that autism stems from a severe immune reaction to something in the vaccine. In February he published a paper showing that immunized children with autism and bowel disorders have higher levels of measles particles in their intestinal tissue than normal children do. The evidence is not entirely persuasive, however; measles particles in the tissues do not necessarily mean that the virus—or the vaccine—causes autism. What about all the children whose symptoms appeared shortly after their year? The association may be purely coincidental. The shots are given "around 18 months to two years, which is the earliest point at which you can reliably diagnose autism," Baron-Cohen says. To help doctors and parents, Baron-Cohen and colleagues have developed the Checklist for Autism in Toddlers (CHAT) that lets behaviors to watch out for, such as using the index finger to point. Children who at 18 months are not pointing have a very high risk of developing autism.

"If your child just had the MMR and was screaming all night long after it, that will stick in the parents' minds," says Pat Matthews, who is president of the World Autism Organization and the father of an autistic child. "There should be medical personnel available to talk a parent through all this and to bring some logic back into it. Parents are worried, and if they don't get support they are going to jump to conclusions." —By Alice Park. With reporting by Kate Noble/London

My Brother

My autistic brother Noah and I once played together. He was two, and I was a year older. We wrestled, and I tickled him. He responded in a high-pitched giggle, halfway between a baby's gurgle and a child's laughter. I can't remember ever playing with him again. Noah stayed forever a baby, profoundly retarded, always dependent, never very communicative. And my role changed, much too early, from playmate to steward. There was barely any sibling rivalry. There were no battles to be fought. He would always be the center of attention.

I was treated as a sort of supporting prayer. Because my father had written a trilogy of books about our family with Noah as the title character (starting with *A Child Called Noah*; 1972), I would often be asked what it was like having an autistic brother. I never figured out how to respond. The answer I always gave—that I had never known any other life or any other brother—seemed cryptic and somehow unsatisfactory.

But that remains the only answer I can give. Noah, who can't speak, dress or go to the bathroom completely unassisted, will always be the center of our family. He never earned that role; his needs dictated it. I wasn't consciously resentful of this as a child. There was no more reason to be angry about this than there was about the rigid laws of basic arithmetic.

I accepted the fact that Noah and his problems could fill a battleship of parental duty and obligation, leaving my mother and father too spent to worry about the more banal problems of their normal son. But at some point in my early teens, in the confusing years of adolescence, I stopped having friends over. Noah's condition dictated what we ate and when we slept and to a great degree how we lived. We never had fancy furniture because he chewed on the couch cushions and spit on the carpets. He would put apart anything more complicated than a pencil. I was ashamed of our home and family. Already marked as different by virtue of being Asian American in a predominantly white community, I came to see Noah as an additional stigmatizing mark.

My father used to say every family has a skeleton in its closet. Only ours was out in the open. I don't even

remember if I talked about Noah in school. My friends knew about him, but after the first few questions, there wasn't much to say. Noah didn't change. Autism is a condition, I knew from close up, for which there are no miraculous cures. So he always stayed Noah. This kid who shared the same black hair and brown eyes as I had but couldn't talk and wanted to be left alone. So what was there to say about Noah? He was my brother who was never going to grow up.

Noah is 35 now and has been living in institutions since he was 18. My parents visit him every weekend at the state-run Fairview Developmental Center in Costa Mesa, California. I go whenever I am in town. (Currently I live in Hong Kong.) We bring Noah his favorite foods: sushi, fresh fruit and Japanese crackers and take him for a walk or a ride.

A MAN CALLED NOAH: Now 35, he has been institutionalized for 17 years

Sometimes he lashes out at me. Spitting. Scratching. Pulling hair. But he knows me; I can tell by the way squint he gives me. We're brothers, after all.

My parents are now in their 70s. My father underwent open-heart surgery a few years ago. Eventually, the responsibility for Noah will fall solely upon me. I imagine I may have to move my own family back to California to visit him every weekend, so that those caring for him will know that despite Noah's temper tantrums and violent outbursts, he is loved; he is a brother and part of a family. He is still the center of my life. My travels, from Los Angeles to New York City to Paris to Tokyo to Hong Kong, will always bring me back to him. I don't know any other life. I have no other brother. ■

Greenfeld is the editor of TIME ASIA

molecule known as vasoactive intestinal peptide, *vip*, plays a role not only in brain development but in the immune system and gastrointestinal tract as well, a hint that other disorders that are frequently accompanied autism may not be coincidental.

The idea that there might be early biomarkers for autism has intrigued many researchers, and the reason is simple. If one could identify infants at high risk, then it might become possible to monitor the neurological changes that presage the onset of behavioral symptoms, and some day perhaps even intervene in the process. "Right now," notes Michael Merzenich, a neuroscientist at the University of California, San Francisco, "we study autism after the catastrophe occurs, and then we see this bewildering array of things that these kids can't do. What we need to know is how it all happened."

The genes that set the stage for autistic disorders could derail developing brains in a number of ways. They could encode harmful mutations like those responsible for single-gene disorders—cystic fibrosis, for instance, or Huntington's disease. They could equally well be garden-variety variants of normal genes that cause problems only when they combine with certain other genes. Or they could be genes that set up vulnerabilities to any number of stresses encountered

by a child.

A popular but still unsubstantiated theory blames autism on the MMR (measles, mumps and rubella) vaccine (see box). But there are many other conceivable culprits. Researchers at the University of California at Davis have just launched a major epidemiological study that will test the tissues of both autistic and nonautistic children for residues of not only mercury but also PCBs, benzene and other heavy metals. Some children may be genetically more susceptible than others to damage by these agents, and so the study will also measure a number of other genetic variables, like how well these children metabolize cholesterol and other lipids.

Drugs taken by some pregnant women are also coming under scrutiny. At the University of Rochester, embryologist Patricia Rodier and her colleagues are exploring how certain teratogens (substances that cause birth defects) could lead to autism.

They are focusing on the teratogens' impact on a gene called *HOXA1*, which is supposed to flick on very briefly in the first trimester of pregnancy and remain silent ever after. Embryonic mice in which the rodent equivalent of this gene has been knocked out go on to develop brainstems that are missing an entire layer of cells.

In the end, it is not merely possible but likely that scientists will discover multiple routes—some rare, some common; some purely genetic, some not—that lead to similar end points. And when they do, new ideas for how to prevent or correct autism may quickly materialize. A decade from now, there will almost certainly be more effective forms of therapeutic intervention, perhaps even anti-autism drugs. "Genes," as the University of Chicago's Cook observes, "give you targets, and we're pretty good at designing drugs if we know the targets."

Paradoxically, the very thing that is so terrible about autistic disorders—that they affect the very young—also suggests reason for hope. Since the neural connections of a child's brain are established through experience, well-targeted mental exercises have the potential to make a difference. One of the big unanswered questions, in fact, is why 25% of children with seemingly full-blown autism benefit enormously from intensive speech and social-skills therapy—and why the other 75% do not. Is it because the brains of the latter are irreversibly damaged, wonderer Geraldine Dawson, director of the University of Washington's autism center, or is it because the fundamental problem is not being adequately addressed?

The more scientists ponder such questions, the more it seems they are holding pieces of a puzzle that resemble the interlocking segments of Tommy Barrett's Transformer toys. Put the pieces together one way, and you end up with a normal child. Put them together another way, and you end up with a child with autism.

And as one watches Tommy's fingers rhythmically turning a train into a robot, a robot into a train, an unbidden thought occurs. Could it be that some dexterous sleight of hand could coax even profoundly autistic brains back on track? Could it be that some kid who's mesmerized by the process of transformation will mature into a scientist who figures out the trick? —**With reporting by Amy Bonestell/Atlanta and Kate Noble/London**

FIRST PERSON ■ AMY LENNARD GOEHNER

My Son

I didn't know the world that my friends with normal—or, as we call them, typically developing—kids live in until recently. Two and a half years ago, my husband and I adopted our second child, Joey. And as he has grown to be a toddler, every milestone he has reached has been bittersweet—a celebration but also a painful reminder of all the milestones our 6-year-old son Nate has never reached.

Before Joey could talk, he pointed—as if to say, "Hey, Mom, look at that dog over there"—the way kids do to engage you. I flashed back to the evaluation forms we filled out for Nate when we were taking him to specialists. One

she met Nate, he was nonverbal and running around her office like a self-propelled buzz saw. She looked at us calmly and said, "Let's get busy. We've got work to do."

We've been working ever since. In addition to continual speech, behavior and occupational therapy, we have dabbled in what one of our doctors called "the flavor of the week"—vitamins and supplements and other "can't-lives" cures. We shelled out a small fortune for every must-have tool that Lori, Nate's occupational therapist, mentioned even casually, including weighted vests (to help "ground" Nate) and special CDs (to help desensitize him to loud sounds). "Every time Lori opens her mouth, it costs me a hundred bucks," my husband once said.

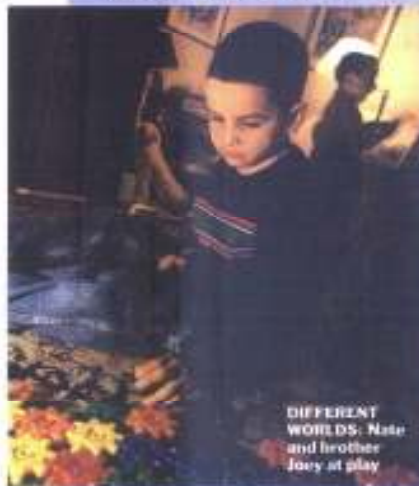
Recently I read Joey a picture book that contained illustrations of fruit. Joey pretended to pick the fruit off the page and eat it, offering me a bite. Again I flashed back to those evaluation forms: "Does your child engage in pretend/imaginative play?" Nate's idea of play is to drop sticks and small stones into a drain at the playground. He could do this for hours if we let him. Recently Joey took a long noodle from his bowl of soup, dragged it across the table and said, "Look, it's a train. There's the freight car." Then Nate took a noodle from his soup. He tossed it onto the ceiling.

Yet maybe because I entered motherhood through the special-needs world, I somehow feel more a part of it than I do the "normal" one. The challenges in this world are greater, but the accomplishments—those firsts—are that much sweeter.

The other day I heard Joey singing a song about trains, and I realized that I couldn't remember the first time I heard my second son sing. I just took it for granted. With Nate, I never take anything for granted.

When Nate was 6, I was invited to hear his class put on a concert. I had no idea what to expect, as Nate doesn't sing. What he does do is make loud, repetitive noises, occasionally white-rocking back and forth. But I went anyway. And when the music teacher approached Nate and began to sing a song Nate loved to listen to, Nate looked down, stared at his hands and very quietly chimed in. "A ram sam sam, a ram sam, gooly, gooly, gooly." The other moms rushed to hand me tissues as tears streamed down my face. I was listening to Nate sing. For the first time.

Goehner is head arts reporter at TIME

question that appeared on every form was "Does your child point?" It's a major developmental step, a gesture that communicates a child's desire to share something outside himself. Nate never pointed.

When Nate was two and not talking, we took him to a big New York City hospital to get him evaluated. The neurologist gave us his diagnosis almost apologetically, in a very quiet voice. I remember just two words: "Maybe autistic."

When I stopped crying, I went to my office and called everyone I had ever met who was in any way connected to the world of special-needs kids. We made a lot of mistakes before finding the perfect match for Nate (and us)—a wonderful speech therapist whom we later dubbed our captain. When

TIME, JULY 31, 2002

Inside The World of Autism
Time Magazine, 15 Temmuz 2002, s.49

LIVING WITH AUTISM

Some European countries have only recently recognized it as a disease. How families cope

By KATE NOBLE

THE ITALIAN RIZZOLI-LAROUSSE ENCYCLOPEDIA was forced to amend its entry on autism last year because and our box on the MMN controversy of an outcry over the original definition. The paragraph that caused most offense stated that an autistic child could be cured if he received appropriate treatment that was "followed up by his relatives (who are often the cause of the syndrome, especially when they overstep the mark and insist on an over-perfectionist upbringing)." Autism support groups were enraged that

coll relationship between child and mother," she says. Instead of proper and practical treatments to increase the autonomy of autistic people, the children are often pushed into psychotherapy along with their parents. It took Vivanti three-and-a-half years to get a correct diagnosis for her sons, and she herself underwent six months of psychotherapy at the suggestion of her children's doctors. "The effect is disastrous," she says. "Families end up looking for their own solutions."

Even in Britain, where autism has long been accepted, it is sometimes hard for parents to have their child's condition cor-

You can't cure autism, but you can improve the quality of life for those

the notion of a cold, unloving parent, or "refrigerator mother," has persisted so long after they thought it had been thoroughly discredited.

In Italy, France and Spain, many in the psychoanalytic establishment still maintain that a child's upbringing is what makes him or her autistic. Elsewhere in Europe, the increasing recognition of autism as a developmental disorder that most likely involves complex genetic factors has led to enormous advances in the care, treatment and education of affected children, though the wide range of associated disabilities can still make a correct diagnosis difficult.

Donata Vivanti, president of Autism Europe and the mother of severely autistic twin boys, knows how hard parents sometimes have to fight. "In Italy, there is still the tendency to attribute autism to a diffi-

rectly diagnosed because of the wide range of symptoms. Hannah Hall's autism was not recognized until she was 21, partly because she also has severe learning difficulties and complex medical problems, and she displays challenging behavior. It was only after her father, Harry, read a paper on autism that he realized "Hannah had the three core impairments of autism: imagination, socialization and communication. It was a big relief, because if you don't know what you're dealing with you're in a disaster scenario."

Once the diagnosis is made, positive outcomes can be achieved. In the Netherlands, Ina van Berckelaer-Onnes, professor of remedial education, specializing in autism at the University of Leiden, has developed a treatment regime that concentrates on a child's practical needs

within the family. The system, known as the Leiden method, involves a process of guided association through which children come to link specific objects with specific daily routines. This is very important because a common characteristic of children with autism is the fear of an abrupt or unexpected change in activity, which often results in hysterical behavior.

Froukje Lokerse uses the Leiden method with her five-year-old son Thomas. At his special school in Amersfoort, Thomas has learned that when he is given a small green plastic disk he must stop what he is doing and move on to the next activity. "In the past this would make him very upset," says Lokerse. "He would scream hysterically and often make himself sick because he had no comprehension of what was going to happen." Now,

OBSESSIONAL BEHAVIOR When Hannah Hall plays carpet bowls with her father, Barry, the games can go on for hours

ognized as belonging to an autistic group called active but odd. Her parents both know how difficult her behavior can be. She will often show inappropriate attention to total strangers, hugging and kissing them. If she hears on the radio about something that she wants to go to, her father says, "you're faced with having to go. There's no deceiving her and thinking she she's not quite the full ticket." Her worst moment came on a trip to the supermarket, when Hannah decided she didn't want to go in. She kicked up such a row in the car park that store staff called the police. "It was like a scene out of a TV show," recalls Hall. "All of a sudden a big police car appeared in front of us, then a policeman appeared on either side of the car trying to open the doors." Hall didn't take Hannah out of the house for months for fear that the scene might recur.

Help and advice for the families on how to cope can come from the many national and local support groups that follow and promote research into the condition. There are currently studies across Europe investigating the genetic component of autism, but one project looking at sex hormones might indicate another factor contributing to the condition. Researchers at the Cambridge Autism Research Centre are following up recent work that suggests that excess amounts of the male hormone testosterone in the womb may adversely affect the development of social skills.

The researchers found that children who had experienced high testosterone levels in the womb tended to be poor at maintaining eye contact, a symptom of the adverse socialization skills associated with autism. Simon Baron-Cohen, professor of psychopathology and head of the Centre, speculates that "the condition may simply be one end of a continuum. In other words, social skills may be like height: some people are smaller than others, then you get a cut-off point where you start to talk of dwarfism. The same may be true of autism."

Daily life for autistic people and those who care for them is very difficult. But awareness and understanding of the condition—and how best to help autistic individuals and their families—are improving all the time. And perhaps the most important starting point is the realization that parents are not responsible for their child's condition.

—With reporting by **Ally Barrowell/Leiden**, **Jeff Leach/Rome** and **Ulla Ploeg/Gothenburg**

with the disorder.77

Thomas knows that if he is given the disk he must go to the cupboard and open the top drawer and use whatever he finds there: a beaker means lunch, a hip bag means going outside. "He's so much calmer now," says Lokeese, adding that the benefits extend to Thomas' six-year-old sister Laura. "We're relaxed enough to be able to give her the attention she needs. And at last she can bring her friends home to play without Thomas shredding all their drawings." But Van Bercelaer-Onnes is realistic about the Leiden method's limits. "You can't cure autism," she says, "but you can improve the quality of life for those with the disorder."

One of autism's major mysteries is why boys are four times more likely to be affected than girls—and why 10 times more boys than girls have the related con-

dition called Asperger syndrome. Christopher Gillberg, a professor of psychiatry at the University of Gothenburg who has carried out some of the most comprehensive epidemiological studies of the condition, believes that the prevalence of Asperger's in boys may be exaggerated, since girls' social and communications skills are generally better developed than those of boys. "There are factors to suggest that the symptoms in girls are often not recognized as autistic," he says. "Several of the autistic characteristics can be perceived as exaggerated male features," such as insistence on identical routines, obsessional interests, preoccupation with certain objects as well as superior visual and spatial skills.

For example, girls are often diagnosed with an unspecified learning disorder or perceptual problem while their social and communication deficits may go unrecognized. Hannah Hall, who is now 26, is rec-

7.5.2.Türk Basımında Yeralan Otizm Haberlerinden Örnekler

30.01.1997	Zaman	Otistik Çocuklar İlgi Bekliyor
27.04.1997	Radikal	Yağmur Çocuklar
02.06.1997	Milliyet	Otistik Gen Bulundu
13.07.1997	Posta	Çocuğa Müzik Kanalı İzletmeyin
02.11.1997	Milliyet	Yağmur Adamlar Köpeklerle Mutlu
30.11.1997	Gazete Pazar	Yağmur Çocuklar Güneş Açtı
04.02.1998	Cumhuriyet	Otistik Hastalar İçin Yeterli Okul Bulunmuyor
09.01.1999	Hürriyet	Bin Kişiden Biri Otistik
29.04.1999	Cumhuriyet	Otizimde Erken Tanı Çok Önemli
01.06.1999	Sabah	Bak Şu Konuşana
07.06.1999	Milliyet	Konserde Buruk Neşe
28.07.1999	Hürriyet	Otizimde Erken Teşhis Önemli
28.07.1999	Yeni Yüzyıl	Bebeğiniz Gülümsemiyorsa, Dikkat!
02.08.1999	Posta	Çocuğunuzun Otistik Olmasına İzin Vermeyin
01.11.1999	Milliyet	Atlantis Çocukları...
05.12.1999	Cumhuriyet Dergi	Çocuğum Neden Öfkeli
08.03.2000	Milliyet	100 Bin Otistiğe Bir Okul
11.03.2000	Cumhuriyet	Otistik Çocuklar Eğitilecek
14.03.2000	Hürriyet Ek	Otizimde Eğitime Erken Başlanmalı
30.03.2000	Cumhuriyet	Otistikler Köyü Destek Bekliyor
03.04.2000	Radikal	Otistiklere Eğitim
19.07.2000	Milliyet	Otistiklerin Gönüllü Melekleri
26.07.2000	Yeni Binyıl	Bir Otistikle Yaşamak
24.08.2000	Milliyet	Otizmin Erken Teşhisi Mümkün
18.01.2001	Radikal	Bir Hayat Okulu
14.06.2001	Radikal	Otistik Merkeze İlgi
01.07.2001	Radikal	Erkek Çocuk İşte
09.07.2001	Posta	Otistik Çocuklar Artıyor
25.08.2001	Sabah	Anne Sevgisi Otizmle Başa Çıktı
08.10.2001	Radikal	Otizmin Şifası Özel Unda
20.02.2002	Radikal	Kafa Masajıyla Konuştu
02.04.2002	Milliyet	İlacın Yapamadığını Sevgi ve Oyun Yaptı
30.04.2002	Sabah	Otizim Yaygınlaşıyor Ama Tedavi Edilemiyor
06.06.2002	Zaman	Çocuğunuzla İlgilendiğiniz Halde Karşılık Alamıyorsanız Otizmden Şüphelenin
13.06.2007	Radikal	Otizmi Damla Damla Yendi
17.06.2007	Hürriyet	Otistik Çocuklara 'Bilimsel' Anket!

Otistik çocuklar ilgi bekliyor

HAZİRAN

RATMA GELİDİ

İSTANBUL (Zaman)- Otizm ilginç, seneye derin için yalınca adam "çözümlenmeye" başlat. O filin ilayına kadar böyle bir rahatsızlığın farkında bile değildir. Toplum olarak çözümlenmiş ve vakitlerini vakitlerine ayırmak için de olan yaratıcı (iki farklı anlamda) özel ilgiyi kavramışlardır.

Okulların öğretmenleri ve öğrencileri için oluyor. Ananın hamileliği öncesi de çocukları bir rahatsızlık olarak (bilimsel) gibi gösterenleri bencillerin de utanıp olabilirler. Ne kadar da yakın diğillerin büyük bir kısmını sağlıklı olmayan bir geleceğin düşünmesi olarak değerlendirilebilir. Otizm de çok yaygın olan rahatsızlıklardan biri. Ama seneye en az fark edilebilir. Lâzımlı çocuklar belli daha yavaş. Sakıp Sabancı oğlunun da rahatsızlığı nedeniyle Mertin Sabancı-Spallit Çocuk Merkezi'ni açıyor.

Otistiklerin oranında bir oranın bile yok değil. Ama çok yakın bir sınırdaki bu rahatsızlık seneye otistik. Hayriye Kemal Kuran Özel Öğretim Okulu sadece otistikleri kabul edecek. Ya da özel Türkiye'de ilk ve tek. Ama çok genel bakıldığında bir otistik çocukları da dünyaya geliyorlar! Bu arada kavramın içinde sayısız insan rahatsızlığıyla karıştırmak gerekir. Her şeyi gösteren, diğer ama farklıdır.

Uzun süre otistik tedavi alınmaz, sadece bir tedavi alınmasıdır. Otizm ise bir tedavi alınmasıdır. Otizm ise bir tedavi alınmasıdır. Otizm ise bir tedavi alınmasıdır.

18 öğrencinin eğitilmesine yönelik Hayriye Kemal Kuran Özel Öğretim Okulu'nda, öğrenciler el işi becerilerini geliştiriyor.

Otistik çocukların sayısının artmasıyla 1991 yılında 131 öğrenci kabulü yapıldı. Şu anda ise en az 1000 olan çocukların sayısı düşünülmektedir.

Öğretmenlerin ilgi kurmasıyla birlikte, öğrencilerin de davranışları, öğrenmeye ilgisiz davranışları, öğrenmeye ilgisiz davranışları, öğrenmeye ilgisiz davranışları.

Haberler korkutucu, yanlış bilgilendirici olabilir. Otistik çocukların sayısının artmasıyla 1991 yılında 131 öğrenci kabulü yapıldı. Şu anda ise en az 1000 olan çocukların sayısı düşünülmektedir.

Bu arada kavramın içinde sayısız insan rahatsızlığıyla karıştırmak gerekir. Her şeyi gösteren, diğer ama farklıdır.

Okulların öğretmenleri ve öğrencileri için oluyor. Ananın hamileliği öncesi de çocukları bir rahatsızlık olarak (bilimsel) gibi gösterenleri bencillerin de utanıp olabilirler. Ne kadar da yakın diğillerin büyük bir kısmını sağlıklı olmayan bir geleceğin düşünmesi olarak değerlendirilebilir. Otizm de çok yaygın olan rahatsızlıklardan biri. Ama seneye en az fark edilebilir. Lâzımlı çocuklar belli daha yavaş. Sakıp Sabancı oğlunun da rahatsızlığı nedeniyle Mertin Sabancı-Spallit Çocuk Merkezi'ni açıyor.

HAZİRAN KEMAL KURAN ÖZEL ÖĞRETİM OKULU

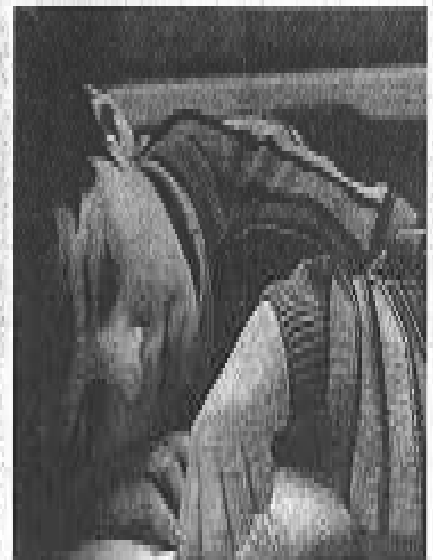
Katılımlı Otizm ilginç, seneye derin için yalınca adam "çözümlenmeye" başlat. O filin ilayına kadar böyle bir rahatsızlığın farkında bile değildir. Toplum olarak çözümlenmiş ve vakitlerini vakitlerine ayırmak için de olan yaratıcı (iki farklı anlamda) özel ilgiyi kavramışlardır.

Okul öğrencilerinin Filiz Tunc: "Bu çocuklar için yapacak, ayrılmaları bir kâde anlamıyor. Bilgiyi ya naklediyor anlamıyor ya da bir anlamıyor. Bilginin çok az bir kısmını, başka bir şekilde biliyorlar. El işlerini ya çok ya da otistik olarak yapıyorlar (okulda). Kendilerine zarar veriyorlar." diyor.

Okul çocukları için otizm ilgisiz davranışları, öğrenmeye ilgisiz davranışları, öğrenmeye ilgisiz davranışları.

Okul öğrencilerinin Filiz Tunc: "Bu çocuklar için yapacak, ayrılmaları bir kâde anlamıyor. Bilgiyi ya naklediyor anlamıyor ya da bir anlamıyor. Bilginin çok az bir kısmını, başka bir şekilde biliyorlar. El işlerini ya çok ya da otistik olarak yapıyorlar (okulda). Kendilerine zarar veriyorlar." diyor.

Okul öğrencilerinin Filiz Tunc: "Bu çocuklar için yapacak, ayrılmaları bir kâde anlamıyor. Bilgiyi ya naklediyor anlamıyor ya da bir anlamıyor. Bilginin çok az bir kısmını, başka bir şekilde biliyorlar. El işlerini ya çok ya da otistik olarak yapıyorlar (okulda). Kendilerine zarar veriyorlar." diyor.

Otistik Çocuklar İlgi Bekliyor, Zaman, 30 Ocak 1997

Yağmur çocuklar

Türkiye'nin değişik yerlerinde yaşayan, fakir ve yoksul sınıflardan gelen çocuklar, özellikle yaz aylarında sokaklarda ve meydanlarda yaşarlar. Yağmur çocuklarıdır. Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır. Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır.

de her yerde yağmur çocukları sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır. Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır. Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır.

Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır. Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır. Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır.

Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır. Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır. Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır.

Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır. Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır. Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır.

Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır. Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır. Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır.

Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır. Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır. Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır.

Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır. Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır. Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır.

Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır. Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır. Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır.

Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır. Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır. Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır.

Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır. Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır. Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır.

Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır. Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır. Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır.

Körneğinin anlatışını anlat ve öğüt

Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır. Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır. Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır.

Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır. Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır. Yağmur çocukları, sokakların ve meydanların kurtarılmış çocuklarıdır.

Yağmur Çocuklar, Radikal, 27 Nisan 1997

Otistik gen bulundu

ANKARA - UBA

AMERİKALI bilimadamları "Otizm" ile ilişkilendirilebilecek bir gen bulduklarını açıkladı. Chicago Üniversitesi Tıp Merkezi araştırmacılarından Ed Cook, genin "Otizm"e neden olduğu sanılan "serotonin" in düzeyini ayarladığını bildirdi. TÜBİTAK Bilim ve Teknik dergisinin Molecular

Psychiatry dergisine dayanarak verdiği habere göre, Otistik çocukların, beyinde serotonin düzeyini ayarlayan genin kısa bir tipini de kalıtsal yolla almaya çok yatkın oldukları ileri sürüldü. Yale Üniversitesi'nden Joel Gelernter, bulgunun önemini belirterek, Otistik çocukların tedavisinde çok büyük mesafeler alınabileceğini kaydetti.

Otistik Gen Bulundu, *Milliyet*, 02 Haziran 1997

Otistiklerde rastlanan türde davranışlara yol açıyor

Çocuğa müzik

13 Temmuz 1997

kanalı izletmeyin

Sürekli müzik yayımlayan kanalları izleyen çocuklarda konuşma geriliği, göz kontağı kuramama, kendi etrafında dönme gibi otistik belirtiler görülüyor.

Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi İhtime, Konuşma ve Dil Bozuklukları Bilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Firda Akdaş, kendilerine getirilen dil ve konuşma zorluğu çeken çok sayıda çocuğun 'televizyonzede' olduğunu teşhis ettiklerini açıkladı. Önceleri bu çocukları 'otistik' zannettiklerin ancak ailelere sorulan sorularla çocukların ortak özelliklerinin sürekli müzik yayını yapan kanalları (Kral TV, MTV) izlemek olduğunu ortaya çıkardıklarını söyledi. Bu durumda yaklaşık 40 hastaları bulunduğunu ifade eden Prof. Dr. Akdaş, "Aşırı görsel ve işitsel uyaran bombardımanı çocukları tehlikeli bir biçimde etkilemektedir" dedi. Prof. Akdaş, çocukların TV seyrederken hiçbir şey istemediğine, yemek yeme problemi çıkarmadığına dikkat çekerek bu şekilde 1,5-2 yaşına kadar TV izleyen çocuklarda konuşma

ve dil gelişimi ile işaret sistemi geriliğinin ortaya çıktığını söyledi.

Otistik belirtiler

Prof. Akdaş, bu çocuklarda bazı otistik belirtilerin ortaya çıktığını, kendi isimlerine bile tepki vermediklerini söyledi. Bu vakaların sık sık otizmle ve işitme kaybıyla karıştırıldığını oysa tipik bir 'TV zede' olduklarını açıkladı. Akdaş, "Bu çocuklar yazılı şeylere büyük ilgi duyuyorlar. Okuma yazma bilmediği halde saatlerce gazete sayfalarını çeviriyorlar. Bu kadar küçük yaşta bu tür bir bozukluk, ileride akademik başarılarını da etkiler" dedi. Akdaş, tespitlerinden sonra RTÜK'e başvurarak, çocuklar için zararlarına ilişkin bir alt yazı geçmesi için bu TV'lerin uyarılmasını istediğini söyledi.

Çocuğa Müzik Kanalı İzletmeyin, *Posta*, 13 Temmuz 1997

Yağmur adamlar köpeklerle mutlu

DÜNYA otizmi ve otistik insanları ilk defa Rainman filminde Dustin Hoffman'ın muhteşem ve Oscarlı oyunuyla tanıdı. Daha önce geri zekalı ve iyileşemez şeklinde tanımlanan çocukların durumu daha yakından ve iyi anlaşılabilir. Çocuklarının iyileşebilme umudu olduğunu gören aileler daha sık uzmanlara giderek hem araştırmaların yapılmasını sağladılar, hem de çocuklarının durumlarını iyileştirebildiler. Rainman filminden sonra otistikler için ikinci bir umut ışığı da köpeklerden geliyor. Köpeklerin otizm konusunda başarılı tedavi uzmanları olduğu ortaya çıkarıldı.

Otistik insanlar bir hayalin içinde yaşıyor gibi görünüyorlar. Kimi zaman mantıksız hareketler yapıyor ve çevrelerinde olup bitenden haberdar değil gibi gözüküyorlar. Bu anlamda otistiklerle iletişim kurmanın zorlu-

ğu da ortaya çıkıyor. Amerika'da otistikler üstünde yapılan araştırmalarda iletişim kurulabilmesi için Alman kurt köpekleri bir araç gibi kullanıldı. Çevreleriyle ilişki kurma nedeni bulamayan otistikler, köpeklerin yardımıyla kendilerinde ilişki kurmak için yeni bir güç buluyorlar. Köpekleri ellerinden beslemeye ve hatta onlara ulaşmaya çalışıyorlar. Bu sağlam iletişimi sağlayan köpekler insanların her alanda çok önemli birer yardımcısı olduklarını bir kez daha kanıtladılar.

Otistiklerin en büyük problemi iletişim

Yağmur Adamlar Köpeklerle Mutlu, *Milliyet*, 02 Kasım 1997

TOPLUMA KAZANDIRMA PROJELERİ

Otistik hastalar için yeterli okul bulunmuyor

5. CUMHURİYET - 34

İstanbul Haber Servisi - "Davranış, iletişim ve öğrenme bozukluğu" olarak tanımlanan otizm hastalığının, Türkiye'de tam olarak bilinmediği ve otistiklerin eğitimi için yeterli sayıda okul ve öğretmen bulunmadığı belirtildi.

Türkiye'de yaklaşık 50 bin otistik hasta, kendi eğitimleri için sadece bir okulda hizmet görüyor. İstanbul Valiliği'nin planları arasında bulunan ikinci bir okulun açılması durumunda 200 çocuğun eğitimden geçeceği bildirildi. Otistik çocuk aileleri ve gönüllüleri tarafından kurulan Türkiye Otistiklere Destek ve Eğitim Vakfı (TODEV) Başkanı **Ömer Yağcı**, binlerce otistik çocuğun okul beklediğini belirterek **"Yaptıracağımız okulun içinde spor salonları, yüzme havuzu gibi sosyal ve sportif aktivitelerin yapılabileceği tesisler de bulunacak. Şu an okulun yeri için arsa arayışımız devam ediyor"** dedi. Otistiklerin karşılaştıkları problemlerin yalnızca çocukluk dönemiyle sınırlı olmadığını vurgulayan **Ömer Yağcı** şöyle konuştu: **"Otistik çocuklar ileride yetişkin bi-**

rey olduklarında daha çok problemle karşılaşılıyorlar. Bunların küçük otistik çocuklarla aynı okulda eğitim göremeyeceklerini düşünerek şehir dışında bir otistikler köyü oluşturmayı amaçlıyoruz. Proje gerçekleştiğinde eğitilebilir otistikler tarımla uğraşabilecek, kilim dokuyabilecek ve üretken birey olarak topluma kazandırılacaklar."

Otistik teşhisi, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı rehberlik kurumları tarafından yapılıyor. Ancak, bu hastalığın bilimsel olarak hastanelerin nöroloji ve psikiyatri servisleri tarafından teşhis edilmeleri gerekiyor. Ailelerin de hastalığı tanıması ve çocuklarının davranışlarını çok iyi gözlemlemeleri gerektiği vurgulanıyor. Ailelerin, hasta çocukları toplumdan dışlamak ve kitli kapılar ardında yaşamaya mahkûm etmek yerine, onlara sevgiyle yaklaşmak, eğitmek ve onların dünyasını kavramaya çalışmasının zorunlu olduğu vurgulanıyor. Yağcı, otistik çocukların ailelerinin, vakfın 414 76 76 numaralı telefonundan iletişim kurabileceğini belirtti.

Otistik Hastalar Yeterli Okul Bulamıyor, *Cumhuriyet*, 04 Şubat 1998

Türkiye'de 50 bin otistik var. Otizm erkek çocuklarda kızlara oranla dört kat fazla

Bin kişiden biri otistik

Çocuk psikolojisi uzmanı Dr. Feriye Gülmez

Terapi merkezi

OTİZMİN bir rahatsızlık değil bir sorun. Ama çok iyi eğitim alırsa, farklı yöntemlerle eğitilirse, sosyal becerileri geliştirilirse, başarılı olabilir. Fakat bu eğitim için ailelerin desteği çok önemlidir. Çünkü otistik çocuklar, farklı öğrenme yöntemleri kullanırlar. Bu nedenle eğitimcilerin de bu farklılıkları göz önünde tutması gerekir. Otistik çocukların sosyal becerilerini geliştirmek için ailelerin desteği çok önemlidir. Çünkü otistik çocuklar, farklı öğrenme yöntemleri kullanırlar. Bu nedenle eğitimcilerin de bu farklılıkları göz önünde tutması gerekir.

TÜRKİYE'NİN RAINMAN'LEMİ

Özellikle kadınlar arasında otizmli çocukların sayısı artıyor. Çünkü kadınlar, erkek çocuklara göre daha fazla otistik çocukları büyütüyor. Otizmli çocukların sayısı Türkiye'de her 1000 kişiden birine kadar ulaşmış durumda.

Özellikle kadınlar arasında otizmli çocukların sayısı artıyor. Çünkü kadınlar, erkek çocuklara göre daha fazla otistik çocukları büyütüyor. Otizmli çocukların sayısı Türkiye'de her 1000 kişiden birine kadar ulaşmış durumda.

"N" otistiklerin sayısı Türkiye'de her 1000 kişiden birine kadar ulaşmış durumda. Otizmli çocukların sayısı Türkiye'de her 1000 kişiden birine kadar ulaşmış durumda.

Özge, otistik bir çocuk. Onun için özel eğitim programları uygulanıyor.

GENETİK OLARAK

Genetik olarak otizmli çocukların sayısı artıyor. Çünkü otizmli çocukların sayısı Türkiye'de her 1000 kişiden birine kadar ulaşmış durumda.

BEN YERİNE O

Özellikle kadınlar arasında otizmli çocukların sayısı artıyor. Çünkü kadınlar, erkek çocuklara göre daha fazla otistik çocukları büyütüyor. Otizmli çocukların sayısı Türkiye'de her 1000 kişiden birine kadar ulaşmış durumda.

Bin Kişiden Biri Otistik, *Hürriyet*, 09 Ocak 1999

TERAPİNİN YARARI

Dünyada her 10 bin kişiden beşinde görülen otizm, çocuğun çevresiyle ilişkisini, iletişim becerisini etkileyen bir bozukluk. Erkek çocuklarda daha fazla görülüyor. Otistiklerin yüzde 20'si üstün zekalı, yüzde 75'i ise algılama bozuklukları çekiyor.† Fotoğrafta kardeşi ve annesiyle normal bir yaşama merhaba derken görülen Bronwyn'e uygulanan terapi tedavisinin bir benzeri İstanbul'daki Otistik Terapi Merkezi'nde uygulanıyor.

Bak şu

konusana

Üç yaşındaki Bronwyn, otistikti; konuşamıyordu. 5 günlük terapi tedavisi ile konuşmaya, normal davranışlar göstermeye başladı

Ingiliz Cambell ailesinin büyük kızları Bronwyn, 'otistik' bir çocuk olarak dünyaya geldi. Ailesinin her türlü uğraşına rağmen bu gerçek 3 yıl boyunca değişmedi. Doktorlar, "Diğer çocuklar gibi hareket edemez, çevresindeki her şeyi kavrayamaz ve hiçbir zaman konuşamaz" diyorlardı. Ancak, Bronwyn'in kaderi ailenin izlediği bir haber bülteniyle değişti. Haberde Amerika'daki bir klinik hakkında bilgi veriliyor, burada uygulanan terapi

yöntemiyle otistik çocukların gelişiminde büyük aşamalar kaydedilebileceği anlatılıyordu.

5 günlük mucize

Aile hemen klinikle iletişime geçerek tedavinin şartlarını öğrendiler; 18 bin sterlin tutarındaki tedavi masrafları için evlerini sattılar. Ve bir mucize gerçekleşti, tek kelime bile edemeyen küçük kız Massachusetts Option Centre isimli klinikte uygulanan '5 günlük' terapi sayesinde konuşmaya başladı.

Amerikalı terapistler zeka puanı 30 olan kıza, günde 10 saat özel iletişim programı uygulayarak çevreyi daha rahat algılamasını, konuşmaya başlamasını sağladılar. Kısa sürede normal davranışlar göstermeye başlayan Bronwyn, tedavinin ilk gününde anne ve babasının adını söyledi; ertesi günlerde kızkardeşi ve annesi ile oyun oynamaya bile başladı. Uzmanlar, "İki haftalık tedavi süresi sonunda Bronwyn'nin normal bir çocuk gibi konuşmasını bekliyoruz" diyorlar.

Bak Şu Konuşana, *Sabah*, 01 Haziran 1999

Konserde buruk neşe

Tüvana Okuma İstekli Çocuk Eğitim Vakfı'nın düzenlediği "Geleneksel Bahar Konseri" Akatlar Kültür Merkezi'nde yapıldı. Üç bin çocuk, ünlü sanatçıların şarkılarıyla doyasıya eğlendi. Otistik, bedensel özürlü ve lösemili çocukların buruk neşesi konsere gelen diğer çocukları ve sanatçıları duygulandırdı.
Serdar Benli

Konserde Buruk Neşe, *Milliyet*, 07 Haziran 1999

Otizimde erken teşhis önemli

DÜNYADA 10 bin çocuktan 4'ünde görülen otizm rahatsızlığının (içe kapanıklık, gerçeklerden uzaklaşma) erken teşhis edilirse, tedavisinin mümkün olabileceği belirtildi.

Uzmanlar, bebeklik döneminde otizmin başlıca belirtilerinin gülümsememek ve tensel temastan hoşlanmamak olduğuna işaret ederek aileleri uyardılar. Erken teşhis halinde hastalığın tedavisinden olumlu sonuçlar alınabileceğini bildirdiler. Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Psikiyatrisi Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Süha Miral, tüm dünyada otizmin son 40 yıldır tanındığını, Türkiye'de ise bu konuda yeni araştırmalar yapıldığını söyledi. Dr. Miral, merkezi sinir sisteminin bir işlevini yerine getirmemesi nedeniyle oluşan hastalığın, ebeveynler tarafından geç fark edildiği için, tedavide başarı sağlanamadığını kaydetti. Otizmin erken bebeklik döneminde fark edilebileceğine dikkati çeken Dr. Miral, şunları söyledi: "Gülümsememe, ten temasından hoşlanmama, canlı ve cansız nesnelere fark edememe, anne ve babayı tanıyamama, erken bebeklik dönemindeki otistik belirtilerdir. Ebeveynler, 2.5-3 yaşına kadar bu davranışları normal karşılayıp sorun olarak görmedikleri için, uzmana başvurma gereğini duymuyorlar. Bu gecikme, tedaviyi güçleştiriyor." Otistik çocukların her üç zeka düzeyini de gösterebileceğini ifade eden Dr. Miral, "Geri, normal ve üstün zekalı olabilen bu çocuklarda, zeka geriliği daha sık görülebiliyor" dedi. Dr. Süha Miral, otistik çocukların

Başrollerini Dustin Hofman'la Tom Cruise'un paylaştığı "Yağmur Adam" filminde Hofman, üstün zekalı otistik bir insanı canlandırıyor. Ünlü aktör bu filmdeki otisti ağabey rolüyle Oscar ödülü kazandı.

tedavisinde anne babanın tutumunun çok önemli olduğuna dikkate çekerek, bu konuda uzmanlarla işbirliğine önem verilmesi gerektiğini söyledi. Otistik çocuklar için en etkili tedavi yönteminin, sürekli öğrenmeye dayalı eğitim verilmesi olduğunu belirten Miral, son zamanlarda diğer ülkelerde olduğu gibi, Türkiye'de de otistik çocuklara yönelik özel eğitim merkezlerinin kurulmasının sevindirici olduğunu kaydetti.

İZMİR (a.ö)

Otizimde Erken Teşhis Önemli, *Hürriyet*, 28 Temmuz 1999

Yeni Yüzyıl - 94 Bebeginiz gülümsemiyorsa, dikkat!

Gülümsemeyen, tensel temastan hoşlanmayan, bebeklere dikkat! Uzmanlar, erken bebeklik döneminde görülen bu belirtilerin otizm hastalığına işaret ettiğini açıkladılar

Içerkeşlik, gerçeklerden uzaklaşma, zekâda dengesizlik... Pedagoğların 'anne babalar dikkat' diye uyarılarla bulundukları ve dünyada 10 bin çocukta 4'ünde görülen otizmin, erken bebeklik dönemindeki bazı belirtilerle kendini gösterdiği ve erken teşhis edilip açıklanması, Otistik çocukların hiç gülümsemediklerine ve tensel temastan hoşlanmadıklarına dikkat çeken uzmanlar, erken teşhis halinde hastalığın tedavisinin olumlu sonuçlar alınabileceğini bildirdiler.

Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Psikiyatrisi Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Sıla Miral, dünyada bu hastalığın son 40 yıldır tanındığını, Türkiye'de ise bu konuda yeni yeni araştı-

rmalar yapıldığını söyledi. Miral, merkezi sinir sisteminin bir işlevini yerine getiremediği için beygirizasyon hastalığı, anne babalar tarafından geç fark edildiğini, bu yüzden de tedavide başarı sağlanmadığını bildirdi.

Erken teşhis kurtarıyor

Miral, otizmin erken bebeklik döneminde fark edilebileceğini söylüyor. "Gülümsememe, ten temastan hoşlanmama, cıvı ve çarpar nesnelere fark edememe, anne ve babaya tanıyamama erken bebeklik dönemindeki otistik belirtilerdir. Ebeveynler, 2,5-3 yaşına kadar bu davranışların normal karşılayıp sorun olarak görmedikleri için uzmanlara başvurma gereğini duymuyorlar. Bu ge-

çekime tedavisi güçleştiriyor" diyor Miral otistik çocukların zeka düzeyinin değişebileceğini de belirtiyor. "Genel normal ve istatin zekâda olabilir bu çocukların, zeka geriliği daha sık görülebiliyor."

Miral'a göre, en etkili tedavi yöntemi, sürekli öğrenmeye dayalı bir eğitim programına tabii tutulmaları.

Konuşmalar gelişmeyen otistik çocuklarda, göz ilişki kuramama, değişik tiplerden rahatsız olma, garip nesnelere birtakımlara, konuşmaların tekrar etme, yeni kelimeler aydınlatma gibi ruhsal bozukluklar görüldüğünü söyleyen Miral, otistik çocukların, konuşmalarını ve hareketlerini hayalî olarak ve sınırlı davranışlarla ifade etme yollarını geliştirebilir de belirtiyor. (AA)

Otizm hastalığı, baprolerini Dustin Hoffman ve Tom Cruise'un paylaştığı. Yajmur Adam filmiyle gündeme gelmişti.

Bebeginiz Gülümsemiyorsa Dikkat, Yeni Yüzyıl, 28 Temmuz 1999

Gülümsemiyor, ten temasından hoşlanmıyor, anne babayı tanımıyorsa...

Çocuğunuzun otistik olmasına izin vermeyin

Siz siz olun, çocuğunuzun bazı tuhaf davranışlarını, 'henüz küçük' diyerek, 2,5-3 yaşına kadar normal karşılamayın. Çok önemli bir hastalığı, otizmi gözden geçiriyor ve tedavi şansını yok ediyor olabilirsiniz

Annesinin kucağındaki Seargeoh asla gülümsemiyor
Sylvester Stallone'nin ilk evliliğinden olan ikinci oğlu Seargeoh, otistik. Ramba, oğlunun annesini, doğumdan önce terk ettiği için hep kendini suçlu hissediyor.

Dünyada 10 bin çocuktan 4'tünde görülen otizmin (çeş kapalılık, perçaklerden uzaklaşma), erken bebeklik dönemindeki hafifçe belirtilerinin, gelişmemesi ve ten temasından hoşlanmama niteliğini işaret ediyor, uyarıyor. Uzmanlar, erken teşhis halinde, hastalığın tedavisinden olumlu sonuçlar alınabileceğini de bildiriyor. Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Psikiyatrisi Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Saha Miral, dünyada bu hastalığın son 40 yıldır tanındığını, Türkiye'de ise, bu konuda yeni yeni araştırmalar yapıldığını söyledi. Miral, merkezi sinir sisteminin bir işlevini yerine getirmemesi nedeniyle oluşan hastalığın, ebeveynler tarafından geç farkedildiği için, tedavide başarı sağlanamadığını da kaydetti.

Otistik belirtiler

Otizmin, erken bebeklik döneminde farkedilebileceğine dikkatli olan Miral, şunları söyledi: "Gülümsememe, ten temasından hoşlanmama, canlı ve cansız nesnelere farkedememe, anne ve babayı tanıyamama, erken bebeklik dönemindeki otistik belirtilerdir. Ebeveynler, 2,5-3 yaşına kadar, bu davranışları

normal karşılayıp, sorun olarak görmeyenler için, uzmanlar tavsiye ediyor. Ancak bu davranışları tedaviyi güçleştiriyor."

Otistik çocukların her üç beka düzeyini de gösterebileceğini ifade eden Miral, "Çeri, normal ve üstün zekalı olan bu çocuklarda, zeka potansiyeli daha sık görülebiliyor" dedi.

Sinirli davranışları var

Otistik çocukların tedavisinde anne babanın tutumu çok önemli. Bu konuda uzmanlarla işbirliğine önem verilmesi gerekiyor. Otistik çocuklar için en etkili tedavi yöntemi, sürekli öğrenmeye dayalı eğitim verilmesi. Son zamanlarda diğer ülkelerde olduğu gibi, Türkiye'de de otistik çocuklara yönelik özel eğitim merkezlerinin kurulması ise sevindirici bir gelişme.

Otistik çocukların konuşmaları gelişmiyor. Göz ilgisini kuramıyorlar. Değişik tiplerden rahatsız oluyorlar. Garip nesnelere ilgileri oluyor. Kırılganlık oluyor. Yeni kelimeleri öğrenemiyorlar. Yeni kelimeleri kullanamıyorlar. Ya benzerken otizm gibi rahatsızlıklarla karışıyor. Otistik çocuklar, çocuklarını ve hastanelerini, hayırla ve sinirli davranışlarla ilişki stresi yoluna götürüyorlar. (aa)

Çocuğunuzun Otistik Olmasına İzin Vermeyin, *Posta*, 02 Ağustos 1999

Isırıyor, küfrediyor ve homurdanıyor. Annesi yardım için uzmanlara başvurdu. Ancak travmanın etkin olduğu onca yıl boyunca hiç kimse otizm olasılığını gündeme getirmedi. Annesi oğlunun iç dünyasına ulaşabilmek için verdiği savaşı dile getirdi.

Çocuğum neden öfkeli?

Oğlumun okula başladığı gün yazmamın en kötü günüdür. Utançtan 10 yaşındaki oğlum Lewis'in son günlerde yaptığı yaramazlıklarını tartıştığı toplantıya katılmama, yerine eşimi göndermişim. Söylediklerine göre Lewis son zamanlarda otlığa küfüle sararmış, eline geçirdiği bir saati asistanın fiizine fırlatmış, bir sınıf arkadaşının annesine iftiharla notlar göndermiş, öteki çocukları sürekli tartaklamış ve onlara ağzına gelene söylemişti... Şimdi bunları okuyan ben olsayım çocuğumun çok mutsuz olduğunu, ya bir zamanlar cisale ya da fiziksel tıccice uğradığını ya da böyle bir çocuğum ancak casuslar ruhlulara-babasının irfını olabileceğini düşünürdüm.

İşte ben böyle bir anneyim. 37 yaşındayım; yaşama bağlı, dışarı dönük, eğitilmiş bir yazarıım. Tek çocuğum var ve şu anda yazarmı paylaşmışım kişiyle yaklaşık üç yıldır birlikteyim. Kendisi nazik, son derece duygusal ve sabırlı bir kişi; mimarlık yapıyor. Evine de son derece bağlı ve Lewis'in sorunluğunu her yönüyle üstlenmiş bir Lewis'in babasına o dört yaşındayken terk ettim. Mutsuz bir birefiktirlik. Lewis'in son altı yıl boyunca gerek bana, gerekse arkadaşlarına karşı sergilediği suçluğın davranış biçiminin evde tank olduğu şiddet olaylarından kaynaklandığını düşünüyordum. Acı çektiğimi dile getirmekten kesinlikle kaçınırdım, bunu davranışlarına yansıttığına inanıyordum. Karlılığını bir dışarı vurabilse, başka birinin de aynı durumda kalabileceğini düşünür; onlara acı vermekten kaçınacağını sanıyordum. Lewis'in iç dünyasına ulaşmaya çalışıyorduk; bu amaçla dört yıl boyunca her hafta ruhsal tedavi seanslarına katıldık. Terapi uzmanına tekemeler atmaya başlayınca seanslara son vermek zorunda kaldım.

Liberal görüşlü olanlar herhalde bu psikodinamik açıklamayı kabul edeceklerdir; ancak çocukların daha çok disiplinle, daha az anlayışla gereksinim duyduklarına inanırlar ama katı bir eğitimin egemen olduğu yatalı bir okula neden göndermediğini düşüneceklerdir. Ama acaba kaç kişi çocuğumun Asperger Sendromu adı verilen bir tür otistik rahatsızlığı olduğu gerçeğini öne sürmektedir?

Lewis'in okuldan atıldığı günden beri her kappıı çalıp yardım istedim. Her biri onun durumıyla ilgili bir yorum getiriyor, her yorumla bulmacanın bir parçası daha yerine oturtuyordu. Yavaş çaldından beri Lewis'in plastik meyve, sabun, plastik bir çortası, belli türde ip gibi çalıp şeyleri biriktirmeye alış-

kazlığı vardı. Kendisine bir oyuncak armağan edilmişinde onunla oynamaya pek yanaşmaz, ama oyunundan bir tane daha alırmam için de elinden geleni yapardı. Çekmeceimde hiç kullanmadığı 30 defter var; bir başka çekmeceimde ise bir dükkân dolusu keçe çu köşem. Adeta örensöl diyetileceğimi bu ilgili ve yaratıcı oyunlara karşı duyarsızlığı Asperger hastalığını inceleyen birçok kitapta yer alıyor. İhana Asperger tarafından 1944 yılında ortaya çıkarılan bu rahatsızlığın daha çok erkek çocuklarda görüldüğüne dikkat çekiliyor. Kimi kitaplarda bu hastalarda tipik erkeksi kişiliği abartıldığına, tutarsızlara, korkunç bir belleğe ve kız arkadaşının sıkıntısından pallatacak duruma getiren bir kayıtsızlığa tank olduğuna parmak basılıyor.

Asperger Sendromu tanımlayan konurken bir yığın bozaktuktan yola çıkılıyor. Yaşatların ilişki kurmada güçlükler, özellikle de, bakıldığında da kendilerine göre inançları, görüşleri ve duyguları olduğuna savunan "aslak kuramının" kabul edilmesi yönteminde yaşanan güçlük, örensölleştirilmiş davranış ve yaratıcı oyunlardan kaçırma ve iletişim sorunları. Lewis'in durumu, bir düğünde, bunların tümüne yayıyor: O dilde çok yetenekli. 18 aylıkken yaklaşık 100 sözcük kullanıyordu; ilk kez dokuz aylıkken ağzından anlamlı sözcükler çıktı. Bu yeteneği uzmanların kafasını karıştırmış olabilir, ancak Lewis Aspergerli çocuklarda çok sık görülen bir durum olan sürekli yinelenen konuşmasına da çok erken yaşta başladı. İki yaşındayken en çok sevdiği ümce, bir arabu yolculuğu sırasında kapıyı ve hangi durumda olduğu otusunu sürekli ağzından dıymediği, "Kenara çekildiğin için teşekkürler salak," idi. Ondan sonra yanında küfredemeyi öğrendik.

Tüm Aspergerli çocuklarda görülen durumlar arasında en çok dikkatimi çeken şey bir ananın yemek masasında baygınlık geçirirken oğlunun hiçbir şey olmamış gibi sandığına yemeyi sürdürdüğünü anlatması oldu. Ben de bu tür olayları yaşadığını anımsıyorum. Bir kazinde müğren ağrılarıyla yerde kıvrarken o sırada dört yaşında olan Lewis'in güle oynaya televizyon izlediğini, bastırma hiç ilgilenmediğini anımsıyorum.

Okuldan atıldıktan sonra Lewis'i bir eğitimci rahibinin uzmanına götürdüm. Bana Lewis'in tipik bir Asperger çocuğu olmamasına karşın, (örneğin, göze iletişim kumbiliyordu) hastalığın tanı özelliklerine taşıdığına, KQ'sunun 146. bölümünü söyledi. Bu sonuç ulaşmak De Congdon'un iki buçuk saatini aldı. Oysa ki, oğlumun beş yaşından beri

Özel Gereksinim Raporu var! Bu rapor çocuğuma bir yardımcı bulunması amacıyla ana-babaya korkunç bir kurtarıcı teyi yükliyor. Kimi zaman bu raporların gerekli en temel niteliklere bile sahip olmadıklarını görüyoruz. Bunlardan biri bir kazinde bana öğütür "piç" olduğuna söylemişti.

Lewis beş yaşındayken verilen raporda yemektan dışında bir çokaktan belirlenen düzeyde olduğu belirtiliyor, ayrıca yapıları ile ilişkilerinde zorlandığına, sürekli değişim gösterdiğine, oyun oynarken kurallara uymadığına dikkat çekiliyordu. Artık tüm bunları Asperger hastalığının özellikleri olduğunu biliyorum. Geçen yılın başlarında sınıf öğretmeniyte özel gereksinim uzmanının raporu bile okumama oluklarını öğrendik.

Profesyonel yardım

Lewis yuvaya başladığıktan sonra kaç kez profesyonel yardım için başvurduğuma, daha doğrusu yuvaya yakardığına dıymiyorum. O günden beri iki psikoterapistle görüş, bir sosyal hizmet görevlisi, üç eğitimci rahibinin, iki okul danışmanı ve çok sayıda öğretmenle görüştim. Ayda en azama bir kez onunla ilgili bir toplantıya katıldım. Tek bir uzman çırp da oğlumun Asperger hastası olabileceğini söylemedi.

İçinde bulunduğumuz güç durum bize olayı etrafına düşünme alanı bırakmadı. Şu anda tek dıymindiğimi ona bakmak için kimin içinden vuracağı (bunun yanı sıra, kuşkucaz benim içimden vuracağı değil, çünkü bunu yapabilececek başka biri yok) ve yedililer nasıl bir yol bulmacağına karar verimeye dek geçecek altı aylık süre boyunca ona nasıl bir eğitim uygulanacağı (burada yine ben devreye giriyorum; evde öğrenim konusunda yüzlerce kişiye başvuruyorum ama hiçbir kafa yoreyemim).

Öteki anılabilecek arkadaş ve uzmanların gelen bir türlü yorum, benim de ruhsal tedaviyi görmem gerektiği (görünm), Lewis'in yola girmesi için daha kasatı olmasını ve belli bir süre çizmeme (bunları da yaptım!). Kendimi ve başkalarını suçlamaya duyduğum duruma başka bir açıklama getirmemi engelledi. Bunun benden kaynaklandığını, daha iyi bir anımla olabileceğini her şeyin değişeceğini dıymindiğiyordum. Lewis'in iki buçuk yaşındayken yuvada çekilmiş bir video kayıtları izledim. Yepyeni bir bakış açısıyla yaklaştığımda oğlumun çok farklı bir biçimde görüme başladım. Seldirgenliği sanki önüne geçemediği bir şeydi... Öteki çocuklar oynarken Lewis bir halatın kenarına koyuyordu ve kendilerini "Bu halat üzerinde sıçramak içkindir," diyordu. (Daha önce öteki çocukların o halat üzerinde sıçradıklarına tank olmam, ancak aynı şeyi yapmayı reddetmişim). Öteki çocukların halatın üzerinde oluklarının ayarında olmadan bir koku halatın üzerinde atlıyıcı, izemesinde onların canlarını acıtırıyor.

Lewis son beş yıldır başkalarının üzerine saldırıyor ve amutsuz bir biçimde çullandırıyor. Yaşlı Heredokçe ve arkadaşlık kurma girişimlerinde başarısızlığı uğradıkça bana sözsel saldırılarına dıymindiğimi ve kasıtlara karşı çekimiy öğrendim. Beş yıllık okul sürel, yüzlerce toplantı ve okuldan anılma olaylarında öfkeliyim. Başvurduğum kişilerin bir tanesi, bir kerelik otus, Lewis'in durumunun kötüleştirilmesini, aile içindeki tartışmaları ya da gizli tıcciden kaynaklanmadığını söyleyip somut bir sonuç ulaşıma olası durumu çok farklı oldu. Oysa ki, bu tür bir şey benim aradığı, değışten yetersizlik, korkunç biçimde kasatı oğlum benim 18 aylıkken yapıldığıydı.

The Guardian News

Lewis ve annesi... Asperger Sendromu kitinin arastırma profesyonel yardımı soktu...

Çocuğum Neden Öfkeli, Cumhuriyet Dergi, 05 Aralık 1999

100 bin OTİSTİĞE 1 okul

Davranış ve uyum bozukluğu sorunu olan çocuklar eğitim sıkıntısı çekiyor

Gürül Hanbay

'Rain Man' utancımız

Başrollerinde Dustin Hoffman vs Tom Cruise'un yer aldığı, sinemaseverlerin beğeniyle izlediği Rain Man filminde, D. Hoffman otistik bir karakteri canlandırmıştı. Zekâ problemi olmayan ancak davranış ve uyum problemi yaşayan binlerce otistik çocuğun olduğu ülkemizde sadece bir devlet okulu bulunması "eğitim utancı" olarak nitelendiriliyor.

Dustin Hoffman'ın jüri Rain Man (Yağmur Adam) filminden sonra tanıştı birçok insan "Otistik" sızcağıyla. Davranış ve uyum bozukluğu problemi olarak nitelendirilen otizm teşhisi konmuş yaklaşık 100 bin çocuğa sahip ülkemizde ise bu konuda eğitim veren sadece bir devlet okulu bulunuyor.

İstanbul'da bulunan Hayriye - Kemal Kasım İlköğretim Okulu'nda öğrenim gören 56 otistik çocuğun dışında kızınlar, eğer ailelerinin maddi durumu iyi ise eğitim olanaklarına kavuşabiliyor. Çünkü bu çocukların eğitimi için alınan bir saatlik seans ücreti yaklaşık 25 milyon lira.

Bakanlık proje hazırladı

Otistiklerin zorunlu eğitimlerini tamamlamalarını yönelik bir proje başlatan Millî Eğitim Bakanlığı, bu alandaki eğitim kurumlarının yetersizliği aybından bir an önce ortadan kaldırmaya çalışıyor. Bakanlığın hazırladığı "Otistik Çocuklar Eğitim Projesi" (OÇEM), özel merkezler kurarak, 3 - 15 yaş grubundaki ruhsal engelli, kazanmış, yoğun davranış bozukluğu olmayan çocukları eğitime almaya hedefliyor.

Projenin amacı otistik çocukların okul öncesi ve 8 yıllık eğitim haklarından yararlanmalarını sağlamak. "Otistik Çocuklar Eğitim Projesi"nde, bağımsız merkezler kurulabileceği gibi mevcut okullar bünyesinde de özel sınıflar açılabilir. Bu sınıfların açılabilmesi için o bölgede otistik tanıyı konmuş 3 çocuğun bulunması yeterli olacak ve sınıflarda en fazla 9 öğrenci bulunacak. Daha önceden otistikleri sınıf açılabilmesi için 9 öğrencinin okul yönetimine başvurusu bulunması gerekiyor. Eğitim ancak çocuklar yaş gruplarına göre "3-6, 7-11, 12-15" şeklinde sınıflandırılacak. Bu konudaki eğitimin özümseleki öğrenim yolları geliştirilmesi hedefleniyor.

Yüz Bin Otistiğe Bir Okul, *Milliyet*, 08 Mart 2000

MEB, önümüzdeki öğretim yılı 'Otistik Çocuklar Eğitim Programı' nı uygulayacak

Otistik çocuklar eğitilecek

YIGEN ATALAN

Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre Türkiye'de 90 bin otistik bany olduğu tahmin ediliyor. Milli Eğitim Bakanlığı'nın bir Uygulama İhtisasın Okulu, bir Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi ve bir özel özel eğitim sınıfında otistik çocuklara eğitim-öğretim hizmeti veriliyor. Bu çocukların sayısı ise yaklaşık 130.

Otistik çocuklara verilen eğitim-öğretim hizmetlerinin yaygınlaştırılması amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı'nın koordinatörlüğünde eğitim yılı başından itibaren "Otistik Çocuklar Eğitim Programı" (OÇEP) uygulanmaya başlanacak. Bu proje sayesinde 40 otistik çocuğun bir sınıfa gelmesi, diğer için özel bir sınıf açılması için yeterli olacak.

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Ahmet Gül, araştırmaları, 3-15 yaş grubundaki otistik çocukları, özelliklerini ve eğitimsel gereksinimlerine yönelik olarak eğitmek için çalışıyor.

Gül, "Özellikle, Harbiye'de yaşayan 40 otistik çocuk için Harbiye İhtisasın Okulu'nda bir sınıf açılacak. Bu sınıfta eğiti-

Okullarda çocukların bireysel farklılıkları da göz önünde bulundurulacak.

bu sınıfta öğretmenler 3-6 yaş eğitilecek."

Gül, otistik çocukların ailelerini bilgilendirmek ve devletdeki Milli Eğitim müdürlüklerine bağlı olarak kurulan rehberlik servislerini de kullanmalarını önerdi.

Otistik Çocuklar Eğitim Programı, Ankara, Gazî, Marmara ve Anadolu üniversite-

lerini eğitim bütçeleriyle desteklenerek uygulanacak.

Otistik çocukların eğitimlerine yönelik olarak geliştirilen program, otizmli çocuklar için bireysel, grup ve kaynaştırma yoluyla eğitimi amaçlıyor. Ayrıca otistik özellikler potansiyeller de çocukların bireysel farklılığı göz önünde bulundurulacak.

Projeyle bireysel eğitimde amaç, çocuğun sosyal gelişim yolunda grup ve kaynaştırma yoluyla eğitime hazırlanarak, akademik olarak gelişimini sağlamak. Ancak bireysel eğitim sürecünde kaynaştırma yoluyla ve grup eğitime hazırlanarak çocukların da gerekçeli şekilde bireysel eğitimine devam ettirilmesi hedefleniyor.

Çocuklarda arınacak özellikler

Mevcut okullarda açılacak OÇEM sınıflarına alınacak çocuklarda arınacak özellikler şunlar:

1. İhtiyaçlarını karşılayabilmek.
2. Tirolet alışkanlığı kazanmamış olmak.
3. Sözlü iletişim kurabilmek (Duruş dilini ve ifade dilini dil becerisini geliştirmiş çocuklar kabul ediliyor. Ancak sadece ağız dili gelişmiş çocuklar da alınabilecektir).
4. Yaşın düzeyine problemleri (aşırı, dilde nitelikleri vb) olmamak.
5. Otistik özelliklerinden başka bir engel bulunmamak.
6. Eğitim-öğretimi engelleyecek düzeyde psikososyal gelişimine sahip bulunmamak.

IQ'ları 60 olan otistik çocuklar küçük yaşta özel eğitime tabi tutulduklarında, ilkokul çağına kadar, normal eğitim kurumunda okuyacak düzeye gelebiliyor.

Otizimde eğitime erken başlanmalı

MARMARA Üniversitesi Tıp Fakültesi Vakfı bünyesindeki 'Çokirdek Ana-Baba Destek Grubu'nun

toplantısında, otistik çocukları olan aileler ve uzmanlar, deneyimleriyle bilgilerini paylaştı. Ünlü akademiçi Dustin Hoffman'ın, Rain Man (Yağmur Adanı) filminde otistik bir kişiyi canlandırmasından sonra, birim dünyada bu hastalık daha bilinir hale gelmişti.

Dünya Otizm'inde düzenlenen toplantıyı grubun danışmanı çocuk psikiyatristi Doç. Dr. Yankı Yazgan yönetti. Toplantıya 11 yaşında bir otistik çocuk sahibi olan Beyoğlu'daki de konuşmacı olarak katıldı. Oğlu Sinan'ın sorunu 18 aylıkken farkettiklerini belirten Nilgün Beyoğlu, çok iyi bilinen sağlık kuruluşlarının dahi 'Erkek çocuk geç konuşur', 'Otur, otur, geçer', 'Bir 6 ay daha bekleyin' gibi yanlış yönlendirmeleri söyledi. Tanı alınırken zaman kaybetmesinin anlamı olduğunu anlatan anne Beyoğlu, 'Aileler tanıya çok geç kalıyor. Ailelerle eğitime erken başlanarak çok önemli, ABD'de yapılan bir

Otistik çocukları olan aileler, toplantıda sorunlarını uzmanlarla paylaştı.

araştırmada, üç yaşından küçük ve zeka düzeyleri 60 olan 19 otistik çocuk, beş yıl boyunca, günde 6-8 saat eğitime tabi tutuldu. Dokuzun, yani yansı eğitimle ilkokula geçebilecek düzeye geldi. Şu anda 18 - 20 yaşlarında olan bu çocuklar, yaşamlarını idame ettirebiliyorlar' diye konuştu. Çocuklarının

sadece okuma, matematik gibi becerilerinin değil, davranışlarının da geliştirilmesi gerektiğini vurgulayan Beyoğlu, bunun yapamaları beğenmez sınırlarına dikkatli, sağlayacağını söyledi. Baba Kemal Beyoğlu de 'Çocuklarımızın eğitimini ihmal etmeyin' önerisinde bulundu.

Nedeni bilinmiyor

Doç. Dr. Yankı Yazgan, Çokirdek Ana-Baba Destek Grubu'nun çocuklukta bedensel ve duygusal gelişimi, öğrenmeyi engelleyen çocuk durumları hakkında toplantıda bilincin uyandırılması ve bilgi akışının sağlanmasını amaçladığını söyledi. Doç. Dr. Yazgan'ın verdiği bilgiye göre, otizm, çok küçük yaşta başlayan, iletişim becerilerini ve sosyal ilişki kurmayı engelleyen, bireyler için kalıcı bir creklendir. Katılı

Her bin çocuktan üçü otistik

Otizm hafif formları da dahilinde görülme sıklığı 10 binde 15-30 arasında değişiyor. Çocuğun görme işlevinin ilk 16-18 ayda gelişmemiş olması, çözümlenebilir, kendi dünyasını yaşamaya ilk önemli belirtiler. Problem doğuştan olsa da belirtileri ikinci aydan itibaren varıyor ve 18 ay civarında net bir fikir sahibi olunuyor. Tanı sırasında çok güçlüğü. Çocuğun davranışlarına ve gelişimine bakarak tanı koyuluyor.

etkilerinin bağında, sosyal ilişki kalitesini hafif ya da ağır düzeyde bozması ve buna paralel dil gelişimini engelleyen geliyor. Nedenleri hakkında henüz net bilgiler yok ancak genetik etkilerin önemli bir rol oynadığı düşünülüyor. Tedavisinde kayıtlı değer tıbbi bir yöntem henüz geliştirilmedi. Ancak tedavide çocukların özel eğitim almaları önemli bir yöntem.

Türkiye'deki aileler, olanakların sınırlı olması nedeniyle birçok aile için özel eğitim hizmetine ulaşamaması. Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa, Edirne başta olmak üzere bazı illerde bir takım özel eğitim uzmanları tarafından planlanan, eğitim yürütülüyor. Ancak bunlar çok sınırlı sayıda. İhtiyaç karşılamaya yetmiyor.

Merve ERKAN

Otizimde Eğitime Erken Başlanmalı, *Hürriyet Ek*, 14 Mart 2000

Otistiklere eğitim

Bakanlık otistiklerin özelliklerine uygun olarak geliştirdiği eğitim programını açacağı özel merkezlerde uygulayacak

ANKARA - Çevre ile iletişim kurarken yaşadıkları zorluk nedeniyle ilköğretim olanağından uzak kalan otistik çocuklara yönelik özel eğitim merkezleri yaygınlaştırılıyor. Her 10 bin çocuktan 15'inin otistik olduğunu belirleyen Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), bu çocukların özelliklerine uygun eğitim programı geliştirip, Türkiye genelinde açılacak özel eğitim merkezlerinde uygulama kararı aldı.

Otistik çocukların eğitimleri ile ilgili çalışmalarını 1995'ten beri Ankara, İstanbul gibi büyük şehirlerde sürdürebilen ve yalnızca 150 çocuğa ilköğretim olanağı sunabilen MEB, eğitim dışı kalan otistik çocuklar için eğitim fırsatı yaratıyor. Ülke genelinde sayısı 90 bini bulan otistik

çocukların eğitimi, bundan böyle özel olarak hazırlanmış eğitim programlarıyla işleyecek özel eğitim merkezlerinde sürdürülecek. 3-15 yaş grubundaki tüm otistik çocuklara ulaşmayı hedef-

leyen MEB'in geliştirdiği 'eğitim modeli'ne göre, ilköğretim okulları bünyesinde Otistik Çocuklar Eğitim Merkezleri (OÇEM) açılacak. OÇEM'lerde bireysel eğitimin yanı sıra grup eğitimi de ya-

pılabilir. Bireysel ve grup eğitiminin sonunda kaynaştırma yoluyla eğitim sağlanacak. Bu eğitim programı yapılırken belirlenen ilköğretim okulunun koşulları ise programın uygulanmasına engel oluşturmayacak şekilde yeniden düzenlenecek.

OÇEM'lerde çocuk gelişim uzmanlarının yanı sıra rehber öğretmenler, fizyoterapi uzmanları ve psikologlar da görev yapacak. Eğitim ortamı ise bireysel ve grup eğitimine uygun şekilde düzenlenecek. (Radikal)

Ülkemizde 90 bin otistik çocuk var. Halen yalnızca 150 çocuk ilköğretim olanağına sahip.

Otistiklere Eğitim, *Radikal*, 03 Nisan 2000

Bugün bugündür

Beyin hastalıklarına karşı... Bugün bugündür... Beyin hastalıklarına karşı...

Yankı Yorgancı

"Beyin" en çok... Beyin hastalıklarına karşı... Beyin hastalıklarına karşı...

Bu "beyin belediyesi"... Beyin hastalıklarına karşı... Beyin hastalıklarına karşı...

Bu beyin belediyesi... Beyin hastalıklarına karşı... Beyin hastalıklarına karşı...

ÖNEMLİ NOT: Bu beyin... Beyin hastalıklarına karşı... Beyin hastalıklarına karşı...

Ebeveynler için adresler: TEDİEY (Türkiye Özel Hastaneleri Derneği)...

Özel okullar: Eğinli Özel Okulları, Eğinli Özel Okulları...

Otizm üzerine bilgiler: İbrahim Hakkı Akdoğan, Mustafa Kemal Akdoğan...

Zihinsel farklılığın nedeni henüz anlaşılmamış da her gün yeni tezler ortaya atılıyor Otizmin sırrı çözülecek mi?

Otistikler günlük yaşamın içinde sevgi ve eğitimle yaşama becerisi edinebiliyor Bir otistikle yaşamak

Yankı Yorgancı'nın otistik oğlu... Otistikler günlük yaşamın içinde sevgi ve eğitimle yaşama becerisi edinebiliyor...

Beş yaşındaki otistik çocuk... Otistikler günlük yaşamın içinde sevgi ve eğitimle yaşama becerisi edinebiliyor...

BEYİNDE NELER OLUYOR? Anatomik yapılar, beyin hücreleri, sinirler hakkında bilgiler.

YETENEKLER GÖZLERİN DİLİ Görsel algı, gözler, beyin bağlantıları hakkında bilgiler.

Ötistikler için... Otistikler günlük yaşamın içinde sevgi ve eğitimle yaşama becerisi edinebiliyor...

Ötistikler için... Otistikler günlük yaşamın içinde sevgi ve eğitimle yaşama becerisi edinebiliyor...

60 bin otistik için 1 okul

60 bin otistik için 1 okul... Otistikler günlük yaşamın içinde sevgi ve eğitimle yaşama becerisi edinebiliyor...

Otizm Nedir? Nasıl Anlaşılır? Otizm tanımı, belirtiler, teşhis ve tedavi hakkında bilgiler.

Otizmin erken teşhisi mümkün

ABD Nöroloji Akademisi uzmanları, doktorların bebeklere genel kontrol yaparken, özellikle otizm rahatsızlığına bakmaları gerektiğini, erken teşhisin hastalığın etkisini azaltabildiğini belirtti. En çok erkeklerde rastlanan ve yılda 500 bebekte görülen otizm, iletişim kurma zorluğu gibi problemlerle ortaya çıkabiliyor. Hastalığa yakalanmış bebek oranının giderek artması uzmanları bu konuda önlem almaya itiyor. 2 bin 700 bebek üzerinde yapılan araştırmalar sonucunda, 12 aylık bir bebeğin el sallamaya veya anlamsız da olsa konuşmaya başlamaması durumunda otizm rahatsızlığına yakalanmış olma ihtimalinin yüksek olduğunu belirtildi. 60 yıl önce ilk kez ortaya çıkan otizmin hâlâ kesin bir tedavisi bulunamadı, ancak erken teşhis ile etkisi azaltılabiliyor. *ABC*

Otizmin Erken Teşhisi Mümkün, *Milliyet*, 24 Ağustos 2000

Bir hayat okulu

Türkiye'de yaklaşık 90 bin otistik engelli çocuk ve onlara yönelik eğitim veren tek bir okul var. 73 'şanslı' çocuk, bu okulda hayata hazırlanıyor

MELTEM GÜNAV

İSTANBUL - Türkiye'de sayıları yaklaşık 90 bini bulan otistik engelli çocukların artık sadece kendilerine eğitim veren bir okuldan var. Türkiye Otistiklere Destek ve Eğitim Vakfı (TODEV) ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın ortak çalışmaları ile bir hayseverin katkısıyla kurulan Halim İbrahimîye Otistik Çocuklar Merkezi'nde, bu çocuklar hayata hazırlanıyor.

5 ila 16 yaşlarındaki 73 çocuğun eğitim aldığı okul, 2000-2001 öğretim yılında açıldı. 10 sınıftan oluşan okulda otistik engelliler, paylaşımı, arkadaşlığı öğreniyor. Merkeze bireysel terapi, müzisyene, yaşam, uygulama, aile eğitim ve terapi odaları, resim ve müzik atölyesi gibi bölümler bulunuyor. Her sınıfta iki öğretmen eşlik ediyor.

Eğitilmiş tedavi

Ötizen en önemli tedavisinin eğitim olduğu bilinen merkez müdürü Vefa Demirkıran, "Eğitime ne kadar erken başlar ve sosyal çevreye sokulurlarsa o kadar gelişebilirler" dedi. Çocuğun önce uzman doktorlar ve eğitimciler tarafından performansa testinden geçirildiğini ifade eden Demirkıran, "İstisnai düzeyi, anlamı ve kendini ifade edebilme yeteneği, zeka düzeyi gibi konular araştırılıyor" diye konuştu. Merkeze öncelikle tuvalet, el yıkama ve yemek yeme gibi temel eğitim verilen çocuklar daha sonra yemeyişlerine göre farklı alanlara yönlendiriliyor. Kimileri nesne ilişkiyi, kimilerinin mekanik ve matematik karşı eğitim görülebiliyor. Eğitim programının, çocuğun hem bireysel hem de grup ilişkilerini geliştirme gerektirmediğini söyleyen Demirkıran, eğitimin evde de devam ettirilmesini

Otistik çocuklar eğitim merkezinde hem becerilerini geliştiriyor, hem de sosyal çevreye alışıyor.

inin önemi üzerinde durdu. Otistik çocuğu olan ailelerin başlangıçta bunu kabullenemediklerini anlatan Demirkıran, aileler için de terapiler düzenlediklerini dile getirdi. Otistik çocukların eğitiminin ömür boyu sürdüğünü belirten Demirkıran, "Ailelerin sabırlı olması gerekiyor. Çocuklar büyüdüklerinde, alışkanlıklarının en önemlilerinden nasıl farklı bir duruma getirebileceklerini göreceğiz" dedi. Demirkıran, ilk geldiğinde kendisi başına yemek yiyemeyen ya da elini yıkayamayan çocukların şimdi bütün bunları tek başlarına yaptığını da ifade etti.

'Yol gösteren yoktu'

Türkiye Otistiklere Destek ve Eğitim Vakfı kurucularından İğn Azevit'in otistik oğlu şimdiki

17 yaşında. Oğlu otistik engelli olarak dünyaya geldiğinde çok büyük üzüntüler yaşadığını anlatan Azevit, "Onu kendi başına eğitmeye çalışıyordum ama neyin doğru neyin yanlış olduğunu kimse bilmiyordu. Ağacı tarmış diye ellerimi ağaca sürüyordum, otları, yaprakları tarmış diye onları tarmıyordum" dedi. Azevit, kendisi gibi otistik çocuğu olan ailelerle birlikte bu merkezin açılması sürecinde birçok zorluk yaşadıklarını ama gönüllülerin desteğiyle bütün zorlukları aştıklarını kaydetti. Bina ve eşyaların başta yeterli elde edildiğini, Milli Eğitim Bakanlığının da yardım atadığını söyleyen Azevit, hâlâ bazı eksiklikleri olduğunu belirterek, duyarlı vatandaşların okula destek vermeye davet etti.

Duygusal ve sosyal kısıtlılık

Ötizen sosyal ve iletişim becerilerini etkileyen, ilişkilerde kısıtlılık ve zorluk, konuşma sorunları, kısıtlı ilgi alanı ve tekrarlama davranışları görülen bir hastalıktır.

Genetik yapıdaki temelde ortaya çıkıyor. Pek çok çevresel, fiziksel ve kimyasal etken de rol oynuyor. Bu çevresel etkenler arasında annenin gebeyken geçirdiği enfeksiyonlar, aldığı ilaçlar, doğum sırasında ortaya çıkan olumsuzluk sayılabilir. Otistiklerde duygusal ve sosyal gelişimdeki kısıtlılık ve sorunlar; günümüzden itibaren, seslenince bakınmaya, yüz ifadelerinde beklene duyguyu yansıtmama, tekilde sosyal öğrenme zorluğu, ilişkileri geliştirme, karelik verememe şeklinde görülüyor.

Tekrar, tekrar, tekrar

Çoğunda konuşma hiç gelişmemişken, bir kelimede geçkelebiliriz. Ancak bu, söylenenin tekrarlama, anlamaz tekrarlama; zayıfları taze kullanma ve ses tonunun tekdüzeliği şeklinde oluyor. En sık karşılaşılan tekrarlama davranışları ise kendi etraflarında dönme, sallanma, parmak ucunda yürüme, el çırpmaya, dönen eşyaya ilgi, kafayla vurma ve garip el hareketleri. Diğer insanlara anlamaz gelen ilgi alanları bulunabiliyor. Bu belirtilere aşırı hareketlilik, huşunluk ve uyku sorunu da sıklıkla eşlik ediyor. En hafif örneklerine her 200 kişiden birinde rastlanıyor.

Özetle, her 10-15 bin kişiden 15'inde görüldüğü belirtilirken, buna göre ülkemizde 90 bin otistik olduğu sanılıyor. Ötizen erkek çocuklarda, kızlara oranla dört-beş kat daha fazla görülüyor.

Her sınıfta öğrencilere, Milli Eğitim Bakanlığının atadığı iki uzman öğretmen eşlik ediyor.

Bir Hayat Okulu, *Radikal*, 18 Ocak 2001

Otistik merkeze ilgi

MUĞLA - Menemen'in Emiralem beldesinde 22 dönüm arazi üzerine kurulu, 60 öğrenci kapasiteli Sabahat Akşiray Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi'ne, 400'ün üzerinde başvuru oldu. Milli Eğitim Müdürlüğü, merkezden, daha fazla otistik çocuğun yararlanmasını sağlamak için alternatif projeler arayışına girdi.

İl Milli Eğitim Müdür Yardımcısı Hasan Ali Çelik, otistik çocuklar ve ailelerinin katıldığı basın toplantısında, merkezde 3-15 yaş grubundaki otistik çocukların eğitim görebileceğini anlattı. Çelik, "Her sınıfta altı öğrenci olacak. Üç çocuğa iki öğretmen düşecek. Açıkta kalan çocuklar için de çalışma yapıyoruz" dedi. (dha)

Otistik çocuklar artıyor

Türkiye'de otistik çocukların sayısı giderek artıyor. Uzmanlara göre anne ve babaların çocuklarının davranışlarını üç yaşına kadar çok dikkatli bir şekilde izlemeleri gerekiyor

Kültür-Sanat

İstanbul'da her 100 ile 1.500 çocukta birinde görülen otizmin Türkiye'de görülme sıklığının artışı, bu nedenle çocukların 3 yaşına kadar çok iyi izlenmesi gerektiği bildirildi. Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Ayşe Avcı, "Birayın, dış dünyanın gerçeklerinden uzaklaşp, kendine özgü iç dünyasında yaşaması" olarak tanımlanan otizmin, erkek çocuklarda kızlara oranla 4-5 kat daha fazla görüldüğünü söyledi.

Otistik çocuklar, İstanbul'daki 'Hali İbrahimiyev Otistik Çocuklar Merkezi'nde eğitim görüyor.

Avcı, şöyle konuştu: "Belirtiler, sıklıkla 30 aydan önce başlar. İlk yıllarda tanıya yardım eden belirtilerle, anne-babalar tarafından tanınması oldukça zordur. Oysa erken tanı ve erken başlayan tedavi, bozukluğun gidişini çok olumlu yönde etkilemektedir."

Otizmin, bebekte kucaklaşmaktan kaçınma ve hoşlanmama, gülümseme olmaması ve anne-baba sesine yanıt vermemesi şeklinde belirtiler gösterdiğini bildiren Avcı, "10 aylık olmasına rağmen konuşamayan ya da amaçlı konuşmayan, çevresine ilgisi, grip oyun alışkanlığı olan çocuklarda otizm şüphesi duyulmalıdır" dedi.

► Yerin: Otistik çocuklardaki diğer belirtiler

YAĞMUR
ADAM'IN
AZMI

Devlin bir seslülükten sonra annesinin sevgisiyle hayata yeniden dönen, yapışkan gibi okul heyecanını tadın 11 yaşındaki Cem Vardaro, kendi gibi 'otizm' teşhisi konan hastalara örnek oluyor.

Yıldız Vardaro Cem kardeşi ile birlikte fotoğrafını çektirdi. Onun için su bastırıyorlar.

ANNE SEVGİSİ otizmle başa çıktı

7 yıl önce 'dokunamaz, dokunulmasını istemez' denilerek otizm teşhisi konulan Cem, annesinin sevgisi ve azmiyle, şimdi yaşlarının yaptığı her şeyi yapabiliyor

Emine KANTARCI
SABAH HABER AJANSI

IZMİRLİ bir anne Gülçin Vardaro; sobakar ve cesurdu. Ama onu özel kâsen 7 yıl önce 'otizm' teşhisi konulan 4 yaşındaki oğlu Cem'i 'o kutsal anne sevgisiyle' normal yaşama döndürme mücadelesini kazandı. 4 yıl önce 'diğer öğrenenlerle birlikte eğitim göremez' diyen öğretmeni tarafından dışlanan Cem, şimdi 11 yaşında; ata ve bisiklete binebiliyor, tenis oynuyor, bazarı çalıyor...

GÜNDE 5 TERAPİST...

Cem'e, 7 yıl önce 'dokunamaz, dokunulmasını istemez', 'yeme alışkanlıkların gelişmez' denilerek otizm teşhisi konuldu; bir anne sıcaklığının mucizesi göz ardı edilerek... Ama anne Gülçin Vardaro, 'Hayır, ben oğluma dokunmam, o da bana dokunacak' diyerek, otizmle ilgili ne kadar kitap varsa hepsini okudu, İsmir'deki tedavi yemesince de soluğu yutuburçun aldı. Bundan sonrası da anne Vardaro, şöyle anlatıyor: "Yabancı uzmanlar bize Cem'in 'duyular arası iletişim sorunu yaşadığı' tanesini koydu. Duyuların beyne iletilmesinde gecikme ol-

masını Cem'in davranışlarını etkilediğini söylediler. Ve bize bir kitap verdiler. Kitaptaki yöntemleri takip ederek, çok kısa sürede büyük aşama kaydedtik. Bir ay içinde yemekleri çiğneme-ye, çorabını giymeye başladık. Elmekkeli, takla at-tı. Eve trambolin aldık. Üzerinde oynamaya başladı. Hüseyin Nazlı adlı terapistle gittik. Onun sayesinde konuşmayı öğrendi. Ondan önce ekolüli yapıyorduk. Yani yalnızca söyledeni tekrarlıyorduk. Oğlum 1997'den bu yana tennis oynamıyor, yapıyor."

Tıbbi ki Gülçin Hanım'ın 7 yıllık mücadelesi hiç de kolay değildi. Bir yandan misik oğluna neden okula gidemediğini anlatıyor, bir yandan da tedavisini aksatmadan sürdürüyordu. "Ben hemen hemen ayda 23 kişiye iş imkan sağladım" diyor Gülçin Hanım ve devam ediyor: "Eve günde 5 terapist geliyordu. Yine de tüm ekollerini ben tanımlıyordum. Elbette kolay değilki benim için. Hayatın tamamen izole oldum."

SAĞI-SOLU NASIL ÖĞRENDİ?

Gülçin Vardaro, belki biraz da çocuğu otizmlik olan ailelere öneri olacak şekilde şöyle devam diyor: "Oğluma sağa sola öğretmek için girişimci yaptım. Ayn Yorgi koyunda bir kano kirledim. Ona bir sağ, bir sol koluyla kürek çekmesini gösterdim. İki hastalık yemek ile de parçaya değil. Mutlaka ata binmek zorunda değil çocuğumuz. Anne, yaprak sarmak yerine çocuğunun ayakkabı masajı yapabilir. Pek çok kişi, iyileşmez düşüncesiyle uğraşmıyor bile..."

Otizimde diyet çok önemli

OTİZM tedavisinde diyetin büyük önem taşıdığını dile getiren Gülçin Vardaro, şöyle diyor:

"Oğlum 1998 yılından beri buğday ve süt ürünleri yemiyor. Ve bunları kestiğimiz andan itibaren tedavide büyük bir gelişme kaydedildi. Tek problem bu tip ürünlerin Türkiye'de bulunmaması. İçinde buğday bulunmayan bisküvi, ekmek, kraker ve makarna gibi ürünlerin üretilmesi için gıda konusunda çalışma yapan kişi ve kurumlardan destek bekliyoruz. Çocuklarımız doğru beslenirlerse kısa sürede iyileşir. ABD ve Avrupa ülkelerinde bu ürünler bakkallarda satılıyor. Ekmeği İstanbul Halk Ekmek fabrikasından ısmartıyoruz. Ancak 3 günde geliyor. Bazen yolda küfleniyor."

Anne Sevgisi Otizmle Başa Çıktı, Sabah, 25 Ağustos 2001

Otizmin şifası özel unda

Doç. Dr. Sabiha Paktuna Keskin, Türkiye'de ilk kez, ekmekte bulunan ve otizme yol açtığı sanılan 'gluten' adlı madde içermeyen un üretmeyi başardı

İSTANBUL - Otistik çocukların tedavisinde sayılı uzmanlardan biri olarak tanınan İstanbul Cerrahpaşa Tıp Fakültesi öğretim üyesi Sabiha Paktuna Keskin, Türkiye'de ilk kez içinde 'gluten' bulunmayan un yapmayı başardı.

Otizme sadece kalıtsal faktörlerin değil, çevresel etkenler ve özellikle başaklı ürünlerde bulunan bir protein bileşimi olan 'gluten' ile sütte bulunan 'kazein'in yol açtığına inanıldığı belirtilen Doç. Dr. Keskin, şu bilgileri verdi:

'ABD, Hollanda ve İngiltere'de bilim adamları, otistik çocukların idrar örneğindeki tahlillerde 'gluten' ve 'kazein'in 'aminoasit' dizilimine rastladı. Bu çocukların genel yapısına bakıldığında, ekmeğe düşkün oldukları ortaya çıkıyor. Genetik yapısı değiştirilen buğday, arpa, yulaf ve çavdar gibi başak tohumlarına, ekmeğin daha fazla kabarması için yüklenen gluten, aynı zamanda alerjik ve bağımlılık yapan bir protein.

Genetik yapısıyla oynanmış yiyecek ürünleri, ülkemizde üzerinde uyarıcı ibare yer almaksızın satılabiliyor. Halbuki Avrupa'da yasal düzenlemeler var.'

Dünyada otistik çocuklar ve celiak

(çölyak) hastaları tedavisinde kullanılan diyetle, 'glutensiz' undan yapılan yiyeceklerin önemli yer tuttuğunu anlatan Keskin, ABD ve Avrupa'da buğday ununu 'gluten'den arındıran yüksek maliyetli teknoloji kullanıldığını ifade etti. Keskin, şöyle devam etti:

'Parası olanlar, yurtdışından yüksek maliyetle, glutensiz undan yapılmış ürünler getiriyordu. Ayrıca İstanbul Halk Ekmek'in çölyak hastaları için çıkardığı glutensiz ekmeğe de yararlanılmıyordu. Fakat bu ekmeğin üretildiği un yurtdışından getiriliyor. Laboratuvar çalışmalarımız sonuç verdi ve Türkiye'de yetişen tarımsal ürünlerden glutensiz un elde ettik. Unu hastalara vermeye başladık. En kısa sürede üretimine geçilmesini istiyoruz. Henüz ürünün patentini almadık. Bu nedenle unu hangi ürünlerden elde ettiğimizi açıklayamıyorum.'

Keskin, aileleri de, çocuklarına fazla ekmeğe yedirmemeleri yolunda uyardı. (aa)

Keskin, otistik çocukların tedavi diyetinde glutensiz undan yapılan ekmeklerin önemli yer tuttuğunu söyledi.

Otizmin Şifası Özel Unda, *Radikal*, 08 Ekim 2001

Kafa masajıyla konuştu

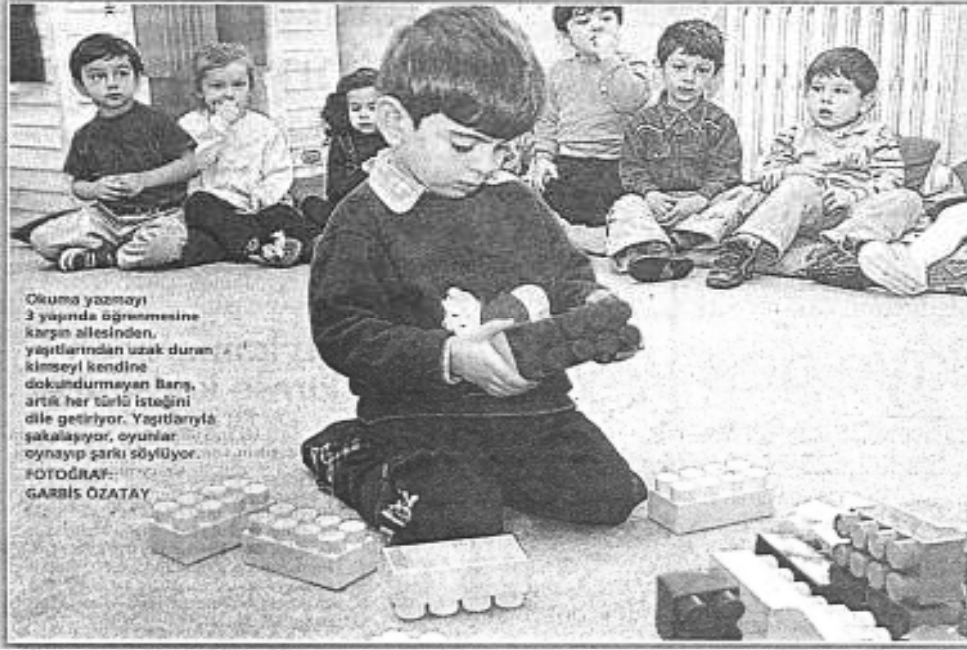
LONDRA/İSTANBUL - Britanya'da yedi yaşındaki otistik çocuk, futbol kulübünün fizyoterapistine gittikten sonra konuştu. Thomas Byran, hayatı boyunca hiç konuşmamıştı. Geçen ay dokuz aylık kardeşine ilk kez 'merhaba' diyen Thomas, çeşitli kelimeler söylemeye başladı, ama cümle kurmadı. Anne Wendy, oğlunun 'sakinleştiğini' söyledi.

Aile 'kraniyosakral masaj' uygulayan Bob Ward'a ekim ayında İlanda Otizm Derneği vasıtasıyla ulaştı. Futbol sakatlıklarıyla uğraşan ve ilk kez otistik bir çocukla ilgilenen

Ward'ın 'masaj sayesinde zarar görmüş sınırları harekete geçirdiği' iddia ediliyor.

Türkiye'de 'kraniyosakral masaj' uygulayan tek merkezin sahibi Dr. Ender Saraç, "Vücuttaki enerji tıkanıklığını önlemek için uygulanan bu tedavide, özellikle baş olmak üzere vücudun belirli bölgelerine çok yumuşak şekilde masaj yapılır" dedi. Saraç, kendi adını taşıyan merkezde hiperaktif çocuklar, stres, ağrı vakalarında olumlu sonuçlar aldıklarını, ama ABD'li uzmanın hamileliği nedeniyle çalışmaya ara verildiğini açıkladı. (aa/Radikal)

Kafa Masajıyla Konuştu, *Radikal*, 20 Şubat 2002

Okuma yazmayı 3 yaşında öğrenmesine karşın ailesinden, yaşıtlarından uzak duran kimseyi kendine dokundurmeyen Barış, artık her türlü isteğini dile getiriyor. Yaşıtlarıyla şakalaşıyor, oyunlar oynayıp şarkı söylüyor.
FOTOGRAF: İTİFAK
GARBİS ÖZATAY

İlacın yapamadığını sevgi ve oyun yaptı

Ne doktorlar uğraştı, ne ilaçlar verildi ancak hiçbir şey otistik Barış ile down sendromlu İlkan'a normal çocuklarla aynı yuvaya gitmek kadar iyi gelmed

ÜMRAN AVCI İstanbul

Barış Güdekoğlu, 4 yaşında, otistik... İlkan El ise 7 yaşında ve down sendromlu... Başlangıçta kimseye iletişim kuramayan, ihtiyaçlarına bile anlatamayan bu çocuklar normal çocuklarla aynı yuvaya gitmeye başlad. İlaçların yapamadığını çocuk yaşta kurulan arkadaşlık ve oyunlar yaptı.

Kadıköy Belediyesi, Madrid'e başarılı sonuçlar veren "Kıyaslanma Programı" nı model alarak, belediyeye bağlı yuvalarda uygulamaya başladı. Artık otistik ve down sendromlu çocuklar normal çocuklarla aynı yuvada eğitim görecektir. Bu programın ilk başarılı örnekleri ise Barış ve İlkan...

'Artık her şeyi anlatıyor'

6 aydır Göztepe'deki Duman Dermeli Çocuk Yuvası'na devam eden Barış'ın hastalık seyrisi annesi Zeynep Güdekoğlu şöyle anlatıyor: "Barış premature doğdu. 18 aylıkken böbrek ameliyatı oldu. Ardından bir sükunet dönemi başladı. Sonra 'yüksek fonksiyonlu otizm' teşhisi konuldu. Sevdirmiyor, dokundurtmuyor, ihtiyaçlarını göstererek anlatıyordu. Sosyal ilişkileri çok zayıf. Ancak 3 yaşında okuma yazma öğrendi. Barış, artık yaşıtlarıyla el ele verip oyunlar oynuyor. Açıkığına, susadığını hatta gitme isteğini cümlelere dökmeye başladı."

Ağır ama kararlı

Down sendromlu İlkan El ise Merdivenköy'deki İsmail Hakkı Tonguç Çocuk Yuvası'na devam ediyor. Arkadaşların yardımına muhtaç hasta çocuk muamelesi yapmadığı için İlkan akrabalarının yaptığı her şeyi çok daha ağır da olsa yapıyor. Şarkılar söylüyor, merdivenlerden tek başına iniyor, yemeğini kimseye ihtiyaç duymadan yiyebiliyor. Bu gelişme sayesinde İlkan üniversitedeki yıl 8 yaşındaki ilköğretim okuluna gidecek olmanın heyecanını yaşıyor.

Down sendromlu İlkan (üstte solda), arkadaşlarından 'hasta çocuk' muamelesi görmediği için mutlu. Akrabalarının yaptığı her şeyi çok daha ağır da olsa yapıyor. Bir zamanlar asosyal olan Barış ise jüridi arkadaşlarıyla el ele oyunlar oynuyor.

İlacın Yapamadığını Sevgi ve Oyun Yaptı, *Milliyet*, 02 Nisan 2002

BAZI UZMANLARA GÖRE KORKULACAK BİR ŞEY YOK AMA..

OTİZM yaygınlaşıyor ama tedavi edilemiyor

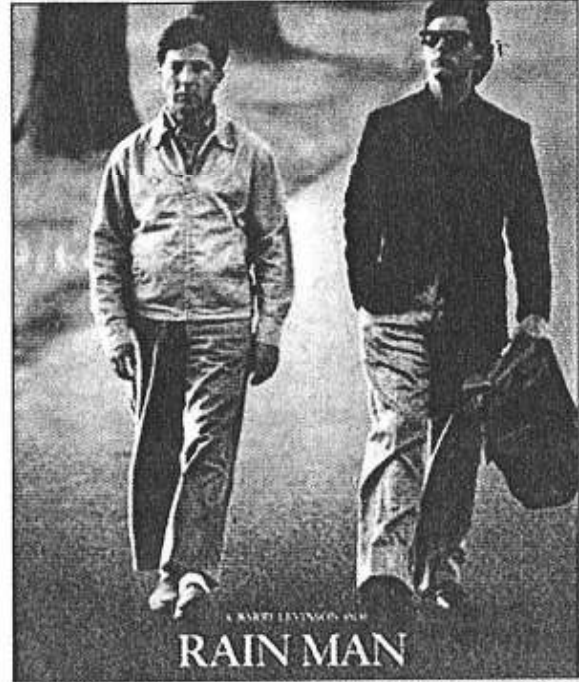
ABD'NİN önde gelen haber dergisi Time'a göre otistlerin sayısı son 15 yılda 3 kat artarak 500 bine ulaştı. Hastalığa neyin sebep olduğu kesin bilinmediği için tedavi yöntemi de geliştirilemiyor

DUSTIN Hoffmann ve Tom Cruise'un başrolünde oynadığı Rain Man (Yağmur Adam) filmiyle varlığından haberimiz oldu otizm hastalığından. Otizmi kapak yapan ünlü haber dergisi Time'a göre son dönemde otizm giderek yaygınlaşmaya başladı. Yakın zamana kadar 10 bin kişiden sadece birinde görüldüğü sanılan hastalığın her 150 çocuktan birini etkilediği ortaya çıktı. Son 15 yıl içerisinde otistlerin sayısı üç katına çıkarak sadece ABD'de 500 bine ulaştı. Bazı uzmanlar gelişen teşhis yöntemleri nedeniyle otistlerin sayısında artış görüldüğünü ancak bunda korkulacak bir şey olmadığını belirtiyorlar. Birçok uzman ise otizm vakalarındaki artışın tehlikeli boyutlara vardığı fikrinde. Daha da korkutucu olanı hastalığa neyin yol açtığı bilinmiyor. Tedavi yöntemleri de...

Otizmi ilk olarak 1943'de ABD'li psikiyatrist Leo Kanner toplumsal açıdan geri kalmış, sözlü iletişim becerisi olmayan ancak çok zeki olan çocuklar için kullandı. Otizmin diğer belirtileri ise algı bozuklukları, depresyon, dikkat dağınılığı ve hiperaktivite olarak belirlendi.

BEYİNLERİ DAHA BÜYÜK

Yapılan araştırmalara göre otistik insanların beyinleri normal insanlara oranla daha büyük. Ancak büyüme beynin tüm bölümleri arasında eşit değil. Otistik beyinlerde öğrenme ve hafızayı kontrol eden, glutamat, serotonin ve gamma-aminobütirik asit (gaba) adlı nörotransmitteri (sinirler arasındaki iletişimi sağlayan kimyasal maddeler) kontrol eden genlerde bozukluk yaşanıyor. Otistlerin beyinlerindeki Purkinje hücreleri adı verilen hücreler de normal insanlara oranla daha az gelişiyor. Bu da beyne giren veri-

YAĞMUR ADAM'LA TANIMIŞTIK

Başrollerinde Dustin Hoffmann (solda) ve Tom Cruise'un oynadığı Yağmur Adam filmiyle otizmi tanıdık. Otistik rolünde Hoffmann vardı.

lerin sağlıklı şekilde değerlendirilmesine engel oluyor. Beyne dışarıdan birçok bilgi giriyor ancak bunlar mantıklı bir şekilde değerlendirilemiyor. Bu değişiklikler doğumla birlikte ortaya çıkmıyor. Doğum sırasında normal bir beyne sahip olan beyin 2-3 yaşına gelindiğinde dengesiz bir şekilde büyümeye başlıyor.

Nedenleri konusunda ise çeşitli fikirler ortaya atılıyor. Bunlardan bir tanesi 15 aylıkken çocuklara yapılan kızamık aşısının çocukların anormalliklere yol açtığı. Bir başka iddia ise hamilelik sırasında alınan ilaçların çocukta ilerleyen aşamalarda otizme yol açtığı. Ancak hiçbirisi şu ana kadar kesin olarak kanıtlanamadı. Tedavi konusunda da bir aşama sağlanamadı. **DIŞ HABERLER**

Otizm Yaygınlaşıyor Ama Tedavi Edilemiyor, *Sabah*, 30 Nisan 2002

Çocuğunuzla ilgilendiğiniz halde karşılık alamıyorsanız otizmden şüphelenmelisiniz

Normal bir çocuk 2 yaşına geldiğinde en az 10 kelimeyi söyleyebilir ve 50 kelimeyi anlayabilir. Aklı söylediklerinde bakar. Çocuğunuz çarçurmuş gibi ve sizin davranışlarınıza tepkilele her zaman bir doktora başvurmalısınız.

Çocuğunuzla ilgilendiğiniz halde karşılık alamıyorsanız otizmden şüphelenmelisiniz. Normal bir çocuk 2 yaşına geldiğinde en az 10 kelimeyi söyleyebilir ve 50 kelimeyi anlayabilir. Aklı söylediklerinde bakar. Çocuğunuz çarçurmuş gibi ve sizin davranışlarınıza tepkilele her zaman bir doktora başvurmalısınız.

10 kelimeyi söyleyebilir ve aklı söylediklerinde bakar. Çocuğunuz çarçurmuş gibi ve sizin davranışlarınıza tepkilele her zaman bir doktora başvurmalısınız.

Otizm hakkında bilmeniz gereken 10 şey

- 1) Otizm kelimesi genellikle otizmlilerle ilişkilendirilir. Otizm kelimesi genellikle otizmlilerle ilişkilendirilir.
- 2) Otizm kelimesi genellikle otizmlilerle ilişkilendirilir. Otizm kelimesi genellikle otizmlilerle ilişkilendirilir.
- 3) Otizm kelimesi genellikle otizmlilerle ilişkilendirilir. Otizm kelimesi genellikle otizmlilerle ilişkilendirilir.
- 4) Otizm kelimesi genellikle otizmlilerle ilişkilendirilir. Otizm kelimesi genellikle otizmlilerle ilişkilendirilir.
- 5) Otizm kelimesi genellikle otizmlilerle ilişkilendirilir. Otizm kelimesi genellikle otizmlilerle ilişkilendirilir.
- 6) Otizm kelimesi genellikle otizmlilerle ilişkilendirilir. Otizm kelimesi genellikle otizmlilerle ilişkilendirilir.
- 7) Otizm kelimesi genellikle otizmlilerle ilişkilendirilir. Otizm kelimesi genellikle otizmlilerle ilişkilendirilir.
- 8) Otizm kelimesi genellikle otizmlilerle ilişkilendirilir. Otizm kelimesi genellikle otizmlilerle ilişkilendirilir.
- 9) Otizm kelimesi genellikle otizmlilerle ilişkilendirilir. Otizm kelimesi genellikle otizmlilerle ilişkilendirilir.
- 10) Normal çocuklar otizm kelimesi genellikle otizmlilerle ilişkilendirilir. Otizm kelimesi genellikle otizmlilerle ilişkilendirilir.

Otizm nedir?

Otizm nedir? Otizm kelimesi genellikle otizmlilerle ilişkilendirilir. Otizm kelimesi genellikle otizmlilerle ilişkilendirilir.

Çocuğunuzla İlgilendiğiniz Halde Cevap Alamıyorsanız, Otizmden Şüphelenmelisiniz, Zaman, 06 Haziran 2002

Günlükten kitaba

Azmetti, kızını otizmden aldı

Güzide Tekeş, 11 yaşındaki otistik kızını hayata bağlamak için verdiği mücadeleyi kazandı ve o yılları 'Benimle Oynar mısın?' adlı kitabında topladı.

5. SAYFADA

Otizmi Damla Damla yendi

ANKARA - "Upuzun bir ip var. Üzerinde yavrurum. Çok kötü bir yere germişler bu ipi. Bir yanında neğesi, hüznü, gurultüsü, şamatası ve gerçekleriyle tüm insanların yaşadığı bir dünya... Diğer tarafta ise kocaman bir karanlık... Aslında o tarafta da birçok şey var ama buzer, göremiyor, duymuyoruz... Kızımın, her denge bozulduğunda diğer tarafa düşeceğimden korkuyordum. Bir daha asla o ipin üzerine çıkmasına izin vermeyeceğim."

Bu satırların sahibi, 'Benimle Oynar mısın?' adlı kitabın yazarı ve Türkiye'deki binlerce otistik çocuk annesinden biri Güzide Tekeş. Tekeş, 11 yaşındaki otistik kızı Damla'nın normal bir birey olması için azimle uğraştı, sonunda onunla iletişim kurmayı başardı. Damla tıp literatüründe hızlı iyileşen otistikler arasında gösteriliyor. Ama anne Tekeş'in anlatıklarına göre bu süreç hiç de kolay olmadı:

"Damla'nın gelişimi sekiz aylık olana kadar normaldi. Çok zor uykuya dalıyor, çok fazla ağlıyordu. Bir ara benim baş dönmelerim başladı ve beynimde ur olabileceği endişesiyle hastaneye yatırdım. Döndüğümde kızım artık eskisi gibi değildi. Seseleliğimde duyarsız kalıyor, göz kontağı kurmuyordu. Tenine dokunamıyordum. Eline bile değemediğim bir bebeğim vardı. İlk gittiğim doktor, 'Çok zeki bir çocuk, ilgisizlikten size küsmüş' dedi. Aynı yıl otistik teşhisi konuldu. Bu teşhisi bir süre kabul etmek istemedim. Belki biri çıkar da 'Çocuğunuzun bir şeyi yok' der diye birçok doktora gittim. Otizmi öğrenmek için kitaplar okumaya başladım. Bir psikologla görüşmeye başladık. Sonunda kabul ettim. Şok süreci benim için çok

Bebeği Damla'ya otizm teşhisi konulduğunda bu konuda hiçbir şey bilmiyordu. Yılmadı, otizmi öğrendi, kızıyla iletişim kurmayı başardı. Damla şimdi 11 yaşında, literatürdeki hızla iyileşen vakalardan biri

kısa sürdü. Ama eşim uzun süre bu rahatsızlığı kabul etmedi. Hatta, çevremizdekilere Damla'nın durumundan söz etmemizi de istemedi."

'Tek bir kitap vardı'

İşletme mezanı bir ev kadını olan Güzide Tekeş için bundan sonra artık 'otizm' uzmanlığı başlamış. İstanbul'daki üniversitelerde ve TÜBİTAK'ta araştırmalar yapmaya başlayan Tekeş, o günleri şöyle anlatıyor: "O yıllarda Türkiye'de otizm üzerine tek bir Türkçe kitap vardı. Ben, annelik içgüdüsüyle, adını bilmediğim birçok yöntemi çocuğuma uyguladım. En çok da sevgi verdim. Otistikler, tornadan çıkmış değiller. Onlar da birey. Her biri ayrı yöntemle eğitilmeli. Anne-baba çocuğunun neyi istediğini daha iyi bilir."

Tekeş'in yazdığı kitap ise büyük kızı Burcu'nun, kardeşi Damla doğunca tutmaya başladığı gün

lükten çıktı. Burcu, kardeşinin otistik olduğunu öğrendikten sonra günlük tutmaktan vazgeçti. Bunun üzerine günlüğü yazmaya anne devam etti. Kızının gelişim sürecini ve kendi duygularını satırlara döktü. Sonradan bu günlük sayfaları koca bir kitaba dönüştü.

Otizm erkek çocuklarda kızlara göre dört kat fazla görülüyor ancak kızlarda daha kalıcı. "Yale Üniversitesi'nde iyileşen 14 vaka var, hepsi erkek. Benim kızım, hızlı iyileşen kızlar arasında örnek gösterilen vaka oldu. Literatüre girdi. Sempozyumlarda örnek gösterildi"

diyen Tekeş'in çabaları boş gitmemiş. Tekeş'in 'Anne' sözcüğünü duymak için yedi yıl beklediği Damla kaynaştırma eğitimi veren bir ilköğretim okuluna gidiyor, okuma-yazma biliyor, arkadaşları var. Bir daha o ipin üzerine çıkmayacak... (aa)

Güzide Tekeş, otizm deneyimlerini 'Benimle Oynar mısın?' adlı kitapta topladı.

Otizmi Damla Damla Yendi, *Radikal*, 13 Haziran 2007

ELİMDE bir anket formu. Hazırlayana ve uygulandığı yere dikkat ediniz! Bu anket **Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı**'na bağlı bir okulda, İstanbul Göztepe'deki **Hamit İbrahimiye Otistik Çocuklar Okulu**'nda öğrenci velilerine dağıtıldı ve doldurmaları istendi. Engelli otistik çocukların anne ve babalarının ayrı ayrı doldurması istendi.

İşin ilginç yanı, anketi **Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü** hazırlamış!

İlk bölümde otistik çocuğun anne ve babasının yaşı, eğitim durumu, eş durumu, gelir düzeyi, çalışıp çalışmadığı, çocuğun cinsiyeti, yaşı gibi sorular yer alıyor.

Sonra tümüyle **din soruları** başlıyor. İşte size o okulda, **devletin üniversitesi** ile okul yönetimi işbirliği içerisinde sorulan sorulardan örnekler:

Soru 12: "Hayatınızın herhangi bir döneminde din eğitimi aldınız mı? Seçenekler: Evet, hayır.

Soru 13: Evet ise nerede? Seçenekler: Aile çevrem, Kuran kursu, din kitapları, cemaatler, cami hocası, din bilgisi dersleri.

Soru 14: Aldığınız din eğitimi çocuğunuzdan dolayı karşılaştığınız zorluk ve sıkıntıları kontrol etmeniz yardımcı oluyor mu? Seçenekler: Her zaman, çoğu zaman, bazen, hiç.

Soru 15: Aldığınız din eğitimi çocuğunuza karşı tutum ve davranışlarınızda etkili oluyor mu? (Aynı seçenekler.)

Soru 16: Çocuğunuzun otistik olduğunu öğrenince Allah ile ilgili duygularınızda nasıl farklılıklar oldu? Olumlu mu, olumsuz mu? Lütfen yazınız.

2. Bölüm: Lütfen aşağıdaki derecelendirmeyi kullanıp sizin için en geçerli olanı seçin: (Aşağıdaki maddeler için seçenekler:

Emin ÇOLAŞAN

ecolasan@hurriyet.com.tr Faks: 0312 467 15 65

Otistik çocuklara 'bilimsel' anket!

Hiçbir zaman, arasıra, bazen, sık sık, her zaman.)

Sıkıntılı anlarımda Allah'a dua ederek rahatladım. Çocuğumun neden otistik olduğunu Allah'a sormak içimden gelir. Zihnimi çocuğumun sorunlarından uzak tutmak için din kitapları ve Kuran okumaya yöneldim. Allah'ın beni sevmediğine ve otistik bir çocukta cezalandırıldığına inanıyorum. Sorunlarımı aşmada dindar insanların büyük desteği oldu. Allah beni cezalandırdığı için O'na kızıyorum. Çocuğumdan kaynaklanan sıkıntılar beni o kadar etkiledi ki, kendimi dini grupların, cemaatlerin içinde buldum. Allah'a isyan etmemeye gayret ediyorum. Kuran okuyarak ve dinleyerek sıkıntılı anlarımda rahatladım.

Soru 20: Çocuğunuza bakiş açınızda ve ona karşı davranışınızda Allah'a inancınızın bir etkisi oluyor mu? Nasıl? Lütfen yazınız.

3. Bölüm: Aşağıdaki maddelerden size uygun olanları işaretleyiniz: (Her madde için seçenekler: Hiçbir zaman, arasıra, bazen, sık sık, her zaman.)

Allah'ın varlığına kesinlikle inanıyor ve hiç şüphe duymuyorum. Beş vakit namazımı düzenli kılıyorum. Namaz kılar, oruç tutar ve dua

ederken Allah'a yakın olduğumu düşünerek ürperti ve heyecan duyarım. İçki, kumar, faiz ve domuz eti yemek en büyük günahıdır. Allah'ı hatırladıkça içimde bir sızıntı ve isyan uyanıyor. Ölümünden korkmuyorum. Ölüm korkusu benliğimi kuşatıyor ve içimi büyük sıkıntı kaplıyor. Ahiret gününe ve öldükten sonra tekrar dirileceğime inanıyor ve bu konuda hiç

şüphe duymuyorum. Müsliman olmak için Kellme-1 Şehadeti din görevlisinin önünde söylemek şarttır. Kuran okur ve dinlerken büyük huzur duymaktaym ve kendimi rahatlatmış hissediyorum."

Evet, bu sorular **Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı**'na bağlı bir okulda, küçük otistik engelli çocukların anne ve babalarına soruluyor.

Sorular hazırlayan ve uygulamayı yapan ise **Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü** Devletin üniversitesi!

Otistik çocuk velilerinin sorunları, duygu ve düşünceleri bu düzeye indirgenmiş.

Velilere bilimsel açıdan el uzatmak, yardımcı olmak, sorunlarına çözüm bulmak yerine, bu tür sorular soruluyor...

Ve anket formunda şu ifade yer alıyor:

"Bu anket, bilimsel bir araştırmada kullanılmak üzere düzenlenmiştir!"

Demek ki otistik-engelli çocuk anne ve babalarının sorunları böyle **"bilimsel"** yolla ortaya çıkarılacakmış!

Türkiye ne duruma geldi, **"millî"** eğitim kimlerin elinde kaldı!

Hem okul yönetimini, hem de Marmara Üniversitesi'ni kutlamak gerekiyor!

7.6. Araştırma Bütçesi

Araştırma boyunca üç kez gidip geldiğim Filanşehir’de toplam 5 gece konakladım. İstanbul – Filanşehir ulaşımımı tren yoluyla yaptığım için ulaşım giderlerim makul olmakla birlikte, Filanşehir’de otelde konaklamak durumda kaldım. Araştırmama konu olan örnek vaka’nın tıbbi geçmişi konusunda bilgi edinmek ve ilgili raporları edinmek amacıyla bir kez Ankara’ya gitmem gerekti. Bu seyahati günübirlik yaparak mümkün olan en ekonomik şekilde gerçekleştirmeye özen gösterdim.

Mülakat yaptığım kişilerin başında gelen, örnek vakada ele alınan kişinin babası, İstanbul Anadolu yakasında ikamet ettiği ve çalıştığı için sık sık köprü geçerek kendisiyle görüşme yapmam gerekti. Farklı ortamlarda gerçekleşen bu görüşmelerde sıklıkla görüşülen mekanda (kafe, kantin, ofis gibi) ikramda bulundum.

Konuyla ilgili yayınlanmış Türkçe kaynakların bir çoğunu satın almak suretiyle edindim. Ayrıca internet üzerinden sipariş vererek yabancı dilde yazılmış bazı kaynakları da yurtdışından getirttim. Bunların dışında, fotokopi alarak, internet üzerinden üniversite kütüphanelerine girmek suretiyle elektronik ortamlarda kitaplar ve makaleler okuyarak, bunlardan araştırmama faydası olacağına inandıklarımı indirerek de kaynaklar edindim.

Kırtasiye giderleri araştırmanın en fazla maddi yük getiren kalemini oluşturdu. Öte yandan, böyle bir araştırmayı hazırlarken gerek duyulan bilgisayar, tarayıcı, yazıcı, CD yazıcısı, taşınabilir bellek, dijital fotoğraf makinası, sürekli internet bağlantısı gibi donanımlara sahip olmam araştırma bütçesinin artmaması açısından büyük avantaj sağladı. Ancak mülakatlarda kullanmak üzere bir adet dijital ses kayıt cihazı satın almak durumunda kaldım ki bu da bütçede masraf kalemlerinden biri olarak yer almaktadır (Bknz. Tablo 30).

Tablo 32 Araştırma Bütçesi

Sıra No.	Gider Kalemi	Miktar (YTL)
1	Ulaşım Giderleri	
	İstanbul-Filanşehir*-İstanbul (3 x 30)	90,00
	Filanşehir İçi Ulaşım (3 x 40)	120,00
	İstanbul İçi Ulaşım	375,00
	İstanbul-Ankara-İstanbul	362,00
	Ankara İçi Ulaşım	95,00
	Ulaşım Giderleri Toplamı	1,042,00
2	Günlük Giderler	
	Yiyecek Masrafları (Ankara)	115,00
	Yiyecek Masrafları (Filanşehir)	275,00
	Yiyecek Masrafları (İstanbul)	384,00
	Görüşme Yapılan Kişilere Sunulan İkramlar	132,00
	Günlük Giderler Toplamı	906,00
3	Konaklama Giderleri	
	Konaklama Masrafı (Filanşehir, 5 x 75)	375,00
	Konaklama Giderleri Toplamı	375,00
4	Kaynak Yayın Giderleri	
	Araştırma Süresince Alınan Kaynak Yayınlar	1,480,00
	Kaynak Yayın Giderleri Toplamı	1,480,00
5	Kırtasiye Giderleri	
	Saha Aşamasında Tutulan Kayıtlara Uygun Defterler	62,00
	Dosya, Klasör vb. Malzemeler	84,00
	CD ve Taşınabilir Bellek Alımı	93,50
	Araştırma Raporunun Yazılmasında Kullanılan Kağıt	122,00
	Araştırma Raporunun Basımı / Ciltlenmesi	950,00
	Fotoğraf Giderleri	36,00
	Dijital Ses Kayıt Cihazı Alımı	240,00
	Yazıcı Kartuşları	218,00
Kırtasiye Giderleri Toplamı	1,585,50	
6	İletişim Giderleri (Telefon, vb.)	212,00
	İletişim Giderleri Toplamı	212,00
	Giderler Genel Toplamı	5,445,50

* Araştırma süresince görüşülen kişilerin ve bahsi geçen şehirlerin isimleri, sözkonusu kişilerin mahremiyetlerini korumak açısından takma isimlerle değiştirilmiştir.

7.7. Görüşme Örneği

Örnek Vakada Ele Alınan Zarf'ın Annesi İle Yapılan Görüşme

Görüşmeyi yapanın adı soyadı : Sema ALPAYTAÇ

Görüşmenin yapıldığı tarih : 22 Mart 2007

Görüşmenin yapıldığı yer : Sema ALPAYTAÇ'ın ofisi, Beşiktaş, İstanbul
(Kişisel Tanıtım Bildirisi yapıldıktan, araştırmanın amacı anlatıldıktan ve izin alındıktan sonra kayıt alınmaya başlanmıştır).

SA Anneyle görüşmeden tezin tamamlanamayacağımı düşündüm.
İzinizle size bazı sorular sorabilir miyim?

ZA Cevaplamaya çalışırım.

SA Antropolojik açıdan bakmaya çalışarak, otizmin Türkiye'deki sosyal boyutunu incelemeye çalışıyorum.

ZA Önce onun çözülmesi gerekiyor bence.

SA Değil mi?

ZA Tabi ki. Çok problem yaşadık çünkü.

SA Öncelikle sizin yaşınızı öğrenebilir miyim?

ZA Ben 1958 doğumluyum. Yani kırk dokuz yaşındayım.

SA Zarf'ın babasıyla şu an galiba ayrısınız?

ZA Ayrıyız.

SA Kaç yıllık evliydimiz boşandığımızda?

ZA Biz, bakayım?... (düşünüyor). 82, ay çok eskide kaldı, fi tarihinde. (Hesaplıyor)
13-14, iki yılda bir arkadaşlığımız var, resmi evliliği mi soruyorsunuz?

SA Evet.

ZA 82'den 95 diyelim fiili olarak.

SA Peki aranızda hiçbir akrabalık falan?

ZA Yok. Hiçbir akrabalık yok.

SA Zarif tek çocuk bildiğim kadarıyla?

ZA Evet, tek çocuk.

SA İsteyerek mi hamile kaldınız?

ZA Hayır, tesadüfen.

SA Öyle mi, tamam. Eşiniz de istemiş miydi diye soracağım ama...

ZA Yani planlı bir şey değildi, sonradan istedik..

SA Peki, nasıl bir hamilelik dönemi geçirdiniz?

ZA Yoğundu aslında. Çünkü planlı yapılırsa insan pek çok şeyi, daha önceden hazırlamış oluyor, ortamı hazırlamış oluyor en azından. Zarif'in babasının da, benim de çok yoğun geçen öğrencilik dönemlerimize rastladı.

SA Genç anne oldunuz yani?

ZA Genç değil aslında. 28 yaşındaydım. Hatta doktor bana '*nerde kaldın?*' falan dedi. O zamanlar için geçti. Bir de doğuma yakın Bergama'ya gittim ben. Zarif'in babası İtalya'ya gitti. Orda doktor bulalım dedik. Bergama'daki doktor '*geç kalmışsın*' dedi bana. İtalya'da bursum vardı benim. Burslu gittim, bir takım problemlerim var, o zaman bizim mediko şansımız da vardı, burs kapsamında olduğu için, tahlil yaptırdım orada öğrendim hamile olduğumu. Biz hem çalışıp hem okuduğumuz için, çok da hazırlıklı değildik. Ama istedik tabi sonra.

SA Sizin jenerasyon öyle galiba. Bir yandan okuyup...

ZA Çok yoğun bir öğrencilik dönemi yaşadık biz, öyle bir döneme rastladık öğrenciliğimiz. Bizim kuşağımız öyle daha doğrusu. Çok yoğun, hem okul hem iş, maddi koşullar da onu gerektiriyordu. Öyle yoğun dönemler.

SA Peki doktor kontrolünde miydiniz hamileliğiniz boyunca?

ZA Doktor arkadaşımız vardı, o bakıyordu bana.

SA Hamileliğiniz sırasında, ruhsal durumunuz nasıldı? Yani kendinizi nasıl hissediyordunuz genel olarak?

ZA Genel olarak mı? Çok ayrıntılı olarak hatırlamıyorum ama son döneminde Zariף'in babası yoktu. Yani öyle bir sıkıntım oldu benim. Onun uzun süreli bir bursu vardı. O gitti ben bir süre yalnız kaldım, annem oldu yanımda. Yani öyle bir sıkıntım oldu tabi.

SA Bunun, bir etkisi olup olmadığı konusu araştırılmaya devam ediliyor.

ZA Ben de düşünüyorum bunu.

SA Peki, doğumunuz nerde oldu?

ZA İzmir'de.

SA Hastane ortamında herhalde?

ZA Hastane ortamında, evet. Zariף'in babası yoktu, doğuma yakın bir tarihte geldi. Bergama'daki doktor bir komplikasyon durumuna karşın, '*siz İzmir'den de bir doktor bulun*' dedi. İzmir'e gittik. Hatta Zariף'in babasını doğurtan doktor tesadüf etti. Bir hastaneye gittik, o çıktı karşımıza. İzmir'de doğum yaptım.

SA Yani hastane ortamında koşullarınız iyiydi?

ZA Evet, hastane ortamında.

SA İyi bakıldığınızı düşünüyorsunuz. Acaba doğum sonrası komplikasyonlar olmuş olabilir mi?

ZA Doğum sonrası komplikasyonlar değil, ben hep şeyi düşündüm...

SA Normal doğum muydu?

ZA Hayır, sezaryen. Normal doğum denendi ama olmadı. Hemen o anda karar verdik sezaryene. Ben hep hamilelik sürecinde bir şey olduğunu düşünürüm. Ben de çok kafa patlatırım da 'nedir?' diye. Çünkü baba da, ben de çok sağlıklı insanlarız. Çok büyük problemlerimiz yok. Hep öyle bir şey düşünürüm ben. Yani hamilelik sırasında olan bir şey.

SA Bünyamin Birkan'la görüşüm³⁴. Sizi gayet iyi tanıyor.

³⁴ TOHUM Otizm Vakfı'nda görevli, Okul ve Kurs Müdürü, Özel Eğitim Uzmanı, Doç. Dr. Bünyamin Birkan. Zariף'in annesini ve Zariף'i Filanşehir'den yakinen tanıyor.

ZA Bünyamin, çok yardımcı oldu bana. Zarif'le okulda çok büyük problemler yaşadım. O öğretmenlerin formasyonlarının, ben, olmadığını düşünüyorum. İlkokuldan itibaren yani. Çünkü bunlar benim kuşağım. Ben üniversiteye giderken bunlar da Eğitim Enstitüleri'nde okuyorlardı. Onları iki ay içerisinde ders görmeden mezun ettiler. Eğitim Enstitüsü kuşağı bu. Yeni gelenler daha farklı. Zarif'in öğretmenleri öyleydi. Benim yaşıtımdı. Onlarla çok problem yaşadık. İnanılmaz yani. İlkokulda çok sevecen bir bayan bulduk sonunda. Ama ortaokulda ve lisede, öğretmen sayısı çok olduğu için çok problem yaşadık. Bünyamin lisede çok yardımcı oldu bana.

SA Kaynaştırılmalı eğitimde miydi?

ZA Normal eğitimdeydi. Zarif'in çok aşırı değildir... Ankara'da Tıp Fakültesi'nde Melda Hanım'lara gittiğimizde diğer çocukları da görürdüm. Atalay Bey ilk teşhisi koyandır ama inanılmaz insanın cesaretini kıran bir insan. İlk gördü Zarif'i, '*çok vahim durum*' dedi. Biz anlamadık tabii. Bilmiyoruz çünkü nedir otizm? Bir tek *Rain Man*'i seyretmişiz o kadar. '*Bunlar böyle hayali fener gibi dolaşırlar ömürlerince*' dedi. Ne yapılacak peki? Ben şok geçirmiştım o zaman. Bir de gözümüzde büyüttüğümüz bir eğitimcidir ya Atalay Bey. Sonra Melda Hanım'ları bulduk. Ayla Hanım, Melda Hanım, Ankara Tıp Fakültesi'nden. Onlar inanılmaz yardımcı oldular. Bir kere çok güneşli insanlar, pırıl pırıl insanlar. İşte altı ayda bir giderdik, çocukları görürdüm ben, çünkü oyun ortamında onlar izliyorlardı. Onlara bakınca Zarif çok farklıydı. Zarif çok az belirtileri olan bir çocuktı, diğer çocuklara göre, ki ona rağmen ben eğitimi boyunca liseyi bitirene kadar çok uğraştım. Bu da benim açık olmamdan kaynaklanıyor. Okulda bir Rehberlik Öğretmeni var. Gidip onunla konuşuyorum önce, ki otizm demiyorum, desem kıyametler kopar, bu çocuğun dikkat eksikliği var. Motor, şu anda bir şeyi yok da kalem falan düşürürdü. Elleri dolaşırdı, heyecan, panik var. Elleri dolaşır. Onları falan anlatırdım. Zaten hemen önyargılı bakmaya başlıyorlar. E ben de yardım almak için, diğer hocalarla iletişim kurmasında yardımcı olması için öncelikle konuşuyorum Rehber Öğretmen'le. Hiç faydaları dokunmadı rehber öğretmenlerin. Hatta bir ara Ritalin kullanıyorduk lisede. Şey dedi, oradaki Rehber bana; '*ay ilaç kullanınca geçecek falan düşündüm ben*'. Baş ağrısı mı bu geçsin? Sadece konsantrasyon süresini uzatan bir hap ki, Zarif'in akademik çok da fazla bir problemi yoktu. Okuduğunu çok iyi anlayan ve hiç de unutmayan bir çocuk. Ama ona rağmen ilişkilerde,

hocalar kaynaştırıcı olmadılar. Mesela ilkokul öğretmenimiz onu kaynaştırdı. Diğer çocuklarla birlikte bir şekilde yani tatlı diliyle, yani bir şekilde kaynaştırdı ama ortaokul ve lisedekiler onu yapmadılar. Bilerek yapmadılar.

SA Yani, eğitmenlere çok görev düşüyor burada?

ZA İnanılmaz görev düşüyor. Bence önce aileye düşüyor, ailenin bilinçlenmesi ve belli bir biçimde eğitim alması lazım. Aslında otistik çocuklar normal eğitim görürler ama sınıfta o ortamı sağlamak lazım. Öğretmenlerin bir kere 'insan' olmaları lazım. Gerçekten, insani duygularının, tam olması, yüksek falan değil, tam olması lazım, çünkü bu da insandır, bunun da bir şekilde okuması, eğitim alması lazım diye düşünürse, onu yapar öğretmen, ben buna inanıyorum. Çünkü benim öğretmen akrabalarım var, özel bir okuldaydı o, onun da vardı, aşırı, hiperaktif derdi, ben görmediğim için yani sadece hiperaktif mi, otizm de var mıdır, bilemiyorum. O gayet güzel mezun ederci çocukları, kaynaştırdı. Bizim böyle bir problemimiz oldu. Bünyamin inanılmaz yardımcı oldu o dönemde bana. Okula geldi. Sınıftaki çocuklarla, velilerle, öğretmenlerle konuşayım dedi ama inanılmaz tepkiyle karşılaştık. Kabul etmediler.

SA İlk dönemleri sormak istiyorum. Teşhisi Atalay Bey mi koydu?

ZA Evet.

SA Kaç yaşındaydı Zarif o zaman?

ZA Dört.

SA O zamana kadar yolunda gitmeyen bir şeyler olduğunu hissediyor muydunuz?

ZA Konuşması gecikmişti. Ama mesela eflatuna 'epupu' derdi. Derdini anlatıyor bir şekilde. Dört yaşında, biz asıl nasıl fark ettik; Mart doğumlu Zarif, 17 Mart doğumlu, kardeşim de Filanşehir'de, o da bir özel eğitimci aslında, işitme engellilerle çalışıyor kardeşim, OCEM'i duymuşsunuzdur, Filanşehir Üniversitesi'nde, oradaydı. Oyun grubuna götürürdük Zarif'i. Apartman ortamında çocuğun fazla arkadaşı olmuyor. Yuvası var ve bir kişilik kontenjan açılmış ve Mart ayı. Dört yaşına gelince alıyorlardı çocukları. Öyle başladık. Tabi Zarif'in hangi saatte ne istediğini biz biliyoruz. Çocuğun çok da konuşarak derdini anlatması gerekmiyor veya bir şekilde işaretlerle 'a-u', 'ga-gu'yla da anlatsa biz

onu anlıyoruz. Okula başladıktan sonra, konuşmasında diğer çocuklara göre geriliğinin daha çok farkına vardık. Ama dikkat inanılmazdı.. Augmentin'i falan okurdu yani. İlaç markalarını falan, 'bak Augmentin var orda', onu içiyor ya ateşlendiğinde, onu gösterir. Yani bir şeylik var, terslik var, öyle gitmiştik biz, yani dört yaşındaydı tam. Dört yaşını biraz geçmiş olabilir.

SA Emzirdiniz mi siz?

ZA Emzirdim, çok az emzirdim. Çünkü sütüm kesildi, Zarif'in bir buçuk aylıkken doğuştan kalça çıkığı olduğunu öğrendim ben ve yalnızdım. Zarif'in babası da yoktu, çok üzuldüm ona. Ondan sonra mamaya başladık.

SA Bazı ayrılıkların da otistik belirtileri arttırıcı etkisi olduğu söyleniyor. Anneden veya babadan ayrılmak, bakıcının değişmesi gibi. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

ZA Evet, kesinlikle böyle düşünüyorum. Çünkü büyük bir değişiklik çocuğun hayatında. Çok etkiliyor. Şimdi ben bir kere işim dolayısıyla, belli aralarla gidip geliyorum. Küçüklükten beri. Onun dışında, mesela babadan ayrıldığımızda, Zarif, 2. sınıftaydı, çok etkiledi. Bir süre sonra babam öldü. Çünkü dede, evde tek erkekti, onu çok severdi Zarif. O, üstüne bindi. Kardeşim, kız kardeşim vardı ki, kız kardeşim benden 2 yaş küçüktür, Zarif onu arkadaşı gibi görürdü. O da Filanşehir'deki işini bıraktı ve Bursa'da bir işe geçti. O ayrı bir darbe oldu Zarif için. Ben bunları izledim. Kesinlikle, bunlar çocuğun hayatında çok önemli değişiklikler. Çok üzüyor çocuklar, yaşadım bunları ben.

SA Sanki akıntıya kürek çekiyormuşsunuz hissine kapıldınız mı?

ZA Kesinlikle. Evet. Mesela babam vefat etseydi de bir erkek kardeşim olsaydı, bir dayı olsaydı evde, bu kadar çok etkilenmezdi. Çünkü babadan sonra, kalan tek erkek modeli dedeydi. Dedenin ölmesi, çok etkiledi.

SA Teşhis ilk konulduğu anda, Atalay Bey'in yaklaşımının çok sıcak olmadığını söylediniz. Nasıl bir duyguyla ayrıldınız oradan, hatırlayabiliyor musunuz?

ZA Ankara'da o Çağdaş Sahne'nin olduğu ne sahnesiydi o, oradan çıktık. Epey bir dolaştık. 'N'apabiliriz?' diye. Şok geçirdik çünkü. 'Soralım bakalım ne yapılabilir?' dedik. Filanşehir'den gitmiştik. Sokakları bayağı bir dolaştık. İşte o

zaman dedi Atalay Bey, *'Bunlar pek bir şey yapılmaz, hayali fener gibi gezerler ömürleri boyu'*. *'Yardımcı olacak biri yok mu?'* dedik. O zaman, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne, Melda Hanım'ları tavsiye etti. Hemen, onları bulduk zaten. Dört yaşından itibaren onlarla birlikteydik. Çok yardımları oldu. Tabi, onlar, bizim örneğimizin onlara daha çok faydalı olduğunu söylüyorlar. Çünkü Zarif iyi durumda olan bir otistik çocuk. Diğerleri çok ağır vakalardı. Fakat yine de ben gittiğimde, Zarif'ten büyük çocukların ne yaptığını, hangi noktalara geldiklerini sorardım. İnsanın önünde, bir iki adım veya çok adım atmış örnekler olursa, insanın umudu artıyor. Ben hep sorardım; *'bir çocuk vardı ne oldu, okulu bitirdi mi, bir takım problemleri vardı, aştı mı?'* diye. Her gittiğimde bunları sorarak... Tabi önü açılıyor insanın, ya da umudu artıyor diyeyim. Zarif'i görünce de diğer anneler çok umutlanırlardı. Zarif, çok iyiydi çünkü. Gider herkesle konuşur. Arkadaşlarının nerede, hangi gün doğduğunu, hangi şehirden geldiğini bilir. Hala onları söyler. *'Şu zaman doğan şu kadar yaşındadır'*, *'bilmemnenin Çarşamba ilçesinden'* diye.

SA Evet, onun için Zarif, özel bir örnek. Ve ben de sizin anne baba olarak, erken zamanlardan çok zorlu ortamlarda, bir şeyler başardığınızı düşündüğüm için Zarif'i bir örnek olarak sunmak ihtiyacı hissettim. Çünkü Zarif eğitime devam edebilen, kendini geliştirmeye devam edebilen, bundan zevk alan, sosyal becerilerin bir çoğunu kazanmış bir otistik belirtileri olan bir birey. Ve bunun çok güzel bir örnek olabileceğini düşünüyorum başkalarına. Çünkü maalesef, ülkemizde, otistik çocuklardan bahsediliyor ama otistik yetişkinlerden bahsedilmiyor. Yani ne oluyor o insanlar buhar olup uçmuyor.

ZA Ben de onları çok merak ediyorum.

SA O bireyler bir şekilde, hayatımızın bir parçası olmaya devam ediyorlar.

ZA Eve kapatıyorlar o çocukları. Ben hep sokağa attım. Elinden tuttum, dört yaşından itibaren Zarif'le sokağa çıktım. Her gün çıktım. Caddelerde tabi baş edilemiyordu önce ama baktım sonra alışıyor. Fermuar takıntısı vardı mesela. Kucağında oturuyor, adamın fermuarıyla oynuyor. Onları ne kadar çok toplum içine çıkarırsanız, toplum içinde yaşamayı öğreniyor çocuk. Benden başka insanlarla bıraktım onu. Güvendiğim insanlardı tabi ki. Annemle, kardeşimle bıraktım. Çok iyi bir arkadaşım var, onunla bıraktım. Başkalarıyla da yaşamayı öğrenmesi lazım bu çocuğun çünkü yalnız kalacak. Mesela bu gece evde yalnız kaldı Zarif.

SA Şu anda 20 yaşında galiba Zarif?

ZA Evet, 20 yaşında.

SA Başetmekte zorlandığınız davranışları var mıydı? Otizmde çok belirgin bir şey, ‘takıntı’ dediğimiz şeylerden bahsediyorum. İtiraz ettiği, tepki gösterdiği ve başetmekte zorlandığınız, gerek fiziksel gerekse tepkisel davranışları?

ZA Şimdi tabi, ortaokul özellikle lisedeyken çocuklar çok acımasız. Okuldaki sıkıntısı çok gerginlik yaratıyordu o zaman. Bayağı bir kapıştığımız oldu Zarif’le. Çünkü okulda eziliyor, sıkılıyor, derste sıkılıyor. Aslında otursa yapacak yani. Ama okuldaki arkadaşları dalga geçiyor, ki arkadaşlarından daha iyidir dersleri de. Bir şekilde eşyasını alıyorlar. Derste arkadan dürtüyorlar, tepki verdiği için. Dersi kaynatmak amaçlı. Onu da söylüyorlardı, ‘Zarif dersi kaynat, ağla dışarı çık’ gibi. Çok yüreği temiz çocuğun. Ben anlatmaya çalışırdım ama bir-iki çok sevdiği arkadaşları vardı. Bu iki kız çok iyi kullandılar onu. Tabi o eve yansıyor, gergin geliyor. Öğretmeni bana olayı anlattıktan sonra, ben tabi ‘niye böyle oldu?’ deyince arkadaşlarını da ele vermez. Hiçbir zaman, arkadaşlarını ne öğretmenlerini, müdüre hiç kimseyi ele vermedi ama ben zorluyordum. Ne oldu, olayın aslını öğreneyim diye. O zaman, ‘ben yapamıyorum ya’ dediğim zamanlar çok oldu. Özellikle lisede çok oldu.

SA Bu arada eşinizden ayrılmıştınız?

ZA Tabi. Zarif, ilkokul ikinci sınıftaydı biz ayrıldığımızda.

SA Bir süre galiba babayla kalmış?

ZA Yok, hep benle kaldı.

SA Yani sizsiz babayla kaldığı dönem var mı?

ZA Hayır, yok.

SA Peki, bir de buluğ çağı giriyor işin içine. Regli oluyor vs.

ZA Ay inanılmazdı tabi. Onu çok yoğun, sancılı yaşadığımı söyleyemem. Ona alıştı. Başedemediği oldu. Okul ortamında çünkü. Bir de erken de oldu o. İlkokul 5’te başladı. Erken bir dönem ama gayet iyi şimdi. Takıntıları vardır Zarif’in. Geçer

ama başka bir takıntı gelir. ‘Tik’ diyorum ben. ‘Zarif bu yeni tik mi?’ O da diyor ‘anne neden oluyor bilmiyorum, oluyor işte’ diyor. O da farkında. ‘Ben nasıl engelleyeceğim bunları?’ diye kendi kendine sorar. Bir ara çok küçükken, hani takıntılar dediniz ya; çamaşır makinesi sesi, elektrik süpürgesi sesi, matkap sesi, tahammül edemezdi bunlara. Bunları aştı. Asansör hala devam ediyor. Ama bazı yerlerde de biniyor asansöre. Bizim apartmanda binmiyor. Çünkü birlikteyken üç-dört kere kaldık asansörde. Başka yerde binse de tedirgin oluyor, buz gibi terliyor elleri. Onun dışında, kendi kendine konuşmasını aşamadık. Bir arkadaş var, o da danışmanlık yapıyor da, o şey tavsiye etmişti; yaz. Bir deftere yaz bunları, sıkıntılarını. ‘Niye yüksek sesle konuşuyorsun?’ diye sorduğumda, ‘düşünüyorum ben’ diyor. ‘Ben de düşünüyorum ama içimden düşünüyorum hiç ses çıkmıyor’ diyorum. ‘Ben kontrol edemiyorum kendimi’ diyor. Ve bu bayağı yıldır sürüyor. ‘Okulda yapmıyorum’ diyor. Evde bir bakıyorum, saatlerce, İngilizce kitabının başında saatlerce ses çıkarmadan çalışıyor ama bir bakıyorum konuşmaya başlıyor ve mantıklı konuşması da. Abuk sabuk değil. Dersiyle, okulda, kursta olanlarla ilgili. Bunu aşamadık yani, şu an en büyük problemimiz bu, kendi kendine konuşma.

SA Başkalarının yanında da yapıyor mu yoksa sadece sizin yanınızda mı?

ZA Çok yakın olanların yanında yapıyor. Yani sokakta yapmadığını söylüyor. Yalnız artık sokakta, ‘tren istasyonlarında, gariban düşmüş insanlar vardır ya onlar konuşur, Zarif’ diyorum ‘çaktırmadan bak’, o da, kendi kendine konuşuyor.. Kötü örnekler göstermeye çalışıyorum. Farkında kendisi de, ‘engel olamıyorum, kontrol edemiyorum, nasıl tutmayı başaracağım’ diyor. ‘Başardığın başka şeyler gibi bunu da bunu da başaracaksın’ diyorum.

SA Hiç yeniden evlenme veya kendinize farklı bir hayat kurma düşünceniz oldu mu, girişiminiz oldu mu veya böyle bir fırsatınız oldu mu?

ZA Fırsatım olabilirdi ama Zarif benim tek uğraşım. Hala öyle. Bu yaştan sonra evlenmek bana çok gereksiz geliyor. Yani bir dostun, arkadaşın olur da. Ben en zor dönemimi yalnız geçirdim, o dönemde de Zarif’in problemini çözmekti amacım. Her gün okula gidiyordum ben nerdeyse. Okulda aile birliklerine girdim ki öğretmenlerle aram daha ılımlı olsun diye. İstesem bir şey olabilirdi tabi. Çünkü işim gereği çevremde çok insan var. Ama Zarif’i ayaklarının üstünde duracak bir

kişi haline getirmek... Şu yaştan sonra da hiç kimsenin donunu yıkayamam yani. Böyle düşünüyorum.

SA Eğer zor zamanlarınızda Zarif'in babası veya paylaşacak birisi yanınızda olsa, sizde durum farklı olabilir miydi?

ZA Kesinlikle, çok daha farklı olurdu.

SA Sizin üzerinizdeki etkisi farklı olabilir miydi?

ZA Ben bunu hep söylerim. Anneme de söylerim, arkadaşlarıma da söylerim; *'tek başına karar vermek çok zor'*. Yani bir çocuk var, düşünüyorsun, *'onu mu yapsam, bunu mu yapsam?'*. Zaten seçenek o kadar az ki. Zaten hiçbir problemi olmayan bir çocukla bile insan zorluklar yaşıyor. Karar vermekte zorlandığı zamanlar oluyor. Anneme soruyorum. Annem yaşının gereği, onların dünyası çok küçük, çok farklı zaten, *'sen bildiğin gibi yap, sen bilirsin en iyisini'* diyor. Kardeşime soruyorum, o Zarif'le uzun süredir, 2000'den beri ayrı olduğu için, gelişmeleri takip edemiyor. Uzaktan takip ediyor. Tabi fikir vermeye çalışıyor, seçenek sunmaya çalışıyor ama Zarif hakkında danışacağım kimse yok. Yardım alıyorum işte, Bünyamin'e çok sık gittim. Melda Hanım'lara, lise dönemi dahil *'şöyle oldu, ne yapabilirim?'* diye çok sık telefon ediyordum. Ama zorlandığım anlarda, tabi ki, bir baba olsa... En azından o da onun çocuğu, birinci derecede kan bağı var. En azından benim yüküm hafiflerdi. Akşam oturur konuşursunuz. *'Bugün okulda böyle bir problem olmuş, n'apılabilir?'*. Ertesi günü ona göre hareket edilir. Uyumadığım geceler oldu benim. *'N'apabilirim, n'apmam lazım?'*. Çünkü çocuğunuz hırpalanıyor okulda ve hiçbir şey yapamıyorsunuz. Baba olsaydı bu dönemde yüküm nerdeyse yarı yarıya hafiflerdi.

SA Boşanmanın Zarif'in üstünde otistik davranışları arttırması veya Zarif'in durumundan dolayı boşanmanızın olmuş olabileceği gibi bir yorum yapabiliyor musunuz? Yani boşanmanıza sebep böyle zor koşullarda bir çocuğu büyütmek veya aranızdaki ilişkinin boyutlarını değiştirmesi gibi bir yönü olduğunu düşünüyor musunuz Zarif'in durumunun?

ZA Olabilir.

SA Böyle daha büyük bir travma gelince hayatınıza boşanma sürecini hızlandırdığını?

ZA Kesin böyledir diyemem ama olabilir. Ama Zarfı'ı çok olumsuz yönde etkilediği kesin. Çünkü babasıyla çok güzel bir ilişkisi vardı. Hani babalar vardır, para getirirler eve, ki ben de çalışıyordum da, çocukla ilgilenmek, çocuğun problemlerini çözmek annenin görevidir, Zarfı'nın babası öyle değildi, Zarfı'nın babası çok ilgilenir, evle çok ilgilenir, Zarfı'nın babası, Türkiye koşullarında olabilecek en iyi kocaydı. Gerçekten. Çünkü biz boşanınca, benim ailem şok geçirdi. Teyzemler falan şok geçirdiler, '*ben onu oğluma ve damadıma örnek gösterirdim*', '*bakın Zarfı'nın babası nasıl yapıyor?*' derdim' diye. Evde Zarfı'nın babası her işi yapardı. Her işi yapar, çocukla ilgilidir, çocuğun altını değiştirir, mamasını verir, her şeyi yapardı. Türkiye koşullarında en iyi kocalardan biriydi diyebilirim. Çocukla ilişkisi de çok iyiydi. Haftasonu bisiklete koyar onu giderler, piknik yaparlar, top oynarlar, gelirler. Böyle bir bağ vardı. Çocuk boşlukta kaldı, iki yıl da baba kayıptı. Yok baba, iki yıl.

SA Nereye gitti dediniz?

ZA Kayıp. Arazi oldu. Öyle denir ya.

SA Yani akademik amaçlı bir yere gidiş değil?

ZA Hayır, biz Filanşehir'deyiz.

SA Zarfı kaç yaşındaydı o arada?

ZA İkinci sınıfa yeni başlamıştı. Tabi, Ağustos'ta Zarfı'nın babası '*ayrılalum*' dedi. Turlarımı bıraktım, döndüm. Filanşehir Üniversitesi'ndeydi Zarfı'nın babası. Biz lojmanda oturuyorduk. Üniversitenin apartmanları, daireleri vardı. Onlardan birinde oturuyorduk. '*O eve giremeyeceksin*' dedi Zarfı'nın babası. Beni turdan çağırdı, '*sizi istemiyorum*' diye. '*Seni de istemiyorum, Zarfı'ı de istemiyorum*' dedi. Ben turlarımı bıraktım, döndüm. Kilidi değiştirmiş. Hemen İstanbul'da bir avukata danıştım; şu anda '*o eve gidip oturmak zorundasınız, yoksa 'karım evi terk etti' diye dava açar*' dedi. '*Zaten onu istiyor herhalde ki kilidi değiştirmiş*' dedi. Ben gittim bir arkadaşımınla, çilingirle eve girdim, oturdum. Zarfı var, annemler gelip gidiyor. Evleri de yakındı zaten. Üniversite ile bağlantısı var Zarfı'nın babası'nın, ama kayıp, yoktu o dönemde. Bana soruyorlar, '*Zarfı'nın babası'nun bugün dersi var*', '*Zarfı'nın*

babası'nın bugün konferansı var, nerde? diye. *'Valla bilmiyorum'* dedim. Sonra zaten üniversite ile de problemi oldu. Bu disiplinsiz davranışları yüzünden atıldı üniversiteden. O dönemde Zarif'in babası üniversitedeyken de, Zarif üniversitenin içindeki okulda okuyordu. Şimdi böyle bir durumda, çocuğa *'babam öldü'* diyemezsin. Ölse daha iyi, şimdi ilişkileri gayet iyi. O dönem için diyorum bunu. Ölse daha iyi, en azından öldü dersin. Çocuk ağlar, sızlar. Tabi ölüm kavramı çok soyut da. Onu da diyemiyorsunuz. Çünkü bir gün okulda karşısına çıkacak. Bana gelip derdi ki Zarif, *'anne bugün babamın odasının, penceresinin altından geçtim yemekhaneye giderken'* diyor bana. *'Peki babanı gördün mü?'* diyorum. *'Göremedim'* diyordu. Babamı görürüm diye servisle değil yürüyerek gidiyordu okula. Ve iki yıl kadar ne aradı, ne sordu. Hatta Zarif'in ilkokul öğretmeni, bir gün çağırdı beni, *'ben size sormadan Baba'yı aradım'* dedi. Aramış kavga etmiş. Sekreterlere de yok dedirtiyor.

SA Fiziki olarak nerede?

ZA Filanşehir'deymiş.

SA Aynı şehirdesiniz?

ZA Aynı kampüsteler. Yani gelir, öğlen yemeğinde görür. Yemekhaneleri de, öğrencilerin alt katta, hocaların üst katta. Yani öğlen yemeğini birlikte yiyebilirsiniz çocukla. Yarım saattir en fazla. *'Ben öğretmeniyim, 'Zarif'in babasını bana bulun dedim', hemen geldi'* dedi. Ona da *'çocuğu bana göstermiyorlar'* demiş. *'Böyle bir şey söylemeyin bana'* demiş öğretmen. Çocuk sabah 8.00'de giriyor, 15.30'a kadar da okulda.

SA Siz bir kısıtlamada buldunuz mu o konuda?

ZA Hayır, hiç.

SA 'Çocuğu göstermeyeceğim sana' gibi?

ZA Olur mu hiç? Mümkün değil. Ben kısıtlasam bile, istese her gün alabilir çocuğu çünkü yüz metre araları. *'Gelin'* demiş *'ben sabahtan akşama kadar vereyim çocuğu anne göstermiyorsa'*. O zaman da gitti tabi, adam senarist. Çok kötü günler geçirdik o zaman. Zarif'i mutlaka çok etkiledi o dönemler. Göremedi babayı.

SA Sizce bu tarz olayların iyileşme sürecine etkisi olmuş olabilir mi?

ZA Kesinlikle. Onlar sekte vuruyor tabi, ara veriyor tedaviye.

SA ‘Şu anda ilişkileri iyi’ dediniz?

ZA Çok iyi. O dönemden sonra, mahkemeden, ‘baba çocuğu ayda bir, Temmuz ayında 20 gün ve bayramın ikinci günü görülür’ gibi bir karar çıkmış. Önce haberim olmadı tabi. Avukata gitmemiştim o günlerde. Zarif’in babası, aradı söyledi bana. ‘Böyle böyle’ dedi, ‘ben ayda bir göreceğim’ dedi. ‘Temmuz’da 20 gün alacağım, bayramın da ikinci günü alacağım’ dedi kapattı telefonu. Ben çok bozuldum tabi. Tekrar telefon açtım. Dedim ki ‘sen daha çok gör, niye’ dedim ‘ayda bir kere görüyorsun?’, ‘hayır ben kanun nasıl söylediye öyle yapacağım’ dedi. ‘Daha fazla gör’ dedim. Çocuk kıvrandı iki yıl zaten. Öyle bir ters davrandı ki, kapattı telefonu da. Çok sinirlenmişim o zaman. Dedim ‘hayırlısı, yapacak bir şey yok’. Annem de öyle dedi. ‘Alsın da, n’apalım?’ Sonra almadı tabi ayda bir falan. Ben arada telefon açıp resmen fırça çekiyordum. ‘Telefon et en azından’. Ama şimdi telefonlar da var, açıyor kendisi babasına telefonu, ‘baba beni ne zaman alıyorsun?’, gayet güzel, halasıyla, babaannesiyile de konuşuyor.

SA Kendi ilişkilerini kendisi yönetebiliyor?

ZA Tabi tabi. İki gün de bir babayı da, halayı da arar. Hatta çaldırıyor, kontörlerini de harcamıyor yani. Şu anda iyi.

SA İşin maddi boyutu da benim ilgimi çekiyor. Nasıl oldu, geçiminizi nasıl sağlıyordunuz, Zarif’in ihtiyaçlarına nasıl cevap veriyorsunuz? Babanın buna katkısı nedir? O konularda bilgi alabilir miyim?

ZA Babanın katkısı... Mahkeme çok cüzi bir şey bağlıyor, biliyorsunuz. Arada yatırırdu, düzenli değil. Ağırlıklı olarak ben kazandım yani.

SA Hala bu şekilde mi?

ZA Hala bu şekilde. Bankadaki hesaba arada bir şeyler yatıyor. ‘Düzenli şu kadar yatıyor’ diyemem.

SA Önünüzü Zarif’le ilgili masraflar açısından o şekilde göremiyorsunuz o zaman?

ZA Hayır, göremiyorum.

SA Peki Zarif'in kendisi ile ilgili planları var mı? Hayalleri olabilir, üniversite gibi?

ZA Zarif, Tekstil Meslek Okulu'ndan mezun. Tekstil Mühendisliği... Tabi ben biliyordum, mümkün değil onların gördüğü eğitimle Tekstil Mühendisliği falan kazanılmaz. Zaten, o sınav süresinde de mutlaka dikkat dağınık, düşük geliyor puanlar ki, ben Zarif'in bilgi düzeyinin daha yüksek olduğunu düşünüyorum. Sınav süresince ne yapıyor bilmiyorum, kalıyor ama içeride. İki kere girdi, ikisinde de sonuna kadar kaldı. Fakat, bence oturdu. Dikkat dağılıyor çünkü bir süre sonra. Ciddiye alsa daha yüksek bir puan alacağını düşünüyorum. Şimdi de, yabancı dil, İngilizce'yi oldum olası çok sever. Sağolsunlar hocası falan da çok iyi.

SA Tanıştım hocasıyla...

ZA Çok seviyor hocasını da. Severek çalışıyor. Yani, bayağı ciddi ciddi çalışıyor. Ben ona hiç 'ders çalış' demedim zaten şimdiye kadar, hiç demedim. O ödevlerini kendi yapar. Sadece 'yaptın mı?', 'ne var?', 'benim yapabileceğim bir şey var mı?' diye sorardım. Lise 2'den sonra da benim müdahalemi hiç istemedi. Benimle ders çalışmadı ki önce otururdu, sorardım çünkü atlar bazı şeyleri, o acelecilik var ya. Ondan sonra hiç istemedi, şimdi iyi. İki yıllık bir kursa gidiyor, seneye mezun olacak. Londra'ya giderim diye hayaller kuruyor.

SA Kartımı vereyim, bu konuyla ilgili ilerde organizasyon anlamında yardımcı olabilirim belki...

ZA Tamam, ah ne kadar güzel. Benim tek istediğim, Zarif'in mutlu olması. Ben, elimden geldiği kadar maddi olarak her şeyi yapmaya hazırım... Zaten çok zor bir çocuk değil Zarif. Bana hiçbir zaman, çocukluğundan beri, 'bana bunu al' diye tutturmadı. Bana 'Harley Davidson bot al, Levi's pantolon al' demedi. Hatta ben ona, 'gel bayramlık alalım' dediğimde, 'benim pantolonum var ya anne' der hep. Ama alınca da sevinir tabi ki. Ya böyle bir hayali var. Bunu gerçekleştirmek için ben, elimden gelen her şeyi yaparım. Yani yapabildiğim kadarıyla yani.

SA Ben de yardımcı olmak isterim bu konuda...

ZA Ay çok sevinirim. Ben bunu Zarf'e şimdi söylemeyeceğim. *'Londra seçeneği var falan diye'* şey yaparsam, belki daha çok çalışır. Ama çocuğun hayallerini de yıkmak istemiyorum daha sonra. Tek tüfek olduğum için, o yüzden.

SA Anneniz size yardımcı oluyor anladığım kadarıyla?

ZA Şöyle, aynı ev, ev büyük.

SA Kaç yaşında anneniz?

ZA Annem 1940 doğumlu. Altmışaltı yaşında. Ben turda olduğum zamanlar falan... Annem burada olmasa zaten, mümkün değil ki, çok titizdir, düzenlidir, ama çok iyi bakıyor. İyi baktı yani, çok çok iyi baktı. Ama bundan sonra Zarf'le konuştuk. Kendi işimizi kendimiz çözmeye çalışacağız. Kendi kalacak yani, böyle kısa sürelerde. Arkadaşım da var Filanşehir'de. Yardımlaşacaklar, git gel yapacaklar.

SA Sizi çok tutuyorum ama bir iki sorum daha olacak. Zarf çok hoş bir genç kız. 20 yaş da, tam böyle duygusal konulara eğiliminin olabileceği bir yaş, erkek kadın ilişkileri anlamında yani. Bu konularda size hiç soru sorduğu oluyor mu? 'Anne, aşk nedir?' vs. gibi. İlgileniyor mu bu konularla? Hisleri nelerdir, paylaşıyor mu sizinle?

ZA *'Aşk nedir?'* gibi çok soyut kavramlar üzerine, bir şey sormadı. Televizyon çok şey öğretiyor çocuklara bu konuda. Liseye gidip gelirken, öyle sokaklarda görüştüğü arkadaşı vardı onun. Öyle arkadaşı demeyim, karşılaştıkları. Sonra, üniversite kursuna gittiğinde de, orada bir Ahmet'u vardı onun. Arada telefon ederdi. O, arada yine arıyor galiba. *'Şimdi üniversiteye hazırlanmamız lazım, başka şeylerle uğraşıyoruz, şimdi hiç sırası değil'* demiş Ahmet'a. Ahmet, başka bir şehre gitmiş galiba şimdi. Ama arada çaldırıyorlar birbirlerini, bir şeyler yapıyorlar.

SA Sosyal alanlarda araştırmalar çok derinlemesine çalışmalar gerektiriyor biliyorsunuz. Ben sizi tanımak istedim. Zarf'i tanıdım, babayı tanıdım, öğretmeni tanıdım. Sizi tanımadan asla bu fotoğraf bir bütün olmazdı.

ZA Çalışmanızın sonucunu da çok merak ediyorum.

SA Daha önce de belirttiğim gibi isimler kesinlikle kullanılmıyor. Sizin adınız, Zarf'in adı...

ZA Tabi Zarif için. Benim için değil. Çocuğumu koruma açısından. Çünkü insanlar bilmediği için. Şizofreniyi bile tanıyor insanlar ama otizmi tanımıyorlar daha, yoksa benim ismim geçebilir de.

SA Çok teşekkür ediyorum. Çok ışık tuttunuz.

ZA Rica ederim. Önemli olan çocuklar için bir şey yapılsın. Bence çözülmesi gereken en büyük problem eğitim.

(KAPANIŞ ve VEDALAŞMA)

7.8. Katılım Yoluyla Gözlem Örneği

Zarif'i ilk kez 25 Kasım 2006 Pazar sabahı (10.05) Filanşehir'de kaldığım otelin kahvaltı salonunda tanıdım. İçeri girdiğimde babası ile yanyana oturmuş beni bekliyordu. Zarif, pencere kenarındaki sandalyeye yerleşmiş, masanın sağ tarafında yer alan kalorifer panelinin üstüne, sonradan İngilizce kitapları olduğunu öğrendiğim kitaplarını koymuş, bir elinde kalem, bir elinde silgi, ders çalışıyordu. Ben masaya, Zarif'in tam karşısına oturduğumda, babası bizi tanıştırdı. "Üniversiteden arkadaşım Sema". Bu sonraları Zarif'in bana "Sema Hoca" diye hitap etmesi anlamına geliyordu. Zarif için akademik ortamla ilgili herkes "Hoca" oluyordu.

Zarif'le ilgili ilk dikkatimi çeken şey güzelliği oldu. Yüzü, sürekli karşısındaki insandan kaçırdığı pırl pırl gözleri, ten rengi, saçları, o an için sakız çiğneyen dişleri, giyimi, tahminimden çok daha güzeldi.

(SA)Günaydın Zarif, nasılsın?

(Z) ... (Dönüp babasına bakıyor)

(SA)Ne yapıyorsun?

(Z) İngilizce. Selda Hoca "çok çalışmanız lazım" dedi.

(SA)Aferin. Bak ne şanslısın, baban da yardım eder sana, babanın İngilizcesi çok iyi.

(Z) ... (Dönüp babasına bakıyor)

Ben de hayatımda ilk kez otistik biriyle karşılaşmanın verdiği hafif bir tedirginlikle yanlış bir şey söyleme çekincesi ile kelimelerimi dikkatle seçme mücadelesindeyim.

(S) Kazağının rengi ne kadar güzel, sana da çok yakışmış.

(Z) ... (Dönüp babasına bakıyor)

Anladığım kadarıyla iltifat, iltifatı kabul edip cevaplama mekanizması (yetisi) otistik bireylerde farklı bir şekilde gelişiyor.

(ZB)Kızım, Sema kazağın ne güzel, çok yakışmış diyor. İstersen teşekkür et.

(Z) Teşekkür ederim.

Bir yandan İngilizce ödevini yapmaya devam ediyor.

(Z) Selda Öğretmen “çok çalışmanız lazım” dedi. İkinci kurdan sonra konuşmaya başlayabilecekmışiz.

(SA) Hangi kursa gidiyorsun Zarif’cim?

(Z) Success English

(SA) Ne güzel. Beni de götürür müsün oraya?

(Z) ... (Dönüp babasına bakıyor)

(SA) Zaten gideceğiz değil mi?

(SA) Zarif’cim sen bana sınıfını gösterirsin, olur mu?

(SA) Zarif’cim, hangi günler gidiyorsun kursa?

(Z) Pazartesi, Çarşamba, Perşembe, 13.00 – 15.45 arası.

(SA) Ooo, bayağı yoğunmuş, hızlı ilerlersin, çabuk öğrenirsin.

(Z) Selda Öğretmen “çok çalışmanız lazım” dedi. Biz daha, 1. kurdayız. “Ancak 2. kurdan sonra konuşabilirsiniz” dedi.

(Sessizlik)

(SA) Durun bir fotoğrafınızı çekeyim ikinizin

(Gülümsüyorlar, 2 kare fotoğraflarını çekiyorum.)

Hep birlikte kalkıp paltolarımızı giydik. Kahvaltı masasından kalktık. Bu arada Zarif şapkasını taktı. Kasket şeklinde, kulaklarını kapatan, camel rengi, çok modern bir şapka.

(SA) Şapkan ne kadar güzelmiş Zarif’cim. Nerden aldın bunu böyle? Sana da çok yakışmış. (Hem fikrimi belirtiyor, hem de acaba bu defa bu iltifatı nasıl karşılayacak diye test ediyorum)

... Gözleri başka yerde, gülümsüyor. Anladığım kadarıyla, hoş bir söz duyduğunun farkında ancak cevap / karşılık gelmiyor.

Asansörün başına geldiğimizde Zarif’in babasının telkinleri başlıyor.

(ZB) Bak şimdi hep beraber bineceğiz asansöre.

Zarif asansöre binmekten tedirgin oluyordu. (Bunun otizme bağlı bir rahatsızlık olduğunu o aşamada bilmiyordum.) Asansöre biner binmez Zarif, kendine uygun,

güvenli bir köşe ararmışcasına, önce sağ köşeye sonra sol köşeye geçti, sonra sırtını sol köşeye yaslayıp aynanın önünde yer alan demire sıkı sıkı tutundu. Gözleri tavana bakarak 5 kat iniş yolculuğunu tamamladı.

Zarif'in İngilizce kursu aldığı binaya doğru, 5 – 6 dk. süren yürüyüşümüz başladı.

(Z) Selda Öğretmen “çok çalışmanız lazım” dedi. Ben de çok çalışıyorum.

Yol boyunca baba, kız elele yürüyorlar. Okulun kapısına geldiğimizde:

(Z) Burası benim kursum Success English.

Gülümsüyorum. İçeri giriyoruz, gene bir asansör yolculuğu bizi bekliyor. 4 kat çıkıyoruz. Zarif'te tepkiler yine aynı, tedirgin. Yönetim katına geldiğimizde, baba beni daha önceden, farklı bir konu için randevulaştığımız kurs yöneticileri ile tanıştırdı. İş toplantısı yapacağımız için baba-kız beni orada bırakıp kendi rutin gezi planlarını uygulamaya koyuldular.

Baba ayda 1 kez 1 haftasonu İstanbul'dan Filanşehir'e gidiyor ve Zarif'le dolu dolu 1 gün geçirdikten sonra geri dönüyordu. İşte bu pazar da o günlerden biriydi.

11.00'den 14.00'e kadar süren toplantının ardından baba-kız beni almaya geldiler. Kurs Müdürü Cemal Bey bizi yemeğe götürmeyi teklif etti ve yine tedirgin bir asansör yolculuğunun ardından yola koyulduk. Bu arada asansörde:

(Z) Burası Success English, benim kursum. Selda öğretmen “çok çalışmanız lazım” dedi.

(SA) Doğru çok çalışmamız lazım.

(Kurs Müdürü) – Evet, doğru demiş.

Kaldırımında dördümüz yanyana yürürken

(Kurs Müdürü) – Ne yemek istersiniz?

(Misafiriz diye nezaketen soruyor)

(ZB) Ne yiyelim?

(SA) Siz bilirsiniz buraları en iyi...

(Z) Pizza mı yemeye gidiyoruz?

Burdan Zarif'in pizza yemek istediğine kanaat getirip doğruca pizzacıya gidiyoruz. Yolda Zarif'in bir arkadaşıyla karşılaşılıyor, Zarif mutlu oluyor.

(SA) Zarif'cim kameraya bak.

Bakıyor, iki kare fotoğraflarını çekiyorum.

Pizzacıya geldiğimizde, pencere kenarında bir masaya yerleşiyoruz. Koltuklar bank şeklinde, benim yanımda Zarif oturuyor, dış köşede.

(SA) Zarif'cim, seni rahatsız edeceğim ama izin verirsen bir tuvalete gitmek istiyorum.

İstersen sen de gel.

Zarif de geliyor. Tuvalete sadece ben giriyorum. Çıkmadan rujumu tazeliyorum.

(SA) Zarif'cim gel senin de rujunu tazeleyelim istersen. Bak bu çok hafif bir parlatici.

(Z) Tamam (Gülümsüyor)

Ben biraz parfüm sıkıyorum. Bakıyor.

(Z) Adı ne o parfümün?

(Gösteriyorum şişesini)

Clinique Happy (Okuyor parfümün adını. Bu parfümü önceden tanıyor gibi.)

(SA) İstersen sana da sıkalım biraz.

(Otistiklerin kokuya olan duyarlılıklarını bildiğim için fazla ısrar etmek istemiyorum.)

(Z) Oluuurr

(SA) Getir ellerini.

(Bileklerine sıkıyorum birer kez. Şimdi boynuna sür, parfüm böyle sürülür.)

(Z) ... (Bileklerini kokluyor.)

Masaya dönüyoruz.

Pizzacıda, masaların üstünde kağıt servisler var, üzerlerinde Success English tarafından hazırlanmış yaklaşık 20 soruluk bir test. Reklam amaçlı. Bir yandan pizzaları yiyip, bir yandan da soruları gruplamaya çalışıyoruz. Zarif hemen alıyor kalemi eline, başlıyor soruları cevaplamaya.

(Z) Selda Öğretmen "çok çalışmanız lazım" dedi. Biz daha 1. kurdayız. "Ancak 2. kurdan sonra konuşabilirsiniz" dedi.

Bu arada dikkatimi çeken şey, sıklıkla 'Selda Öğretmen' ile benim adımları birbirine karıştırması...

'Kahveleri başka bir yerde içeriz' diyerek pizzacıdan çıkıyoruz. Caddede karşıdan karşıya geçeceğimiz diye Zarif'in koluna giriyorum.

(S) Hadi Zarif'cim Filanşehir'li olan sensin, sen gezdir beni bakalım.

(Z) ...Ben daha konuşamıyorum. Selda Öğretmen 'çok çalışmanız lazım' dedi. Sürekli egzersiz yapıyorum.

(SA) Zarif’cim, her seviyede konuşabilirsin. Sakın ‘hata yaparım’ diye korkma, Tarzanca da olsa, başını gözünü yararak da olsa, ne öğrendiyse, konuşabildiğin kadar konuş olur mu? Hata yapsan bile pratiğin açısından çok faydalı.

Filanşehir’in en popüler, turistik semtine geliyoruz. Burada kafelerin, ufak tefek hediyelik eşya dükkanlarının yer aldığı kapalı bir kompleks var.

Zarif’le bir tur atmak üzere diğerlerinden ayrılıyoruz. Girdiğimiz ufak bir hediyelik eşya mağazasında tezgahçılık yapan genç kız Zarif’i tanıyor.

(TK) Hatırladın mı beni Zarif? diye soruyor (ufak bir çocukla konuşur gibi bir ses tonu ile)

(Z) Tabii ki hatırladım, sen Defne’nin arkadaşısın, okuldan. Hani ... Üniversitesi, ... Bölümünü kazanan Defne’nin arkadaşısın. Yazlıkları vardı ...’da. Hem siz hep beraber dolaşırdınız okulda...

Tezgahtar kız şaşıyor, kendinin bile hatırlayamadığı detayları hatırlıyor Zarif.

Mağazadan çıkıp diğerlerinin yanına dönüyoruz.

Birer salep içtikten sonra vedalaşıp ayrılıyoruz.

7.9. Özgeçmiş

SEMA ALPAYTAÇ

Çesme Meydanı Sok. 17, Çimen Apt. C-4

34357 Beşiktaş / İstanbul

Tel.: 0212-227 0575 Cep : 0532-273 6374

e-mail: info@semaalpaytac.com

Doğum Tarihi ve Yeri : 5 Haziran 1969, Mersin

Medeni Durumu : Boşanmış, 1 çocuklu (Nazlı Nur, 4)

Eğitim

Yüksek Lisans : Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Antropoloji Bölümü, İstanbul
(2000 - 2007)

Lisans : Boğaziçi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fak., Tarih Bölümü, İstanbul
(1995-1999)

Önlisans : *The Educational Institute of The American Hotel & Motel
Association(AHMA)*, Londra – İngiltere (1987 - 1989)

Ortaokul/Lise : Türk Maarif Koleji, Lefkoşa – Kıbrıs (1982 - 1987)

İlkokul : İlhami Ahmet Örnekal İlkokulu, İstanbul (1980 - 1981)

İş Tecrübesi

2004 – 2006 (YZ) : İstanbul Teknik Üniversitesi – İngilizce Okutmanı

2001 – 2002 (YZ) : Yeditepe Üniversitesi, Hazırlık Okulu – İngilizce Okutmanı

1993 – Devam etmekte : DGC Group, Türkiye – Eğitim Danışmanı / Türkiye Müdürü

1991 – 1993 : Gillette A.Ş. – Oral-B Departman Asistanı

1990 – 1991 : DGC Group, Londra, İngiltere – Pazarlama Yetkilisi

1989 – 1990 : Nasoto Pazarlama A.Ş. (Ford Motor) – Yönetici Asistanı

1987 – 1989 : DGC Group, Londra, İngiltere – Yönetici Asistanı

Diğer

✓ Üyelikler:

Sağlıkta Sosyal Billimler Derneği (SASBİL)

Boğaziçi Üniversitesi Mezunlar Derneği (BÜMED)

Turkish Educational Agents Group (TEAG)

✓ ‘Etyopya’nın 101 Yüzü’ adlı kişisel fotoğraf sergim Haziran 2006’da İstanbul’da gerçekleşti.

✓ Aralık 2000’de, Cosmopolitan Dergisi tarafından, ‘35 Yaşın Altındaki En Başarılı 35 Kadın Yönetici’den biri seçildim.